

הישיבה המאה-ושלוש של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, ז' בתמוז התשמ"ה (26 ביוני 1985)

ירושלים, הכנסת שעה 11:00

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

- היו"ר ד' תיכון: אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למוכיר הכנסת, בבקשה.
- מוזכר הכנסת ש' יעקבסון: ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי היום הונחו על שולחן הכנסת:
- א. לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק להארכת חוקמן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה — 1985 — שהחזירה ועדת הכספים.
- ב. החלטות ועדת הכספים המאשרות הוראות — 1. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — פולי סויה, כוספה סויה, שמן סויה, סובין, חיטה, קמח ומרגרינה) (מס' 6), התשמ"ה — 1985; 2. בצו שעת-חירום (תשלומי חובה על מלאי של טובין — כשר קפוא) (מס' 6), התשמ"ה — 1985. תודה.
- היו"ר ד' תיכון: תודה.

ב. הצעה לסדר

- חייקה גרוסמן (מפ"ם): עוד מעט יחול על זה חוק ההתיישנות.
- היו"ר ד' תיכון: הרי אני לא יכול להשיב בנושא הזה. מי שצריך להשיב, ישיב ביום שני. מתברר שפנייתך נענתה.
- חייקה גרוסמן (מפ"ם): כל הארץ גועשת. למה סותמים לנו את הפה?
- היו"ר ד' תיכון: את צודקת. אני מציע לך להעלות את הנושא ביום שני, בישיבת יושב-ראש הכנסת והסגנים.
- שבח וייס (המערך): — — —
- שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): אולי יינצלו בינתיים עוד כמה אנשים. אולי היא יכולה להציל אנשים ממוות. אתה יודע איזה רצח יהיה אחרי השבת הזאת?
- מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז): — — —
- חייקה גרוסמן (מפ"ם): אדוני היושב-ראש, פניתי בשאלתא בעל-פה לראש הממשלה בנושא התבטאויותיו של שר הפנים על עניין שכר ועונש. בתוך השכר ועונש הוא כלל את אוטובוס הדמים של הילדים שנהרגו בתאונת האוטובוס והרכבת.
- משום-מה נמחק הסעיף הזה מסדרי-היום, אף שהוא היה כלול בו. אני מבקשת מאוד שיוסבר לי מה קרה לאחר שאישרו את השאלתא בעל-פה. עדיין לא קרה שמחקו שאלתא מסדרי-היום בלא כל הסבר. אני יכולה להניח מה קורה מאחורי הקלעים. אבל זאת רק השערה שלי ואולי היא נולדה בדמיון הפך-ע שלי. אני מבקשת לדעת מה קרה.
- היו"ר ד' תיכון: תודה לחברת הכנסת גרוסמן, בינתיים לובן העניין והתשובה תינתן על דעת יושב-ראש הכנסת ביום שני הקרוב. אנחנו עוברים לסעיף הבא: שאלתות בעל-פה.

ג. שאלות בעל-פה

- היו"ר ד' תיכון: רבותי, אנחנו עוברים לסעיף הבא: שאלות ותשובות בעל-פה. שר הבינוי והשיכון ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 49 מאת חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי: הלוואות מוגדלות לרוכשי דירות בשכונת רמות 04.
49. מתן הלוואות מוגדלות לרוכשי דירות בשכונת רמות 04
- חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר הבינוי והשיכון: הובא לידיעתי שבשכונת רמות 04 חברות השיכון מסרבות למכור דירות לזכאים שאינם חרדים. עוד נודע לי שמשרדך
1. מדרע מסרבים לאפשר לזכאי משרד השיכון שאינם חרדים לרכוש דירות ברמות 04?
2. מדרע מעלים משרדך את העובדה שבשכונה זו ניתנת הלוואה מוגדלת?
3. מדרע ניתנת בשכונה זו הלוואה מוגדלת?

שר הבינו והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפנינו בעצם שתי שאלות. שאחת נוגדת את קודמתה. המשרד מתכנן אומנם ביצוע פרויקטים גם בשביל אוכלוסיות ספציפיות. השכונה ברמות 04 אכן נועדה לחרדים. עם זאת, אין המשרד נוקט אפליה ואינו אוסר על כל אורח ועל כל זכאי ליהנות מהסיוע המוגדל, אם רצונו לגור שם.

לגבי השאלה הנוספת של חבר הכנסת וירשובסקי אני רוצה להבהיר, שאין אנו מפלים בין זכאי לזכאי. אני רק יכול לתאר לעצמי שכאשר זכאי שאינו אדם חרד בא אל החברה, מסכיירים לו כי רוב האוכלוסייה בשכונה הזאת היא חרדית. אם הוא רוצה לגור שם, זכותו לעשות כן. אבל, החברה חייבת למסור לזכאי את האינפורמציה הזאת.

אם לחבר הכנסת וירשובסקי יש חומר נוסף המצביע על אפליה כלשהי, אודה לו אם יעביר אותה אלי, ואני אטפל בעניין. כפי שהוא הגדיר זאת, במרץ המתחייב מהנושא.

היורר ד' תיכון:

שר המשפטים ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 50 של חברת הכנסת אמירה סרטני, בנושא: שעות העבודה בבת-יממשפט.

50. שעות העבודה בבת-יממשפט

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את שר המשפטים: בעקבות ביקורי בבית-משפט השלום בתל-אביב, ובקבות פרסומים שונים על אודות הסחבת הנגרמת בבת-יממשפט בישראל, הריני מבקשת לשאול את כבוד השר:

1. האם יש סיבה לכך שבתי-המשפט מסיימים את עבודתם בשעות הצהריים?

2. אם כן — מה היא הסיבה?

3. האם נבחנה האפשרות להפעיל את בתי-המשפט בשעות אחר-הצהריים, וכך להפחית את העומס ולאפשר לאזרחים שלא להפסיד ימי עבודה יקרים?

4. האם נשקלה האפשרות לפתוח בתי-דין לשיפוט מהיר ליד תחנות המשטרה, כדי להחיש את הליכי המשפט ולמנוע עינויי דין?

שר המשפטים מ' נסים:

1 ו-2. במסגרת סדרי המינהל, שהותקנו ביום 27 בפברואר 1975, עלי-די שר המשפטים דאז, עלי-פי סמכותו לפי סעיף 14 לחוק השופטים, התשי"ג — 1953, מופעל כיום סעיף 82 לחוק בתי-המשפט (נוסח משולב), שבו נקבע ששעות שמייע משפטים בבת-יממשפט המחוזיים ובבתי-משפט השלום יהיו מן השעה 8:30 בבוקר עד השעה 13:30, כלומר, שעה 1:30 אחר-הצהריים לפחות.

ברצוני לציין כי אף-על-פי-כן יש שופטים לא מעטים היושבים בדין לעתים קרובות, או מפעם לפעם, אף מעבר לשעות העבודה הקבועות.

3. אפשרות זו נבחנה, ואף התחלנו בבית-המשפט המחוזי בתל-אביב בהפעלת חמישה שופטים במשמרת שנייה, דהיינו — בשעות אחר-הצהריים. עקב התנגדות העובדים, ובעיקר ההתנגדות של לשכת עורכי-הדין בישראל, הופסקה הפעלתה של המשמרת השנייה. אני שוקל עתה בדיקה חוזרת של הפעלת משמרת שנייה בבת-יממשפט בתל-אביב.

4. לא נשקלה אפשרות לפתוח בתי-דין לשיפוט מהיר ליד תחנות המשטרה. בית-משפט צריך לרדן בכל הנושאים

שר הבינו והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על שאילתא מס' 49 של חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, הגני מתכבד להשיב כלהלן:

1. ככל הידוע למשרד, לא היה כל סירוב ואין מסרבים לזכאי משרד הבינו והשיכון הרוצים לרכוש דירה בכל פרויקט במסגרת פרוגרמת הבנייה של המשרד. כל זכאי רשאי לפנות לחכרות הבנייה לביצוע רכישה. אם יש סירוב כזה, יש להודיע מיד למשרד, כי ההנחיות שלנו אוסרות סירוב שכזה.

2. המשרד אינו מעלים שניתנת הלוואת מקום, והדבר פורסם בעיתונות ובאמצעי התקשורת האחרים, ובכל דרך שבה נוהג המשרד.

3. הלוואה מוגדלת ניתנת מדי פעם בפעם לפרויקט חדש במגמה לקדם את אכלוסו, והדבר נעשה בשכונות וכיישובים אחרים הדומים לרמות 04, שבהם ניתנת הלוואת מקום, כמו זו שניתנת בימים אלה בפסגת-זאב שבירושלים. בעבר ניתנו הלוואות מקום דומות בגילה בירושלים, בשכונה ו' בבאר-שבע, בנווה-פלגת בנתניה ובגבעת-נשר בחיפה.

היורר ד' תיכון:

תודה לשר הבינו והשיכון. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני סגן ראש הממשלה ושר הבינו והשיכון — אני מוכן להגיד את כל התארים — ובכל זאת, לפי אינפורמציה שהגיעה אלי, מנו אזרחים לחברת הבנייה ונענו שאם הם אינם חרדים, הם לא יוכלו לרכוש דירה בשכונה המתקראת רמות 04. הם קיבלו אותה תשובה ממשרד השיכון, שקבע שצריך להקים שם שכונה חרדית. זה דבר ראשון. אנשים פנו וסיפרו את הדברים האלה. אולי לשר לא ידוע, אבל אני מבקש שהשר יחקור ויבדוק את הדבר הזה, משום שכעת הוא אומר שלמעשה השיכון הוא פתוח לכלל תושבי מדינת ישראל ואזרחיה.

במסמך פנימי שהגיע אלי נאמר, שהתושבים החרדים שמבקשים שם דירות מקבלים הלוואה מוגדלת. בפרסומים הרשמיים של משרד השיכון דבר זה לא נאמר, וזה רק נאמר במסמך פנימי. יש כאן חומר שהתעבר גם אלי וגם לסייעת ריצ' מכה אנשים ויש כאן כנראה חזית כפולה, כלומר, מבחינה פורמלית אולי יש הוראות והנחיות, אך מבחינה מעשית יש העובדות כפי שתיארתי אותן. אני מבקש שסגן ראש הממשלה ושר הבינו והשיכון יבדוק באופן נמרץ את העניין הזה וידרוח כצורה נאותה: האם יש דברים כאלה ויש לחקנם, או שבאמת לאחר בדיקה נתגלה שהדבר אינו כך. מפני שאם הדברים הם כפי שנמסרו כאן, הרי יש פה אפליה חמורה מאוד ופגיעה במינהל התקין.

היורר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבת וייס, בבקשה.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הבינו והשיכון, בהנחה שעל-ידי תכנון אפשר למנוע חלק מן התקלות, ואכן במדינות רבות קיים תכנון המביא בחשבון גם פרסומים חברתיים שונים של קבוצות אוכלוסייה שונות; בהנחה שעל-ידי תכנון כזה אפשר למנוע ולצמצם את מקרי החיכוך בין דתיים לחילוניים, לא כל שכן בין חרדים לחילוניים — האם משרדך ער לעניין הזה ובאיו צורה הוא אכן מיישם מדיניות מנע כזאת, או מדיניות צמצום של חיכוכים?

אני מאמין ששופט נהוג בתבונה, בתום לב, ביושר ובאמונה כאשר הוא מחליט בכל מקרה של שלילת חירותו של אדם, אפילו אם הזמן העומד לרשותו הוא קצוב. ההחלטה היא בדרך כלל נכונה וישרה, ואם יש טענות נגדה, יש כמובן אפשרות לערער עליה בפני בית-משפט גבוה יותר, והערעור יישמע מייד.

כל הנושא של מעצר וחיפושים נלמד כעת על-ידינו, ולפי בקשתי הוכנה טיוטה חדשה, או יותר נכון, — טיוטה להצעת חוק חדשה בכל מה שקשור למעצר ולחיפושים. מיניתי ועדה כראשותו של שופט בית-המשפט העליון דב לרין, ותפקידה הוא ללמוד את הטיוטה החדשה ולהעיר את הערותיה. אני מקווה שבתוך זמן לא רב נוכל להביא לכנסת חוק חדש, אולי אפילו חדשני, בכל הנושא של מעצר וחיפושים.

לשאלתו של חבר הכנסת וייס, עם כל הכבוד, המלצות ועדת הנדרי כולן מומשו, למעט שתיים. האחת בנושא ערכאת הערעור בבית-המשפט המחוזי, והשנייה בנושא העברת חלק מסמכויות של שופט מבית-המשפט העליון לבית-המשפט המחוזי. לא משרד המשפטים מעבך את ההכרעה בנושא הזה. לפי בקשת חבר שופט בית-המשפט העליון, באמצעות נשיאו, הנושא הוקפא משום שיש מחשבות חדשות בעניין זה, וכידוע לחבר הכנסת שבח וייס, כאשר הנושא נדון באופן וולונטרי, לא מחייב, בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, גם שם לא נתגלתה התלהבות מיוחדת לרעיונות הללו.

51. תגובת שר המשפטים על התבטאויות נגד היועץ המשפטי לממשלה

חברת הכנסת א' נמיר שאלה את שר המשפטים: ההתבטאויות הקשות הרבות שהוטחו לאחרונה נגד היועץ המשפטי לממשלה, כגון דבריה של מזכ"ל "גוש אמונים", הגברת דניאלה וייס, שקבעה בתוכנית "זה הזמן" בטלוויזיה כי היועץ המשפטי לממשלה "עושה צחוק מעצמו"; ביטויים של מפגני "גוש אמונים", וכנייהם התבטאותו של הרב ליינר, כי "היועץ המשפטי לממשלה מביא עיוות דין למדינה", בנוסף על התבטאויות קשות נגד היועץ המשפטי לממשלה מצדם של אישי ציבור וחברי כנסת — כל אלה מחוללים ערעור חמור ביותר במעמדו ובתפקודו. חוק היועץ המשפטי לממשלה ופוגעים בעצמאותה ובחוסנה של מערכת החוק.

בקשר לכך אבקש את תשובתך:

מדוע לא נשמעה תגובתך בנדון?

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, על דבריה של הגברת דניאלה וייס נודע לי לראשונה בקוראי את השאלת את חברת הכנסת אורה נמיר; ומה שאמר הרב ליינר בהפגנת "גוש אמונים" קראתי בעיתונות. אני מבקש לומר, שכל זמן שהדברים נאמרים במסגרת של ביקורת, גם אם מדובר על בית-המשפט, גם אם מדובר על היועץ המשפטי לממשלה, אין פסול בהם. גם בתי-המשפט וגם היועץ המשפטי לממשלה נתון גם נתונים לביקורת ציבורית. היועץ המשפטי לממשלה נתון גם לביקורת פרלמנטרית. אם כן, אין פסול בדבר, ואין אני יכול לחייב שום אדם — אדם פרטי, אני מתכוון — להסכים עם חוות דעת כזאת או כזאת של היועץ המשפטי, או אפילו עם פסק-דין של בית-המשפט.

אבל, הביקורת מותרת רק אם היא נשמעת כתום לב וככבוד הראוי. אני מדובר על ביקורת שיש בה משום התקפה, אני שולל אותה, בעיקר אם ההתקפה פרועה, ולא אחת, לרבות

העומרים בפניו בביתו שלו. דיון בתחנות משטרה או בסמוך להן הוא לא רצוי ולא מתאים. בתי-המשפט מאפשרים למשטרה, על-פי תקנות שהתקנת, להביא נאשמים לשיפוט מהיר, בעיקר בעבירות בריונות ובעבירות תעבורה.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אמירה סרטני.

אמירה סרטני (מפ"ם):

אדוני השר, ראשית אני מוכרחה לציין, שאם יש תקנה שעל-פיה השופטים חייבים להיות בלשכותיהם עד לשעה 13:30, הרי התקנה אינה מתממשת, בכל אופן לא במלואה. אני מבקשת את חשומת לבך לעניין זה.

נוסף על כך אני רוצה להעיר, כי הייתי נוכחת בבתי-משפט וראיתי כיצד מביאים לשם עצירים לקביעה ראשונית האם לשחררם כערכות אם לאו, או האם להשחררם בכלל. יש לשופט כשתי דקות בממוצע כדי לעיין במקרה ולפסוק לגביו. פעמים רבות הוא מפסיק את איש המשטרה, המביא בפניו את העניין, באמצע דבריו. הוא לא מאפשר לו לסיים את טיעונו, כי השופט לחרץ ביותר בזמן.

אני הייתי בבית-המשפט ביום שבו הובאו לשם מעט עצירים, 13 עצירים בסך-הכול לעומת למעלה מ-60 עצירים שהיו למחרת היום. כך נאמר לי: ויום קודם לכן היו 40 עצירים. העובדה הזאת מצריכה תשובה. אני שואלת כיצד תיפתר הבעיה אם לא על-פי ההצעות שהגשתי לפני כן לשר המשטרה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני שר המשפטים, בהנחה, הנובעת מעצם תשובתך שיפוט מהיר הוא שיפוט זיז, או שהוא שיפוט מן הסוג המזכיר משטרים טוטליטריים, הרי הרפורמה צריכה לבוא בדרך אחרת. בדרך, אם אינני טועה, דוח והמלצות ועדת הנדרי. עסקנו בכך בכנסת הקודמת. האם תוכל, אפילו בצורה קצרה, לדווח לנו כאיזה קצב ובאיזה היקף נמשכת הגשמת הדוח הזה?

הי"ר ד' תיכון:

תודה. ישיב שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברת הכנסת סרטני ואומרת, שההוראה הקובעת שכל שופט צריך להיות בלשכתו או לשבת בדיון עד שעה 13:30 אינה מתממשת תמיד. זה אפשרי, מפני שלא אחת תוכנית המשפטים, כפי שנערמה מראש, אינה מתממשת, או משום שעדים לא באים, או משום שהיתה פשרה בינתיים, ולכן הדיון, שנדמה היה כי יהיה ממושך, אינו ממושך. יש לא מעט סיבות שיכולות ליצור אפשרות כזאת. במקרים אלה השופטים, כך אני מאמין, מתממשים ביותר הזמן כדי להכין פסק-דין, או לעסוק בהכנות ובלמידה של משפטים שנועדו ליום המחרת או לימים הבאים.

אשר לשאלה בעניין המעצרים, אומנם נכון שלא בכל הארץ, אבל יש רוחק בנושא העצירים בעיקר בתל-אביב, ששם למעשה מרוכזות עיקר העבודה של בתי-המשפט כול התחומים, ואפשר לומר שמחוז תל-אביב, גם כבית-המשפט המחוזי וגם כבית-המשפט השלום, מקיף כמעט 60% מעבודת בתי-המשפט בארץ.

היו"ר ד' חיוכן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת גרשון שפט. בבקשה.

גרשון שפט (התחיה-צמח):

בקשר לדעותיו של היועץ המשפטי יכולות להיות דעות חלוקות. יכול מישו להחבטא בחריפות יתר, ויכול מישו להחבטא בצורה אחרת. למשל, קראתי בעיתון ששיקול דעתו של היועץ המשפטי בקשר להסרת חסינותו של חבר הכנסת עמר היה שיקול מוטעה ולכן הוא צריך להתפטר או יש לפטר אותו. התבטאויות אנחנו שומעים מכל הצדדים. הייתי רוצה לשאול את שר המשפטים, האם ההתבטאויות מצד אחד דווקא צריכות תמיד התייחסות של שר המשפטים לגופו של עניין? ומה שנראה לי חמור יותר הוא, שיש קביעות של היועץ המשפטי, למשל בעניין כספי הייחודיים, ששם אין שום התבטאות, אבל למעשה לא מכבדים את דעתו של היועץ המשפטי לממשלה.

היו"ר ד' חיוכן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אדוני השר, אין מדובר בתגובות מכובדות או לא מכובדות. מדובר במסע הפחדה, במסע טרור ואלימות מילולית נגד אדם הממלא תפקיד ממלכתי, שאתה מופקד עליו, והדברים נעשים בשיטתיות על-ידי אנשים מסוימים, ביניהם חברי כנסת, וכשחבר כנסת קם ואומר שהיועץ המשפטי הוא לא יועץ משפטי לממשלה אלא יועץ משפטי של "שלום עכשיו", מישו צריך להגיב על זה, ולא "שלום עכשיו" אלא הממשלה. לכן ההצטברות של הדברים האלה מחייבת בהחלט תגובה, וידוע לך שבעניין הזה, כמו בעניינים אחרים, זאת עמדה שאני מבטא אותה תדיר.

היו"ר ד' חיוכן:

בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הגברת נמיר ציטטה שוב את דבריה של הגברת דניאלה וייס. אני קובע שנית, שלא ראיתי ולא שמעתי. עכשיו הודמן לי לשמוע ביתר הרחבה את דבריה של הגברת וייס. אני חייב לומר שלא כל מלה, הנכתבת בעיתון או משודרת בטלוויזיה או ברדיו, נשמעת על-ידי כל אדם.

קריאה:

— — —

שר המשפטים מ' נסים:

הלוא אמרתי, אתה לא שמעת כנראה את חשבותי הקודמת. אני אמרתי שכל החקפה פרועה, כל ביקורת שכוכה בהתקפה, אני מגנה אותה. כך אמרתי לפני שתי דקות.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

האם מה שאמרה הגברת דניאלה וייס הוא הסתה פרועה?

היו"ר ד' חיוכן:

חברת הכנסת גאולה כהן, אני קורא אותך לסדר.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

איזה איוון? היועץ המשפטי הוא לא יועץ לאיוון.

שר המשפטים מ' נסים:

לגבי הסמכות של הרב לוינגר לסלק או לא לסלק את היועץ המשפטי לממשלה, הרי הדברים ידועים.

באחרונה, מעל כימת הכנסת, הבעתי בנחרצות את עמדותי בעניין סמכויותיו ועצמאותו של היועץ המשפטי לממשלה, כפי שמקובל אצלנו על-פי המסקנות של ועדת אגרנט, שבחנה כידוע בשעתה את מעמדו של היועץ המשפטי לממשלה. לא נהתי ואיני נוהן לפגוע במעמד זה של היועץ המשפטי; והוא הדין, כמוכן, במעמדו ובכבודו של בתי-המשפט.

אני מבקש לומר, שזה לא מתקבל על הדעת ששר יהיה במצב הכן ויגיב על כל דבר ביקורת שנשמע, לרבות דברי ביקורת לא נעימים. יש טעם וזן בתגובות, אם הן נשמעות בשעת הצורך, בזמן הנכון, במידה הנכונה. אם לאחר כל דבר ביקורת תישמע תגובה של השר הנוגע בדבר, דומני שנחטיא את המטרה.

היו"ר ד' חיוכן:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אורה נמיר.

אורה נמיר (המערך):

אדוני השר, את השידור של "זה הזמן" אני עצמי ראיתי וכידי התמליל.

שר המשפטים מ' נסים:

אני מצטער, אני לא ראיתי.

אורה נמיר (המערך):

סליחה, איני חולקת על זה שלא ראיתי. אי-אפשר לראות את כל התוכניות. התמליל ביד, ולפיו, לאחר שנמסר לה על ההודעה של היועץ המשפטי לממשלה בנושא של אותה הפגנה, חייכה הגברת וייס ואמרה: "הוא הרי יודע שהיו הפגנות של 'שלום עכשיו', היו תגובות ויש כל הזמן תגובות, וכל הזמן מדברים על זה. פתאום בגלל שזה בעד, פתאום הוא לא מאשר ועד עכשיו זה היה בסדר? הוא לא מרגיש שהוא עושה צחוק מעצמו?"

ציטוט שני, אדוני השר, של מה שנאמר על-ידי מיוזענו הרב לוינגר באותה הפגנה: "לא ננוח ולא נשקוט עד אשר יסולק היועץ המשפטי לממשלה. זה יועץ משפטי שמביא עיוות דין למדינה. יסולק היועץ המשפטי שהוא חרצדורי לטובת הערבים".

אדוני שר המשפטים, יש הצטברות קשה ביותר, בנוסף על אותם דברים של אנשים, שאתה מגדיר אותם כאנשים פרטיים, והם לא כך כך אנשים פרטיים. הם אנשי ציבור, חלק מהם נבחרו במקומות ציבורי. יש הערות וביקורת לא מכובדת, שפוגעת ביועץ המשפטי, מצד אישי ציבור, לרבות חברי הכנסת. בדתתי מתי היתה במליאת הכנסת התגובה האחרונה שלך על פגיעות ביועץ המשפטי. היה לי קשה לאחר את התאריך.

שר המשפטים מ' נסים:

— — —

אורה נמיר (המערך):

כן, איני רוצה להביך מישו מעוכדי משרדך. לכן אני לא רוצה לומר כאן יותר ממה שאני אומרת. אני יודעת, ממה שנמסר לי ממשרדך, שזה היה לפני חודשים מספר, בהצעה מסוימת שעלתה לסדר-היום. אם חודשים מספר עברו מאז, אדוני השר, ואחרי השר המופקד על המערכת המשפטית, על עצמאותה ועל כבודה, נדמה לי, ואני אומרת זאת במלוא הנימוס וההערכה, חובתך היתה מזמן לעלות על כימת הכנסת, או למצוא כל פורום ציבורי אחר, ויש לך רבים כאלה, ולהביע את מחאתך ואח שאת הנפש שלך מן הצורה שבה מזולזלים ביועץ המשפטי, כי הפוגע בו פוגע במעמדו, וזהו זלזול בכל מערכת המשפט בישראל.

פעם שיש התקפות, השר יוציא מייד הודעה. יש גבולות לדרישות מסוג זה.

חשובה העמדה האמיתית של השר, מה נאמר מעל בימת הכנסת ומה נאמר מפעם לפעם גם מעל בימות ציבוריות. אני מבקש לומר לחבר הכנסת שפט, שכדבר אחד הוא צודק, אני רואה לצערי, תופעה במדינה, שאנשים מדברים מפעם לפעם בשבחו של שלטון החוק, של כיבוד החוק, ואני ממש מתרשם ומתרגש לנוכח התופעה המלהיבה הזאת. אבל מה שתחית, ונא לבדוק, היא שההתלהבות הזאת, למשל לגבי סוביידיצה — אני מדבר על חברי כנסת, שלא תהיה אי-הבנה — באה לעולם רק כאשר נאמרים דברים שלא לרצונם. אבל כאשר יש משהו שאינו עומד בסתירה לדעתם, לא רק שאין הם משמיעים הגה של טענה לגבי סוביידיצה, אלא הם בכבודם ובצעמם מפירים בראש חוצות את הכלל הזה.

אני פונה לחברי הכנסת — ואני מדבר אלייך, חברת הכנסת אורה נמיר — ומבקש שלא לשוא לשווא את הביטויים "שלטון החוק" ו"כיבוד החוק". שלטון החוק וכיבוד החוק אינם יודעים, ולפי אפייים אסור שידעו, איפה ואיפה. שוויון בפני החוק הוא גם כן כלל של שלטון החוק, ואנחנו לא נוהגים אלא באיפה ואיפה. אתם יודעים, כמעט כלנו נגיעים בתחום הזה.

אני קורא לבית לראות את הנושא של שלטון החוק כערך עליון שאסור לסטות ממנו ימין ושמאל — גם שמאל, רבותי, לא רק ימין. צריך שיהיה שוויון בפני החוק וכיבוד החוק עליידי הכול, ולא לפי מה שנראה לי, לפי השקפתי. אם נקיים את שלטון החוק ונכבד את החוק רק לפי מה שנראה לי — זה היפוכו של שלטון החוק.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

— — —

שר המשפטים מ' נסים:
אסור לסטות מהכלל הזה לעולם, לא שמאלה ולא ימינה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
בעיקר לא שמאלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
צריך להיות במרכז.

שר המשפטים מ' נסים:
זה מה שצריך לעשות. אני קורא לחבר הכנסת לא רק לדבר על שלטון החוק —

קריאות:

— — —

היו"ר ד' תיכון:
רבותי, להירגע.

שר המשפטים מ' נסים:
— — — אלא גם לקיים את שלטון החוק, ולא להבדיל בין עניין לעניין לפי השקפה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. שר החינוך והתרבות איננו, ולכן הוא לא ישיב על שאלת בעל-פה של חברת הכנסת אמירה סרטני בעניין קצבאות למוסדות תורניים.

אמירה סרטני (מפ"ם):
השאלת הזאת מונחת כבר שלושה שבועות.

היו"ר ד' תיכון:
נכון. את צודקת.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן. אין לקרוא קריאות ביניים בעת מתן התשובה. את פשוט מפריעה לשר להשיב. בבקשה.

שר המשפטים מ' נסים:

"הסמכות" של הרב לוינגר לפטר או לסלק את היועץ המשפטי, הכול מבינים את מידת היכולת שלו לפעול בעניין זה. אני רק יכול לומר דבר שהוא בגדר עובדה: היועץ המשפטי הוא הפרופסור זמיר, והוא ממשיך בתפקידו. רבותי, צריך שכולנו נדע שאנשי ציבור, כולנו, נחונים לביקורת.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
גם היועץ המשפטי.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת כהן.

שר המשפטים מ' נסים:

מפעם לפעם נשמעת תביעה לפטר את פלוני, או שיתפטר אלמוני. ואם על כל משפט כזה יגיב כל אדם, אנה נגיע? כשבילי מספיקה העובדה שהיועץ המשפטי, הפרופסור זמיר, ממשיך בתפקידו. אינני חושב שעל כל מלה שנאמרת אני חייב להגיב.

לגבי טענתך על תגובתי האחרונה, זה לא היה לפני כמה חודשים. היו פה שתי הצעות לסדר-היום, של חבר הכנסת מיכאל איתן וחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי. אמרתי דברים ברורים ונחרצים לגבי עמדותי, עמדת הממשלה והעמדה של המינהל התקין בקשר למעמדו, לעצמאותו ולסמכותיותו של היועץ המשפטי. זה לא היה לפני כמה חודשים, אלא לפני שבועות אחדים, לפי מיטב זיכרוני. ונאמרו דברים חד-משמעיים. קראתי לכנסת שלא להתערב ולא לקבל החלטות בעניינים שהם לא בסמכות הכנסת.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שר המשפטים מ' נסים:

אתה רצית שהכנסת תקבל החלטה שונה מחוות דעתו או מצעדיו של היועץ המשפטי לממשלה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת וירשובסקי.

שר המשפטים מ' נסים:

זה מה שאתה ביקשת, ואני רחתי בכל תוקף — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת וירשובסקי, הוא טועה ואתה משיב. אתה לא שאלת שאלה ולכן אין להתייחס לדברים שלך. אדוני השר, בבקשה.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
אסור להגיד מלה?

היו"ר ד' תיכון:
לא.

שר המשפטים מ' נסים:

חברת הכנסת נמיר, ואני אומר זאת גם לחבר הכנסת גרנות — אני מציע שלא נהיה כמצב שבו נכין איוו הודעה שכלונית במשרד המשפטים או במשרד הביטחון או במשרד אחר, ובכל

ד. שאלות ותשובות

2. האם אין אפשרות להעביר מתקני גז אלו למקום מרוחק מאזור המגורים?

שר הביטחון י' רבין:

1. צה"ל נוקט אמצעי בטיחות, במחייב מסוג החומר המאוחסן, למניעת פגיעה באוכלוסייה האזרחית. כמות הפריטים המאוחסנים צומצמה למינימום.

2. התשובה, לצערי, שלילית.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עד שיקרה אסון.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הואיל וכל דבר כזה הוא מעשה ידי אדם, לא כרוך מדוע אי אפשר להעתיק את בלוני הגז, כדי שלא יקרה אסון.

שר הביטחון י' רבין:

ראשית, גם אנחנו מוגבלים בפריסה של אמצעים מסוימים בהתאם לצורכי השימוש; ושנית, יש גם מגבלות תקציביות.

237. זימון חיילי צה"ל לשירות מילואים בצד"ל

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הביטחון ביום ט"ו בכסליו התשמ"ה (9 בדצמבר 1984):

חיילי מילואים מסרו לי כי קיבלו צו לשירות מילואים פעיל בלבנון כשירות צד"ל, בתפקידי נהגים וקשרים. החיילים שירתו עד כה ביחידת מילואים סדירה.

שאלתי היא:

כיצד מתיישבת עובדה זו עם דברך בדבר עצמאותו של צד"ל?

שר הביטחון י' רבין:

חיילי צה"ל אינם משרתים בצבא דרום-לבנון, לא בסדיר ולא במילואים. חיילי סדיר ומילואים משרתים — חיילי מילואים שירתו, ואילו חיילי סדיר מוסיפים לשרת — ביחידת הקישור בלבנון. יחידה זו היא יחידה צה"לית. במסגרת תפקידיה הם באים כמגע שוטף עם מפקדי וחיילי צבא דרום-לבנון, זאת בהתאם למשימות יחידת הקישור, כפי שנקבעו והוגדרו.

310. איסור רישום תלונות פליליות כלפי אזרחי ישראל בשטחים המוחזקים

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הביטחון ביום כ"ה בכסליו התשמ"ה (19 בדצמבר 1984):

נמסר לי, כי התובע האזרחי של רמלה, קצין המשפטים בשטחים המוחזקים עלייד צה"ל, הוציא הוראה במסמך רשמי מיום 6 בדצמבר 1984, המתייחס להודעה מס' 63/3, מתאריך 11 בינואר 1979, ובה נאמר, כי אסור לבצע החלטות של בתי-משפט אזרחיים בשטחים המוחזקים נגד אנשים הגרים בשטחים אלו ומחזיקים בתעודות זהות ישראליות, ובכלל אלה יהודים הגרים בירושלים המזרחית וסביבתה.

ההוראה כוללת הטלת איסור על בתי-המשפט המקומיים לרשום תלונה פלילית, ובכלל זה תלונות על עבירות תעבורה, נגד אנשים נושאי תעודת זהות ישראלית כנ"ל, בלא הסכמה בכתב של קצין המשפטים.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לשאלות ותשובות. אני מזמין את שר הביטחון להשיב על שאלות.

151. סדרת הטלוויזיה "אנשים במילואים"

חבר הכנסת ד' דינו שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בחשוון התשמ"ה (20 בנובמבר 1984):

זה למעלה מחודשיים מקרינה הטלוויזיה הישראלית סדרה בשם "אנשים במילואים". הסדרה כולה מכילה 12 פרקים. כל אחד מהפרקים מתאר את הורו אנשי המילואים במשלט אי-שם.

חברים במילואת רשות השידור ובעיתונות גינו את הסדרה בטענה, כי ההווה מתואר בצורה שלילית בכלל, והחייל הדתי מתואר תיאור שלילי בפרט. בעיתונים — גם בשבועון "במחנה" — מתפרסמים רשימות ומכתבי מחאה נגד הסדרה. בדיונים שנתקיימו בוועדת הדרמה של רשות השידור, על-פי דרישת החבר צבי ברנשטיין, היתה הסתייגות מהסדרה.

כדאי להוסיף, כי בפרק ששודר ביום שני, 5 בנובמבר 1984, מספר אחר מאנשי המילואים, מפקד המשלט ששירת בלבנון: "זוכרים את המוצב שבו ישנו שמונת החיילים, שהמחבלים חטפו? אני ישנתי כמוצב השכן". פסקה זו במיוחד עוררה זעם רב בין משפחות השבויים. בעיתון "הצפה" היתה פנייה ישירה למשרד הביטחון ולמטכ"ל, שהזמינה את תגובתם, אך לא היתה כל תגובה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם משרד הביטחון עקב אחרי סדרה זו?

2. האם מצא המשרד לנכון להגיב על הסדרה?

3. אם כן — מה היתה התגובה?

4. אם לא היתה תגובה, מדוע?

שר הביטחון י' רבין:

אני מתנצל על כך שכמה שאלות נענות באיחור, לרבות זו.

1 ו-2. מערכת הביטחון בתור מסגרת לא עקבה אחר הסדרה. יש להניח שחיילים, כמו יתר האזרחים, ראו את הסדרה בפרטים.

3 ו-4. ההנחה היא שכל צופה מגיב באופן שונה, לפי הבנתו. מערכת הביטחון אינה בדעה שסדרה זו משקפת את הנעשה בשירות המילואים של צה"ל. אוסיף ואומר, שלא מצאנו מקום להתערבות בתוכניות הטלוויזיה.

183. מצבור בלוני גז במחנה צבאי בסמוך לבתי מגורים בשכונת חל'חנן

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר הביטחון ביום א' בכסליו התשמ"ה (25 בנובמבר 1984):

בשכונת חל'חנן בחיפה, השוכנת בסמוך למחנה צבאי, מצוי מצבור בלוני גז השייכים לצבא. מצבור זה קרוב מאוד לבתי מגורים מאוכלסים במשפחות רבות, והאזור שוקק ילדים.

שאלותי הן:

1. מה עושה צה"ל כדי להבטיח מניעת אסון אפשרי?

שאלות הן:

1. האם הוראה זו ידועה לך?

2. האם הפצתה וביצועה אושרו עלייך?

3. האם החוק והמשפט בשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל הם חוקים פרטנוליים על בסיס של מוצא, דת ומרשם אוכלוסין, ואם כן — מדוע הדבר כך?

4. מה היא הדרך האלטרנטיבית שיש לתושבי השטחים המוחזקים להגן על עצמם ועל רכושם במערכת של משפט הוגן מפני פגיעה, נזק, הפרת חוזים ומעשים פליליים של יהודים?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

הטלתי על היועץ המשפטי במערכת הביטחון לבחון את הנושא שהעלתה חברת הכנסת שולמית אלזני בשאלתה. להלן התשובה שקיבלתי ממנו:

1-2. החוק בישראל אינו מאפשר לכפות על מי שנמצא בישראל להתייצב בהליכים פליליים לפני בית-משפט מקומי באזור יהודה ושומרון. לפיכך, בחזור שהוצא על-ידי קצין המטה למשפטים, לבתי-המשפט המקומיים, הובהר המצב המשפטי הקיים בישראל. זוהי סיבת ההוצאה של המסמך שאליו התייחסת בשאלתך.

3. בחזור של קמ"ט — קצין מטה — משפטים נאמר, כי אין אפשרות, לאור הדין בישראל, לבצע החלטות על-ידי בתי-המשפט המקומיים נגד אנשים בעלי תעודת זהות ישראלית בלא הבחנה בין יהודים לערבים הנמצאים בישראל, לרבות תושבי ירושלים. חוזר מתייחס אפוא להיבט משפטי של הדין הקיים בישראל, וחל גם על רבבות תושבי ירושלים הערבים, אשר עליהם לא ניתן לכפות התייצבות בהליכים פליליים הנוגעים לפני בתי-משפט באזור.

4. אנשים הנמצאים בישראל ומבצעים עבירה פלילית או עוולה אזרחית ביהודה ובשומרון אינם חסינים מן הדין שכן: א. כהליך פלילי ניתן להעמידם בפני בית-משפט צבאי באזור, ולשם כך ניתן, לפי הדין הישראלי, לכפות את התייצבותם בבית-המשפט הצבאי; במקביל, ניתן להעמיד לדין כל הנמצא בישראל שעבר עבירה באזור לפני בית-משפט בישראל; ב. בהליך אזרחי תושב אזור יהודה ושומרון — בניגוד לגוף — מבקש לתבוע אדם הנמצא בישראל, יכול לתבוע אותו באזור, ועל-פי הדין הישראלי ניתן לכפות התייצבות הנתבע הישראלי לפני בית-המשפט המקומי. כך גם יכול תושב האזור לתבוע נתבע ישראלי בבית-משפט ישראלי.

היועץ המשפטי מוסיף בתשובתו, שהאמור לעיל תואם את כללי המשפט הבין-לאומי.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שולמית אלזני.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

האם אדוני השר מודע לכך, שיש לנו פה שתי מערכות שיפוט ושתי דרכים לעשיית צדק באותו תחום מושב ובאותו תחום שיפוט — שתי מערכות מרכזיות לפי הגדרה: יהודים, ולא-יהודים.

שר הביטחון י' רבין:

אני חושב שהגדרתך איננה נכונה. לראיית שיש הפרדה בהליכים בין נושאי תעודת זהות ישראלית בלי הבדל דת לבין אלה שאינם אזרחי ישראל, יש אמת כמה שאת אומרת. לגבי ההליכים — כן, אך לא לגבי הצדק.

שולמית אלזני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כשאתה אומר "ישראל", אתה מתכוון לישראל פרופר.

שר הביטחון י' רבין:

כוונתי לתחום שמדינת ישראל קבעה שהחוק והמשפט הישראלי חלים עליו.

515. העסקת עובדים מחוץ-לארץ כפרויקט ה"לביא"

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום כ' בטבת התשמ"ה (13 בינואר 1985):

בעקבות פרסומים שונים בעיתונות, הריני שואל:

1. כמה עובדים זרים מועסקים כפרויקט ה"לביא", כאילו ענפים ובאילו מקצועות?

2. האם נכון שחברה בריטית לגיוס כוח אדם פרסמה מודעות בחוץ-לארץ בשם החעשייה האווירית, שבהן מוצע למהגרים זרים שכר שבין 52,000 ל-70,000 דולר לשנה?

שר הביטחון י' רבין:

1. 425. מהם 30 עובדי "צווארון כחול" — כרסמי מכונה שנקראת CNC, ו-395 בתפקידים הנדסיים.

2. לא נכון.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פלד.

מתחיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

בהכחשה שפורסמה על-ידי התעשייה האווירית לידיעה, שמשלמים לעובדים 50,000 — 70,000 דולר לשנה, נאמר שבמקרים מסוימים מגייסת התעשייה האווירית כוח אדם לפרקי זמן קצרים ומוגבלים. רק לאחר שלא מצאה כוח אדם כזה בישראל, האם ההכחשה של השר מתייחסת גם לגיוס עובדים לפרקי זמן קצרים.

שר הביטחון י' רבין:

ההכחשה שלי מתייחסת לשאלתך שלך. אנסה לרענן את זיכרונוך. כשאלתך שלך כתוב: האם נכון שחברה בריטית לגיוס רוח אדם פרסמה מודעות בחוץ-לארץ, וכי... הרי אני נותן לך תשובה: עובדים 425 זרים.

518. שותפות אמריקנית כפרויקט ה"לביא"

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום כ' בטבת התשמ"ה (13 בינואר 1985):

בעיתונות פורסמה ידיעה, שלפיה מבקשת ישראל לשותף חברות אמריקניות בייצור ה"לביא", וכי לחברת גרומן סיכויים טובים להשתתף בייצור מטוס ("הארץ", 27 בדצמבר 1984).

לא אחת נאמר, כי הנימוק העיקרי לייצור מטוס ה"לביא" הוא, שייצור מטוס ישראלי בשלמותו ישחרר את המדינה מתלותה בגרמי חוץ.

הריני שואל:

1. האם מתנהל משא-ומתן עם חברות אמריקניות לייצור חלקי "לביא" בארצות-הברית?

2. אם כן — האם עדיין תקפה ההנחה, שה"לביא" כולו ייוצר בארץ ובכך תוכבט אי-תלותו של חיל האוויר ברצונן של מדינות חוץ?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

1-2. חלק מהרכיבים והמערכות של מטוס ה"לביא"

האפשרות. כי כל הפעולות הנ"ל מבוצעות על-ידי גורם אחד, שמעוניין לשחק את פעילות בתי-המשפט המקומיים בשטחים, המפריעה לפעילות המתחלים?

שר הביטחון י' רבין:

1. בעקבות הדלקה הוקם במשטרת שכם צוות חקירה מיוחד.

2. נשרפו 6,135 תיקים אזרחיים, 1,575 תיקים פליליים המתייחסים לשנים 1975 — 1984. כן נשרפו 66 תיקים המתייחסים לשנים 1963 — 1966. הטיפול בתיקים אלה נסתיים. נשרפו גם תיקים שאין אפשרות לאמור את מספרם, שמתייחסים לשנים אחרות.

3. נשרפו תיקים אזרחיים ופליליים כאחד, וחלקם מתייחסים לנושא קרקעות.

4. זוהי סמכות של בית-משפט ולא של שר הביטחון. מיד לאחר השרפה פורסמו תקנות הקובעות, בין השאר, גם את הדרכים שבהן יכול בית-המשפט להורות על שחזור מסמכים שנשרפו.

5. בשל מצוקת כוח אדם, אין אפשרות מעשית לקיים ימירה כזאת.

6. א. בעקבות הפריצה לבית-המשפט בגנין נפתחה חקירה, ובעקבותיה נפתחו שלושה מתושבי יהודה ושומרון, אשר הודו במעשה. שניים פעלו מתוך כוונה לגנוב כסף מקופת בית-המשפט והשלישי פעל לצורך השמדת תיקים פליליים; ב. בפריצה לבית-המשפט בבית-לחם בשנת 1983 גנבו כספים ומוצגים משפטיים יקרי ערך, ובעיקר תכשיטים. הפורצים לא נגעו בתקי בית-המשפט. החקירה כעניין זה טרם נסתיימה.

592. פעילות למען הרב כהנא במסגרת יחידה צבאית

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום ז' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

בידי נמצאת עדותו של חייל — שמו ופרטיו שמורים עמי, ואהיה מוכן למסורם לך על-פי הסדר שיכטיח סודיות — אשר שירת בחודשים האחרונים של שנת 1984 בבסיס "מחנה יוסף".

לדברי חייל זה, שירת באותו בסיס בתקופה האמורה חייל בשם עופר, שהשתייך לפלוגת הקשר. עופר הנ"ל נהג להסתובב בבסיס ולראשו כובע עבודה צבאי, ועליו רשום באותיות אדומות גדולות וכוללות השם "כהנא" וכן סמל תנועת "כך" — אגרוף בתוך מגן דוד. כך התהלך חייל זה בקביעות כמשך חודשים. המפקדים, ובכללם רס"ר הבסיס ואף מפקד היחידה, ראו אותו פעמים רבות ולא העירו לו דבר. החייל פירש את יחסם הסובלני כהוכחה לכך, שאף הם חומכים במאיר כהנא או אוהדים אותו, וציון עובדה זו פעמים רבות בחיכוחים פוליטיים שניהל עם חיילים אחרים.

בסביבות אוקטובר 1984 נערכה עצרת של אוגדה בבריכת השולטן, ולפניה קיימו כל חיילי היחידה עצדה בירושלים. לפני הצעדה, ביקש אחד מחיילי היחידה מן הסמ"פ — מגן מפקד הפלוגה — ששמו עדי למנוע מן החייל עופר ללבוש את הכובע במשך הצעדה, לפחות, את הסמ"פ סירב, ולעג לחייל שביקש זאת. בצעדה עצד עופר והכובע לראשו.

נוסף על כך, כאשר נשאר עופר לתורנות בימי שבת, הוא נהג גם להסיר את חולצתו הצבאית וללבוש במקומה חולצה צהובה של תנועת "כך", וגם את זאת לא מנעו ממנו המפקדים.

מפותחים ונרכשים בכמויות מסוימות בארצות-הברית. ההחלטה על כך התקבלה לפני למעלה משלוש שנים. אם כן, כבר כתוכנית העבודה הראשונה לפיתוח המטוס וייצורו לא נכללה ההנחה שכל חלקי ה"לביא" יפותחו ואף ייוצרו בארץ.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פלד.

מתחילו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כאשר היה בכנסת דיון על שאלת ה"לביא" הסביר שר הביטחון, אם אינני טועה — — —

שר הביטחון י' רבין:

אני?

מתחילו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כן. הסביר שר הביטחון, בדיון שהיה פעם בהצעה לסדר-היום, שהסיבה המכרעת לפיתוח המטוס היתה ועודנה הצורך לפתח מידה של עצמאות בייצור המטוס. זו הסיבה העיקרית להחלטה להמשיך את פיתוח המטוס, למרות ההוצאה.

שר הביטחון י' רבין:

לא אמרתי שזו הסיבה העיקרית. זו אינה הסיבה העיקרית. גם במציאות של היום מרבית הסכומים לפיתוח המטוס באים מהסיוע הצבאי של ארצות-הברית. תלות איננה רק בטכנולוגיה, החלות קיימת גם בכסף.

בין הסיבות העיקריות שמניתי — האפיון המבצעי של המטוס תואם יותר מכול את הצרכים המבצעיים של החיל וכן את קידום הטכנולוגיה והכלכלה בארץ, לפי דעת חיל האוויר הישראלי. על עצמאות דיברתי. אולי הפרויקט נותן פה ושם עצמאות רבה יותר כתוצאה מהתפתחות טכנולוגית.

591. חקירת שרפת בית-המשפט בשכם

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום ז' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

אבקש לענות על שאלות אלה, בנוגע לשרפת ארכיון בית-המשפט בשכם ביום 20 בדצמבר 1984:

1. האם נחקרו סיבות השרפה, ואם כן — מה נמצא?
2. האם נכון כי כ-33,000 תיקים נשרפו, ובתוכם בין 13,000 ל-15,000 תיקים העומדים בבירור משפטי?
3. האם נכון, כי התיקים שנשרפו נוגעים לסכסוכי קרקעות בין בעלי אדמות בשטחים לבין מתחלים וחברות כנייה ישראליות?

4. האם נפתחה חקירה לבדוק מדוע, על אף שביית-המשפט נמצא כרחוב הראשי של שכם ולידו שוכנים הן תחנת המשטרה המקומית והן בסיס משמר הגבול, לא הכחינו השוטרים בפריצה לבית-המשפט ובשרפה במשך כשלוש שעות, עד שתושב מקומי העזיק את מכבי האש?

5. כחודש לפני השרפה נעשה ניסיון להתפרץ לבית-המשפט בשכם. בעקבות זאת פנה נשיא בית-המשפט למשטרה וביקש להציב שמירה לילה על בית-המשפט. מדוע לא נענתה בקשתו?

6. בסוף 1983 פרצו אלמונים לבית-המשפט בבית-לחם וגנבו תיקים ומסמכים הנוגעים לסכסוכי קרקעות. כתחילת 1984 פרצו אלמונים לבית-המשפט בגנין, גנבו תיקים והציתו אותם. האם נמצאו ממצאי התפרצויות אלה? האם נחקרה

פקודות הצבא בנושא זה. אני מצטער שאירע אשר אירע. הוצאו הוראות להקפיד שדברים כאלה לא יישנו.

884. שהיית העברתו של מפעל ביטחוני ממרכז הארץ לאריאל

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר הביטחון ביום י"ז באדר התשמ"ה (10 במרס 1985):

במפעל הביטחוני שהוקם באריאל הושקעו עד היום 6 מיליוני דולרים, אך העברתו ממרכז הארץ מתעכבת.

אודה לך אם תשיב לי:

1. מדוע מתעכבת העברתו של המפעל הביטחוני לאריאל?

2. מתי, לדעת השר, תתבצע ההעברה?

שר הביטחון י' רבין:

שר התעשייה והמסחר העביר את שאלתך אלי. והרי תשובתי:

המפעל לא הועבר לאריאל גם מפאת התנגדות העובדים שיעזרו להעברה וגם בגלל ההוצאות הכספיות הניכרות הקשורות בהעברה: 800,000 דולר הוצאות קבועות — הסעות, מטבח נפרד, שמירה, חוספות שכר, ועוד כ-330,000 דולר עלויות חריגניות.

התעשייה הצבאית עומדת בפני קיצוצים חמורים, ואני אדאג לכך שכל תקציבה יוצא למטרות ביטחוניות ולא למטרות אחרות. מדוע הוקצבו בשעתם 7 מיליוני דולר לבנות במרכז הארץ מפעל שאין לו חשיבות ביטחונית, והמפעל לא הועבר, למשל, לצפון הארץ, לקריית-שמונה או לקצרין, שם היתה לו גם תרומה ביטחונית משמעותית — על זאת לא אוכל להשיב. אבל, כנסיבות הקיימות היום להוציא עוד מיליון דולר מתקציב התעשייה על חשבון תחמושת — לא.

902. מעצר אנשי ספינה לבנונית

חבר הכנסת ת' טובי שאל את שר הביטחון ביום י' בניסן התשמ"ה (28 במרס 1985):

נמסר לי, כי ב-11 ביולי 1984 עצרו ספינות מלחמה ישראליות בעזרת מסוקים ספינה אזרחית לבנונית בשם "עולא" במים הטריטוריאליים של קפריסין. הספינה היתה בדרכה לנמל לימסול, אך אולצה לנסוע לחיפה. כל מטענה של האונייה הלבנונית היה סחורה אזרחית — נייר — והיא הסיעה כמה נוסעים אזרחיים. אחרי חקירה שוחררה כל הנוסעים, אולם קברניט האונייה, עבדול חי יוסף ניגיס, שהוא נתין סורי, הוחזק במעצר. עמו הוחזקו במעצר אחיו הצעיר, עימאוד אדין, תלמיד בית-ספר, ובן-דודו, כסאם יונס סברא, שהוא מפקד בשכר. שניהם היו כנסיית טיול. שלטונות ישראל היו מוכנים לשחרר את שני הצעירים, אך השלטונות הסוריים סירבו לקבלם בלי הקברניט עבדול חי ניגיס. הקברניט עומד עתה בפני בתי-משפט באשמת "הגשת שירותים לפת"ח" ו"סיוע להסעת חברי הארגון". הוא טוען שאין שום יסוד להאשמות כגון אלה. פרקליט הקברניט פנה אליו ב-5 בדצמבר 1984, כדי להתערב ולבטל את המשפט ולשחרר את הקברניט. עד כה לא נתקבלה תשובה.

הנני שואל את כבוד השר

1. האם הדברים האלה נכונים?

כאשר עזב החייל שמסר לי את העדות את היחידה, עדיין נמשך מצב זה ולא היה כל סימן, כי המפקדים ביחידה עומדים לנקוט צעד כלשהו.

אבקש לענות על השאלות האלה:

1. האם ידיעות אלה נכונות?
2. אם כן — האם ננקוט צעדים כדי להפסיק מצב זה ולהעניש את האחראים לו?

שר הביטחון י' רבין:

1. הידיעות נכונות בעיקרן. המעשה המתואר הוא מעשה חריג. הוא אסור על-פי פקודות הצבא, האסורות כל פעילות פוליטית ומפלגתית בתחומי הצבא.

2. החייל עמד לדין משמעתי, והתופעה לא נשנתה מאז.

657. יום עיון ביהדות לפלוגת צנחנים

חבר הכנסת א' גרנות שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ה (11 בפברואר 1985):

ב-13 בינואר 1985 הגיעה פלוגת צנחנים לכית-התפוצות ליום עיון במקום. ברגע האחרון הודיעו להם על שינוי יעד, והם הועברו לקריה. שם שמעו הצנחנים סדרת הרצאות מרבנים, שלימדו אותם פרק ביהדות בדרך זו: רב אחד "גילה" על-פי הגימטריה שישו היה נביא שקר ורב אחר זיהה 22 גופות מחללי ה"ה", על-פי התנ"ך; וכידי דוגמאות נוספות מאותו אירוע "חינוכי".

ברצוני לשאול:

1. כיצד קרה הדבר, שאחרי הודעת שר הביטחון — שמסע המחזירים בחשובה בצה"ל נפסק — עדיין אנו עדים לאירועים שכאלה?

2. האם ככוונת השר לנקוט צעדי משמעת להפסקת שטיפות מוח שכאלה?

3. האם יינקוט צעדים כלפי האחראים לקיום אירוע מסוים זה?

שר הביטחון י' רבין:

1. תיאור האירועים כפי שהופיעו בשאלת איננו נכון לחלוטין. מלכתחילה, כפי שהדבר מפורט בתוכנית שהוגשו ליחידה, תוכננו לפלוגה הרצאות לפני הביקור בכית-התפוצות. הרכ הצבאי במילואים, שאת דבריו ציטטת, טען, כאשר התבררה שאלתך, ש"העביר את התפיסה היהודית לגביו". אין לי אלא להסתייג מדבריו.

3. קצין הרח ששירת בזמן המקרה ביחידה השתחרר מצה"ל, לפיכך התשובה שלילית.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלעזר גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

בכל זאת אני מבקש לדעת, אילו אמצעים ננקטים כדי שההוראות שנשמעו מפ"כ כאן, אדוני השר, אכן תתבצענה. לנוכח השמעות שהאיסור לבקר ביישובים של חוזרים בחשובה בוטל, בטענה שהיה גם איסור על הליכה לקיבוצים ושני האיסורים בוטלו, ולנוכח המקרים החוזרים של המשך הפעילות הזאת בצה"ל, למרות ההוראות.

שר הביטחון י' רבין:

אני רוצה לחזור ולומר: יצאו הוראות ברורות להקפיד על

אני רוצה לשאול שאלה פשוטה: האם חבר הכנסת, בניגור
לכל חייל מילואים אחר, יכול לבחור לו את מקום שירותו ואת
הסיבה לגיוסו?

שר הביטחון י' רבין:
באשר לסיבת הגיוס, יכולות להיות סיבות מסיבות שונות,
ואין זה מעסיק אותי מה מטרתו. כל עוד הוא משרת והשירות
מוערך עליידי הצבא כשירות מועיל. לכן, כל חבר הכנסת
שירצה והצבא יראה לכראי לגייסו, מוזמן — — —

אברהם ורדיגר (מורשה):
הוא יבחר את מקום השירות?

שר הביטחון י' רבין:
הוא לא בחר את מקום השירות.

הייתי אומר לך, חבר הכנסת ורדיגר, שלהתנדב לשרת
בלבנון באותם ימים, כל מתנדב כזה נתקבל בכרכה — — —

מאיר כהנא (תנועת כך):
זה לא נכון. אני התנדבתי, ואתה לא קיבלת אותי. זה סתם
שקר גס.

שר הביטחון י' רבין:
טליחה, כל חבר הכנסת יכול להתנדב. אם הצבא ימצא
לנחון ויקבע ששירותו מועיל, הוא יגייס — חיקון.

928. פטור לבני ישיבות משירות בצה"ל

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר הביטחון ביום י"ד
באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. כמה בני ישיבות מקבלים פטור דחיית שירות מדי שנה
מטעמי דת, לפי סעיף 28 לחוק שירות ביטחון?

2. האם העובדה שמדי שנה משתחררים בני הישיבות
כאמור בשאלה 1 מאריכה את תקופת המילואים שחייב בהן
כל איש מילואים מדי שנה?

שר הביטחון י' רבין:
1. תלמידי ישיבה אינם מקבלים פטור מגיוס אלא דחיות
גיוס שנתיות.

להלן נתונים המתייחסים לשנים האחרונות: ב־1981
אושרו 1,406 דחיות; באותה שנה נפלטו מהסדר 311
תלמידים. ב־1982 אושרו 1,419 דחיות; נפלטו 386 תלמידים.
ב־1983 אושרו 1,411 דחיות; נפלטו 387 תלמידים. ב־1984
אושרו 1,423 דחיות; נפלטו 707 תלמידים. כל הנפלים
חייבים גיוס ו/או שירות במילואים. מי שאינם אבות לשני
ילדים חייבים שירות חובה.

2. אין לנו נתונים סטטיסטיים, אולם יש להניח שכל
תוספת חיילים לצה"ל לאותן תעסוקות תקטין את הנטל.

היו"ר ד' תיכון:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
לכמה זמן יכול אדם כזה לקבל דחייה? האם הוא יכול
לקבל דחייה מדי שנה בשנה?

שר הביטחון י' רבין:
לפי מיטב זיכרוני, החוק קובע שכל עוד תורתו היא
אומנות, הוא זכאי לקבל דחייה.

2. אם כן — האם כתפיסת הספינה הלכנונית "עולא"
כמים הטריטוריאליים של קפריסין היתה משום עבירה על
החוק הבין-לאומי?

3. איזה עבירה עבר הקברניט בעת הפלגתו בספינה
"עולא", שבגללה נעצר?

4. על-פי איזה חוק ועל אילו האשמות מובא עתה
הקברניט עבדול חי נגיס למשפט?

5. האם מוכן השר לבדוק את המקרה ולהורות על שחרור
הקברניט וקרוביו שהתלוו אליו בעת הנסיעה?

שר הביטחון י' רבין:

1. הספינה "עולא" נעצרה בים הפתוח ולא במים
הטריטוריאליים של קפריסין. ישראל הפעילה את זכותה להגנה
עצמית, זכות המוכרת על-פי המשפט הבין-לאומי.

2 ו-3. קברניט הספינה "עולא" עומד לדין בבית-המשפט
הצבאי כלור בגין שתי עבירות: על ביצוע שירות למען
התאגדות אסורה, עבירה לפי תקנה 85(1)(ג) לחקנות ההגנה
לשעת-חירום, 1945; ועל נשיאת נשק, עבירה לפי תקנה 85(ג)
לחקנות אלה. כתב האישום מתבסס, בין היתר, על הודאה
שמסר הקברניט במשטרת ישראל, לפיה רכש לפני הפלגתו
האחרונה סירת מנוע, הוביל בספינתו חוליית מחבלים חמושה
בכלי ירייה וברומנייד, וימים אחרים לפני מעצר הספינה
הוריד בסירת מנוע את חברי החוליה על נשקם לים. מתוך
ידעה כי ככוונתם להגיע לחופי תל-אביב ולבצע שם פיגוע
המוני.

4. לנוכח חומרתן של העבירות המיוחסות לקברניט, אין
מקום להמליץ על שחרורו. יתר נוסעי הספינה שוחררו ממעצר
וגורשו מישראל.

926. שירות מילואים של חבר הכנסת

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר הביטחון ביום י"ד באייר
התשמ"ה (5 במאי 1985):

אודה לכבודו אם ישיבני:

לפי אילו קריטריונים מתגייסים חברי הכנסת לשירות
מילואים בצה"ל?

שר הביטחון י' רבין:

ההוראות המחייבות בצבא קובעות, כי הרמטכ"ל הוא
שמחליט לגבי בקשות ההתנדבות של חברי הכנסת.

ככלל אין מונעים שירותו של חבר הכנסת, אם השירות
עונה על צורכי צה"ל.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):

— — — שני חברי כנסת צעירים ביקשו להתגייס
לשירות מילואים בלבנון, ואומנם גויסו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
שלושה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

שלושה חברי הכנסת. אחד מהם אמר שמטרתו לעקוב
אחרי פעולות צה"ל בלבנון או אחרי יציאת צה"ל מלבנון.

929. קיום עצרת יום השנה לטבח בכביש החוף באוניברסיטת אינג'אח שבשכם

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר הביטחון ביום י"ד באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

ביום ד', כ"ז באדר התשמ"ה, 20 במרס 1985, נערכה באוניברסיטת אינג'אח שבשכם עצרת של תלמידים, חסידי "החזית העממית", ביום השנה לטבח בכביש החוף ("על המשמר", 21 במרס 1985). העצרת נערכה, כאמור, בין כותלי האוניברסיטה.

לאור זאת, ברצוני לשאול את כבוד השר כדלקמן:

1. האם הובא האירוע לידיעתו?
2. האם ננקטו אמצעים כלשהם נגד משתתפי האירוע, שלא זו בלבד שלא נועדו כדי לגנות הרצח המתועב אלא שיכחו שחיטה של חפים מפשע?
3. האם כוחות הביטחון ערוכים לטיפול מיידי באירוע שכזה, על מנת להביא את האשמים לדין, והאם נכון כבוד השר להורות על התערבות דווקא במקרה שכזה?

שר הביטחון י' רבין:

1. התשובה חיובית.
2. נגד מי שידוע כי היו שותפים בארגון הטקס הוצאו צווי הגבלה המונעים מהם להיכנס לתחומי האוניברסיטה.
3. כוחות הביטחון ערוכים לטפל באירועים מסוג זה כמתחייב על-פי ההוראות הקיימות ובהתאם לאופי האירוע.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שאקי.

אכנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
האם לא כדאי לשקול הבאה לדין לפחות של אחד מאלה, הידוע כראש החוגגים את הרצח הברוטלי הזה? אולי זה ירתיע ויפחית את התנגדות המטרופות האלה?

שר הביטחון י' רבין:

אני רוצה לציין כאופן כללי, שבצבאות סדרה של פעילויות שלנו, של כוחות הביטחון ביהודה ובשומרון, חלה רגיעה ניכרת באוניברסיטאות. אינני אומר שאין אירועים, אבל בהשוואה למה שהיה — חלה רגיעה, ובכללה גירוש חמישה סטודנטים, שהיו חברים במועצת הסטודנטים, על-ידי הנהלת האוניברסיטה, בגלל פעילות המשבשת את הסדר התקין. לכן אנחנו רואים סימנים חיוביים — אני נוהר ומדגיש: סימנים חיוביים — של הבנה שכך לא ניתן להמשיך.

באשר לשאלה הספציפית — אני מניח שאילו היו בירי גורמי הביטחון נתונים מספיקים כדי להעמיד מישהו לדין, הרבר היה נעשה.

931. הרחבת התנחלות קבר-יוסף

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר הביטחון ביום י"ד באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

נודע לי, כי בשלושה החודשים האחרונים מרחיבים המתנחלים בקבר-יוסף את המבנים במקום, למרות ההוראות האוסרות עליהם לעשות זאת ולמרות הפיקוח של חיילי צה"ל. ידוע לי, למשל, שהם בנו מטבח מיריעות האוהל. סגרו את יריעות האוהל מבפנים בקירות קבועים עשירים עץ, והם עומדים להשתמש בכמטבח הקודם שהתפנה לשם הרחבת פעילותם.

אבקש לדעת:

1. האם הדברים נכונים?
2. אם כן — האם היו ידועים לכבוד השר דברים אלה טרם כתבתי לו על כך?
3. אם לא היה ידוע הרבר, כיצד יש בדעת השר להבטיח פיקוח תקין ודיווח אמין?
4. האם יש בדעתו של השר להרוס את הבנייה הנ"ל או להשלים עמה, ומאילו טעמים?

שר הביטחון י' רבין:

הידיעות אינן נכונות. כל מה שנעשה במקום קיבל את אישורם של הגורמים המוסמכים ונתון לפיקוח.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, זו הפעם השנייה או השלישית שאני מקבל דיווח, שעל-פי מיטב ידיעתי ובהסתמך על אנשים שאני מכיר היטב, הוא אמין ובטוח. ואילו הדיווחים שעוברים אליך לאחר מכן, בדיקה נוספת שלהם מאשרת את העובדות לאשורן. יותר משאני שואל, אני מבקש ממך לנסות ולבדוק מה קורה לדיווחים שאתה מקבל.

שר הביטחון י' רבין:

באשר לבקשה — אני מוכן לחזור ולבדוק.

1017. נוסח תפילה שקרא רב צבאי ביום הזיכרון

חבר הכנסת מ' ברי-און שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

בטקס יום הזיכרון לחללי צה"ל, שהתקיים בקיבוץ נגבה, קרא הרב הצבאי שהיה במקום נוסח של תפילה שכלל, בין השאר, את המשפטים "יקם (השם) נקמת דמכם הטהור ככתוב: הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצרו ונפר אדמתו עמו". כן מכילה התפילה קטע ארוך, כ-40% מכלל התפילה, העוסק בתחיית המתים.

אבקש להשיביני:

1. האם זוהי תפילה סטנדרטית הנהוגה בצה"ל?
2. האם צה"ל מחנך את חייליו לרעיון הנקם?
3. אם אין זה כך, מה טעם מדיגשים את עניין הנקם בתפילות יום הזיכרון?
4. האין זה משום כפייה על כלל עם ישראל, המשתתף בטקסי יום הזיכרון, להתקין תפילה הכוללת אמונות הנראות לרוב העם כאמונות חפלות, כגון תחיית המתים?

5. האין שר הביטחון רואה בנוסח התפילה הזה פגיעה ברגשות חלק ממשפחות החללים לפחות?
6. האם מתכוון שר הביטחון להורות על החלפת נוסח התפילה ושימוש בנוסח אחר?

שר הביטחון י' רבין:

- 1 — 4. נוסח התפילות באזכרות הוא עתיק-יומן, ועם הקמת המדינה הונהג גם באזכרות ממלכתיות-צבאיות.
- 5 — 6. אינני סבור שאני מוסמך לחוות דעה על נוסח תפילה, ווראי שאין לי סמכות לשנותו.

הפצוע כקשה, ולאחר הטיפול ובחלוף סכנה זו — חסימת שטף הדרס, עירוי דם — הוא יוגדר כבינוני.

אין ההגדרות לגבי מהות הפגיעה עוסקות בנכות לאחר ההחלמה מהפגיעה, ולכן גם אין תואמות את הנכות העתידית, יש פציעות קשות מאוד המסכנות את החיים, ומתן מחלימים כליל ובלא נכות לאחר טיפול יעיל, ויש מצבי נכות קשים ביותר, כמו שיתוק של פלג הגוף התחתון או קטיעה של איבר אחד או יותר, אשר יוגדרו כבינוני בחומרת הפגיעה — כהעדר סכנה מוחשית לחיים.

1032. ניסיון פיגוע ליד קלקיליה

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

בעקבות ניסיון הפיגוע ליד קלקיליה אמרת, שבכוונתך "לעצור הפיגועים בעודם כאבם".

אודה לך מאוד אם תשיב לי:

1. האם צוטטת נכון?

2. אם כן — האם זה אפשרי?

3. האם לדעתך יש קשר והשפעה כלשהם בין הפיגועים בלבנון בשיטת מטעני הצד לבין המקרה שאירע ליד קלקיליה?

4. האם אתה מסכים לדברים שצוטטו בעיתונות בשם קצינים בכירים, שצה"ל אינו מסוגל להתמודד עם בעיות כאלה? ואם זה נכון, מה הן המסקנות הנובעות מכך?

5. האם האוכלוסייה ביהודה ובשומרון משתפת פעולה עם כוחות הביטחון למניעת פעילו עוינת מסוג זה, ולמניעת פעילות עוינת בכלל?

שר הביטחון י' רבין:

1. בקשר לאירוע הנזכר בשאלתך אמרתי, בין היתר, כי אנו נהנה מלחמת חורמה בטוריסטים אלה. אני רואה בחומרה ובדאגה כמה מההתפתחויות האחרונות — הפיגועים הספציפיים של בקבוקי תבערה ומטעני צד. בכוונתי לעצור בעודה כאכה את ההתפתחות אחרונה בפיגועים.

2. לדעתי, כל מה שאמרתי אפשרי.

3. למיטב הכרתי והמידע שבידינו בעת הזאת — התשובה שלילית.

4. אם נאמרו כדברים האלה — התשובה שלילית.

5. האוכלוסייה באזור יהודה ושומרון, ככל אוכלוסייה אחרת, אינה עשויה מעור אחד.

1033. הטסת ראש הממשלה ושר הביטחון בשני הליקופטרים ל"חתונת שטראוס"

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

פורסם ששר הביטחון וראש הממשלה הגיעו ל"חתונת שטראוס" בהליקופטרים נפרדים.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם הפרסום נכון?

2. אם הוא נכון, מה היה מחירה של טיסת שני ההליקופטרים לחתונה?

היו"ר ד' זיכרון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בראון.

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

השתתפתי לפחות ב־30 עצרות כאלה, ואחפלא מאוד אם אוזני היתה כה כבדה, שרק באזכרה היתה קלטתי את הוועה. המקרה שבו שמתי לב לוועה היה בנגבה, והדבר צרם את אוזנם של מרבית המשתתפים. הייתי בכל זאת שוקל, האם לא כדאי לבדוק זאת שוב.

שר הביטחון י' רבין:

אני חוזר ואומר: בדקתי את הנושא. לצה"ל אין סמכות לשנות ולא יעלה על הדעת שניכנס לבעיות של נוסחי תפילה. כך היה נהוג בצה"ל מאז הקמת המדינה.

1018. הקריטריונים לסיווג הפציעות של חיילי צה"ל

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

נודע לי, שעל-פי הגדרת חומרות הפציעה של חיילי צה"ל, מוגדר חייל שאיבריו נקטעו ואין סכנה לחייו "פצוע בינוני".

ברצוני לשאול:

1. מה הוא הקריטריון המדויק לאבחנה בין פצוע קל, פצוע בינוני ופצוע קשה?

2. האם פצוע שנקטעו גפיו אינו נחשב פצוע קשה?

3. מאחר שהצבא מקפיד בצדק על פרסום פגיעות בחיילים ומציין את סיווגם, האין זה ראוי שהציבור ידע מהם הקריטריונים המדויקים לאבחנה?

שר הביטחון י' רבין:

להלן התייחסותי העניינית של קצין רפואה ראשי לצה"ל, שממנו ביקשתי להבהיר את ההגדרות שחבר הכנסת וירשובסקי כלל בשאלתא שלו. אני מצטט את תשובתו:

א. אין הגדרות מדויקות, ולכן גם האבחנה בין דרגות הפציעה השונות אינה מדויקת.

ב. דרגות החומרה הרגילות הן: פציעה קלה, פציעה בינונית ופציעה קשה. יש המוסיפים קטיגוריה נוספת של פציעה אנושה, שמשמעותה העדר סיכוי להיחלשות בחיים.

ג. זו גם הסיבה לכך שלא תמיד קיימת אחידות בהגדרת החומרה. סיבה נוספת לכך נעוצה בעובדה, שפצוע שפציעתו קשה יכול לעתים להתאושש בעקבות הטיפול תוך פרק זמן קצר ולעבור לדרגת פציעה קלה בהרבה, או ההיפך מכך — להידרדר ממצב קל יחסית.

ד. למרות האמור לעיל מקובל, וכך אנו מדריכים את מערכת הרפואה הצבאית, לחלק את דרגות החומרה ולהגדירן כדלהלן: 1. פצוע קשה — פציעה שבה נשקפת סכנה לחיי הנפגע; 2. פצוע בינוני — פציעה אשר אין בה סכנה ברורה לחייו של הנפגע, אך קיימת סכנה או פגיעה בשלמות איבר (למשל קטיעה) עם סבירות לנכות וירידה ממשית בתפקוד לאחר ההחלמה מהפציעה; 3. פצוע קל — פציעה שבה אין סכנה לחיי הנפגע או לשלמות איבר, ולא תגרם ככל הנראה לנכות או לפגיעה משמעותית בתפקוד בתום ההחלמה.

ה. מהאמור לעיל ברור: במקרה של קטיעת גפיים — בשלב הראשוני לאחר הפציעה, שבו יש אובדן דם רב, יוגדר

3. האם לא נמצאה כל דרך אחרת להגיע לחתונה?

שר הביטחון י' רבין:

1-3. מאז הוקמה המדינה נוהג חיל האוויר להטיס את נשיא המדינה, את ראש הממשלה, את שר הביטחון ואת הרמטכ"ל, לפי בקשתם. שיקול הדעת האם להיזקק לחיל האוויר נתון בידיהם.

הידיעה, ככל שהיא קשורה ב, אינה נכונה, לפיכך לא אוכל להמציא לך פרטים על טיסה שלא היתה.

מידע על טיסות אחרות אוכל להמציא לך, אם תבקש ממני לעשות כן. במסגרת ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, שאתה נמנה עם חבריה.

1035. אדמות שטח אש 9

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

נושא אדמות שטח אש 9 מהוות אינו יורד מכתרת העיתונים.

אודה לך מאוד אם תשיב לי:

1. למי הבעלות החוקית על אדמות שטח אש 9?

2. האם סובלים תושבי סחי'נן ועראבה ממחסור בקרקעות, לעומת היישובים מעלה צבייה וצלמון?

שר הביטחון י' רבין:

1. על-פי הנתונים שנמסרו לי על-ידי מינהל מקרקעי ישראל, שטח אש 9, כלומר השטח שהוכרז כשטח סגור מכוח תקנה 125 לחקנות ההגנה (שעת-חירום), 1945, משתרע על כ-61,800 דונם. כ-74% משטח זה הם אדמות מדינה, כ-22% מכלל השטח הם אדמות בבעלות פרטית של תושבים ערבים, המתגוררים בכפרים הסמוכים לשטח, וכ-4% מכלל השטח הם אדמות בדואים.

2. בקשת פרטים על מצב הקרקעות של יישובים יהודיים או ערביים יש להפנות לעמית, שר החקלאות.

1036. נציגות הפלנגות בישראל

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר הביטחון ביום א' בסיוון התשמ"ה (21 במאי 1985):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום י"ז באייר התשמ"ה נמסר, כי "הכוחות הלבנוניים, שמרכיבים העיקרי הוא הפלנגות", החליטו להחזיר לישראל את נציגם פייר יאזבק, אולם מעתה ישב יאזבק בתל-אביב ולא בירושלים, כבעבר.

אודה לכבודו אם ישיבני:

האם מהעבר של יחסנו עם הפלנגות לא למדנו ד, ולשם מה זקוקות הפלנגות לנציגות בישראל?

שר הביטחון י' רבין:

נציג "הסוכנות הנוצרית הלבנונית בישראל" עזב את הארץ ביום 28 במאי 1985, וככך חדלה הנציגות להתקיים.

היו"ר ד' חיון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):

האם ההפסקה הזאת היתה כתיאום עם שר הביטחון ועם שר החוץ, או שזו היתה הפסקה פתאומית?

שר הביטחון י' רבין:

אינני יכול לתת תשובה. זאת החלטת שלהם, של הנציג — נקודה.

1060. דוח ועדת צור

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הביטחון ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

ועדת צור, שמונתה על-ידי שר הביטחון לשעבר מר ארנס, הגישה לא מכבר את המלצותיה להפוך את תע"ש — התעשייה הצבאית — לחברה ממשלתית, במהלך שנת 1986.

כפי שפורסם בעיתונות (ראה "הארץ", 16 במאי 1985), הוחלט במשרד הביטחון, בגלל התנגדות צה"ל וכן בשל המצב הכלכלי, לדרוח את ביצוע ההמלצות לתאריך לא ידוע.

אבקש כי השר ישיב על השאלות האלה:

1. מה היו נימוקי צה"ל נגד ביצוע ההמלצה, שהיא מהלך ארגוני-משקי בלי כל היבט ביטחוני?

2. כיצד השפיע המצב הכלכלי על החלטת משרד הביטחון לדרוח את מהלך שנועד במהותו להעמיד את תע"ש על בסיס כלכלי-מסחרי ולשחרר את תקציב הביטחון מן הצורך לתמוך בתעשייה זאת בכיחידת סמך?

3. האם, מוכן שר הביטחון להעמיד את המלצות ועדת צור והחלטת משרד הביטחון לבחינה מחודשת של ועדת מומחים או של ועדת הכלכלה של הכנסת?

שר הביטחון י' רבין:

ועדת צבי צור טרם סיימה את עבודתה, ומועד הגשת המלצותיה הוארך עד ליום 1 באוקטובר 1985.

1601. רשת חנויות השק"ם

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר הביטחון ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

רשת חנויות השק"ם הוקמה בשעתה, כדי לסייע למגויסי צה"ל. נראה שקיומה של רשת זו כבר אינו הכרחי. אין הבדלים גדולים במחירים בינה לבין חנויות המסחר הפרטיות והציבוריות, ובמקרים מסוימים אין הבדל כלל. ואפילו יש הנחות משמעותיות בחנויות השק"ם — אין זה מרצדק לקיים, שכן חיילי קבע כצה"ל משתכרים בשליש, כממוצע, יותר מעובדי מדינה.

ברצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם לדעת השר יש הצדקה למתן הנחות כימינו למגויסי צה"ל כאמצעות החזקת רשת מסוג זה?

2. האם קיימת מדיניות הנחות קבועה כרשת? מי מממן הנחות אלה? האם אלה מממנות כאמצעות תקציב הביטחון?

3. האם כרעת השר לבדוק אפשרות של מכירת הרשת לגורמים פרטיים וכזאת לשפר את מצבה של קופת המדינה?

4. מה היו הפסדיה, או להבדיל רווחיה, של רשת השק"ם בשנת המס הקודמת?

5. האם לדעת השר יש היגיון בהחזקת רשת מסחרית על בסיס הטבות וזכויות, כדי שתטיב להתחרות במסחר הפרטי?

שר הביטחון י' רבין:

1. רשת חנויות השק"ם הוקמה כדי לספק שירותים לא רק

כניסת המטיילים לאילת. האחראים לכך ננפו, ונעשו כל הסידורים למנוע הישנותה של חקירת מצערת כזאת. גם הנהלים הקיימים בנושא זה שנו והוכהרו מחדש לכל הנוגעים בדבר. המינהל האזרחי לא הסתפק בכך, ומיד עם היוודע התקלה — בלי כל קשר לפדוסם בעיתון שהיה כחודש לאחר מכן — הובעה התנצלות בפני מארגן הטירול, והמינהל האזרחי התחייב לשאת בכל ההוצאות לביצוע טיול חדש, לרבות שכירת אוטובוס.

היור"ד יתכן:

תודה לשר הביטחון. אנחנו עוברים לתשובות שר המשפטים על שאלות. בבקשה.

751. הודעות העיתון "אל-פג'ר" עם אש"ף

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר המשפטים ביום י"ד באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

בעיתון בשפה הערבית "אל-פג'ר" מיום 1 בדצמבר 1984 התפרסמה כותרת ביו הלשון: "הניצחון מן האלה והכיבוש קרוב". בפניה השמאלית הובא סמל אש"ף. לרבות דגל המחבלים, אלה הם בבחינת רמזי הודעות ברורים עם אש"ף ויש בהם משום הבעת אהדה פומבית עם גורמים רצחניים ועוינים המצויים מחוץ לחוק.

כרצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם יפעל משרד המשפטים כאמצעות היועץ המשפטי נגד שיטות הסתה והמרדה כגון זאת ודומותיה?

2. האם הוגשו עד היום כתבי אישום בשל תופעות כנ"ל?

3. מדוע לא יחייב משרד המשפטים את היועץ המשפטי להפעיל את סמכויותיו ולהגיש כתב אישום במקרה מיוחד זה?

שר המשפטים מ' נסים:

1. על-פי החוק, תלונות בדבר חשד לביצוע עבירה יש להגיש למשטרה, ובסמכותה לחקור ולברר האם יש ראיות לכאורה לביצוע העבירה. בעבירות שהן עוון מוסמכת המשטרה גם להגיש כתב אישום ולנהל את התביעה. כהתאם לכך, נתונה למשטרה הסמכות להגיש כתב אישום גם כגין עבירה של הודעות עם ארגון טרוריסטי, בניגוד לפקודה למניעת טרור, התש"ח—1948. מי שסבור שנעברה עבירה של הודעות עם ארגון טרוריסטי בניגוד לחוק או עבירה דומה אחרת, יכול להגיש את תלונתו למשטרה, והיא תחליט, על יסוד התלונה, האם יש יסוד מספיק לעריכת חקירה פלילית. היועץ המשפטי לממשלה כבר הודיע פעמים אחדות, כי הפניית תלונות כאלה אליו במישרין או על-ידי הודעות אמצעי התקשורת או בדרך עקיפה אחרת אינן הדרך שנקבעה בחוק.

2. משרד המשפטים אינו יכול לחייב את היועץ המשפטי לממשלה להגיש כתבי אישום. על-פי החוק, היועץ המשפטי לממשלה מקבל מן המשטרה תיק חקירה פלילי והוא חייב להחליט בעצמו. האם להגיש כתב אישום במקרה מסוים, כשהוא מונחה אך ורק לפי חומר הראיות שבתוך ושיקולים של מדיניות משפטית ציבורית. החלטתו נתונה לביקורת בג"ץ ולביקורת פרלמנטרית וציבורית.

3. כפועל ידוע למשרד המשפטים כי המשטרה הגישה מספר ניכר של כתבי אישום כגין עבירות של הודעות עם ארגון טרוריסטי, בניגוד לפקודה למניעת טרור. לא ידוע למשרד המשפטים, האם במקרה הנזכר בשאלתך הוגשה למשטרה תלונה או ננקטו צעדי חקירה או צעדים אחרים על-ידי המשטרה.

למגויסי צה"ל, אלא לאנשי כוחות הביטחון ובני משפחותיהם, ובכלל זה: חיילי חובה, משרתי צבא הקבע, אנשי קהילת המודיעין, שוטרים, סוהרים, אנשי מג"ב, בני משפחות חיילי צה"ל שנספו במערכה, נצי צה"ל ועובדי מערכת הביטחון האזרחיים על כל שלוחותיה. יש הצדקה להמשיך במדיניות הקיימת של חברת שק"ם, באשר היא תורמת לשיפור איכות החיים של קבוצת אוכלוסין, הנושאת בנטל כבד של תפקידים וחובות במדינה.

2. קיימת מדיניות הנחות קבועה בשק"ם וכן מבוצעת הוזלה על-ידי מתן הנחות למצרך וללקוח כאחד. ההנחות ממומנות מרווחי החברה בלבד. תקציב הביטחון אינו מממן פעילות כלשהי של חברת שק"ם, והשק"ם אינו מהווה נטל על תקציב הביטחון. נהפוך הוא, השק"ם מממן, מסייע במימון ומסבסד שק"מיות יחידתיות ומקים את מערך הפריסה לשירותי שק"ם בעת חירום. מערכת הביטחון, נוסף על ההנאות האישיות של אלה שכלולים וזכאים להשתמש בשירותים האלה, מסתייעת ברווחי השק"ם לסבסוד שירותים, בעיקר ביחידות מרוחקות וקטנות. בצורה כלכלית אחרת לא ניתן היה לתת את השירותים האלה לחייל.

3. לכן, אינני רואה צורך למכור את חברת שק"ם לידים פרטיות. חברת שק"ם היא חברה רווחית הממלאת את ייעודה ככבוד.

4. השק"ם סיים את שנת המאזן הקודמת, 1983/84, ברווח.

5. הן מבחינתה של מערכת הביטחון והן מבחינתה של חברת שק"ם יש היגיון בהחזקת רשת כזאת, לא כדי להתחרות במסחר הפרטי אלא למען רווחתם של אנשי כוחות הביטחון.

לדעתי — אבל זו דעתי האישית, והיא אינה רלבנטית לנושא — כל רשת שיווק שתתרום להורדת מחירים במדינה, תבוא על הכרחה.

1070. מניעת כניסתם של 39 פועלים

מרמאללה לאילת

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר הביטחון ביום כ"ג בסיוון התשמ"ה (12 ביוני 1985):

כפי שנתפרסם בעיתון "הארץ" מיום 16 במאי 1985, נמנע מ-39 עובדי מפעל ברמאללה, שיצאו לטיול באילת באישור המינהל, להיכנס לעיר.

המטיילים הצטיידו כרשיון כחוק מטעם צה"ל ופרטיהם האישיים צורפו כנדרש. למרות זאת, הם שהו שש שעות באוטובוס בלא אפשרות לצאת או להתאווור, ולאחר מכן נשלחו בחזרה למקום שממנו באו.

שאלותי הן:

1. האם ידועים לשר פרטי המקרה, והאם הורה לחקור?
2. האם נעשה הדבר כטעות, ואם כן — מי נתן על כך את הדין?
3. כיצד יפוצו המטיילים על הסבל, עוגמת הנפש וההוצאות?

שר הביטחון י' רבין:

1—3. מדובר בטיול שנערך ב-15 באפריל 1985 ואושר על-ידי המינהל האזרחי ברמאללה. בשל תקלה בתיאום הנושא עם מפקדת העיר אילת, כמתחייב על-פי הנהלים, לא הותרה

בתאריך 14 בפברואר 1985 פורסמה בעיתון "דבר" כתבה בדבר רציחתה של רעיה גולן מעין המפרץ בחורף 1964. תחת הכותרת "הטרמפ הראשון אל המוות".

בסיום הכתבה נאמר, כי מי שהורשע ברציחתה שוחרר לאחר שגורדינו הומתק על-ידי נשיא המדינה, וכיום הוא מנהל קיוסק סמוך למקום שבו נמצאה הגופה.

אעריך מאוד אם תשיב לי:

1. האם זה נכון, שגורדינו של מי שהורשע ברציחתה של רעיה גולן הומתק על-ידי נשיא המדינה?

2. האם משרד המשפטים המליץ על המתקת הדין במקרה זה?

3. אם אכן הומתק גורדינו, מה הם הקריטריונים, אשר על-פיהם ממליץ משרד על המתקת גורדין במקרי רצח?

4. האם לדעתך יש בכלל מקום להמתקת גורדין במקרה של רצח?

5. בכמה עבירות מסוג רצח הומתק גורדין על-ידי נשיא המדינה, בהמלצת משרד המשפטים. מאז 1 בינואר 1980?

שר המשפטים מ' נסים:

1. כן, על יסוד העקרונות שיפורטו להלן.

2. כן, על יסוד העקרונות שיפורטו להלן.

3-4. מאז שנות החמישים מקובל לקצוב את עונשם של אסירי עולם שפנו לנשיא המדינה בבקשת חנינה לאחר תום חמש שנים מהרשעתם, ובלבד שהתנהגותם בכלל היא כלי דופי והם לא הורשעו עד אז כעבירות אחרות.

לרגל יובל ה-30 למדינה ובמלאת 15 שנה לשחרור ירושלים נדונו חיקי אסירים גם אם הם לא פנו בבקשת חנינה, ועונשי מאסר עולם נקצבו גם לפני תום חמש שנים מן ההרשעה. קיצוב העונש ממיר מאסר עולם בפיקי מאסר שבין 24 שנה ל-30 שנה.

בשיטת המשפט שלנו אין הבחנה בדרגות שונות של רצח ובנסיבות ביצועו. אם בית-המשפט מגיע למסקנה שבמקרה פלוני היה רצח, אין המחוקק מותר לו שיקול דעת. העונש של מאסר עולם הוא עונש מנדטורי. ידי בית-המשפט כבולות ובמקרים רבים הוא מביע את דעתו, שאילו ניתן לו שיקול דעת או אילו היה המחוקק מכיר באחריות מופחתת, הרי לא היה מטיל על אסיר זה או זה מאסר עולם. קיימים מקרי רצח גבוליים או רציחות על רקע של חילול כבוד המשפחה, שהם אופייניות בקרב מיעוט נכבד החי בתוכנו, ויש נסיבות המצדיקות המתקת עונש גם כאשר מדובר ברצח. יש לציין שאחוז ניכר מהנידונים למאסר עולם כעבירות רצח אינם נמנים עם אוכלוסיית העבריינים המועדים.

יתר על כן, כשמדובר בתקופות מאסר ארוכות, מתחוללים לא אחת שינויים מרחיקים לכת באישיותם של הנידונים ובנסיבותיהם, בשיעור שלא היה בכוונתו של בית-המשפט לחזותו מראש. נידונים עשויים לעבור שינויים דרמטיים באורח מחשבתם, בראיית העולם ובאורח חייהם. לעתים משתנות נסיבות בקרב המשפחה מחוץ לכלל המצדיקות הקלה בעונש. לעתים מעשיו החיוביים של נידון בתוך הכלא אף הם מאזנים את אשר אירע בעבר. הקלות עונש אלה אין בהן משום ערעור על מה שנקבע בבית-המשפט, אך יש כאן משום מתן סעד במקום בבית-המשפט. אינו יכול לתת את הסעד הדרוש בנסיבות החדשות המתעוררות במרוצת השנים.

היורד ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

מתווכת השר אני מבין, שהמשלה באמצעות היועץ המשפטי איננה יוזמת הגשת תביעות והיא ממחינה לכן שיהיו תלונות של אזרחים. האומנם זה נכון?

שר המשפטים מ' נסים:

לא. אני אמרתי שהסמכות לחקור תלונה בגין עבירות על הפקודה למניעת טרור היא בידי המשטרה — או שהמשטרה מגיעה לתלונה באמצעים משלה, או שמוגשת תלונה ונחקרת ומגיעים למסקנה. ודאי שלעתים היוזמה להגשת כתב האישום נעשית על-ידי היועץ המשפטי. אולם, זה לא נעשה כעניינים שגרתיים, אלא כעניינים בעלי אופי מיוחד, שיש להם השלכות רחבות על שלטון החוק, כיבוד החוק וכדומה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

המקרה הזה איננו שגרתי, לדעתך.

שר המשפטים מ' נסים:

כאשר אני אומר שבנושא הפקודה למניעת טרור הוגשו כתבי אישום והורשעו אנשים בגין הזדהות עם ארגון טרוריסטי, צריך להבין שאולי זה לא מקרה שגרתי, אבל לא כל עובדה כזאת צריכה לגרום לכך שההוראה תינתן דווקא מראש הפרימדיה.

820. אי-ביצוע עונש מאסר כפועל שנתיים

לאחר הטלתו

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר המשפטים ביום ה' באדר התשמ"ה (26 בפברואר 1985):

לאחרונה נתפרסם, שעונש מאסר כפועל לשמונה חודשים לא ביצע. שנתיים לאחר יום הטלתו על-ידי בית-המשפט. הנאשם א"ח הורשע בשש עבירות של סרבות מס, על-פי הודאתו, בשל הימנעות מהתייצבות לחקירה לאחר שנדרש לעשות כן. לשופט בית-משפט השלום בתל-אביב, יצחק בראו, מיוחסת האמירה, כי הרבר מצביע לכאורה על מחלל כמעקב אחר ביצוע עונשי-מאסר, שלגביהם ניתנה ארכה.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האומנם נכונה הידיעה הנ"ל, כפי שפורסמה, והאם היא הובאה לידיעת השר?

2. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע הישנות מקרים כאלו בעתיד?

שר המשפטים מ' נסים:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת אר' לין)

1. הידיעה נכונה, והיא לא הובאה לידיעתך.

2. אין צורך בשום פעילות מטעמי, הואיל ובנושא הנדון קיים נוהל מפורט של הנהלת בתי-המשפט. אירוע זה נבע מתקלה, הוסקו המסקנות ואף ננקטו צעדים נגד האחראי לתקלה. אני מקווה ששוב לא יהיה מקרה כזה.

821. המתקת גורדינו של הנאשם ברצח

רעיה גולן

חבר הכנסת אר' לין שאל את שר המשפטים ביום ה' באדר התשמ"ה (26 בפברואר 1985):

3. במידה שיש נסיבות חדשות או הוכחות נסיבות לגבי חשודים, ניתן תמיד לפתוח נגדם בחקירה. השאלה היא, מדוע להדגיש זאת?

4. האם ברעת השר לשנות נהלים אלה של גניזה מאימת, שכל תכליתה להחזיק חרב מהפכת מעל ראשו של האזרח המצוי?

שר המשפטים מ' נסים:
נוסח ההודעה בדבר סגירת תיקו של חשוד, שבו מצוין כי החקירה יכולה להיפתח מחדש, נמצא בשימוש המשטרה ואינו מצוי בשימוש הפרקליטות.

היועץ המשפטי לממשלה המליץ בפני ראש אגף חקירות במשטרה להכניס שינויים בנוסח ההודעה בדבר סגירת תיק.

היו"ר ד' תיכון:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):
אולי כדאי ששר המשפטים ישית לבו לעובדה, שהפרקליטות מוציאה כתבי סגירה עם חרב מאימת מלמעלה, שאנחנו שומרים לעצמנו את הזכות וכו'. ראיתי את זה במו עיני.

שר המשפטים מ' נסים:
אני קובע שהנוסח כפי שהוא מצוטט עלייך לא קיים בפרקליטות.

869. ועדת החקירה על רצח ארלוזורוב
חבר הכנסת ש' דיניץ שאל את שר המשפטים ביום י"ז באדר התשמ"ה (10 במרס 1985):

לפני כשלוש שנים, ביוזמתו של ראש הממשלה דאז מנחם בגין, נתמנתה ועדת חקירה ממלכתית על רצח ארלוזורוב. מאז נחקרו עשרות רבות של עדים, ואין שומעים על קצה של חקירה זו.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם ועדת החקירה עדיין קיימת ופועלת?
2. כמה ישיבות היא קיימת, ומתי התקיימה ישיבתה האחרונה?

3. כמה כסף עלתה הוועדה למשלם המסים הישראלי ולגורמים אחרים?

4. האם נכון שכשר היריה התודשי בלבר עומד על 1,000 דולר בחודש, דהיינו 36,000 דולר עד כה?

5. מתי יש לצפות לסיום עבודתה ולפרסום מסקנותיה?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 ו-5. ביום 4 ביוני 1985 הגישה הוועדה את הדוח שלה לראש הממשלה.

2. בפני הרכב מלא של חברי הוועדה הופיעו ב-17 ישיבות פומביות 47 עדים, ובפני מרכז הוועדה, השופט אלון גילין, הופיעו ב-7 ישיבות פומביות 13 עדים נוספים. כן התקיימו ישיבות בלתיים סגורות, בנוסף על כך היו ישיבות פנימיות של חברי הוועדה. הישיבה הפומבית האחרונה התקיימה ביום 21 במאי 1984.

5. מאז ינואר 1980 ועד היום הומחק דינם של כ-100 אסירי עולם.

אף-על-פי שלא נשאלתי, אני מוצא לנכון לציין כי עונשו של עג'ונג' ג'ומעה אל-סייד נקבע תחילה ל-30 שנות מאסר. החל ביום המעצר, ב-15 בפברואר 1981 הפחית הנשיא שלוש שנים מתקופת מאסרו, כך שעונשו הועמד על 27 שנים. למיטב ידיעתי, הוא שוחרר על-ידי ועדת השחרורים בתום שני-שלישים מתקופת מאסרו ביום 22 בינואר 1982. ההמחקה הנוספת היתה לאחר שבתו ב-16 נותרה גלמודה אחרי מות סבתה, ובתנאי החיים במאהלי הבדואים ארבה סכנה לחייה.

היו"ר ד' תיכון:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אוריאל לין.

אוריאל לין (הליכוד):
אדוני שר המשפטים, אני מבין שהחוק לא מבחין בדרגות שונות של רצח, אבל סברתי, שכאשר באים לשקול שיקולי חנינה, יש בהחלט מקום לתת משקל נאות לנסיבות ביצוע הרצח. המקרה הזה, כפי שהוא מועלה בשאלתא, הרי הוא מסוג מקרי הרצח, שאם היה קיים במדינת ישראל עונש מוות — יש להניח שעונש זה היה נגזר על הנאשם. הרצח לא היה על רקע של כבוד המשפחה. זה היה רצח של חיילת בודדת בודדים למטרות שהוכהרו היטב בפסק-הדין ובגזר-הדין עצמו. למה במקרה כזה צריכים להתמקד את גזר-הדין?

שר המשפטים מ' נסים:
אני חושב שאפשר היה להבחין מדובר, שאומנם בכל מקרה של בקשת חנינה, כאשר מדובר ברצח, בהחלט, בלי ספק, נסיבות המקרה מובאות בחשבון והן אשר מכריעות את הכף. האם להקל בעונש אם לאו. כך זה בכל מקרה. נכון שהמתחוק לא קבע רצח בדרגות שונות, אבל השכל הישר מחייב, שבשעה שיש דיון על בקשה להקלה בעונש, נסיבות הרצח ומה שהתחולל סביבו יובאו בחשבון, והן מובאות בחשבון תמיד.

באשר למקרה הזה, אמרתי, העונש נקבע. אם הוא נקבע — באותו רגע מאפשר החוק את המסלול של מתן הקלה בשליש על-ידי ועדות השחרורים. כפי שידוע לך, זה מכוח הגוראות החוק. כיוון שכך, האדם הזה שוחרר כעבור פרק הזמן שרציה, כפי שנאמר. באשר להקלה של שלוש שנים, נחתי את הנימוקים לה.

868. נהלי סגירת תיקים של חשודים

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר המשפטים ביום י"ז באדר התשמ"ה (10 במרס 1985):

בדפי סגירה סופיים ומוסמכים הנשלחים לחשודים על-ידי פרקליטי מחוז כתוב, שהמערכת שומרת לעצמה את הזכות לחקור מחדש וכו'. מתקבל הרושם שהסגירה היא על תנאי בלבד, והאזרח חייב להמשיך ולחיות כחשש מתמיד. כך נהגו במקרה של ראש מועצה מקומית לשעבר ובעשרות מקרים אחרים. לחושב רעננה (שמו רצוף במקור), נכתב לאחרונה בדרך הסגירה של פרקליטות המחוז כחל-אביב כולקמן: "למרות האמור לעיל אנו שומרים לעצמנו את הזכות לפתוח בחקירה חדשה בנושא הנדון בכל זמן שנמצא לנכון".

אבקש לשאול את כבוד השר:

1. האומנם אלה הן הגורמות הנוהליות הקיימות?
2. האם, לדעת השר, הפיכת האזרחים לחשודים וליעדי חקירה לכל ימי חייהם היא נורמה ההולמת מדינת חוק?

3. האם האשמים במעשה בטכריה באו על עונשם?
4. כיצד אפשר להבטיח ששופטים בישראל יוכלו לעבוד ולפעול בלא אימים, בלא לחצים ובלא הטרדות?

שר המשפטים מ' נסים:

1. כעבר כן בהווה, הגוף המופקד על ביטחון השופטים ובתי-המשפט הוא משטרת ישראל, העושה בהתאם לשיקוליה המקצועיים את המוטל עליה.
2. האירוע שקרה בטכריה נמצא בחקירת המשטרה. עלי-פי ממצאיה ומסקנותיה נפעל בעתיד.
3. המעשה בטכריה נמצא בחקירה. בשלב זה טרם באו האשמים על עונשם.
4. השופטים פועלים כמתחייב מתפקידם על אף הקשיים העומדים לעתים בדרך.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בן-אליעזר.

בנימין בן-אליעזר (יחד):

אדוני שר המשפטים, הזדמן לי בשבועות האחרונים לשבת עם שניים-שלושה שופטים, ומפאת כבודם לא אומר את שמם, אבל נראה שהבעיה הזאת איננה בעיה — — — והתופעה שאני מצביע עליה הפכה להיות מטרה. האם אדוני שר המשפטים מודע למטרה הזו?

שר המשפטים מ' נסים:

אני לא רק מודע. נושא זה ימיו כימי בתי-המשפט. המצב היום איננו גרוע מזה היה לפני חמש או שש שנים או יותר — היו בעבר מקרים של זריקת קסר דיו ועוד כהנה וכהנה תופעות. בסוגיה הזאת זימנתי אלי יותר מפעם אחת את המפקח הכללי של המשטרה, כדי לתאם פעולה ולנקוט אמצעים טובים יותר עד כמה שהדבר ניתן. במצב כזה האדם במשטרה זה לא קל לשפר את מצב הביטחון בבתי-המשפט. אכן, אני מודע ביותר למטרה הזו.

915. שיפוט מהיר בעבירות תנועה

חבר הכנסת ד' ליבאי שאל את שר המשפטים ביום ו' בניסן התשמ"ה (28 במרס 1985):

לאחרונה פורסם, כי פועלים 11 בתי-משפט מיוחדים לשיפוט מהיר בעבירות תנועה.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב:

1. האם בתי-המשפט לשיפוט מהיר בעבירות תנועה הם חלק מבית-משפט השלום שבמקום פעולתם?
2. האם למערכת שיפוטית זו התמנו שופטים מיוחדים, או שמערכת בתי-המשפט הרגילה מפעילה ככוח האדם שלה גם את השיפוט המהיר בעבירות תנועה?
3. מה הוא מספר התיקים שהוגשו ונדונו בשנה שעברה בשיפוט מהיר בעבירות תנועה?

4. האם נאשם בשיפוט מהיר זכאי למינוי סניגור?

5. כמה מהנאשמים בשנה שעברה נידונו לשלילת רשיון הנחיתה?

6. כמה מהנאשמים בשנה החולפת נידונו לחלום קנסות?

3. כ-6 מיליוני שקל.

4. לא.

872. פעילות החברה "מורשת בנימין"

בגדה המערבית

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר המשפטים ביום י"ז באדר התשמ"ה (10 במרס 1985):

נמסר לי, כי חברה בשם "מורשת בנימין" סללה דרכים על אדמותיהם של עבדאללה ומוסה אברדיאב מהכפר אל-ג'יב, שליד גבעתיים ובגדה המערבית, וזאת בלי שרכשה את האדמות ובלי שביקשה את רשות הבעלים.

עורך-הדין של בעלי האדמה פנה לבית-משפט, ושם התברר לו שבתי-משפט בגדה המערבית מנועים מלטפל בתלונות נגד ישראלים. גם פניה לבג"ץ אינה אפשרית. מפני ש"מורשת בנימין" היא חברה פרטית.

לפיכך, הריני שואל:

1. האם בתי-משפט כשטחים מנועים מלטפל בתלונות נגד אזרחים ישראלים?
2. אם כן — מה הדרך הפתוחה בפני תושב השטחים, כדי להתלונן, לתבוע ולהתדיין עם ישראלי בפני בית-משפט?

שר המשפטים מ' נסים:

1. בתי-המשפט באזור יהודה ושומרון מוסמכים לדון בתביעות אזרחיות נגד ישראלים בשל מעשים שנעשו במקום שבאזור שיפוטו של אותו בית-משפט. בפועל דנים בתי-המשפט ביהודה ובשומרון בתביעות נגד ישראלים בעניינים אלה.

2. הדרך הפתוחה בפני תושב אזור יהודה ושומרון היא להגיש תביעה לבית-המשפט המקומי, או להגיש תלונה למשטרה המקומית, אם הוא סבור שנעברה עבירה כלפיו.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

זאת אומרת, העובדה שבפועל בתי-המשפט המקומיים אינם מקבלים תביעות של תושבי השטחים נגד ישראלים היא החלטה שאין לה שום בסיס בחוק.

שר המשפטים מ' נסים:

אני אמרתי מהו המצב החוקי.

873. אימים ולחצים על שופטים

חבר הכנסת ב' בן-אליעזר שאל את שר המשפטים ביום י"ז באדר התשמ"ה (10 במרס 1985):

לאחרונה אנו עדים לאימים על שופטים, גם על חייהם, ולהפרעה בעבודתם. נשמעו גם האשמות קשות מפי שופטים בדימוס על מצב בלתי נסבל. ששופטים אינם יכולים למלא את תפקידם כראוי.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה נעשה להגנתם של השופטים?
2. כיצד עומד השר לפעול, כדי שלא יישנו מעשים כפי שאירע בטכריה, ששופט קפץ מכיסאו משום שנעצו בו סיכות ונעצים?

ובלתי מבוססות נגד אנשי משטרה ואנשי פרקליטות, לא תהיה ברירה אלא להביא לכיורו פומבי את ההאשמות, וזאת על-ידי חשיפת תומר רלבנטי מחקי המשטרה והפרקליטות שיש בו תשובה על אותן האשמות. היועץ המשפטי הוסיף והביע את תקווה שלא יהיה צורך לעשות זאת.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש בידי קטעי עיתונים ולפחות באחד מהם נאמר, שהיועץ המשפטי לממשלה השמיע איום גלוי נגד חבר הכנסת שליטא, כאשר אמר בישיבה: אם ימשיך חבר הכנסת שליטא לצאת נגד עובדי הציבור, לא תישאר לו ברירה — הכוונה ליועץ המשפטי — אלא להביא לידיעת הציבור את כל תוכן חיקי החקירה נגד חבר הכנסת שליטא, שנסגרו, ואז ייחשפו דברים שלא ינעמו לחבר הכנסת שליטא.

בעניין זה אני רוצה לשאול, להוסיף ולחדד מתוך התשובה ששר המשפטים נתן. לפנינו מידע על אדם פרטי, שנצבר בחיק חקירה, אשר הוחלט לסגור אותו. אם אינטרס כלשהו מחייב לפרסם את האינפורמציה הזאת, כי אז חובה על היועץ המשפטי לדאוג לפרסומה. אבל, אם הגנת הפרט מחייבת למנוע את הפרסום הזה, חובת מר ומר להקפיד על כך. ואולם, מדבריו של מר זמיר עולה, כי פרסומו או אי-פרסומו את המידע מותנה בהתנהגותו של חבר הכנסת שליטא. ברור שהדבר הזה מורד. האם מתכוונת כבוד השר לקרוא ליועץ המשפטי לסדר ולהביא לידיעתו כי אחת משתיים: או שבדין יש לפרסם, או שבדין יש למנוע, אבל אין להתנות זאת בהתנהגות חבר הכנסת כלפיה.

שר המשפטים מ' נסים:

קודם כול, את החלק הראשון של השאלתה שלך קראת מן העיתון. בעיני חשוכ לא מה נאמר בעיתון, בכל הכבוד לכלי החקשורת, אלא מה נאמר בוועדה. צריך לראות את הסטנוגרמה של הוועדה. היועץ המשפטי אומר לי, ואני מאמין לו, שנוסח הדברים כוועדה היה שונה מזה שפורסם בעיתון.

עוזי לנדאו (הליכוד):

שר המשפטים מ' נסים:

אני מבקש להשיב על-ידי הצגת שאלה לחבר הכנסת עוזי לנדאו. אתה יכול לצאת בראש חוצות ולחקוף מערכות שלמות עם האשמות ככדות והתגובה, לפי דעתך, צריכה להיות — להחריש, אפילו לא להתגונן. אם אומרים שהמשטרה ופרקליטות המדינה נוהגות כפי שנאמר שנהגו, המשטרה ופרקליטות המדינה צריכות לומר: הנה הלחי השנייה.

אני מצטער, זאת איננה דרך נכונה. מי שמאשים, יהא אשר יהא המאשים, אם אתה ואני, מי שהפנית אליו את זרקורי הביקורת יש לו זכות תגובה —

עוזי לנדאו (הליכוד):

מותר לו לעיין.

שר המשפטים מ' נסים:

סליחה?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת לנדאו, זה לא מקובל. שאלת שאלה נוספת

ועונים לך.

שר המשפטים מ' נסים:

— הוא במישרין, ואם הוא איננו יכול, בגלל מעמדו

7. היש לכבוד השר הערכה כמה כסף נכנס לאוצר המדינה בשנה שעברה ממערכת השיפוט בעבירות תנועה?

שר המשפטים מ' נסים:

(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת "ארצי")

1. כן.

2. למערכת זו התמנו שופטים נוספים שניתוספו לחקן השופטים הקיימים, כדי לאפשר שיפוט מהיר.

3. אין לנו מיון סטטיסטי מיוחד לחיקי שיפוט מהיר, אבל לפי האומדן — כ-10,000 חיקים.

4. השיפוט המהיר מופעל לפי תקנה 44 לחקנות סדר הדין הפלילי. על-פי תקנה זו זכאי הנאשם לבקש לדחות את המשפט, כדי למנות לעצמו סניגור.

5. בשנת 1984, במסגרת כל שיפוט התעבורה, נדונו 30,937 נאשמים לפסילת רישיון נהיגה בפועל.

6. בשנת 1984 נסתיימו 143,191 חיקי תעבורה בהרשעת הנאשמים. יש להניח שבמרביתם נידונו הנאשמים לתשלום קנס בלבד או קנס בצירוף עונש נוסף.

7. סך כל הקנסות בחיקי תעבורה שנגבו בשנת 1984 — 1,462,672,888 שקל.

916. איומי היועץ המשפטי לממשלה על חבר הכנסת בני שליטא

חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את שר המשפטים ביום ו' בניסן התשמ"ה (28 במרס 1985):

בי"ג באדר התשמ"ה, 6 במרס 1985, דיווחו אמצעי החקשורת (למשל: "מעריב", "הארץ", ו"ידיעות אחרונות"), כי היועץ המשפטי לממשלה איים על חבר הכנסת בני שליטא, הפרופסור זמיר הודיע לחבר הכנסת שליטא, כי אם לא יחדל להשמיץ את קציני המשטרה ולכנותם "מוצצי דם ורוצחים", וכי "אם ימשיך שליטא בשיתתו נגד עובדי הציבור, לא תישאר לו ברירה אלא להביא לידיעת הציבור את כל תוכן חיקי החקירה שנסגרו, ואז ייחשפו דברים שלא ינעמו לחבר הכנסת שליטא".

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הפרסום נכון?

2. האם סבור השר, כי קריטריון השימוש במידע אמור לשמש להגנה על המשטרה, על הפרקליטות או על לשכתו שלו?

שר המשפטים מ' נסים:

היועץ המשפטי לממשלה הוזמן על-ידי ועדת הפנים של הכנסת לדיון ביום 5 במרס 1985, בעקבות הצעה לסדר-היום שהעלה חבר הכנסת בני שליטא. חבר הכנסת שליטא העלה האשמות חמורות נגד אנשי משטרה ופרקליטים, שטיפלו בעניינו גם כן באופן כללי, נגד המשטרה ופרקליטות המדינה. היועץ המשפטי לממשלה פנה קודם לכן פעמים אחדות אל חבר הכנסת שליטא וביקש ממנו שיימנע מלהשמיץ בפומבי האשמות אלה.

כעת הדין בוועדת הפנים של הכנסת חזר היועץ המשפטי לממשלה ואמר כלשון שונה מזאת המצוטטת בשאלתה, כי אם ימשיך חבר הכנסת שליטא להשמיץ האשמות חמורות

בעקבות הרצח הכפול ליד מנזר כרמיון, התעוררו שאלות הנוגעות למידת הפיקוח על חברות השמירה בישראל בכל הקשור לסדרי קבלת עובדים, כישוריהם, נוהלי החזקת נשק ועוד.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם מאז הרצח הכפול נעשו פעולות כלשהן על-ידי משרדך או על-ידי משרדי ממשלה אחרים, לשם קביעת סדרי פיקוח נאותים, אשר יבטיחו קבלת עובדים בעלי דרגת אמינות סבירה וכישורים נאותים לעבודה בחברות שמירה?

2. האם הוצאו הנחיות חדשות בנושא?

3. האם בוצעו פעולות פיקוח בפועל?

4. אילו רשויות במדינה אחראיות לקיום הפיקוח בפועל, שיבטיח את האינטרס הציבורי?

5. מה הם הסידורים, שעל-פיהם מותר לתת נשק לעובדים בחברת שמירה?

שר המשפטים מ' נסים:

1. בלא כל קשר לרצח זוג הסטודנטים ליד מנזר כרמיון, לפני האירוע ולאחריו בדק משרדנו בעבר ובודק היום כל בקשה לקבלת רשיון שומר באמצעות המשטרה. לרוצח הסטודנטים לא היה רשיון שומר, נגד החברה שהעסיקה אותו נפתח תיק במשטרה.

2—5. שאלות אלה, המתייחסות לתחום פעולותיהם של משרדי הפנים והמשטרה — על השואל הנכבד להפנותו לשרים הממונים על המשרדים הללו.

הי"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):

אדוני השר, לא התכוונתי לשאול מה היו הנהלים הפורמליים קודם הרצח, רציתי לדעת, מאחר שהרצח חשף שיטות בקרה גרועות מאוד על שכירת שומרים לחברות שמירה ומתן כלי ירייה ושמירה על כלי ירייה, האם מאז האירוע הזה נעשה משהו לשיפור המצב?

שר המשפטים מ' נסים:

השיבות, יש להפנות שאלות אלה למשרדי הפנים והמשטרה, הם הממונים על הדבר. משרד המשפטים עוסק רק בעצם מתן הרשיון והבקרה על הרשיון, או האם האדם שמקבל רשיון יש לו הנתונים לכך, זאת אנו עושים בקפידה רבה, אבל, כל דבר הקשור בהצבת שומרים וכלי ירייה וכדומה מצוי במסגרת משרד הפנים או המשטרה, הכול לפי העניין.

הי"ר ד' תיכון:

תודה לשר המשפטים.

ה. שאלות בעל-פה

בחוות דעת שכספים רבים, המיועדים למוסדות תורניים שמתוקצבים על-ידי משרד החינוך, מחולקים שלא על-פי קריטריונים קבועים, לפיכך, הכספים מחולקים בניגוד לפסיקה בג"ץ כנדון.

שאלתי הן:

1. האם השר יודע שמשרדו פועל בניגוד לפסיקה בג"ץ?

2. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע פעולות במשרדו

שהן בניגוד לפסיקה בג"ץ?

או תפקידו, אזי יגיב השר הממונה העליו, מה שנאמר על-ידי היועץ המשפטי אין בו פגיעה בכל הוראת חוק.

עוזי לנדאו (הליכוד):

האם אפשר לשאול שאלה נוספת בעניין זה?

הי"ר ד' תיכון:

לצערי לא, חבר הכנסת לנדאו, תגיש, בבקשה, שאלתך נוספת, ואזי תוכל לשאול פעמיים.

917. אימוץ ילדים מברזיל

חבר הכנסת ב' בן-אליעזר שאל את שר המשפטים ביום ד' בניסן התשמ"ה (28 במרס 1985):

לפי הערכה, כבר יש בישראל כ-400 ילדים מאומצים מברזיל. ברזיל אינה מתנגדת שישארו ילדים מברזיל, בתנאי שהאימוץ ייעשה כחוק. קיימת בעיה של 150 ילדים, שלטענת שלטונות ברזיל אומצו אשחקד בצורה בלתי חוקית על-ידי ישראלים. מאחר שזו בעיה אנושית ממדרגה ראשונה, ולא יעלה על הדעת לדרוש מההורים להחזיר את ילדיהם, יש צורך ברישום חוקי ותקין של הילד המאומץ.

אבקש ממכבוד השר להשיבני:

1. מה נעשה בקשר לבקשת שלטונות ברזיל לערוך דיון על סוגיית אימוץ הילדים?

2. האם קיימת כוונה להעמיד את ההורים המאמצים לדן?

3. האם מתכוון משרד המשפטים להסדיר את האימוץ כרת וכדן?

שר המשפטים מ' נסים:

משרד החוץ הישראלי פנה אל שלטונות ברזיל בסוגיית אימוץ ילדים, במסגרת פעולות צוות בין-משרדי שהוקם בישראל לטיפול בעניין אימוץ ילדים מברזיל.

הבקשה לשיחוף פעולה בין שלטונות ישראל וברזיל באה ברומזית מצד שלטונות ברזיל ושלטונות ישראל.

כשלב זה לא ידוע מי מבין מאות הילדים שהובאו מברזיל אומץ כדן בברזיל ואין מקום לשקול העמדה לדן בישראל, הבאת ילד מברזיל כשלעצמה איננה עבירה פלילית.

הצוות הבין-משרדי בראשות משרד המשפטים מטפל בכל הבעיות שהתעוררו בעניין אימוץ הילדים מברזיל, ובין יתר הפעולות מנסה גם להביא לתיאום הליכי אימוץ חוקיים בברזיל וכן הליכי גירור בישראל.

1013. נהלים וסדרים בחברות השמירה

חבר הכנסת או' לין שאל את שר המשפטים ביום כ"ג באייר התשמ"ה (14 במאי 1985):

הי"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, אנחנו מתקדמים ותחזורים לפתיח, שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 47, מאח חברת הכנסת אמירה סרטני, בנושא: הקצבות למוסדות תורניים.

47. הקצבות למוסדות תורניים

חברת הכנסת א' סרטני שאלה את שר החינוך והתרבות: היועץ המשפטי לממשלה, הפרופסור יצחק ומי, קבע

חוברת ל"ו, ישיבה ק"ג
— שאלות בעליפה —

3. האם הופעלו לחצים מצד גורמים המקורבים למקבלי הכספים, כדי שמשדר החינוך יפעל בניגוד לפסיקת בג"ץ?

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, אדוני השר.

היו"ר ד' תיכון:
אדוני השר, יש שני שואלים נוספים, אנא שמע גם אותם והשב ביחד.

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (המערך):

אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, קיימת הנחה שאילו אפשר היה להגיע למסגרת קריטריונים כלל-לאומית, היה מתברר שהחינוך הדתי, ובעיקר מסגרות החינוך החרדי, עדיין אינם מגיעים לכדי ההוצאה הציבורית הממלכתית של מערכת החינוך הממלכתית-הדתית או הממלכתית. אינני יודע אם אכן הדברים מדויקים, אבל זאת הנחה די מקובלת על כמה וכמה מחוקרי מערכת החינוך בארץ.

האם לא היה טעם שאתה, מתוקף סמכותך ובחור מי שידוע כאדם שאיננו מבקש להרחיב את הקרע בין חילונים לרתיים, תמליץ על בדיקה יסודית של הנושא הזה, ואולי בעקבותיה נוכל לשכנע גם חלק מן הציבור הדתי לעבור למסגרת ממלכתית של קריטריונים בדוקים? אני הייתי חושב אפילו על מעין מסגרת של חינוך ממלכתי-חרדי ושלוש על ישראל. נצמצם את מוקדי החינוך כינינו לבין אותו ציבור.

דן תיכון (הליכוד):

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי, בבקשה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, אנחנו מתכשרים מדי יום ביומו על קיצוצים בתקציבים השונים של משרדך. אני יודע שאתה מתלבט קשות לגבי תיאטרון באר-שב, הסימפוניטה וגופים נוספים אשר מפרפרים בין קיום לאי-קיום. אני מבקש לדעת האם ההחלטות על קיצוצים חלות גם על הסכומים המיועדים לתמיכות האלה, או שהסכומים האלה הם מחוץ לתחום? תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. שר החינוך והתרבות ישיב, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לענות על השאלה הנוספת של חברת הכנסת אמירה סרטני, בקשר לסעיפים שהיו קיימים לפני התוספות הייחודיות שהתקבלו עכשיו. יש סעיפים שקיימים שש, שבע, ואף שמונה שנים, לגביהם היה קשה לקבוע במהירות קריטריונים. נשלחו מקדמות, מדובר, למשל, בגני-ילדים. יש לתת משכורות לגננות. יש אלפי ילדים שלומדים במערכת הזאת, ועדיין אין לגביהם הקריטריונים הבדוקים. זה ייקח זמן. הווי אומר, אותם סעיפים שהיו קיימים — לגביהם נמסרו מקדמות, גם כן בחיאים עם היועץ המשפטי. אני חושש שזה תהליך שהשתרש שנים רבות בארץ. בצורה זו או זו, וזה ייקח קצת זמן.

לגבי קטעים מסוימים כבר קבענו קריטריונים. יש קטעים שאני חושש שזה ייקח קצת זמן, אבל אנחנו נגיע לכך. לפי טעמי, גם אם הדבר מתמשך עוד מעט, חשוב שהדברים ייקבעו בצורה מסודרת.

אני רוצה לומר, בהערת אגב, שאנחנו בדוקים קריטריונים לא רק לסעיפים דתיים, אלא לסעיפים בכלל. חשוב שהיו קריטריונים. לגבי רוב הסעיפים שאינם במסגרת של ההקצבות הדתיות, כבר יש מסורת של קריטריונים, והם אפילו הוגדרו בישיבה עם ועדת הכספים של הכנסת. עדיין יש כמה פרצות

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. אומנם הועברו כספים בסעיפים קיימים בשנת התקציב הקודמת. החל בשנת התקציב הנוכחית עוכבו כספים רבים בנושאים אלה, כדי לאפשר הכנת נוהל וקריטריונים מוסכמים גם על היועץ המשפטי לממשלה. משרדנו מקדיש לנושא מאמצים רבים ומקיים מגע שוטף עם היועץ המשפטי לממשלה. הוא גם קיבל מידע על התשלומים שבוצעו. אני עצמי פגשתי את היועץ המשפטי לפני ימים אחדים. הקריטריונים שהוגשו ליועץ המשפטי לממשלה בדבר ההקצבות הניתנות על-ידי האגף לתרבות תורנית סוכמו בוועדה שבה השתתף גם נציגו. היועץ המשפטי העיר הערות אחדות, לגבי המסמך ומשרדנו פועל לחיקון בהתאם להן.

2. המשרד נוקט אמצעים כדי שנושא התמיכות יפעל על-פי כללי מינהל תקין. משרדנו פעל בהתאם לנוהל שגיבש בדבר מתן תמיכות עוד בטרם ניתנה חוות הדעת של היועץ המשפטי. הוריתי על הקמת ועדה להכנת קריטריונים לסעיפים תקציביים אחרים שאינם במסגרת האגף לתרבות תורנית. אומר בהערת אגב, שמכין הנושאים שהיינו אמורים לטפל בהם, זה אחד הנושאים המורכבים והמסובכים ביותר. אם היה עיכוב, הוא לא היה מצד המשרד. להיפך, נדמה לי שהקדמתי את היועץ המשפטי בהודעה שאני מתכוון להכניס קריטריונים. אכן, התקדמנו לא מעט, אף שיש עוד כעיות.

3. לא היו לחצים, אבל הופנו אלינו פניות מספר לכירור פשר עיכוב העברת הכספים.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אמירה סרטני, בבקשה.

אמירה סרטני (מ"ם):

אדוני השר, אני מבינה שהסוגיה מסובכת, אבל אנחנו עדים יום יום כמעט לפרסומים על הקצבות נוספות ודברים שפשוט אינם מתקבלים על הדעת, כאשר מצב המערכת הוא כפי שהוא, ואינני צריכה לתאר לכבוד השר מהו מצבה של מערכת משרד החינוך והתרבות. ראיתי היום בעיתון, כי האגף לתרבות תורנית עורך סמינר לחזרה כתשובה למורים ולמשפחותיהם, וזאת כאשר הסמינרים במערכת כולה מקוצצים וכו'. אני מבקשת לשאול: האם — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:

זה נושא חדש, גברתי, תגיש שאלתך. זה התפרסם רק היום בעיתון. אינני יודע אם זה בכלל נכון.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני השר, אני אסב את תשומת לבך לעובדה שאכן זה נושא אחר.

אמירה סרטני (מ"ם):

אני מבקשת לשאול: האם מבוצעים עכשיו דברים שלא הוחלט עליהם במסגרת של הקריטריונים, שעדיין נבדקים? האם בינתיים מתבצעים דברים חריגים או לא?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

סעיפים שהיו קיימים — — —

לשאלת חבר הכנסת יצחק ארצי — הקיצוצים שלנו חלים על כל הסעיפים הרשומים ומקובלים שהיו בתקציב עד היום, זאת אומרת, האגף לתרבות כללית והאגף לתרבות תורנית. אם יש קיצוצים בבתי-הספר הממלכתיים, יש קיצוצים גם בבתי-הספר הממלכתיים-דתיים וגם בורס העצמאי. קיצוצים מוחלים בכל הסעיפים, בכל המערכת.

הכספים שנוספו עכשיו הם כספים משוריינים בסכום מוגדר, שעבר את חוק התקציב. הכספים משוריינים, השאלה היא איך מחלקים אותם. בשיעור הסכום הזה לא חל קיצוץ, כי הוא עבר את החלטת ועדת הכספים ואת הכנסת. אם כן, התשובה היא שבכספים אלה לא חל קיצוץ.

ו. שאלות ותשובות

בעקבות החלטת הסנט, יום הטכניון קורסים קצרים מיוחדים — הנמשכים חשעה שבועות — לחיילים משוחררים. מטרת הקורסים היא לרענן את יריעותיהם של החיילים המשוחררים במתימטיקה ולאפשר להם להתמודד בתנאים שווים בבחינת המיון במתימטיקה עם מועמדים אחרים שלא שירתו בצה"ל. תוכנית הקורסים המיוחדת טרם יושמה כלוא היקפה המתוכנן מפאת חוסר במשאבים כספיים.

אנו סבורים, כי מן הראוי היה שתימצא תמיכה כספית ליישום תוכנית חשובה זו בהקצאה מיוחדת לסיוע לחיילים משוחררים במסגרת תקציב חינוך. עם זאת, פניתי בבקשה לבדיקה — עדיין רוצה לתת לה פרסום. מפני שאיני בטוח שנצליח בה — אם ניתן לעזור לכך בסעיף תקציבי כלשהו אצלנו. אני סבור שחשוב היה שמשדר הביטחון יקציב לכך הקצבה מיוחדת.

1024. ירידה ברמת הלימודים וריבוי
שיעורים פרטיים

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ' בסיון התשמ"ה (22 במאי 1985):

בעיתון "חמצן", בגיליון מיום 2 במאי 1985, התפרסמה כתבה על-אודות תופעת השיעורים הפרטיים כמדינה. בין היתר, נטען בכתבה, שכ-60,000 תלמידי תיכון מוציאים על שיעורים פרטיים כ-23 מיליארד שקל בשנה, וחלק גדול מכסף זה הוא "שחור". מנהל תיכון המצוטט בכתבה אמר, שהשיעורים הם "קטסטרופה".

מן הכתבה עולה המציאות, שמורים רבים עוזבים את מערכת ההוראה של משרד החינוך. התלמידים בעלי היכולת שוכרים מורה פרטי, כי הם יכולים לשלם את התעריף הגבוה, ואילו התלמידים ממשפחות מצוקה, שזקוקים באמת למורה פרטי, אין להם הכסף והם אינם יכולים לשפר את הישגיהם הלימודיים.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם למשרד החינוך מחקר משלו, המאמת את נתוני הכתבה ב"חמצן" או מכחישים?

2. האם השר יורה לבדוק את הנושא ביסודיות, נוכח החשש שרמת החינוך במדינה חדר ומורים יתפתו לעסוק בהוראה פרטית?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
לפני חודשים מספר החל משרדנו בבדיקה יסודית ומקפת

שאנחנו צריכים לטפל בהן, כדי לתת תחושה שאין כאן כוונה נגד ציבור זה או זה.

לשאלה של חבר הכנסת שבח וייס — אינני יודע האם זאת היא התרופה, שייכנסו לזרם הממלכתי-דתי. הדברים אינם פשוטים. כל הבעיה היא בכך, שהקצבות אלה ניתנו בהשפעתם של אישים מסוימים למוסדות מסוימים. השאלה היא איך מגיעים לידי קריטריונים שווים. יש מוסדות, שבגלל קרבתם לאיש זה או זה קיבלו מעל ומעבר למה שהיו צריכים לקבל, בהשוואה למוסדות אחרים בתוך אותה מערכת.

כל המכלול הזה נמצא בבדיקה מתמדת. אהיה מוכן מדי פעם בפעם, אחת לכמה חודשים, לדווח על ההתקדמות בנושא. לפי בקשתכם.

היו"ר ד' תיכון:

אנחנו עוברים לסעיף הבא — שאלות ותשובות. אבקש משר החינוך והתרבות להשיב על שאלתא מס' 938 של חבר הכנסת חיים קופמן. חבר הכנסת קופמן איננו, אבל השאלה פשוט מעניינת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
האם כבודו מאמץ אותה?

היו"ר ד' תיכון:

כן, זה נושא בעל עניין ציבורי.

938. אי-ביצוע חוק חיילים משוחררים בטכניון

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד באייר התשמ"ה (5 במאי 1985):

באמצעי התקשורת נמסר, שהטכניון אינו מקיים את חוק חיילים משוחררים. המקנה עדיפות בקבלת חיילים משוחררים ללימודים, בתנאי שהם מתאימים מבחינת תנאי הכשירות האקדמיים הנהוגים במוסד זה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה עושה משרדנו, כדי לכפות על הטכניון לקיים את חוק חיילים משוחררים?

2. האם אין השר שוקל למנוע סיוע כלשהו מהטכניון, עד אשר הנהלת הטכניון תבצע את חוק חיילים משוחררים כלשונו וכרוחו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1 — לכל מועמד שהוא חייל משוחרר, הממלא את תנאי הקבלה, והישיגיו שווים להישיגיו של מועמד שאינו חייל משוחרר, ניתנת העדפה בקבלה.

יתר על כן, המוסדות האקדמיים של הטכניון ביקשו לתת העדפה מעבר להעדפה זו, והציעו להוסיף לכלל המועמדים, שהם חיילים משוחררים, 6 נקודות לסכם. לא ידעתי מה הוא סכם. שאלתי, ועכשיו אני יודע. סכם מבטא ממוצע משוקלל בין ציוני הבגרות לציוני המיון. הם הציעו להוסיף לחייל משוחרר 6 נקודות.

סנט הטכניון בישיבתו מיום 4 בנובמבר 1984 הסתייג מהצעה זו למתן עדיפות אקדמית למועמדים, וביקש מהנהלה למצוא דרכים אחרות לתת העדפה לחיילים משוחררים. הצעה זו לא קיבלה מעולם תוקף, כהתאם להליך קבלת ההחלטות המקובל בטכניון.

כתוכנית הלימודים, יש טעם להמחיש את מה שנאמר בחומש באמצעים ויזואליים. אישית אינני מאושר מהצורה שבה נעשה הדבר. יש ללמד ולהמחיש, אבל אני חושב שצריך לחפש גם דרכים אחרות. הסבתי את תשומת לב האגף לחינוך דתי לשאלה האם אפשר לעשות זאת בצורה אחרת.

1083. הפצת חוברות שבהן נקראים תלמידי כיתות י"ב שלא להתגייס לצה"ל

חבר הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

חוברות הסברה שבהן נקראים תלמידי כיתות י"ב שלא להתגייס לצה"ל מופצות בימים אלה בכמה ישיבות תיכוניות. הנתונות לפיקוח משרד החינוך. החוברות עומדות בניגוד לאידאולוגיה המוצהרת של הישיבות התיכוניות ושל החינוך הממלכתי-דתי. הן מופצות על-ידי רבני האגודה — המקבלים את משכורתם ממשרד החינוך — במסגרת פעולות הסברה של אגודת "ערכים" החרדית. המקבלת את תקציבה — עשרות מיליוני שקלים בשנה — ממשרד החינוך.

אבקש תשובת השר:

1. האם שר החינוך מודע לתופעה ומה הוא עושה בנדון?
2. האם נעשית במסגרת תוכנית הלימודים פעילות הסברתית לקראת גיוס הבנות לצה"ל, ומה היא?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משלות התוכנית נעשה שלא כידעית משרדנו ובניגוד לקו החינוכי של האגף לחינוך דתי.
- משרדנו הודיע פעמים אחדות להנהלת בתי-הספר, שאין להיענות לפניית גופים בלתי מוסמכים להפצת חומר בין התלמידים. העניין נמצא בבדיקה.

אשר להקצבה לאגודת "ערכים", משרדנו הוא רק צינור להעברת הכספים, שמקורם הוא הסכמים קואליציוניים "ייחודיים". אנו בודקים עם האגף הנוגע בדבר על-פי אילו קריטריונים מועבר התקציב.

2. אגף החינוך הדתי במשרדנו מקיים פעולות הסברה והכנה לקראת גיוס הבנים לצה"ל, ובכללם תלמידי ישיבות תיכוניות.

לגבי הבנות לא נערכות פעולות הסברה לקראת גיוסן לצה"ל. שכן האגף לחינוך דתי נשמע לפסק ההלכה של הרכנות הראשית, שאין לגייס בנות לצה"ל. עם זאת, נעשית פעולת הסברה רחבה לבנות להתגייס למשך שנתיים לשירות הלאומי במסגרת "האגודה להתנדבות בעם", בתחומי החינוך, הסעד והבריאות.

1084. סדרי הבטיחות במגרשי הכדורגל

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

בעקבות האסון שאירע בשבת, 11 במאי 1985, בכריטניה כשרפת ענק במגרש כדורגל, אבקש להשיבני מעל כמה הכנסת:

1. מה הוא מספר המגרשים בישראל שיציעים עשויים עץ?

של נושא השיעורים הפרטיים. לגורמים שונים במערכת החינוך נשלחו שאלונים ובהם שאלות על מהות הבעיה ודרכים אפשריות לפתרונה.

הבדיקה נמשכת כעת וטרם נסתיימה. כאשר היא תסוכם ריעובד החומר, נוכל למסור יותר אינפורמציה ואולי גם להסיק מסקנות ולנקוט את הצעדים הדרושים.

1049. סדרי בטיחות במגרשי הספורט

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ל' בסיוון התשמ"ה (19 ביוני 1985):

לאור האסון שקרה לאחרונה במגרש כדורגל באנגליה, אשר בו נספו אנשים רבים, אבקש לשאול את כבוד השר:

1. אילו אמצעים נוקט משרד החינוך והתרבות, על מנת להבטיח את ביטחונם של קהל הצופים במגרש?
2. אילו אמצעים נוקט משרד החינוך והתרבות על מנת לאפשר שימוש מידי ביציאות החירום בעת הצורך?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. ביטחון הציבור בשעת התקהלות ציבורית נתון באחריותה של משטרת ישראל. מדי שנה, בטרם פתיחת עונת המשחקים, עורכת משטרת ישראל, בשיתוף עם התאחדות הכדורגל, ביקורת ככל מגרשי הכדורגל בישראל. כל ליקוי נרשם, והבעלים נדרשים לתקנו. מגרשים שהתיקון לא בוצע בהם כנדרש, נסגרים בתוקף צו של משטרת ישראל.

גם הסדר הציבורי בשעת התקהלויות, ובכלל זה אפשרויות המילוט, נשמר על-ידי משטרת ישראל. משרדנו משלם סכומים ניכרים בעד השיטור במגרשים.

1082. משחק ילדים על הקרבת קורבנות בבית-המקדש

חבר הכנסת מ' בראון שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

הגיע ילדי "משחק לימודי", שהוכן והופץ על-ידי המרכזים הפרדגוניים של משרד. המשחק עוסק בעניין הקורבנות בבית-המקדש, ויש בו פירוט רב על ביצוע הקורבנות, כך, למשל, הילדים אמורים לשבץ במקומות המיועדים לכך כרטיסים שונים תחת כותרות כגון: "מליקה", "שחיטה", "קבלת הדם", "הולכת הדם", "זריקת הדם", וכיוצא באלו דברים. על הכרטיסים מצוירות תמונות של חיות חביבות. העומדות לשחיטה, למליקה וכדומה.

אבקש להשיבני:

1. האם אין טעם לפגם בחינוך ילדים על תיאורים הכרוכים בהתאבדות לחיות?
2. האם יש לחנך ילדים רכים על חזון החזרת ההקדשה בבית-המקדש?
3. מה כדעת השר לעשות בעניין זה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת א' סרטיני)

האגף לחינוך דתי סבר, שבמסגרת השיעורים על בית-המקדש והקרבת הקורבנות בחומש ויקרא, שהוא חלק

2. מה ברעת שר החינוך והתרבות לעשות, במסגרת האילוצים התקציביים, כדי לסייע בידי חיילים משוחררים כאלה?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

הטכניון מקיים גם היום קורסי הסבה ורענון, במסגרת מכינות הקדם-אקדמיות, למועמדים מתאימים, וביניהם ראויים לקידום. טעוני טיפות, על-פי קריטריונים חברתיים וכלכליים, זוכים לכיסוי הוצאות לימודיהם וכלכלתם.

הטכניון ביקש להרחיב את מסגרת הקורסים לחיילים משוחררים ולהקל את קליטתם ואת לימודיהם, על-ידי שחרורם מתשלום שכר הלימוד והענקת מלגת קיום מיוחדת בחקופת לימודים זו.

לצערו, במסגרת התקציבים המצומצמים שעומדים לרשות מערכת ההשכלה הגבוהה והמשימות הרבות והחשובות שעמן עליה להתמודד, אין לנו כל יכולת להתמודד עם משימה זו.

סבורני, כי המשאבים הכספיים לכיסוי הוצאות הלימודים והקיום של חיילים משוחררים במכינות צריכים לבוא מתקציב הביטחון, במסגרת הכוונת החייל המשוחרר.

1086. ידיעה על חילול יום הזיכרון בבית-הספר "בית-יעקב"

חבר הכנסת מ' דקל שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

בעיתונות התפרסמה ידיעה, שבים הזיכרון לחללי מערכות ישראל, בנות בית-הספר והסמינר בית-יעקב בירושלים, השוכן ליד גשר בראל, רקדו ושרו בפומבי. ניתן היה לראות זאת, שכן ניתן לצפות אל בית-הספר מן הכביש.

כידוע, ביום זה מתאחד עם ישראל עם זכרם של החללים, כפי שמוגדר בחוק יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל, התשכ"ג — 1963, סעיף 1א). ההתנהגות של מוסד חינוכי זה אף עומדת בניגוד לכתוב בחוק הנ"ל בסעיף 3 בדבר קיום טקסי התייחדות במוסדות חינוך.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. מה חושב כבוד השר לעשות בנוון?

2. מה הם הצעדים שכבוד השר חושב לנקוט, כדי למנוע הישנות מקרים דומים?

3. האם כבוד השר רואה כערך חינוכי ולאומי את קיום סעיף 3 בחוק?

4. אם כן — איך כבוד השר מתכוון ליישמו?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. מנהל אגף המוסדות במשרדנו, המשמש גם מנהל מחוז לחינוך החרדי, נפגש פעמים אחדות עם מנהלי המוסדות החרדיים והנחה אותם בכל הנוגע לכללי ההתנהגות ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.

על-פי ההנחיות, בהתחשב באופי החינוכי המיוחד של המוסדות הנ"ל, מקיימים בשעות התייחדות לימוד סדר משניות ונאמרים פרקי תהילים, שנבחרו על-ידי המחנכים, לזכר הנופלים.

2. האם קיימת תוכנית הסברה כלשהי בדבר איסור הדלקת אש בשעת משחקים — תופעה המתרחשת מדי חורף במגרשי הכדורגל?

3. מה הן פעולות המנע שמתכוון משרדך לנקוט, כדי שתופעה כזאת לא תשנה בישראל?

4. האם יתבקש הספורטו לתת יד לפעולות מנע כאלו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1 — 4. המשרד ער לנושא הבטיחות במחקני הספורט. עוד לפני השרפה באיצטדיון ברמינגהם באנגליה מינתה רשות הספורט ועדה, שבה נוטלים חלק גורמים כגון משרד הפנים, משרד הבינוי והשיכון, משטרת ישראל ומכבי אש, לשם בדיקת כל התקנות הקשורות לבטיחות במקומות ציבוריים בקשר למחקני ספורט.

הוועדה, כך נאמר לי, עומדת לסיים בקרוב את עבודתה, והיא תעביר כתוך זמן קצר את מסקנותיה למשרד הפנים. משרד הפנים הוא האחראי לתקנות אלה.

בישראל יש עדיין כחמישה איצטדיונים בעלי מושבי עץ. האיצטדיונים הללו או המושבים בהם הם זמניים, יש בעיה של אמצעים, וגם בעזרת המועצה להימורים בספורט לא ניתן לממן את הבינוי החלופי במהרה. עם זאת, יש סיכוי שבתהליך שיימשך שנים אחדות ניתן יהיה למצוא פתרון לבעיה. לא יהיה פתרון מהיר.

אציין כי אנשי מקצוע מבחינים במידות שונות של סכנה בין מבנה עץ מהסוג שהיה באיצטדיון בכרטיניה, לבין מושבי העץ באיצטדיונים שבארץ. עם זאת, אין ספק שידרשו יתר פיקוח והסברה לגבי הנעשה באותם איצטדיונים. משרדנו יעשה לביצוע אותן פעולות באמצעות התאחדות הכדורגל בישראל והקבוצות המארחות במגרשים האלה.

היו"ר ד' תיכון:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי. בבקשה.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני השר, האם אינך סבור שכדאי לתדרך את ארגוני הספורט, שלפני כל משחק ומשחק תישמע אזהרה בפני הקהל הנמצא באיצטדיון, וכך לחדד את עירנותו לגבי הסכנה, שאנחנו מקווים שלא תבוא.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני מוכן להמליץ על כך, אם אין עושים זאת. אולי עושים זאת, אינני יודע.

1085. קורסי הכנה לבחינות הבגרות לטכניון לחיילים משוחררים

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

נודע לי, כי אף שהטכניון מוכן ליטול על עצמו את העומס הכרוך בארגון קורסים קצרים מיוחדים לחיילים משוחררים, כדי לאפשר להם להתמודד בתנאים שווים עם מועמדים שלא שירתו בצה"ל, לא מצא משרד החינוך והתרבות אפשרות להיענות לבקשת הטכניון לשחרר מועמדים אלה מנטל בעיות כלכליות, על-ידי הקצבה למטרה זו.

אבקש לרעת לפיכך:

1. האומנם אין אפשרות להיענות, ולו חלקית והדרגתית, לבקשת הטכניון הנ"ל?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אין לנו סמכות להורות. אני אמליץ. את כל חליפת הדברים הזאת נשלח אליהם, ונסב את תשומת לבם. הרי הם אינם מתבקשים לוותר על השפה הלועזית. לפחות יוסיפו גם את השפה העברית.

1151. העברת כספים למסדות תורניים שלא על-פי קריטריונים ברורים

חבר הכנסת ד' דנינו שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

למרות הצהרות שר החינוך, כי החל משנת התקציב הנוכחית לא יועברו עוד כספים מתקציב המשרד למוסדות תורניים, בטרם ייקבעו קריטריונים לחלוקתם, נמשכת, לדברי העיתון "הארץ" (מיום 5 ביוני 1985) הזדמנות כספים לקרנות "תורה ויהדות לעם" של אגודת ישראל. מדובר בהזרמה של 100 מיליון שקל לחודש, שהחלה בחודש אפריל, דרך תקציב המחלקה לתרבות תורנית במשרד החינוך.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. הנכונות הידיעות דלעיל?
2. אם כן — כיצד מתיישב הדבר עם הכרזתו של השר המצוטטת דלעיל?
3. האם מאז חודש אפריל הוזרמו כספים מהאגף לחינוך תורני לאגודת "אל המעיין"?

4. אם כן — אילו סכומים הוזרמו?
5. אם התשובה על שאלה 3 חיובית, כיצד מתיישבת הורמה זו עם הצהרת השר?
6. מה בדעת השר לעשות, כדי שהכספים יועברו אך ורק לפי קריטריונים ברורים?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, במסדה לפרוטוקול)

1. הקצבה חודשית יחידה לחודש אפריל שוחררה ל"חורה ויהדות לעם".
2. הארגונים שתקצבו בשנת 1984/85 קיבלו מקדמה בשנת 1985/86, עד לאישור הנהל למתן תמיכות למוסדות תרבות תורנית.
- 3 — 5. לא.

6. כפי שהודעת, הכספים למוסדות התורניים יועברו על-פי קריטריונים. מיניתי לצורך זה ועדה, שתקבע אמות מידה לחלוקת הכספים. הוועדה מעבירה לעיונו של היועץ המשפטי לממשלה את המלצותיה, ושחרור הכספים ייעשה על-פי חוות דעתו של היועץ המשפטי.

1152. קיצוץ במספר קציני הביקור הסדיר בבתי-הספר

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

מערך הביקור הסדיר בבתי-הספר הוקם כיוזמת הכנסת, לאחר שמערכת החינוך לא הצליחה לממש את חוק לימוד חובה בשלמותו.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

על-פי השקפתם של חוגים אלה, אין הם נוהגים בדרך כלל לקיים את עמידת הדומייה אלא, קמים ומתפללים, כאמור לעיל, לזכר הנפלים.

החלונה שהופיעה בעיתון נבדקה, ובעלי המוסד דוחים מכול וכול את הידיעה שפורסמה. לדעתם, מנסים להכפיש את שמם ברבים. הם מצהירים, שביום הויכוח הם קיימו את המסגרת בהתאם להנחיות.

3 — 4. מאחר שמשרדנו עומד בתוקף על קיום סעיף 3 בחוק יום הויכוח, יוגבר הפיקוח על המוסדות הנ"ל ונעמוד על פרסום הנחיות בכתב.

1087. הזמנה בשפה האנגלית לסימפוזיון של האוניברסיטה העברית

חבר הכנסת מ' גלזר-תעסה שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בסיוון התשמ"ה (29 במאי 1985):

ההזמנה שקיבלתי מן האוניברסיטה העברית בירושלים, הפקולטה למדעים, לסימפוזיון בנושא האורגניזמים, שנועד להתקיים ב-13 — 16 במאי 1985 — כתובה בשפה האנגלית.

ברצוני לשאול:

1. האם אין הוראה כלשהי למוסדות חינוך בדבר פרטומים בשפה העברית?
2. מה היא עמדת השר בנושא? וכיצד ככוונתו לפעול?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אין חוק המחייב את האוניברסיטאות לפרסם את פרסומיהן בעברית.

האוניברסיטאות, באופי פעילותן, נדרשות לפרסם פרסומים מדעיים בשפות זרות, כדי לאפשר קשרים והידברות עם מדעני ארצות שונות.

אשר למקרה הספציפי, הרי מרשימת המרצים בכנס בין-לאומי זה ניתן ללמוד על שיעור הזרים המשתתפים בו והצורך בשימוש בשפה מקובלת על רובם — שיטה הנהוגה בכנסים מדעיים בארצות רבות.

עם זאת, מן הראוי היה, כי אוניברסיטה הנושאת את השם: "העברית", תצרך במקרים כאלה גם תוכנית בעברית. אסב תשומת לב האוניברסיטה לכך.

היו"ר ד' חיון:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת מרים גלזר-תעסה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
מניסיון העבר אני יודעת — היו שאלות בנושא הזה — שהאוניברסיטה השיבה שהיא לוקחת את הדברים לחשומת לב, אך שום דבר לא נעשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
זה היה בזמן היותך סגן שר החינוך והתרבות. מה עשית בעניין זה, אפשר לדעת?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
פנינו, והם הבטיחו.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
מה את ממליצה לעשות, כדי שהם יקיימו את הבטחתם?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אני חושבת שצריך למצוא סעיף כלשהו או תקנה, שיוור להם זאת.

4. אם לא — מה כוונת השר לעשות לקירוב הלבבות ולהעמקת ההיכרות בין בני נוער מאזורים מבוססים לבני נוער מעיירות פיתוח?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
(התשובה נקראה לבקשת חבר הכנסת י' ארצי)

1. התוכנית בוטלה בשל צמצומים בתקציב. על-פי ניתוח התוכנית בשנותיה האחרונות, הובהר לנו שעצירת הפיתוח אינן זקוקות לחוספת תלמידים מאזורים מבוססים.

2. בדרך כלל השתתפו במסגרת התוכנית כ-50 תלמידים ואילו בשנה הנוכחית השתתפו 24 תלמידים בלבד.

3-4. משרדנו יוזם מפגשים של נוער עירוני ונוער מהקיבוצים עם נוער מעיירות הפיתוח. פגישות כאלה כבר התקיימו בקריית-שמונה וכן בין תלמידים מעינות-הירדן לתלמידים מדימונה. בדעתנו לטפח מפגשים אלה.

1154. קיצוץ במספר קציני הביקור הסדיר

חבר הכנסת מ' רייסר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

קציני הביקור הסדיר במערכת החינוך בישראל מופקדים על מניעת נשירה והחזרת התלמידים הנושרים למערכת החינוך הפורמלית ושילובם בה.

נודע לי, כי לאחרונה הורה משרד החינוך על קיצוץ של 25% במספר המשרות הנ"ל ו-25% מהתקציב הטיפולי השיקומי לתלמידים הנושרים.

לאור האמור לעיל, אודה לכבודו אם ישיב על השאלות דלהלן:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. האם וכיצד כוונתו לבטל הוראה זו?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

ראה תשובתי על שאלתא מס' 1152 של חבר הכנסת יעקב דאק אמיר באותו נושא.

1155. כנס הורים נגד חזרה בתשובה במתנ"ס באשדוד

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

פורסם לאחרונה, במודעות ענק באשדוד, כי במתנ"ס ד' באשדוד עומד להתקיים בימים הקרובים כנס הורים נגד "חזרה בתשובה".

אודה לך אם תואיל להשיבני:

1. האם ידוע הדבר למרכז המתנ"סים במשרדך?

2. כלום אין פעילות זו סותרת בבירור את אופיו הממלכתי והכללי-לאומי של המתנ"ס?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. לא פורסמו מודעות בשם המתנ"ס ולא מתקיים כנס נגד "חזרה בתשובה". לפני כחודש התקיימה במתנ"ס הרצאה, במסגרת מועדון צוותא, שלו שייך למתנ"ס, בנושא ה"חזרה בתשובה". בדיון שנערך לאחר ההרצאה, היו שדיברו בעד חזרה בתשובה והיו שדברו נגדה.

1. האם לדעת משרד החינוך קיצוץ של 25% במספר קציני הביקור הסדיר לא יפגע בנוכחות תלמידים חלשים בבתי-הספר?

2. האם לא תידרש ממשרד החינוך, ממשרד המשטרה ומשירות בתי-הסוהר וממרכזי השיקום השקעה כספית גדולה פי כמה בשנים שתבואנה, בשל הזנחת החלשים כיום, שלא לרבר על הנוק החברתי והמשפחתי לאותם ילדים ובני נוער שינטשו את מערכת החינוך?

3. האם לדעת משרד החינוך יכול קצין ביקור סדיר לעשות את מלאכתו נאמנה, בהיותו מופקד על 100 תלמידים בשנה — זהו הנתון לפני הקיצוץ, ולאחריו יגדל כוודאי המספר?

4. האם קיצוץ של 25% מתקציב הטיפול השיקומי לתלמידים נושרים לא יעשה את מלאכתו של קצין הביקור הסדיר לעבודה אינפורמטיבית, שאין לה המשך יעיל?

5. האם משרד החינוך הביא בחשבון את הקשר בין אוכלוסיית הנושרים לבין רקעם הכלכלי-הסוציאלי, לאור הידרדרות המצב הכלכלי-החברתי?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

(התשובה נקראה לבקשת חברי הכנסת א' סרטני ו' ארצי)

1. הקיצוץ במספר קציני ביקור סדיר הוא בשיעור של כ-20%.

המשרד מתכוון להיערך לקיצוץ, כך שהוא לא יפגע במקומות שבהם קיימת בעיה חמורה של נשירה מבתי-הספר.

2. במערכת החינוך קיימות מסגרות נוספות, הפועלות לאיתור של נוער מנותק ולשיקומו, ואנחנו נפעיל את אגף הנוער שלנו למטרה זו. היה חשוב שגם מורים ומחנכים ייתנו את לבם לנושא, גם בלא קב"סים — קציני ביקור סדיר.

3. ראה תשובתי על שאלות 1-2.

4. ביכולתם של קציני הביקור הסדיר והמסגרות הנוספות של מערכת החינוך לרווחה לנוער למנוע מצב שמלאכתו של הקב"ס תהיה אינפורמטיבית בלבד.

5. אנחנו אומנם בחנו את סעיפי הקיצוץ השונים לפני קבלת ההחלטה על הקיצוץ.

אני רוצה להעיר הערה כללית, כל סעיף מקוצץ במשרד החינוך, גורם כאב לב, וגם סעיף זה. ואולם, ייתכן שיש סעיפים חשובים יותר. בתקופה זאת אין מנוס מלקצץ, ואנחנו משתתלים שהנוק יהיה מינימלי.

1153. תוכנית של"ף

חבר הכנסת י"ז אמיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם תוכנית של"ף, שבה תלמידי שמיניות מאזורים מבוססים עוברים בשנת לימודיהם האחרונה לעיירות פיתוח, בוטלה בשנה זו או הופסקה זמנית, ומדוע?

2. מה היה מספר התלמידים שנטלו חלק בתוכנית זו בשנה האחרונה, מה היה מקום מגוריהם הקבוע והיכן למדו בתוכנית של"ף?

3. אם אכן בוטלה התוכנית, האם נמצאה מסגרת אחרת, שתשרת את אותן מטרה?

הריני מבקשת לשאול את כבוד השר:

1. האם נבדקת בטיחותם של מגרשי הספורט מבחינת אפשרות הימלטות הקהל במקרה של שרפה או פיגוע?
2. האם משרד החינוך וארגוני הספורט עושים די על מנת למנוע התפרצויות אלימות?

3. מה עושה המשרד להגברת ההסברה בקרב ציבור האוהדים לעידוד התנהגות ספורטיבית במובנה הנכון?

4. האם כדעת השר להגביר בחומרה, עד כדי סגירת מגרשים אשר יהיו מפגע בטיחותי ומניעת הקבוצות שאוהדיהן מתפרעים מלהשתתף בתחרויות?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. מדי שנה, לפני פתיחת עונת המשחקים, עורכת משטרת ישראל, בשיתוף עם ההתאחדות לכדורגל, ביקורת על מגרשי הכדורגל בישראל. כל ליקוי בטיחותי נרשם והבעלים נדרשים לתקנו. מגרשים שהחוקן בהם לא בוצע כנדרש נסגרים בתוקף צו של משטרת ישראל. כל הנושא של סגירת מגרשים מסיבות בטיחותיות מופקד בידי משטרת ישראל.

2-3. קשה להגדיר את המושג "די", אך ניתן לומר שנעשית פעולה הסברה. פעולה כזאת מתוכננת לעונת המשחקים 1985/86, על-ידי רשות הספורט וההתאחדות לכדורגל. פעולה זו תקיף נוער בבתי-ספר, ציבור המבקר בתחרויות וכן את כלל הציבור בארץ. פה אני חוזר להצעתו של חבר הכנסת ארצי. אני רואה שהיתה מחשבה כזאת. אנחנו נבדוק אם זה מתבצע.

מניעת ההתפרצויות היא מתפקידה של המשטרה והקבוצות המארחות את המשחקים. משרדנו משלם סכומים ניכרים בעד השיטור במגרשים.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה, אדוני השר.

ז. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה—1985* (קריאה שנייה וקריאה שלישית)

2. הגנה על תוצרת הארץ מפני תחרות של מוצרי יבוא;
3. קיום מחיר אחיד או יציב לטובין; 4. ספיגתו או מניעתו של רווח עודף, בין שנקבע לטובין מחיר מרבי או קבוע לפי כל דין ובין שלא, אם הרווח אינו נובע מעמלו או מיעילותו של מחזיק הטובין; 5. עידוד היצוא.

בעת הדיון בוועדת הכספים סוכם, שתוך ארבעה חודשים תוגש לוועדה רשימה של כל ההיטלים הקיימים לצורך עיון חוזר בוועדה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו ניגשים להצבעה.

דוד ליכאי (המערך):

קצר ובהיר.

ה צ כ ע

— רוב בעד סעיף 1

— מיעוט נגד

סעיף 1 נתקבל.

המתנ"ס באשדוד, כמו כל המתנסי"ם בארץ, מעורר הצגת עמדות שונות בפני אזרחי המדינה, בניסיון לחזק את יכולת הציבור להתמודד עם דעות שונות וקבוצות שונות. מחוץ כבוד הרדי וסובלנות הדתית.

1156. הפצת כרוז של האגף לחינוך הדתי להסכרת חשיבות הקרבת הקורבנות

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

בעיתון "חדשות" ביום 3 ביוני 1985 הובא לפרסום חוזר המופץ בימים אלה בכתב-הספר הממלכתיים-דתיים, ובו מסביר ראש האגף לחינוך דתי את חשיבותה של הקרבת הקורבנות, הנותנת פורקן ליצרים הפרימיטיביים החבויים באדם. ההסבר מנוסח בצורה דיאלוג בין תלמיד למורה.

שאלתי לכבוד השר:

האם יודע השר על החוזר ודברי ההסבר הכלולים בו, והאם נוכח תופעות שליליות שנתגלו לאחרונה בחברה הישראלית, השואכות את "השראתן" כביכול ממקורות התורה, יש להסביר ולהדגיש היום מחדש את מצוות הקרבת הקורבנות?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

ראי תשובתי מהיום על שאלתא מס' 1082 של חבר הכנסת מרדכי בריאן.

1157. אלימות כמשחקי הכדורגל

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החינוך ביום כ"ח בסיוון התשמ"ה (17 ביוני 1985):

בעקבות האסונות המחרידים שקרו לאחרונה בארנבורג ובכריסל, אנו ערים להתעצמות הלהט ביחס הקהל למשחקי הכדורגל. ביטויי השליילים של להט זה הם אלימות, ספסרות בכרטיסים והתקהלויות לא מבוקרות מבחינה בטיחותית.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה—1985. קריאה שנייה וקריאה שלישית. יביא את החוק חבר הכנסת יצחק ארצי, בשם ועדת הכספים.

יצחק ארצי (בשם ועדת הכספים):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הנני מתכבד להביא לקריאה שנייה ושלישית חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה—1985. תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשי"ח—1958, עומד לפוג ביום י"א בתמוז התשמ"ה. 30 ביוני 1985. מאחר שהצורך בהן עומד בעינו והצעת חוק ההיטלים המיוחדים העומדת להחליף את התקנות עדיין נמצאת בתהליכי הכנה, מוצע להאריך את תוקפן של התקנות בשנה נוספת.

ואלה המטרות שלשמן רשאי שר התעשייה והמסחר להטיל היטלים לפי תקנות: 1. הסדרת הביקוש או התצרוכת של טובין, לרבות מניעתם של עודפים או הוצלתם של טובין;

— הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה):
— הצעה לסדר-היום —

היו"ר ח' גרוסמן:

אני מעמידה את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע

— רוב

בעד החוק

— מיעוט

נגד

חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום
(תשלומי חובה), התשמ"ה — 1985, נתקבל.

ח. הצעה לסדר-היום

הצורך הדחוף בהפעלת עונש מוות למחבלים חברי ארגוני הטרור העוינים
לישראל, שנחפסו במעשי רצח, חטיפה והתעללות אכזרית

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום. אני מקווה שלא
נעמוד בפני מצב שאני אומין מציע. והוא לא יהיה נוכח.

דוד ליבאי (המערך):

אפשר להוחרר.

היו"ר ח' גרוסמן:

אני לא אודרך, אבל אם הוא לא יהיה נוכח — — — יש
הרכה מאוד הצעות לסדר-היום ומעט מאוד חברי כנסת.

הצעה ראשונה לסדר-היום: הצורך הדחוף בהפעלת עונש
מוות למחבלים חברי ארגוני הטרור העוינים לישראל, שנחפסו
במעשי רצח, חטיפה והתעללות אכזרית. רשות הדיבור לחברת
הכנסת גאולה כהן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, הנושא שאני
רוצה להעלות היום לסדר-היום הוא הצורך הדחוף בהפעלת
עונש מוות למחבלים חברי ארגוני הטרור העוינים לישראל,
שנחפסו במעשי רצח והתעללות אכזרית. נושא זה אינו חדש.
זאת הצעה להפעיל חוק קיים, שנתון בידי כתי-הדין הצבאיים,
אבל לא מופעל. זו הערה ראשונה.

הערה שנייה — אין מדובר בהפעלת סיסטמית, אלא
במקרים מיוחדים של רצח כרוטלי. הבעיה של עונש מוות היא
בעיה מורכבת, בעיה שיש בה אלמנטים שונים — קדושת חיי
אדם, אלמנטים מוסריים, אבל גם אלמנטים פרקטיים או
פרגמטיים של יעילות.

דוד ליבאי (המערך):

מי קבע? היכן המחקר שהוכיח שעונש מוות מרתיע?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני אומרת, חבר הכנסת ליבאי, שהנושא הזה של עונש
מוות יש בו אלמנטים שונים, גם אלמנטים של קדושת חיי אדם,
מה שאומרים כבשוננו של עולם, לנגוע בעניינים של חיים
ומוות, אלמנטים מוסריים, אבל גם אלמנטים של התייחסות
לשאלת היעילות. האם הוא בכלל מועיל, האם הוא מרתיע או
לא מרתיע. אמרתי שהוא מורכב מכל האלמנטים האלה.

אין אנחנו מעלים את הנושא הזה כאן בפעם הראשונה.
נדמה לי שהוא עלה בכל הכנסות — אפילו כן-גוריון תבע
בשנת 1969 הפעלת עונש מוות על הרקע החבלני, ואחרים
דיברו בו ושוב הוא ירד מסדר-היום. אם לאחרונה היתה
התעוררות חדשה בהתייחסות אל הנושא הזה, היא נבעה לא רק
ממורכבות הבעיה, אלא גם ממורכבות המצב שלנו. אנחנו
נמצאים בנסיבות חדשות, וגם הנסיבות הן נסיבות חדשות.
אנחנו גם יודעים שכמות הופכת לאיכות. אנחנו עדים לתופעה,
שגם אלה שלפני כן לא היו בעד עונש מוות — ושוב אני רוצה
להזכיר לחברי הכנסת שאני מדברת על הפעלת החוק הקיים
— היום כבר חושבים אחרת.

כולנו קראנו לאחרונה בעיתונות, בהקשר של שחרור
המחבלים, ואולי שמענו גם בכנסת, מחשבות של אנשים על
הצורך בהפעלת עונש המוות. רק אזכיר אולי את זאב שיף
מעיתון "הארץ", שהיה מן הלוחמים נגד עונש מוות, שכתב:
"מה שאירע בקשר לחילופי השבויים מחזק את דעתי, כי
כמאבק עם טרוריסט אין להימנע מגורדין מוות במקרים של
מעשי רצח כרוטליים. עדיפה מיתה בידי בית-דין מאשר הריגת
שבויים בידי חיילינו". והוא רומז לאותה קונצפציה שהיתה
בצה"ל, ושמענו עליה לאחרונה מפי רחבעם זאכי, שפחרו את
הבעיה של "שחרור רוצחים מתוך כניעה" על-ידי אי-לקיחת
שבויים. בנסיבות החדשות, המצב הוא מורכב, וכל חוק צריך
להיבדק מחדש על דעת המקום ועל דעת הזמן. אם לפני שנים
לא ראינו צורך חיוני בהפעלת עונש מוות, אף שהסכסוך היה
קיים ואופי הטרור היה ידוע, היום עלינו לבדוק זאת מחדש.

לא יעלה על הדעת שיחייסו לנושא הזה בכל כמות
הוויכוח והדיון, אך הכנסת לא תיתן שוב את דעתה עליו בדיון
מיוחד. המצב הוא כזה, שלמעשה המחבלים חברי ארגוני
הטרור, שידועים לנו, וגם בחוק הם מוגדרים כאויב, הוציאו
גורדין מוות על מדינת ישראל. מדינת ישראל אינה חסיה בפני
אותו עונש מוות או גורדין מוות שהם גזרו עליה, ואילו הם
חסים מפני עונש מוות. גורדין מוות — זו אינה מליצה, זה
לא רק פועל יוצא ממה שהם עושים, אלא גם ממה שהם
מגדירים כמגמות שלהם: חיסול מדינת ישראל ורצח עם.

ואולם, המדינה הוציאה על ארגוני אש"ף, ארגוני הטרור,
עונש מוות, גורדין מוות, משום שהמדיניות של כל הממשלות
לאורך כל הזמן היתה מלחמת חורמה בטרור בכל מקום שבו
הוא נמצא. אולי מאוחר יותר, כשאגיע לעניין המטוס החטוף,
אתייחס לירידת הפרופיל של המדיניות הזאת, אבל זאת היתה
המדיניות, והיא גם כוצעה, כולנו יודעים זאת, ואינני רוצה
להיכנס לפרטים.

אמרתי שהיו כאלה ששינו את דעתם. אבל, עדיין יש רבים
שמחנדים, מתוך נימוקים שאני, אנסה למנות אותם ולהתמודד
אחם. יש קודם כול הנושא שהוזכר על-ידי חבר הכנסת ליבאי:
זה לא מרתיע. נכון שכל המחקרים שעשו בנושא זה לא
הוכיחו שזה מרתיע. אבל, הם גם לא הוכיחו את ההיפך. לא
הוכח, למשל, שמאסר מרתיע. אפשר לומר שהוכח ההיפך.
חברת הכנסת שולמית אלוני דיברה על רצח ממדרגה ראשונה,
כדי שלא להציע עונש מוות. לא הוכח שזה אכן ירתיע. לא
הוכח לא לכאן ולא לכאן. עברתי על כל מה שנאמר בנושא הזה
במחקרים. לא הוכח ההיפך.

לעומת זאת, אצלנו יש אלמנט נוסף, אצלנו אי-הפעלה,
בגלל המצב המיוחד של חפיסת בני-ערובה, גורמת לעידוד
שפיכות דמים.

דוד ליבאי (המערך):

זו הנקודה החלשה. את יודעת שבאותה מידה אפשר
לחטוף מטוסים ולומר: אם לא תבצעו את בקשתנו — נהרגו.

אומרים שהם יהיו גיבורים קדושים — אם כן, גם מאסר עולם הופך אסיים לגיבורים. אנדי אדיב לא הפך לגיבור אצל חלקים באוכלוסייה? קונו אוקמוטו לא הפך לגיבור גם כשהיה במאסר עולם?

אומרים שיהרגו את שבוינו, שיחטפו. אנחנו נותנים להם נשק, זה מה שאמרת. מה אנחנו יכולים לעשות, אם הם יחטפו או יהרגו את שבוינו? אני אומרת: א. זה לא הכרחי, זה בהחלט לא הכרחי שאוטומטית כך יהיה. אבל, גם אז כנגד זה אפשר לעשות דברים, ואיני רוצה לפרט אותם. נניח שכן — אז מה? המצב הוא כזה, שבין כך ובין כך הם לא רק חוטפים עוד שבויים, אלא הם הורגים. יש כאלה שלא מגיעים אפילו למעמד של שבויים. אותם בני ערובה ששחררנו, שלושה מהם כבר הוחזרו לבתי-הסוהר, מפני שיצאו מייד לפעילות בשטח. הם לא מגיעים אפילו למעמד של שבויים. הם הורגים. אנחנו צריכים לתת תשובה למצב הספציפי שבו אנחנו נמצאים.

גברתי היושב-ראש, אמרתי קודם: הכול על דעת המקום והזמן. מוכרחים לבדוק מחדש את יחסן של ממשלת ישראל ושל כנסת ישראל כלפי הפעלת החוק, שהחוק נתון בידי בתי-הדין הצבאיים, ואינו מופעל. עצם אי-ההפעלה שלו היא מתוך ראייה אחרת, זאת אומרת, יחס מסתייג מאותה רשות שנתנו לשופטים מבחינה חוקית. מדינה שנאבקת על קיומה רשאית להשתמש באמצעים רבים וגם עונש המוות, במקרים מיוחדים, הוא אמצעי לגיטימי.

זההרתי קודם מפני הסכנות של הפער בין המציאות לבין יישום החוקים. אינני יכולה לשכוח את דבריה של גולדה מאיר, זכרונה לברכה, כשאמרה שמה שמדאיג אותה ביותר איננו העובדה שבנינו נרצחים במלחמות, אלא שבנינו הופכים להיות רוצחים. זאת היתה אמרה חכמה מאוד וטרגית מאוד, כי היא ביטאה את התסכול שאנחנו נמצאנו ונמצאים בו. האמת היא, שככל שהיו מחדלים והיו חללים ריקים והיה אותו פער בין מה שאנשים מרגישים, התחושה שהם מופקרים, לבין התביעה האנושית, הצורקת, להפעלת עונש מוות במקרים מיוחדים — יכולים להיות מצבים, שבחורים שמעולם לא היו יכולים להגיע למצב, שהם ייפכו להיות נאשמים ברצח, יגיעו לכך.

אני קוראת לכנסת — ואנחנו נציע זאת בדיון שיתקיים — להוריד את החסינות שיש לאש"ף מפני עונש המוות ולהעניק את החסינות הזאת לאזרחי ישראל. יש דעות אחרות — אדרבא, יתקיים דיון, אבל, זה לא יהיה דיון אקדמי. מדובר פה בחיים ומוות. זה לא דיון שלאחריו לא יהיו מסקנות או הנחיות של הכנסת לממשלה. יהיו הנחיות, כדי שהממשלה תנחה מצדה את בתי-הדין הצבאיים בהנחיות מתאימות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
את מציעה עונש מוות סלקטיבי, על ערבים — כן, על טרוריסטים יהודים — לא. זה מה שאת מציעה.

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת טובי, אני מבקשת שלא תפרע.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אני קוראת לכנסת לקיים את הדיון הלא-אקדמי הזה בדחיפות. גם המעשים בשטח וגם הסכנה, שיעשו מעשים שאינם צריכים להיעשות, קוראים לדחיפות. תודה.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה, אני מבקשת משר המשפטים להשיב.

שר המשפטים מ' נסים:

גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, בכל הכבוד, חברת

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אני אחייחם לזה, יש לי שמונה נימוקים נגד.

יש נימוק שאומרים שיש כאלה, וראינו זאת, שמוכנים להתאכזר. מה תעשי במקרה כזה? נוכחנו לדעת, במיוחד בשנה האחרונה, שיש מתאבדים. מי יפחיד אותם המוות? מה יפחיד אותם פסק-דין מוות? אני רוצה להתייחס לכך, שאלה שרוצים להתאכזר נשלחים על-ידי כאלה שלא כל כך רוצים להתאכזר. גם פה, הזכרתי זאת קודם, הזרוע של שלטונות הביטחון וזה"ל קצה מלהגיע ולבצע את המשימה של מלחמת חורמה בטרור. היא לא הגיעה עד אלה שרווקא לא כל כך רוצים ללכת לגן-עדן. הם דווקא רוצים מאוד מאוד לחיות בעולם הזה. לכן, זאת לא יכולה להיות תשובה על השאלה למה לא להפעיל את עונש המוות.

אני רוצה לומר גם לך, חבר הכנסת ליכאי, וגם לאחרים: אם עונש הוא רק להרתעה, האם כשאיכמן הוצא להורג זאת היתה הרתעה? את מי הרעענו? בהוצאתו להורג של איכמן היה אלמנט של עשיית צדק לשמו. אינני יכולה להכריז הברלה מוחלטת בין ארגונים שיש להם מטרה של רצח עם ושל חיסול עם. יש אלמנטים נאציים כמטרותיהם של המחבלים. גם פה יש מקום לעשיית צדק לשלום. בדרך כלל, צדק לא הולך תמיד עם יעילות. להיות צודק זה לא תמיד יעיל, כידוע. אלה שני מישורים שונים.

אומרים שאסור לנקום. אני חושבת שכל עונש יש בו אלמנט של נקמה. כל עונש שניתן על-ידי המדינה יש בו אלמנט של גמול ושילם. אלא מה? המדינה אומרת לפרט שנפגע: אתה אל תנקום, אני אנקום בשבילך, על-ידי החוקים שלי, על-ידי הפעלת החוקים שלי. אבל, אם יש ההרגשה של הפרט שהוא מופקר — וריבים מרגישים כך — ושהחוקים אינם מופעלים כראוי, אזי יש הרגשה של תסכול קשה, ואינני יודעת לאן היא עלולה להוביל: בעצם, אני יכולה להגיד שאני יודעת, כי היא כבר הובילה.

יש פער בין החוקים לבין המציאות בשטח. מדינה צריכה להיות רגישה לפער זה. אינני אומרת שתמיד יש ללכת אחרי הפגנות רחוב, אחרי עצומות או אחרי פטיציות, שאומרות: עונש מוות, עונש מוות. צריך להיות רגיש לא לפער בין החוקים לבין אותה אספת רחוב או פטיציה, אלא באמת לפער בין החוק לבין המציאות בשטח.

אומרים: זה ייחודנו. אני רוצה לשאול: מה זאת אומרת זה ייחודנו? אם ייחודנו בא מכות — אני בעד הייחוד הזה. אינני רוצה לצטט פה מה היא סנהדרין קטלנית — שגורה מיחה אחת לשבעים שנה וכד', אבל, ייחודנו בודאי אינו למות אלא לחיות ולא להפעיל מדיניות של חלם. גם זאת לא יהדות.

צריך לפעול על-פי הנסיבות. אופי הטרור שמופעל נגדנו מחייב גם את אופי התגובה. הייחוד שלנו לא נובע מחולשה. אצלנו ביהדות ערך החיים הוא ערך קדוש. אבל, גם לא למות הוא ערך קדוש; ולא למות כך או לא למות כך או לא לגרום עוד לשפיכות דמים — זה ערך קדוש.

אני חושבת שצריכים לדבר על קדמה על חשבון האזרחים. אנחנו עם אחר, אנחנו מתקדמים. משלמים את מחיר הקדמה אזרחים שעליהם אמרו חז"ל: שכל המרחם על אכזרים סופו להתאכזר לרחמנים. אינני חושבת שיש איזו הומניזם כהימנעות מעונש מוות. אבל, לדעתי יש אי-מסוריות רצינית אצל ממשלה שאיננה ממלאת חובתה להגן על אזרחיה.

אומרים שלפעמים נגרמת טעות — אם כן, צריך לדרוש יותר שיקול דעת, צריך לדרוש יותר אינסטנציות שיבדקו.

לכן, אם נשמעת טענה שיש חסינות לטוריסטים, אני בא לקבוע, שמבחינה משפטית-חוקית אין חסינות, יש דין מוות.

אני רוצה לומר, שבמקרה מסוים, בית-דין צבאי בשנת 1971 או 1972, גזר דין מוות — — —

שבח וייס (המערך):
השופט בן-ציון.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):
הצדיק הידוע.

שר המשפטים מ' נסים:

האט אתה חושב שזה נכון, חבר הכנסת וירשובסקי, להשתמש במונחים כאלה כאשר מדברים בנושא שונה לחלוטין? אני לא בא להגן, אבל האמינו לי שהנושא רציני מכדי שנתחיל להתווכח עכשיו לגופו של אנשים.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

שר המשפטים מ' נסים:

טוב, אמרת את אשר אמרת.

בשנת 1971 היה, נדמה לי, מקרה שבית-דין צבאי, על-פי תקנות הגנה לשעת-חירום, גזר ברוב דעות דין מוות על נאשם שביקש לפוצץ אוטובוס שבו היו אזרחים רבים. הוגש ערעור על פסק-הדין של בית-הדין הצבאי לבית-הדין הצבאי לערעורים. לפני פסק-הדין, ולפי גישתו אין לי ספק שנכתב בידי סגן-אלוף במילואים יוסף חריש, שופט בית-המשפט המחוזי בתל-אביב, ואני רוצה לעצט את הדברים לא כדי להזדהות או שלא להזדהות אתם, אלא רק כדי לחת את התמונה הנכונה בסוגיה זו.

כותב בית-הדין הצבאי לערעורים כזה הלשון: "השעה הזאת, שהיא שעת מלחמה על שלומם וביטחונם של כל אדם בישראל בלכתו ברחוב, בנוסעו באוטובוס, בהמריאו במטוס, בהפלגתו באונייה ובכל אשר הוא, השעה הזאת צריכה לאמצעי הענישה על-פי החוק כמות שהם קיימים ועומדים. ולכן יתוארו גם יתוארו מקרים, והלוואי שלא יתמשו, שבהם לא תוכל גם התביעה האמונה על עשיית מלאכתה כראוי — ותחת דעתה אשר חזק על נאורותם כביכול של ימינו לעומת ימי ראשיתנו כעם — ללבוש מעטה של צדקה שלא מעלמא הדין, ולהימנע מלדרוש עונש מוות, שכן התובע לא רק בתוך עמו הוא יושב, אלא מטעם עמו הוא מתייצב בפני בית-המשפט. "אך ריה לצרה בשעתה, לאותה שעה, שלא תבוא, ולאותה צרה, שלא תתרגש, טוב כי ישנו לעצמם הזומומים נגדנו, כי כל עוד עונש המוות הוא הוראת דין הכתובה על ספר החוקים, לא תהיה ההוראה כהלכה ואין מורין כן, כאות מתה, לאותם מקרים ראוי שידעו ויזכרו היטב כל המחבלים בכוח, כי הסעיף הקובע עונש מיתה איננו אות מתה, אלא אות שיש בה פעמים כדי להמית".

אמרתי שאיני מצטט את הדברים כדי להזדהות אתם, אלא כדי לצייר את המצב המשפטי לאשורו. דין המוות קיים.

אבל, אני מזכיר שדין המוות אצלנו, גם בנושאים אלה, איננו דין חובה. כשבוע שעבר, או לפני כשבועיים, כאשר חבר הכנסת מאיר כהן-אביב הגיש הצעת חוק שעל-פיה יהיה עונש מוות כעונש חובה לגבי מחבלים, ביקשתי מן הכנסת להוריד את ההצעה מסדר-היום, ואומנם הכנסת עשתה כן. איני גורס עונש מוות כעונש חובה. אם תרצה לומר: עונש מוות כעונש אפשרי — הרי הוא אפשרי לפי החוק הקיים.

אגב, כפי שאמרתי אז אני אומר גם עתה, בפני הממשלה עומדת הצעה של חבר ממשלה, המבקש לתקן את החוק באופן

הכנסת גאולה כהן טועה כאשר היא טוענת, שלטוריסטים יש חסינות. הדבר נובע אולי מאי-הכרה של המצב החוקי-המשפטי בסוגיה של עונש מוות. נתקלתי כחוסר ידיעה זה בעת האחרונה כמה וכמה פעמים. לכן אני גורס שיש מקום שאומר לכנסת מהו המצב המשפטי-החוקי האמיתי בסוגיה זו.

בישראל קיים עונש מוות על-פי כמה חוקים. קודם כול, יש עונש מוות לפי החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם. יש עונש מוות על הפשע של השמדת עם לפי החוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם. בחוק העונשין שלנו יש שלוש עבירות שיש עליהן דין מוות: פגיעה בריבונות המדינה ובשלמותה, גרם מלחמה בניגוד לסעיף פלוני וסיוע לאויב במלחמה, והכול כאשר מדובר על שעת מלחמה. ויש גם עונש מוות לפי חוק השיפוט הצבאי, על עבירות בגידה. וגם כאן לא יטיל בית-המשפט עונש מוות אלא בתקופת לחימה. יש עוד הוראת חוק במדינת ישראל שעל-פיה קיים דין מוות, וזו תקנה 58 לתקנות ההגנה (שעת-חירום), 1948. העילה להעמדת מחבלים לדין, הסעיף שעל-פיו מעמידים אותם לדין, היא אותה תקנה זו, הקובעת שיש עונש מוות על פעולות אלו ואחרות המפורטות בתקנה. בכל מקרה, עונש מוות על-פי תקנה זו, כמו על-פי חוק העונשין ועל-פי חוק השיפוט הצבאי, שציטטתי, אינו עונש חובה. אם כן, בישראל קיים חוק המאפשר הטלת עונש מוות על פעולות של רצח וחבלה, הנעשים על-ידי ארגונים או יחידים בדרך של פעולות טרור.

מה מקור הטעות? מקור הטעות הוא בכך, שלאחר מלחמת ששת-הימים, ב-29 באוקטובר 1967, נתקבלה בממשלה ישראל החלטה, שעל-פיה ניתנה הוראה ליועץ המשפטי לממשלה ולפרקליט הצבאי הראשי, כי הפרקליטים והתובעים הצבאיים המופיעים בבתי-המשפט ובבתי-הדין הצבאיים יודיעו בקשר לגזרי-הדין, שהם אינם דורשים הטלת עונש מוות על הנידונים.

בשנת 1974, כנראה בעקבות דיון נוסף, חזרה הממשלה והחליטה, כי אותה החלטה מ-1967 בעינה תעמוד, אבל תבוא התוספת: "הממשלה תראה את עצמה חופשית לחזור ולדון בכל עת בשאלת יישומה של ההחלטה הנ"ל למקרה קונקרטי". זה בשנת 1974.

בשנת 1976 נתקבלה החלטה, בהמשך להחלטות שכבר קראתי בפניהם, להסמין ועדה, שנתמנתה על-ידי ראש הממשלה על-פי החלטה ביום פלוני, להחליט בסמכות הממשלה, שיותר לחובע הצבאי לבקש הטלת עונש מוות על-ידי בית-המשפט הצבאי בעניין קונקרטי שראש הממשלה יביא בפני הוועדה. לאמור, ההוראה הכללית היא שלא לתבוע דין מוות, אבל יש הסמכה של ראש הממשלה במקרה קונקרטי — כנראה כאשר מדובר ברצח אכזרי במיוחד — לתת הוראה אחרת לתביעה.

בשנת 1979, בעקבות המקרה של כביש-החוף ואחריו המקרה של הנרייה, שבהם היה רצח אכזרי, שאולי מאז תקופת הנאצים לא נודע אכזרי כמותו, היה דיון בממשלה, על-פי הצעת ראש הממשלה דאז, ומה שהוצע והוחלט לא היה הוראה לתבוע דין מוות, אלא לבטל את ההחלטות הקודמות, אלו שקראתי בפניהם. זה היה ב-1979. ואני יכול לומר שההחלטה נתקבלה ב-7 קולות בעד, 5 נגד ו-1 נמנע.

אם כן, מאז אותו תאריך, 29 באפריל 1979, אין הוראת ממשלה לתביעה שלא לדרוש עונש מוות. הווי אומר, דין מוות קיים, התביעה יכולה — אם תרצה בכך במקרה שתמצא לנכון — לתבוע דין מוות. וזהו המצב המשפטי-החוקי היום במדינת ישראל.

שיהיה עונש מוות חובה במקרים אלה. אני הגשתי לממשלה התנגדות לקבלת חוק כזה, ואני מקווה שהממשלה לא תחליט על הגשת הצעת חוק כזאת.

אוריאל לין (הליכוד):
למה?

שר המשפטים מ' נסים:
מפני שאני מתנגד לעונש מוות כעונש חובה.

אוריאל לין (הליכוד):
למה? אני שואל לגבי מחבלים.

שר המשפטים מ' נסים:
כפי שתיווכחו, עוד מעט אציע שהכנסת תדון בסוגיה הזאת. אזי אני אפתח את הדיון, ואביע דעה ברורה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
למה לא עכשיו?

שר המשפטים מ' נסים:
היום אני מבקש לומר רק את המצב המשפטי לאמיתו ואת דעתי כאשר לעונש מוות כעונש חובה. אני שולל עונש מוות כעונש חובה באופן עקרוני.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אבל למה?

שר המשפטים מ' נסים:
יש נימוקים לא מעטים לכך. אם הכנסת תחליט לקיים דיון, אשמיע אותם כאשר אפתח את הדיון בסוגיה הזאת.

אבל, אני שב ואומר: האפשרות להטיל עונש מוות על מחבלים, על מעשים של רצח, ובוודאי רצח אכזרי — האפשרות הזאת פתוחה, קיימת. אם התביעה חפנה לבית-המשפט ותאמר במקרה מיוחד או במקרה אחר, שהוא מבקשת מבית-המשפט לגזור דין מוות על נאשם פלוני, יכול בית-המשפט — לא חייב — לגזור דין מוות. ההכרעה הסופית כשאלה הזאת — לפי המשפט שלנו, לפי תפיסתנו המשפטית, לפי החוק — היא כמובן בסמכותו הבלעדית של בית-המשפט.

אחרי שתאירתי את המצב הקיים, אני מבקש לומר שאיננו יכולים, ואולי גם איננו צריכים, להימלט מדיון ציבורי בסוגיה הזאת. אני יועץ לכל אחד ואחד מאתנו קודם כול, שלא להתנגד לדיון. כי התנגדות לדיון אין לה תכלית בפני עצמה. אני יועץ גם שלא להסכים ולא לרצות שבנושא כזה, שיש בו לא רק נופך מצפוני אלא יסוד מצפוני ראשון במעלה, תחול משמעת כלשהי. הכנסת כיללה את עונש המוות בשנת 1954 אחרי סדרה ארוכה של דיונים, אשר בהם ניתן חופש לכל אחד מחברי הכנסת להצביע כאוות נפשו. אני מציע שלא לדכא דיונים על הסוגיה הזאת. אין בכך תבונה, ואני מציע שלא לכפות דעה בעניין מצפוני כזה על חברי כנסת, אם באופן סיעתי ואם על-ידי משמעת קואליציונית.

עצתי לכנסת היא, שאומנם היא תקיים דיון בסוגיה הזאת. יש טעם שהדיון ישקף את עמדת נבחרי העם בסוגיה הזאת. אינני יודע איך היא תתגבש. איננו סבור שיכולות להיות החלטות מחייבות: במקרים כאלה — לעולם לא. אבל, לדיון יהיה ערך, כדי להבין מה רעת העם, האם בכלל יש לתבוע דין מוות, האם לתבוע במקרים מיוחדים במינם, וכדומה.

תוסף טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הסכמתך היא בניגוד למגמה שהיא דורשת.

שר המשפטים מ' נסים:
לא. חבר הכנסת טובי, ביודעין לא הבעתי דעה בסוגיה הזאת היום. אני חושב שזה גם לא יהיה הוגן מצדי, דעתי אינה צריכה להיות כפויה על הבית הזה. לא כל דבר צריך לכפות. עניין שבמצפון איננו עניין לכפייה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה רוצה שדעתה של גאולה כהן תהיה כפויה עלינו?

שר המשפטים מ' נסים:
אתה, כנראה, מרגיש את עצמך חלש.

אגב, אומנם אינני משיב פה בשם הקואליציה, אני משיב בשם הממשלה, אבל אני יודע שהנהלת הקואליציה החליטה, ובצדק, על מתן חופש הצבעה לחברי סיעות הקואליציה בסוגיה הזאת, כי לא ראוי לכפות בעניין זה. את הדעה הממשית שלי בסוגיה זו אביא בפתח הדיון, אם אומנם הכנסת תחליט לקיים דיון בנושא.

כפי שאמרתי, אני מציע לכנסת לקיים דיון במליאתה בסוגיה. אין בכך בשום פנים כדי להזהרות דווקא עם דעתה של חברת הכנסת גאולה כהן.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, זו הפעם השנייה שאני עולה על הבמה כדי להציע לכנסת שלא לדון בהצעתה של חברתי גאולה כהן בעניין זה.

אני רוצה להעיר הערה בתחום הקואליציוני, כי אינני חושב שחבר קואליציה צריך לשוש להפר את כללי המשחק, כל עוד שהוא חבר קואליציה. אבל, מאחר שהתקבלה הצעה בהנהלת הקואליציה על חופש הצבעה, אני מניח שיש גם חופש יוזמה במסגרת ההצעה, לכל כיוון. ועל כן, אני אציע להסיר את ההצעה מסדר-היום, במסגרת אותם כללי המשחק שנקבעו בקואליציה.

כמובן, אין פסול בקיום דיון בכנסת בכל נושא. ודאי שזהו מקום מתאים מאוד לקיום תרבות הפלוגתא. אבל, הנושא הזה באופן ריטואלי, קבוע, עולה על כמת הכנסת, ואני חושב שהדיון הזה מוצא כאן פתוח או יותר, על כן, נרמה לי שהגיעה העת להכרעות ציבוריות בשאלה זאת. הסרה מסדר-היום היא סוג של הכרעה ציבורית — זמנית כמובן, עד להצעה הבאה — ממש כמו אי-הסרה, ולכן אני מבקש מכל אלה שעמדתם תהיה כעמדתי אכן להתייחס לעניין על-פי אותה מתכונת של חופש הצבעה, כפי שהוחלט עליה.

כפי שכבר אמר שר המשפטים עצמו, עונש מוות קיים לפחות בשלושה חוקים וחוקים בישראל. יותר מכך: היה לפחות מקרה אחד שהוטל עונש מוות, היה ערעור, הערעור לא נתקבל ועונש המוות בוצע.

אוריאל לין (הליכוד):
ממה אתה חושש, חבר הכנסת וייס — — —

שבח וייס (המערך):
אני אשיב לך, בקיצור, כמובן.

אוריאל לין (הליכוד):
אני מנסה להבין — — —

שבח וייס (המערך):
אני מכיר את השאלות ואתה מכיר את התשובות. סלח לי.

אגב, חכליתית, פרקטית — אם מותר לדבר בנושא הזה פרקטית — מי שמציע חוק זה ומדיניות זו רוצה לבטל מסדרי-היום חילופי שבויים ברוצחים, חילופי שבויים בשבויים, חילופי שבויים במחבלים: הוא מציע חילופי גויות בגויות. על כן, גם פרקטית אני מתנגד להצעה הזאת. אני מציע לכנסת להסיר אותה מסדר-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, בפנינו שתי הצעות.

שרה דורון (הליכוד):
עוד לא היה צלצול.

היו"ר ח' גרוסמן:
בבקשה?

שרה דורון (הליכוד):
היה צלצול?

אלעזר גרנות (מפ"ם):
היה צלצול.

היו"ר ח' גרוסמן:

היו כמה צלצולים. חברת הכנסת שרה דורון, אני מקפידה על זה, יש פה מי שמקפיד יחד אתי — וההערה היתה מיותרת.

לפנינו שתי הצעות: הצעה אחת — לכלול בסדר-היום של הכנסת את הנושא שהעלתה חברת הכנסת גאולה כהן: הצעה שנייה — להסיר את הנושא מסדר-היום של הכנסת.

מי בעד הכללת הנושא בסדר-היום של הכנסת? מי בעד הסרת הנושא מסדר-היום של הכנסת? אבקש למנות.

רוני מילוא (הליכוד):
שני מונים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
לא באמצע ההצבעה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
גברתי היושב-ראש, ההצבעה על הסעיף מיותרת בהחלט. סעיף זה מדבר על הכוח הדרוש — — —

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — 16

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — 21

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

ט. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

שחרן בהצעה לסדר-היום בנושא: סכנת פיטורי 500 עובדים ברפא"ל, מאת חברת הכנסת אורה נמיר. ועדת הכנסת החליטה בישיבתה מיום כ"ח בסיון התשמ"ה, 17 ביוני 1985, להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדה המשותפת של ועדת הכספים וועדת התחן והביטחון, בראשותו של חבר הכנסת פסח גרופר.

כאותה ישיבה החליטה הכנסת לבקש מוועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שחרן בהצעה לסדר-היום בנושא: רחית

אני אשיב לך, אני מכיר את השאלות, הרי כבר אין שאלה בתחום זה שלא נשאלה.

היו"ר ח' גרוסמן:
לא, לא, זו הצעה אחרת. יש דקות ספורות, נא לא להפריע.

שבח רייס (המערך):
אין שאלה שלא נשאלה כבר בתחום הזה. הנושא מוצה עד תום, זו שעת ההכרעות.

אישית אינני מתנגד עקרונית לעונש מוות. יכולים להיות מקרים כמו, למשל, המקרה של אייכמן, ואני מתאר לעצמי שלו היה עולה בידינו לתפוס את מנגלה הוא היה נידון למוות והיתה הסכמה רחבה שהעונש האחד והיחיד שהוא ראוי לו הוא אכן העונש הזה. אני אומר את זה גם לחברים שהיום, אני מקווה, יצביעו אתי.

כרם, יש לי חרדה מקביעת מסגרת ענישה ומדיניות ענישה — שהרי החוק קיים — לגבי קבוצה אחת או עם, אפילו אם זה עם שאנחנו שרויים איתו במלחמה. גם אם צודקת חברת הכנסת גאולה כהן — ועובדתית היא צודקת — שרוצחים איננים באים משם, אני לא מעוניין בסימטריה כענישה.

רוני מילוא (הליכוד):

חבר הכנסת רייס — — —

שבח רייס (המערך):
רק רגע, הרי זו רק הצעה. הפלוגתא תימשך בפרוודורים.

רוני מילוא (הליכוד):
קחו אקמוטו לא שייך לקבוצה האתנית שאתה מדבר עליה.

שבח רייס (המערך):
תאמינו לי שאם את ההצעה הזאת — — —

היו"ר ח' גרוסמן:
חברי הכנסת, לחבר הכנסת שבח רייס יש בסך-הכול חמש דקות להצעה אחרת. אל תפריעו.

שבח רייס (המערך):
אני סומך על השנינות של חברי הבית הזה, שמבינים בדיוק את הכתובת שאליה מופנית ההצעה, ואם מטורף יפני אחד, או גרמני, או אחר נקלע לחבורה — הכתובת היא ברורה וזה הודגש כאן.

אני מתקומם עקרונית נגד מדיניות כזאת, מה עוד שהחוק קיים ויכול להיות מקרה שאנחנו נפעיל אותו פה ושם. אבל פה, בהצעה הזאת, יש רצון ליצור מדיניות של חובת עונש מוות.

שר המשפטים מ' נסים:
חס ושלום.

שבח רייס (המערך):
אני מתנגד לזה מוסרית.

היו"ר ח' גרוסמן:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

מיכאל רייסר (יו"ר וועדת הכנסת):
הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעות דלהלן:

הכנסת החליטה, בישיבתה ביום ד', כ"ג בסיון התשמ"ה, 12 ביוני 1985, לבקש מוועדת הכנסת לקבוע את הוועדה

בנושא: אבטלה כדימונה — מאת חבר הכנסת יעקב ז'אק אמיך. ועדת הכנסת החליטה בישיבתה אתמול להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה.

קבלת תלמידים ברשת "אורט". מאת חבר הכנסת יצחק ארצי. ועדת הכנסת החליטה להעביר את הדיון בהצעה הנ"ל לוועדת העבודה והרווחה.

בישיבת הכנסת מיום ד', ל' בסיוון התשמ"ה, 19 במאי 1985, הוחלט לכש מועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון

י. הצעה לסדר-היום קידומה הטכנולוגי של ישראל

יעקבי, כפי שהוא אמר לא מכבר בטקס הענקת תארים לכ-1,000 מוסמכי הטכניון.

אולם, מה קורה בפועל? רבותי חברי הכנסת, בפועל לא רק שאין כל מימוש מעשי של החזון הטכנולוגי, שלו שותפים כולם, אלא יש כרסום מחמיר בקיים. המחסור בכוח אדם טכנולוגי מיומן הולך וגובר, כמות המשאבים המושקעים בטכנולוגיה פוחתת והולכת, וכמקביל מתרחק החזון והופך למקסם שווא. יש ירידה במספר בוגרי בתי-הספר התיכוניים במגמות המתמטיקה והמדעים, יש ירידה בשיעור היחסי של המורים בתחומים הללו. יש ירידה בשיעור לומדי ההנדסה מקרב הסטודנטים ובתחומים מסוימים של הפיסיקה והכימיה נאמד מחסור זה, עד שנת 1990, ב-3,500 מהנדסים ובכ-7,000 — 8,000 הנדסאים וטכנאים. השר יעקבי מגדיר את התופעה הזאת: "צוואר הבקבוק של פיתוח המשק עתיר הידע, עתיר המדע ועתיר היצוא".

בדוח מס' 35 שפורסם זה עתה קובע מבקר המדינה, ואני מצטט: "צורכי צה"ל מצטרפים לכלל צורכי המשק וקיימת תחרות בין צה"ל לבין המגזר האזרחי על כוח האדם הטכנולוגי. אומדן מזערי של החוסר במדינת ישראל הצפוי בראשית עשור התשעים הוא 18,350 מהנדסים, הנדסאים וטכנאים. האומדן המרבי הוא כ-23,350. החוסר בצה"ל מתחיל בגיון האצת שחרורים משירות קבע של בעלי המקצועות הטכנולוגיים, המעדיפים לעבור למגזר האזרחי. החוסר בכוח אדם טכנולוגי משפיע לרעה על פעילותו השוטפת של צה"ל ומקשה על היערכותו לקראת הצה"ל. אובחנה פגיעה באיכות האחזקה של מערכות הנשק והציוד. גברה תלותו של הצבא במגזר האזרחי לפיתוח ולאחזקה. מגוון הפעולות הננקטות על-ידי צה"ל, כדי להתגבר על החוסר, אין בו כדי לפתור את הבעיות מעיקרן. הפתרון למילוי החוסר בצורכי המגזר האזרחי וצה"ל מותנה בהגדלה של ממש בתפוקת מערכות החינוך וההכשרה הקיימות. אולם, מערכות אלו לא נערכו בעוד מועד, אף כי ניתנו התרעות על העומד להתרחש כבר לפני למעלה מעשר שנים".

כלשון פשוטה, המשמעות המעשית של המחסור שתואר זה עתה לגבי צה"ל היא אחזקה ברמה יורדת מזאת הנדרשת והעדר מוחלט של פיקוח על כל עבודות החזן. החמור מכול הוא, שצה"ל נמנע מלהיכנס לפיתוח אמצעים ותחומים חדשים. במקרה הטוב, דורך צה"ל במקום בתחום הטכנולוגי, והדריכה במקום היא מדאיגה ביותר.

בשנת 1970 היו בישראל 36,000 סטודנטים לעומת 440,000 בארצות ערב. כלומר יחס של 1 ל-12. בשנת 1982 היו בישראל 65,000 סטודנטים ובארצות ערב 1.5 מיליון, כלומר היחס הידרדר ל-1 ל-27.

התפוקה הנוכחית של שלושת המוסדות הטכנולוגיים — הטכניון, המכשיר כ-70%, אוניברסיטת תל-אביב ואוניברסיטת הנגב, היא כ-1,600 מהנדסים בשנה, ואילו הצורך הוא

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: קידומה הטכנולוגי של ישראל. חבר הכנסת מיכאל רייסר, בבקשה.

מיכאל רייסר (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לא אטען לזכות יוצרים, אף לא אהיה מקורי אם אמשיל את המצב של המשק הישראלי לחולה אנוש, אשר בנוסף על החולי הכרוני שממנו הוא סובל, הוא נתקף מעת לעת, ועכשיו בתדירות גדולה יותר מאי-פעם, בהתקפים שונים ומשונים, המסכנים את עצם קיומו. גם אני סובר, גברתי, היושבת-ראש, שיש לעצור את האינפלציה, לחסום את הסחף במאזן התשלומים ולהגן על יתרות מטבע-החזן, אך מה שקורה אצלנו לא אחת הוא שניתן טיפול בהתקף על חשבון החמרת החולי הכרוני, וזאת למרות העובדה כי ההתקפים הם תולדה ישירה של החולי, ובלעדי פתרון יסודי של בעיות המשק והחברה לא נצא ממעגל ההתקפים. גם רופא זוטרי יאשר את העובדה הבלתי-נמנעת, כי לאחר מספר מסוים של התקפים החולה מוכרע, ולא אמשיך באנלוגיה הנדושה.

בסוף מאי 1983 פרסמתי בעיתון "מעריב" מאמר המצדד בהקמת ממשלה ליכוד לאומי. בניגוד לממשלה הנוכחית, אשר קמה על בסיס של אין ברירה, כלומר בעקבות מצוקה של הטווח הקצר, ראיתי בהקמת ממשלת אחדות לאומית כמאי 1983 דרך יחידה כמעט, מבחינה דמוקרטית, לקיום ממשלה שתתמודד עם בעיות היסוד של המדינה, עם בעיות הטווח הרחוק. לצערי הרב, הממשלה הנוכחית, למרות הבסיס הפרלמנטרי המעובה שעליו היא נשענת, אינה שונה מבחינה זו מממשלות קודמות, והיא מפנה את רוב זמנה ופעילותה להתמודדות השעה, לא אחת על חשבון העתיד.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בלי שנשנה שינוי יסודי את המשק שלנו, בלי שנהפוך את פירמידת התעסוקה בצורה קיצונית, בלי שנגיע למצב, שבו שני-שלישים מכוח האדם יפעל במגזר היצרני ורק שליש במגזר השירותים — ואגב, עשוי להיפך קורה — בלי שנשנה באופן יסודי וממשי את התשתית התעשייתית שלנו, מתעשייה הנשענת על טכנולוגיות מיושנות עתירת כוח אדם בלי מיומן, לתעשיות עתירות ידע ותחכום — לא נפתור את בעיות המשק, וממילא לא נצליח להתמודד עם בעיות החברה.

המפתח להפוך המשק טמון באמירה לא נדושה פחות מהאנלוגיה הרפואית — קידום טכנולוגי. "ישראל צריכה להיות מוצגת בפני עצמה ובפני העם היהודי כמי שמבקשת להקים מרכז תעשייתי טכנולוגי של העם היהודי כולו, כדי שתהפוך למדינה שהבטחתן הלאומי שלה מושתת על יתרון איכותי, כדי שתהפוך למדינה המסוגלת לקלוט בעתיד את העם היהודי, וכך להפוך למנוף לפריצה תעשייתית ולהרחבת יצוא גדולה". עד כאן החזון הציוני, מפי שר הכלכלה והתכנון גד

עם כל המשאבים הכספיים בעולם אי-אפשר להפעיל תעשייה כזאת בלי הטכנולוגים.

כוח האדם הטכנולוגי הוא משאב לכל דבר, כפי שהוכיחו המדינות המפותחות, ובראשן יפן וארצות-הברית. פיתוח משאב זה דורש זמן רב, תכנון מדויק, ואינו ניתן לאלתורים ולפשרות של קיצורי דרך. תהליכי ההכשרה, קליטת סגל ההוראה, בניית התשתית, הכנת המעבדות — כל אלה תהליכים הם ארוכים ומורכבים. המחסור של היום הוא תוצאה של קיצוצים תקציביים ואי-התאמה לצרכים, הנמשכים זה למעלה מעשר שנים.

רבותי חברי הכנסת, את מלאכת העשייה והצעירה קדימה בחזית הטכנולוגיה אפשר לחלק לשלושה שלבים: שלב בית-הספר העל-יסודי לחינוך עיוני ומעשי במדעי הטכנולוגיה; השונים: הלימוד המקצועי במכללות ובאוניברסיטאות; וערכון ופיתוח הטכנולוגיה.

לאחר שגברה התחושה ש"משהו לא בסדר" בחינוך במדעי הטבע, מינה שר החינוך הקודם, חבר הכנסת זבולון המר, את ועדת א' דבורצקי. דוח הוועדה נכתב בזריזות ובלשון מינורית. המלצותיה לא סיפקו את כל חבריה, אך הקורא את הממצאים מוצא בהם כתב אישום קשה נגד החברה הישראלית, שכן לוועדה התברר כי המצב חמור הרבה יותר ממה שהיה מקובל לחשוב לפני כן. הוועדה המליצה המלצות לשיפור הישגי בתי-הספר, והן נוסחו מתוך התחשבות מקסימלית באילוצים התקציביים. שר החינוך הודיע על אימוץ חלק מהמלצות ועדת דבורצקי. ועדת הקבע של המזכירות הפדגוגית השקיעה מאמץ רב במחשבה על אופן יישום ההמלצות. אבל, למרות כל אלה, לא ננקט שום צעד ממשי למימוש ההמלצות, גם לא השתתפו שאימץ שר החינוך: החזרת חקן שעות לימודי המדע כפי שהיה לפני ארבע שנים והגדלת התקציבים לחינוך המשלים הלא-פורמלי בנושאי המדעים. בפועל, המצב בחטיבות הביניים ובבתי-הספר העל-יסודיים נעשה גרוע יותר, והתקציבים לחינוך המשלים קוצצו. כתוצאה מכך נמשכת המגמה של הידלדלות מאגר המועמדים להשכלה גבוהה, ואף פקולטות להנדסה שהיו רחוקות ממלוא תפוקתן במהנדסים. כדוגמת הפקולטה להנדסה כימית, לא יכולות למלא את שורותיהן.

השלב השני הוא הלימוד המקצועי במכללות ובאוניברסיטאות. נתרכז בעיקר בשלב הכנת המהנדסים. מדוח שנתי מס' 11 של הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה לשנים 1983/84 מתברר, שבמידה מסוימת מנסים המוסדות להשכלה גבוהה להיכנות מגלי המצוקה במהנדסים ובמדעני האלקטרוניקה והמחשבים. הם דורשים העלאת תקציבים כללית, אך הדרישה האקוטית היא בפקולטות ובמחלקות מסוימות. קשה להעריך את היחס בין הסטודנטים לסגל האקדמי ולסגל המינהלי בפקולטות למדעים והנדסה, שמטבעם דורשים יחס קטן יותר מזה בפקולטות למדעי החברה והרוח. אך אם ניקח את הטכניון, שנפול במרכזו, כקטגוריה זו, לעומת אוניברסיטאות תל-אביב וירושלים, שנפולות ברובן בקבוצה המכשירה למדעי הרוח והחברה, נראה עד אנה הידרדר בית-האולפנא הטכנולוגי. וזאת חרף העובדה של גירול וזחל במספר הסטודנטים בכ"ג והקטנת התקציבים כ"ג 20%. השאלה שיש לחקרה היא, האם לא חלה פגיעה באיכות, והרי האיכות היא הבסיס להשגת המטרה — הפיתוח הטכנולוגי. תפוקת הטכניון הולכת ומפגרת אחר צורכי המשק. הפער הולך וגדל, בעיקר בשטחי האלקטרוניקה והמחשבים, ועדיין לא דובר בשטחים עתידיים אחרים, כגון

ב-2,600 מהנדסים חדשים בשנה, אם רוצים לתת חשובה על דרישות התעשייה דהיום ועל אלה החזויות בעתיד הקרוב, אף בלי להביא בחשבון את הצורך בתגובה נוספת.

האם ביכולת שלושת המוסדות הללו להתמודד עם הצורך להכשיר כ-1,000 מהנדסים נוספים? התשובה היא מורכבת. מבחינת חשתית המבנים, אין כמעט כל בעיה. הטכניון יכול להכשיר עוד כ-300 מהנדסים. אוניברסיטת תל-אביב ואוניברסיטת הנגב מסוגלות להתמודד עם מספר דומה. אך חסר כוח אדם מיומן בהוראה, והסיבה למחסור היא תנאי שכר ירודים.

על חברי הבית להבין את ההבדל בין מרצה בתחום הטכנולוגי לבין מרצה בתחום ההומני. לגבי האחרון, העולם האקדמי, הן מבחינת הסטטוס המקצועי הן מבחינת הגמול החומרי, הוא פסגת הקידום המקצועי והחומרי כאחד, ואילו למרצה מהתחום הטכנולוגי העיסוק בעולם האקדמי משמעותו אובדן הכנסות. המחסור החמור בכוח אדם טכנולוגי יצר ביקוש אגרסיבי לכוחות טכנולוגיים מעולים, ואלה נחטפים ממש על-ידי השוק הפרטי או התעשייתי ומקבלים גמול כספי ומקצועי, שלעומתו שכר המרצים הוא חסר כל משמעות. אולי הגיע הזמן לחשוב על ביטול האחידות בסלולמות השכר בעולם האקדמי ועל התאמתם למתרחש בשוק?

מן הראוי לשים לב גם לנתונים האלה: היחס המקובל במוסדות טכנולוגיים מתקדמים בעולם הוא מורה אחד לכל שמונה סטודנטים. אצלנו, בעיקר בפקולטות המכונות, אלה המשמשות חוד התנית בקרמה הטכנולוגית, היחס הוא מורה אחד על 25 סטודנטים. יתר על כן, לגבי אותן פקולטות חשוב ממש לציין את מי אין אנו מסוגלים לקלוט — את אלה שלא עברו בגרות ריאליית בממוצע של 88% ומטה, או במלים אחרות, תלמידים מצטיינים, אשר עשויים להיות מהנדסים מעולים ואשר מפאת מחסור במקומות לימוד מוצאים את דרכם אל מעבר לים, ולעתים קרובות נשארים שם פרק זמן ממושך ביותר.

מנכ"ל "חדיראן" מר יגאל נאמן העריך את תפוקתו השנתית של מהנדס אלקטרוניקה בכרבע מיליון דולר, או כמאותו נטו — כל מהנדס אלקטרוניקה שווה כ-210,000 דולר. צאו וחשבו כמה מיליוני דולרים מאבד המשק העני הזה, הצמא לכל סנט, כתוצאה מהמחסור בכוח אדם טכנולוגי.

בשיחה שקיימתי לצורך הכנת נאום זה עם סגן נשיא הטכניון לענייני ארמיניסטרציה וכספים, מר מיכאל שושהיים, גיליתי את הממצא המדאיג מכול. אם לא די לנו בתמונה הקודרת שצוירה זה עתה, מתברר שלקראת שנת הלימודים הבאה, התשמ"ו, תהיה הקטנה ריאליית בהקצבת המדינה לטכניון בשיעור של 11% יחסית לשנת הלימודים הנוכחית, וזאת על אף שהטכניון יגדיל את מספר הסטודנטים.

בעיתון "הארץ" מיום 11 ביוני 1985 פורסם, כי נשיא הטכניון אמר, שבלעדי הזרמה ממשלתית של 17 מיליון דולר יקטן מספר תלמידי הטכניון ברבע. אין זה מתיישב עם המגמה להקים "מרכז תעשייתי טכנולוגי של העם היהודי", שעליו דיבר השר יעקבי? אין זה מתיישב עם השכל הישר? הרי כמו ידעו אנו מכרסמים בבסיס היחיד שיש לעלותנו על דרך המלך הכלכלית-החברתית. הרי כמו ידעו אנחנו מומינים עוד ירידה, פחות טכנולוגיה ופחות קדמה, יותר טיפול בהתקפים ופחות טיפול שורש.

כל ראש עיר בישראל המכבד את עצמו קורא להקמת תעשיות עתירות ידע, אך מעטים מהם התפנו והבינו, שאפילו

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, במציאות הישראלית, מבלי שנענן בחוק את ההעדפה החד-משמעית שאנו רוצים בה לגבי הקידום הטכנולוגי, דבר לא ישתנה והשגרה העגומה תימשך.

אשר על כן, אני מתכבד בזאת להציע לממשלה ליזום את החוק לקידום הכשרה טכנולוגית בישראל, אשר יבטיח את התקציבים הדרושים לנושא ויגדיר את המקצועות והתחומים שעליהם מדובר, תודה רבה.

דן תיכון (הליטרד):

חבל שלא דיברת על משבר "אלסינט", שהוא פועל יוצא.

הי"ר ח' גרוסמן:

אבקש משר החינוך והתרבות להשיב.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהעלה כאן חבר הכנסת רייסר כבר נדרשנו לו בעבר בכנסת הזאת וגם בכנסות האחרות, אבל אין בכך כדי להפחית מחשיבותו.

רוכ הדברים שהוצגו כאן עליידי חבר הכנסת רייסר אומנם משקפים את המציאות שבה אנו נתונים.

מערכת ההשכלה הגבוהה מופקדת, כידוע, על הכשרת כוח אדם אקדמי במקצועות ההנדסיים והמדעיים, הדרושים לקידום התעשייה והמשק בישראל. כל גורמי התעשייה והביטחון קובעים חזון וקבוצה, שיש צורך מייד בהרחבת היקף ההכשרה של מהנדסים ומדענים בתחומים שונים.

הוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה הוסמכה לטפל בתכנון מערכת ההשכלה הגבוהה ובהקצאת המשאבים הציבוריים למוסדות ולנושאים השונים שבמסגרתה.

אני רוצה לשאול את חבר הכנסת רייסר, יש לי תשובה ארוכה מאוד ומפורטת, אינני יודע אם מותר לי, לפי החקנון —

הי"ר ח' גרוסמן:

תלוי מה הצעה, אם הצעתך היא להסיר את הנושא מסדר-היום — יש לך זמן בלתי מוגבל, אם תציע להעביר את הנושא לוועדה — יש לך רבע שעה.

שר החינוך והתרבות י' גבון:

לא ביקשתי זמן, זו לא פונקציה של זמן. שאלתי היא האם אני יכול להעביר את התשובה במלואה לפרוטוקול, כדי לחסוך מזמנם של חברי הכנסת. אני חושב שהזמנתי צעירה נכונה בסך הכול. יש כאן כמה פריטים מה מתכוונים לעשות, עם זאת, אם רוצים להבטיח את מקומה של ישראל בחזית המדע והטכנולוגיה המתקדמת, הכרחי בהחלט להעמיד לרשות המערכת הזאת משאבים כספיים, שיאפשרו במשך שנים מספר פיתוח התחומים הרלבנטיים והכשרת כוח אדם הנדסי אי-אפשר להמשיך כפי שקרה עד עתה, שהממשלה למרות הכול החליטה, באישור הכנסת, להמשיך ולקצץ בתקציבים של מערכת ההשכלה הגבוהה.

אני מציע, לעצם העניין, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת רייסר לוועדה, אני חושב שהיה רצוי שוועדה משותפת של ועדת החינוך ושל ועדת הכספים תדון בעניין, כדי שיהיה דיון תכליתי, ואם אפשרי הדבר, יקצו משאבים נוספים.

לגבי הצעת החוק הקונקרטית — אם תהיה הצעת חוק לגבי ההקצבות למוסדות להשכלה גבוהה, הממשלה תדון בה.

רובטיקה וביוטכנולוגיה, שלפיתוחם הטכניון רק החל להיערך.

אשר לשלב השלישי, שלב העדכון ושמירת הקידום המדעי טכנולוגי של המהנדס ורעיו, ההנדסאי והטכנאי, במישור זה לא נעשה אצלנו כמעט דבר. מלבד המדרור הלימודי חוץ שליד הטכניון וכמה קורסי רענון, אין כמעט אפשרויות להשתלם, להסב את שטח ההתעניינות ולרכוש ידע בשטחים משלימים. יחידה זאת, אין גמול הולם למהנדס שקדן, המנסה שלא לפגור אחר התמורות הטכנולוגיות המדעיות. נראה שעד אשר הטכניון, כמוסד מוביל בנושא, לא ייטול על עצמו את המשימה ללוות את בוגריו ומהנדסים האחרים מיום סיום לימודיהם ועד לפרישתם מעיסוק אקטיבי בהנדסה, משימה זו לא תבוא לכלל מימוש.

חשוב להזכיר לחברי הכית בהקשר זה, כי על-פי הערכת מומחים, ידע טכנולוגי הופך, לפחות במחציתו, בלתי שמיש בין ארבע לעשר שנים מיום סיום הלימודים, אם הבוגר לא מעדכן את עצמו באופן תדיר.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מה צריך לעשות כדי לתקן את המצב העגום? במהלך דברי הצבעתי על כמה פתרונות אלטרנטיביים, אך חשוב מכול לקבל החלטה עקרונית אחת ולבצעה. חשוב להחליט, כי בנושא הקידום הטכנולוגי לא רק שלא יופעל גרדום הקיצוצים, גם בעידן זה של קיצוצים דרסטיים, אלא אף תוגבר, וכצורה משמעותית, ההשקעה הכספית הראלית. החלטה אמיצה זו וכיצודעה הם המפתח לקידומה הטכנולוגי של המדינה ולהבראת המשק והחברה. יש להזניח גישות שמרניות ולהתעמת עם פרות קדושות.

מעל בימה נכבדה זו הצעתי בזמני ללכת לקראת מהפכה במבנה המוסדי של החינוך האוניברסיטאי. יש ללכת בכיוון של מכללות אשר יקנו השכלה אקדמית ברמה של תואר ראשון לאלפי הסטודנטים, שמלכתחילה לא רואים את עתידם בפסגת ההיידרכיה האקדמית-המדעית, ובמקביל לטפח ולפתח את אוניברסיטאות האיציות, אשר יכשירו את בוגריהן לתואר השלישי. במכללה היחס המספרי בין מורה לסטודנטים יכול להיות גם אחד לחמישים. עיקר הלימוד נעשה בהרצאות וכות'משתתפים. אך לסטודנט הולמד לתואר השלישי חשוב שהיחס המספרי בין המורה לתלמידים יהיה נמוך ככל האפשר.

במדינה הנמצאת במצב חירום כלכלי, ואשר למרות המצב חשקו בחינוך האקדמי במנוחים ריאליים יותר ויותר משאבים, מותר לבוא לראשי האוניברסיטאות בדרישות לוותר בתחומים מסוימים על מה שקרוי "חופש אקדמי". הוויתור חייב להיות מרצון. עוד יותר מכך, לעניות דעתי הוא חייב לבוא ביוזמת הצמרת הממוסדת של עולם האקדמיה שלנו. במצב של מצוקה כלכלית נוראה, השיקול של היצע וביקוש לגבי מקומות תעסוקה עתידיים חייב להפוך לשיקול מרכזי שיתנה את ראשי האקדמיה.

בהקשר זה אביא דוגמה אקוטאלית: בימים אלה רצה חבר הכנסת מהי פלד להעלות על סדר-יומה של הכנסת הצעה בנושא הקיצוץ בתקני וטרינרים. במקביל התבשרנו על פתיחת פקולטה חדשה באוניברסיטה העברית — פקולטה לרפואה וטרינרית. על-פי כל העובדות והנתונים, אין בארץ מחסור בוטרינרים. ההיפך, על כל משרה יש עשרות מועמדים — ישראלים שסיימו את מיטב הפקולטות לרפואה וטרינרית בכל רחבי תבל. מדוע להכשיר עוד וטרינרים, כאשר ברור מראש שלא יהיה היכן לקלוט אותם, כאשר במשאבים הנדרשים להקמת פקולטה חדשה והרצתה ניתן להכשיר עוד כך וכך מדענים בתחומים שהמשק צמא לשכמום?

אי-אפשר לפתח מערכת חינוכית ומדעית במדינה הנאבקה על מקומה בעולם טכנולוגי מתקדם, כלי שיוכטחו המשאבים הדרושים ליישום תוכניות הפיתוח והערכון. מן הראוי להזכיר בהודמנות זו, כי אנו חיים בעולם שבו מתרחשת מהפכה מדעית וטכנולוגית, שהיינו צריכים להשתלב בה בעזרת מערכת ההשכלה הגבוהה שפיתחה מדינת ישראל, אך בעצם הימים האלו מנסה המערכת על שלוותיה, ובלא הצלחה, לדרוך במקום, וחידושי המדע והטכנולוגיה חולפים על פנינו ומשיגים אותנו.

על אף האילוצים והתנאים, מחפשת ות"ת — הוועדה לתכנון ולתקצוב — דרכים ופתרונות לבעיות הקשות בתחום הכשרת מהנדסים, בעיקר בתחומי האלקטרוניקה והמחשבים. מן הפתרונות שאומצו וישמו כשנתיים האחרונות אמנה את אלה: א. בשנה החולפת, התשמ"ה, במסגרת הקצאת התקציבים המצומצמים למוסדות שחייבו קיצוצים ריאליים בתחומי פעילות שונים של המערכת, הקציבה ות"ת — הוועדה לתכנון ולתקצוב, סכומים מיוחדים ומיוחדים למוסדות שבהם קיימות תוכניות לימודים במקצועות אלה; ב. בשיתוף עם איגוד תעשיות האלקטרוניקה וצה"ל עובדה תוכנית הסבה של הנדסאים ליד אוניברסיטת תל-אביב, שתפועל בשנת התשמ"ו; ג. בשיתוף עם איגוד תעשיות האלקטרוניקה הוקמה קרן מיוחדת לעידוד תמיכה במרצים צעירים במקצועות הנדסה המועדפים במערכת ההשכלה הגבוהה.

אין במפעלים חשוכים אלה כדי לתת פתרון לבעיה על היבטיה, אלא ביטוי לרצון להקל את המצוקה הקשה בכל דרך אפשרית. גם בשעה זו נבחנו ונבדקו תוכניות ואלטרנטיבות שונות.

כדי להבטיח את מקומה של ישראל בחזית המדע והטכנולוגיה המתקדמת, הכרחי להעמיד לרשות מערכת ההשכלה הגבוהה משאבים כספיים, שיאפשרו במשך שנים מספר לפתח את התחומים הרלבנטיים ולהכשיר כוח אדם הנדסי בנושאים אלה.

אינני מתייחס היום לאותו קטע בדבריו של חבר הכנסת רייסר, המתייחס לכיתות של חטיבת הביניים ולכיתות אחרות, כי על כך כבר דיברתי רבות בכנסת הזאת.

גברתי היושבת-ראש, אני מציע להעביר את הנושא, כפי שאמרת, לדיון בוועדה משותפת של ועדת החינוך והתרבות ווועדת הכספים. תודה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חבר הכנסת רייסר, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדה המשותפת?

מיכאל רייסר (הליכוד):
אני מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפנינו רק הצעה אחת. ניגש להצבעה. מי בעד העברת הנושא לדיון בוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות? מי נגד?

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

בהסכמתכם, אני מעביר את תשובתי כולה, שהיא ארוכה ומפורטת, לפרוטוקול.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפי מיטב ידיעתי, לא ניתן להעביר לפרוטוקול דברים שלא הושמעו מעל הדוכן.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

שאלות רבות מועברות לפרוטוקול.

היו"ר ח' גרוסמן:

שאלות — כן. הצעות — לא. אני אברר זאת.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אני מוכן לקרוא את התשובה. גם אין כאן חילוקי דעות ענייניים. אם דינה כדן שאלתא — אני מעביר את התשובה לפרוטוקול; אם לאו — אקרא אותה.

היו"ר ח' גרוסמן:

לפי מיטב ידיעתי, לא.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אם כך — אקרא את התשובה. אתחיל לקרוא את התשובה מההתחלה, כדי שלא להפריע לרושמת.

מערכת ההשכלה הגבוהה מופקדת על הכשרת כוח אדם אקדמי במקצועות הנדסיים והמדעיים, הדרושים לקידום התעשייה והמשק בישראל. כל גורמי התעשייה והביטחון קובעים שוב ושוב, שיש צורך מיידי בהרחבת היקף ההכשרה של מהנדסים ומדענים בתחומים שונים.

הוועדה לתכנון ולתקצוב — ות"ת — של המועצה להשכלה גבוהה הוסמכה לטפל בתכנון מערכת ההשכלה הגבוהה ובהקצאת המשאבים הציבוריים למוסדות ולנושאים השונים שבמסגרתה.

ועדה זו קבעה, כי בשנים הבאות צפוי מחסור כוח אדם אקדמי ומדעי בעיקר באותם תחומים, שבהם קיימת התפתחות מהירה בתעשייה ובמערכות האחרות של משק המדינה. לפיכך, העמידה הוועדה כראש רשימת העדיפויות של המערכת לחומש הקרוב את מקצועות האלקטרוניקה, המחשבים והאלקטרו־אופטיקה ותחומים הקרובים אליהם, כדי להגדיל משמעותית את מספרי הסטודנטים, את מספר אנשי הסגל האקדמי והטכני, הציוד המדעי, המחשבים והשטחים בפקולטות העוסקות בתחומים אלה.

החלטות ות"ת — הוועדה לתכנון ולתקצוב — ומסגרותיה בתחום זה רוכזו במסמך הקרוי: "מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל — קווים להתפתחות המערכת ולתכנונה", שהונח על סדר-יומה של הממשלה בוועדת הכנסת כבר לפני למעלה משנה. באותו מסמך צוין, כי כדי לעמוד בתוכניות ולהבטיח שמירה על הקיים, לפחות, ומאחר שבהלוקת המשאבים הכספיים למעלה משני-שלישים מופנים לנושאי הנדסה והמדעים הרלבנטיים — הרי חקיצב מערכת ההשכלה הגבוהה חייב לגדול ריאלי ב-3% לשנה לפחות.

ברור היה, כי בהעדר הגידול המינימלי הנדרש לא יוכלו האוניברסיטאות לקלוט את כל הסטודנטים המבקשים ללמוד וראויים לכך, והדבר יפגע כסופו של דבר הן בתעשייה והן בענפי משק אחרים, ובכללם גם אותה מערכת הקשורה לביטחון. על אף העובדות שנדנו ונבחנו במישורים שונים, החליטה הממשלה באישור הכנסת להמשיך ולקצץ בתקציבי מערכת ההשכלה הגבוהה בשנים האחרונות.

חברת ל"ז. ישיבה ק"ג
— הצעה לסדר-היום —

יא. הצעה לסדר-היום

דוח מכון ון-ליר על סכנת הקצנה בקרב הנוער

"הנחשול". הם תחילתה של עלילה אמיתית שהתרחשה בבית-ספר תיכון בקליפורניה בשנת 1969. הסיפור בא לתאר כיצד אותה קבוצה, שהודעתה תחילה כל כך מהנאצים וממעשיהם, מאמצת לאט לאט את הרגליהם והופכת להיות דומה להם. הסיפור בא לתאר את כוחו האדיר של לחץ קבוצתי, שרבים כמותו בתנועות היסטוריות ופולחניות. לחץ זה יכול לשכנע בני אדם להצטרף לקבוצות כאלה, ולוותר תוך כדי כך על זכויותיהם כיחידים, תוך גרימת נזק כבד לאחרים. זהו ניסוי מחריד שעושה מורה בכיתתו. ניסוי זה גרף אחריו רבים והמונים, בדיוק כפי שהיה שם, בגיהנום הנאצי. אלא שבקליפורניה היה זה רק ניסוי, מעין משחק, משהו שבא ללמד לאן עלולה להגיע כל חברה, אם אין היא שמה סכר ומחסום לתעלוליהם של יחידים.

שם, בקליפורניה, יכול היה המורה, בסופו של דבר, לנפץ את דמות המנהיג המטורף ולנאום את הנאום המסכם הבא: "חשבתם שאתם כל כך מיוחדים, טובים מכל אדם, מכרתם את חירותכם במה שראיתם כשוויון. אבל למה הפכתם את השוויון שלכם? — לעליזנות על כל מי שאיננו חבר ב'גל'. קיבלתם את רצון הקבוצה והעדתם אותה על מה שאתם חושבים נכון, ולא היה אכפת לכם במי תצטרפו לפגוע לשם כך. ודאי כמה מכס חשבו שהם סתם נסחפים לשם תענוג, ושכלל רגע יוכלו לפרוש, אם רק ירצו. אבל מי פרש? כמה מכס ניסו לפרוש מתוך הקבוצה הזאת? כן, יכולתם להיות נאצים טובים מאוד. הייתם לובשים את המדים ומסובכים את הראש הצדה, ולא היה אכפת לכם כהוא זה שירידיכם הקרובים ושכניכם נרדפים ומושמים זה אחר זה".

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אמרתי כי זה היה אירוע ניסיוני בקליפורניה. בגרמניה הוא היה אמיתי, יותר מדי אמיתי, יותר מדי כאוב, יותר מדי אכזרי, אבל הוא יכול להתרחש בכל מקום בעולם, וגם כאן, בארץ הזאת. היהודים אינם חסינים בפניו.

וראו הוכחה לכך: מסקר שנערך על-ידי מכון ון-ליר מתברר, בין השאר, כי על השאלה: "באיזו מידה אתם מסכים או לא מסכים עם הרעיונות שהובאו ונתנועת כהנא ומוכנים בהם", השיבו כדלקמן: מסכים בהחלט — 15.5%; מסכים — 26.6%; ביחד — 42.1%; לא מסכים — 29.8%; בהחלט לא מסכים — 23.6%; ביחד — 53.4%.

מתברר כי רוב הנשאלים מתנגדים, אומנם, לעמדות הקיצוניות, אבל אינו נאבין לרוב שכזה. ראו אחר מה ולאיוו דרך נמשכים הצעירים היום בארץ. האם זה לא מוזעזע אתכם? האם זה לא מפחיד אתכם? אני שואל אתכם, חברי הכנסת, האם אין אתם רואים את החולצות הצהובות צועדות בסך, כמו החולצות החומות, כמו החולצות השחורות?

האם לא הגיעה העת להפסיק, לא את הניסוי בקליפורניה, אלא את המציאות המרה בישראל? כאשר כ"בני עקיבא", זו התנועה אשר בעבר חינכה לדמוקרטיה ולחלוציות, בתנועה זו תלמידים בישיבות שמרים בסוד את תוכניהם להתגייס לגרעין נח"ל רתי, לנוחם היחס השלילי שהרבים והמתחכים מגלים כלפיהם; זו, כאשר בבית-ספר "אורט" באשקלון מונעים ממדריכי "השומר הצעיר" לפעול נגד כהנא ותבורתו — האם לא ברור שאנחנו, כולנו, נתונים בצרה גדולה?

לפני כמה ימים הופיעה הביוגרפיה של האיש הזה, העומד בראש קבוצה זו, על סטיותיו, על בגידותיו, על הלשונותיו. היום

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: דוח מכון ון-ליר על סכנת הקצנה בקרב הנוער, מאת חבר הכנסת אהרן הראל.

אהרן הראל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, ככה זה התחיל. למדו על מלחמת העולם השנייה מסכת, שאותה צמד בן רוט להראות לכיתתו. באותו יום היה סרט תיעודי על זוועות שביצעו הנאצים במחנות הריכוז. עתה הביטה הכיתה שבחדר המואפל במסך הקולנוע. לעיניהם הופיעו גברים ונשים מורעבים כל כך, עד שנראו כשלדים מכוסים עור.

מה שאתם רואים כאן התרחש בגרמניה בין השנים 1934 ל-1945. זה היה מעשה ידיו של איש ששמו אדולף היטלר. תחילתו — פועל פשוט, סכל וצבע דירות, שהגיע אל הפוליטיקה בתום מלחמת העולם הראשונה. גרמניה הובסה באותה מלחמה, מנהיגותה היתה כשפלה, האינפלציה היתה גבוהה ולפי אנשים נותרו בלי בית, בלי עבודה, רעבים ללחם. להיטלר היתה זאת הזדמנות לעלות מהר כסולם הדרגות הפוליטי של המפלגה הנאצית. הוא אימץ את התיאוריה שהיהודים הם משחית התרבות, וכי הגרמנים הם גוע עליין. היום אנחנו יודעים שהיטלר היה פרנואיד, חולה במחלת הרדיפה, פסיכופת, מטורף ממש. ב-1923 הוא הושלך לכלא בעוון פעילותו הפוליטית. אבל ב-1934 עמדו הוא ומפלגתו בראש ממשלת גרמניה.

עכשיו ראו בכיתה את תאי הגזים, את ערמות הגופות המונחות כערמת עצים לשרפה. על השלדים שעור נותרו בחיים הוטלה העבודה המכניתה לערום את המחים לערמות. תחת עינם הפקודה של חיילים נאצים, מחנות המוות היו מה שהיטלר כינה "הפתרון הסופי לבעיה היהודית", אבל למעשה כל אדם שהנאצים סיווגו אותו כבלתי ראוי לגזע העליון נשלח לשם, ולא רק יהודים. הם נאספו כעדר לתוך מחנות ברחבי אירופה המזרחית, ושם עונ, הורעבו ונשלחו לעבודות פרך. ובשלא יכלו עוד לעבוד, חוסלו בתאי הגזים. גוויותיהם סולקו לתנורים.

הסרט נגמר. בן הביט סביבו וראה שרוב התלמידים המומים, "אני יודע שרבים מכס הזדעזעו", אמר בן לכיתה, "אבל לא הראיתי לכם את הסרט הזה רק כדי להוציא מכס הגבה רגשית. אני רוצה שתחשבו על מה שראיתם ועל מה שסיפרתי לכם. האם יש למישהו שאלות?" האם כל הגרמנים היו נאצים? — שאלה איימי. ובן הגיע ראשו בלאו: לא, למעשה פחות מ-10% של האוכלוסייה הגרמנית השתייכו למפלגה הנאצית. אז למה אף אחד לא ניסה לעצור אותם? — שאלה איימי. אינני יכול להשיב לך בביטחון, איימי — אמר לה רוט — אני רק יכול לנחש שחור. הנאצים היו אומנם מיעוט, אבל הם היו מיעוט מאורגן היטב, חמוש ומסוכן מאוד. עליי לזכור שכל שאר האוכלוסייה בגרמניה היתה אוכלוסייה רגילה, לא מאורגנת, ודאי לא חמושה, אבל מבוהלת. הם גם עברו תקופה נוראה של אינפלציה ושל משבר כלכלי שהרס כמעט את מדינתם. אולי חלק מהם קיווה שהנאצים יעשו סדר ויחזירו את חברתם לקדמותה. מכל מקום, אחרי המלחמה אמרו רוב הגרמנים שלא ידעו כלל על מעשי הזוועה".

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הקטעים שקראתי בפניכם לקוחים מספרו של מורטון רו "הגל", או בתרגום אחר

האידיאולוגיה ולא רק הכלכלית לבחירתו של כהנא" — סוף ציטוט.

האם לא הגיע הזמן, רבותי חברי הכנסת, שנאמר, כולנו יחד, כי יש להפסיק את חלום הבלהות הזה? עלינו לומר זאת יחד, מפני שאתם נפגעים, מפני שמפזל נפגעת, מפני שהמקור הזה, שממנו הוא יונק, אותו צריך לעצור, אותו צריך לחסום. הכנסת הזאת חייבת לעשות משהו, לכל יגידו בדורות הבאים כי ישבנו כאן מחרישים, בבחינת עיניים להם ולא יראו, אוזניים להם ולא ישמעו.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אני מבקשת משר החינוך והתרבות להשיב.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהעלה חבר הכנסת אהרן הראל הוא אחד הנושאים המרכזיים, אחד היעדים המרכזיים במערכת החינוך.

החינוך לדמוקרטיה חייב והינו מרכיב קבוע במערכת החינוך הישראלית במגזריה השונים. אולם, לאחרונה באה לידי ביטוי הסכמה רחבה לתגבר את הנושא בצורה מקיפה, מעמיקה ורצופה.

יש קושי אובייקטיבי בכך, שתופעת הקצנה איננה נחלת תלמידים בלבד, אני גם אינני בטוח, שהסקר משקף את המציאות בכללותה. אבל, הילדים אינם מנותקים מסביבתם, לא מן הבית, לא מן הרחוב, לא מאמצעי התקשורת.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ולא מהמורים. יש מתאם בין חלק מהמורים לתלמידים.

יהושע מצא (הליכוד):

חלרי מה מעוללים השמאלנים.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אינני יודע. דברי אלה אינם באים כדי להפחית או לומר, שהמערכת המופקרת על נושא זה לא תעשה את כל המאמצים. אני רק רוצה לומר, שהטיפול בתחום זה יהיה חלקי אם לא יתופלו, ואינני בטוח שאנחנו יודעים כיצד, כל התחומים האחרים.

יש הלכי רוח החודרים אל חברת התלמידים מבחוץ. כל אחד לפי טעמו ולפי השקפתו יחפש מי הוא ואיזה הוא המביא הלכי רוח כאלה אל הבתים, אל הילדים ומשם אל בתי-הספר. לא בתי-הספר מייצר זאת. הוא קולט.

המשרד מודע לבעיה שבאה לידי ביטוי בממצאי המחקר שציטט חבר הכנסת הראל עוד בטרם פורסמו הממצאים. המאמצים נעשו בשני מישורים: האחד, הכנת תוכנית לדו-קיום יהודי-ערבי; והשני — קביעת הנושא "חינוך לדמוקרטיה" כנושא המרכזי של מערכת החינוך לשנים התשמי"א — התשמ"ז. האמת היא, שלפי דעתי, יכול להיות שזה יהיה לחם קבע, לחם חוק.

בנובמבר 1981 הקים המשרד ועדה, שתפקידה היה להגיש המלצות לגיבוש הצעות לחינוך לשלום במערכת החינוך. המלצות נקראו פורסמו בספטמבר 1983. הוועדה הניחה הנחות יסוד וקבעה יעדים חינוכיים: א. חינוך להכרת הערכים, שפתם ותרבותם; ב. חינוך ליחסי גומלין בין יהודים לערבים אזרחי המדינה על בסיס שוויון אזרחי; ג. חינוך להכרת היחסים בין ישראל לשכניה הערבים. הוועדה המליצה שאוכלוסיית היעד תקיף את שני המגזרים בכל רמות הגיל וקבעה את רמת ההתערבויות החינוכיות.

כבר אי-אפשר לומר שהקריאה "הייל כהנא" לא יכולה להישמע בישראל. היא יכולה להישמע.

האם חברי הליכוד והמפד"ל, שאולי הלכו בתמימות להפגנה בכיכר מלכי-ישראל — האם אינכם מכינים שאתם רק הפרוודור המרפד את הדרך לטרקלין של כהנא? אצטט מחקר שני.

יהושע מצא (הליכוד):

לאילו הפגנה אתה מתכוון? לפעמים מקשרים יחד את הפגנת "שלום עכשיו" בכיכר מלכי-ישראל עם הפגנת "גוש אמונים".

אהרן הראל (המערך):

הסברתי. אחר כך אתן לך לקרוא את דבריו.

ד"ר יואב פלג מהמחלקה למדעי המדינה באוניברסיטה העברית וד"ר גרשון שפיר מהחוג לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית חקרו את מהות התמיכה ברשימת "כך". ממחקרם מתבררים הממצאים האלה: 1. קיים קשר הדוק בין רמת ההתפתחות הכלכלית והתרבותית ביישוב לבין מידת התמיכה שהוענקה לרשימת "כך". 2. ככל שרמת ההשכלה הממוצעת ביישוב נמוכה יותר, כן טובים סיכוייו של כהנא לזכות בו בתמיכה אלקטורלית רבה יותר; 3. כאשר מנטרלים את השפעת שני הגורמים הראשונים, התפתחות כלכלית ורמת השכלה, אין כל קשר בין ההרכב העדתי — זה חשוב מאוד, כי ניסו להגיד שיש פה עניין עדתי, אך אין כל קשר בין ההרכב העדתי של האוכלוסייה לבין שיעור התמיכה ב"כך". 4. קיים קשר חיובי הדוק בין ההצבעה ל"כך" לבין ההצבעה לליכוד. עובדה זו מעידה שהליכוד הוא מעין מפלס דרכים בשביל כהנא. לא שהוא רוצה זאת, אבל הוא מפלס דרכים בשביל כהנא וחבורתו. אבל, עם זה נשארת בספק הטענה, האם נציג כלפי הסכסוך היהודי-הערבי היא כשלעצמה גורם מכריע בשיקוליהם של מצביעי "כך". 5. קיים קשר חיובי, אם כי לא הדוק במיוחד, בין רמת האבטלה ביישוב לבין שיעור התמיכה בכהנא.

מממצאים אלה מתברר, כי לחוררתו הגזענית של כהנא סיכויים טובים יותר להיקלט במקומות שבהם רמת ההתפתחות הכלכלית ורמת ההשכלה של התושבים נמוכות. ואילו שיעורי האבטלה גבוהים. זה סוף ציטוט של המחקר.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה אתה לא אומר שהחינוך הדתי — — —

אהרן הראל (המערך):

אמרתי, אמרתי. אפילו הבאתי דוגמה.

יהושע מצא (הליכוד):

יש תמימות דעים בינינו.

מאיר כהנא (תנועת כך):

הוא אמר את זה.

היו"ר ח' גרוסמן:

לא להפרע לחבר הכנסת הראל.

אהרן הראל (המערך):

היות שפה נקראות קריאות ביניים, הרשו לי לציטט עוד שני משפטים מהמחקר. לצורך חיוק העניין. אני מצטט עוד מתוך המחקר. במחקר זה כתוב, שאחד התנאים המסייעים להצבעה בעד "כך" הוא אורירה של תמיכה בליכוד. במעוזי הליכוד נתפסים, מסתבר, הרב כהנא ורשימתו, כפחות בלתי-לגיטימיים מאשר במעוזי המערך. "אפשר להסיק, אם כן, קובעים החוקרים, כי שבע שנות שלטון הליכוד חרמו את תרומתן

שר החינוך והתרבות ייבון:
אם יש הצעה אחרת, אני מציע שיהיה דיון במליאה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

כבוד היושבת-ראש, ננסת נכבדה, עולה לכאן חבר הכנסת הראל, בוער כהר-שרפה, גועש כהר-גוש, וכהר-פרצים מתפרץ: סכנת הקצנה בקרב הנוער. בטוח אני שאילו היו מעניקים פרס נובל על חוצפה — היה הוא זוכה בו פה אחד.

ההר הזה, השמאלני הזה, בן למפלגה ולאידאולוגיה שהרסו את הנוער היהודי בישראל, עולה לכאן ומיילל על הסכנה האורבת לנוער שהוא וסיעתו החריכו. ההר הזה, הר-המשחית, ההר שאינו אלא עמק-עכור, שעוכר את ישראל, זה שאין לו לא הר ולא גיא, כי גוי ככל הגויים, שהבאיש את אבותיו כאשר הצביע כאן בעד החזיר, הוא רוצה להציל את הנוער מהקצנה.

ועד אשר קמה הסכנה הזאת, הר-פרצים, באיוו חמונה של גן-עדן חברתי ותרבותי הצטיירה המדינה? נא לפרוס לפנינו, הר-שרפה, את האידאל הנוערי הנתון בסכנה היום בגלל הקיצוניות. איזו מדינה נחת לנו, הר גועש, שאפשר להתפאר בה, ושעליה עלינו לשמור בכל מחיר? מה הם הערכים המהוירים היהודיים, המפוארים היהודיים, הקרושים והטהורים שכבשו את הנוער, צאן קדושים, ושאתה רוצה להגן עליהם מפני ההקצנה האיומה?

אתם, עוזרי ישראל, רוצים להגן על הנוער. אתם רוצים להגן על הצאן הקדוש הזה, אתה, הר-משחית? אתה רועם על הקצנה? אני אסביר לך בדיוק מהי הקצנה וקיצוניות.

הקצנה וקיצוניות, כאשר לוקחים עם קדוש וטהור, עדות קדושות וטהורות, עדות המזרח, שאלפיים שנות גולה וגלות שמרו על הגחלת, על היהדות, על הקדושה, על התורה, על המצוות, וכאשר עלו ארצה מתוך ציונות אמיתית, ולא המוויפת של השמאל המכוער והעובר, עוקרים מהם את היהדות ואת הקדושה והופכים אותם לנוער של "ראש קטן" המחאוה להבל ולריק, להבל ולרוק — כגון הלהקה המתועבת של אמש בפארק הירקון — אלה אלוהיך, הר-גוש. זאת היא הקצנה וקיצוניות.

לוקחים עם שלם, עדות המזרח, שכחיהן בגלות לא טעמו טעמו של פשע, לא ידעו מה זה רצח, סמים, זנות, ומזריקים לתוך נשמותיהם את התרבות הזרה של המערב, של ההתייונות, והתרוצא — אפשר לראות אותה בכל בית-כלא, ובערב על כל ככיש.

הפכתם בהקצנה ובקיצוניות את החלוש של אלפיים שנה של מדינה יהודית למדינה של פשע, זנות, סמים, ציניות, חמדנות, טמיעה ורצון עז לברוח מהמדינה.

היור' ח' גרוסמן:
מה ההצעה שלך?

מאיר כהנא (תנועת כך):

קצת אובייקטיביות, גברת, בבקשה. כאשר מישור מהשמאל עומד כאן, אז זה לא דווקא — — —

היור' ח' גרוסמן:
מה ההצעה שלך?

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מגיע לסוף. הנוער שלנו אינו טיפש. הוא יודע שיש פה סכנה, שיש הדם קדמי ומשה תמם ודפנה כרמון. הוא יודע. הוא

ואכן, אנו יכולים להצביע על פעולות מגוונות שנעשו בכיוון זה: הופקה וגלמדת תוכנית לימודים "הערבים אזרחי ישראל", כחלק מבחינת הכשרות באזרחות; הוכנה ונמצאת בשלבי ניסוי חוברת לחינוך בלתי-פורמלי בנושא זה; חוברו מקראות של סיפורים מתאימים לבתי-ספר יסודיים ועלי-יסודיים — מהם על יחסי יהודים-ערבים ומהם המשקפים היבטים שונים של התרבות הערבית; הוצאה לאור חוברת הנחיה למפגשי נוער, וצוות משותף יהודי-ערבי מכין תוכניות לימודים בגיאוגרפיה להכרת יישובים שכנים.

בפעולות החינוך החברתי בבתי-הספר ניתן השנה דגש מיוחד בנושא. הן בהשתלמויות של המנחים והמרכזים של החינוך החברתי והן בפעילות בקרב התלמידים עצמם.

גם בתחום הכשרת המורים והשתלמותם פעילים מוסדות רבים בכל רחבי הארץ — בתי-ספר לחינוך באוניברסיטאות, מכללות וסמינרים למורים, בית-הספר לעובדי הוראה בכירים והשתלמויות מפקחים, מנהלים ומורים בכל המחוזות.

יושבי-ראש המזכירות הפדגוגית פנה בחודש מאי 1985 לכל מנהלי בתי-הספר בבקשה לקיים דיון כמועצות הפדגוגיות הכית-ספריות בנושא החינוך לדמוקרטיה. אנו מאמינים שכל בית-ספר יאמץ דרך ורגשים-שונים לקידום הנושא ברמה של בית-הספר. בתי-הספר נקראו לדוות למזכירות הפדגוגית על ההתארגנות שלהם ולתאר את דרך עבודתם. המזכירות הפדגוגית תבחר 100 מוסדות לערך, אשר עבודתם תהיה ראויה לציון, ותקיים במהלך שנת הלימודים התש"מ-כס ארצי של מחנכים, שבו יוצגו דגמים נבחרים של פעולה.

לפני כחודש נשלח לכל מוסדות החינוך חזון מנכ"ל מיוחד ובו פירוט מלא של כיווני פעולה אפשריים, חומרים, תוכניות בנושא החינוך לדמוקרטיה בכל שלבי החינוך.

יש פעולות נוספות שנעשות בתחום זה, ואיני חושב שאפשר לפרט את כולן, כי הן באמת רבות ומגוונות. הן יובאו והן יכולות להיות נדונות ביתר פירוט בוועדת החינוך של הכנסת, ובה אפשר לקיים דיון מעמיק יותר.

היור' ח' גרוסמן:

חבר הכנסת אהרן הראל, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדת החינוך של הכנסת?

אהרן הראל (המערך):
כן.

היור' ח' גרוסמן:

לפנינו הצעה אחת, להעביר את ההצעה לוועדת החינוך של הכנסת.

מאיר כהנא (תנועת כך):
הצעה אחרת.

היור' ח' גרוסמן:

אצלי לא רשום. בבקשה.

מאיר כהנא (תנועת כך):
רשום.

היור' ח' גרוסמן:

כשאני אומר שלא רשום אצלי, אתה אומר שרשום.

מאיר כהנא (תנועת כך):
לא אצלי, אבל רשום.

היור' ח' גרוסמן:

אצלי לא רשום, אבל יש לך רשות הריכוז גם אם זה לא רשום.

אהרן הראל (המעריך):
אני מסכים.

הי"ר ח' גרוסמן:
לפנינו שתי הצעות. האחת — להסיר את הנושא מסדר-היום של הכנסת, והאחרת — להעבירו לדיון בוועדה. אני מעמידה את ההצעות האלה להצבעה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה שלא לכלול הנושא

בסדר-היום של הכנסת

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת החינוך והתרבות — רוב

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

הי"ר ח' גרוסמן:

הנושא יועבר לדיון בוועדה.

יב. הצעה לסדר-היום הסכנה לפגיעה בחינוך הממלכתי

הבאות: 1. מה שם בית-הספר? 2. מה ייחודו של בית-הספר זה לעומת בית-ספר ממלכתי רגיל? 3. האם במגמת משרד החינוך והתרבות לפתח בית-ספר נוספים כגון זה? 4. מה הן המשמעותות התקציביות של הקמת ופיתוח בית-ספר מסוג זה? 5. האם האפשרויות להקמת בית-ספר בעלי אופי ייחודי קיימות בפני כל הגורמים הציבוריים?

תשובת סגנית השר דאז, חברת הכנסת מרים גלזר-תפסה, ניתנה בסוף אותו חודש. ואני מצטט: "3. אין במשרד מגמה לפתח בית-ספר ייחודיים אלא לאשר תוכניות השלמה או תוכניות נוספות במסגרת החוק; 4. המשרד אינו מקציב משאבים מיוחדים לבית-ספר זה אלא במסגרת יוזמות חינוכיות, אם יש להן הצדקה. ההורים מגייסים כוח אדם ומשאבים משלהם לפעילות במסגרת החינוך המשלים; 5. ראה תשובתי על שאלה 3."

בכ"ח בתשרי התשמ"ה שיערתי לשר החינוך והתרבות, מר יצחק נכון, את המכתב הבא: "ביום כ"ה בסיוון התשמ"ג שאלתי את קודמך את השאלתא הרצופה בזה. תשובת משרד החינוך, שניתנה באמצעות סגנית השר דאז, רצופה בזה. לאחרונה הגיעו לידיעתי ידיעות על כוונה לפתוח בבית-ספר נוספים ברוח זו, דבר העומד בסתירה לתשובת משרדך על שאלה מס' 3 בשאלתא האמורה. אודה לך מאוד אם תערכני בנושא."

מאחר שתשובת השר בוששה לכוא ובשטח נעשו פעולות שעל-אודותיהן עוד אדבר בהמשך, העליתי את הנושא על סדר-יומה של הנהלת סיעת הליכוד בכנסת, ובמקביל הגשתי הצעה לתיקון חוק חינוך ממלכתי — איסור פוליטיזציה. סיעת הליכוד אימצה את ההצעה ושיגרה משלחת לשר החינוך והתרבות לשם ביורר עמדתו בנושא. השר נכון סירב בתוקף לאמץ את הצעת התיקון. סיעת המערך בכנסת הטילה וטו על ההצעה.

את עמדת משרד החינוך, נכון לדצמבר 1984, סיכם מנכ"ל המשרד במכתב לעמיתי, חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, חבר ועדת החינוך והתרבות של הכנסת וחבר משלחת הליכוד לשר

לא טיפש. וכאשר הוא מצביע בעד כהנא, הוא מצביע נגד ההתאבדות.

אני רוצה לפנות שוב להר-געש הזה, אתה אינך נגד כהנא.

הי"ר ח' גרוסמן:

אתה צריך לסיים.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מסיים. אתה נגד היהדות, ועליך, הראל, כתוב: גדולה שנאה ששונאים עמי הארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאים עכ"ם את ישראל, ונשותיהם, גברתי, יותר מהם.

הי"ר ח' גרוסמן:

מה הצעתך, עוד לא הבנתי.

מאיר כהנא (תנועת כך):

אני מציע להסיר את ההצעה.

הי"ר ח' גרוסמן:

אני שואלת את חבר הכנסת הראל, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדה?

הי"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום: הסכנה לפגיעה בחינוך הממלכתי — מאת חבר הכנסת מיכאל דייסר. בבקשה.

מיכאל דייסר (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בחודש יוני 1953 העבירה מליאת הכנסת לוועדת החינוך והתרבות את הצעת חוק חינוך ממלכתי וחוק לימוד חובה. סיעת תנועת החירות נמנעה מהצבעה. חברת הכנסת דאז, הגברת אסתר רויאל-נאור, נימקה את הצבעת הסיעה בוו הלשון: "מאז כמה תנועת השחרור הלאומי בישראל, היא דוגלת בחינוך הממלכתי אחד ומתנגדת לחינוך מפלגתי מפועל. משום כך, לא נתנו ידנו לאלה שהציעו להחזיר את הצעת החוק לממשלה — אלה המחייבים את הזרמים ודורשים את המשכת קיומם. מטעם זה עצמו לא הצבענו עם המחייבים את הצעת החוק. נציג, בטרם יוחזר החוק למליאה, הצעות למניעת הרע הצפון בו. שתי הצעותינו העיקריות הן: ביטול מוחלט של מה שקרוי 'השלמות' ואיסור ללא סייג של הנפת דגל אחר ושל השמעת המנון אחר, וזולת דגל המדינה והמנון האומה".

היום, למעלה מ-30 שנה מאז נחקק החוק ויושם, חששותיה של הגברת רויאל-נאור מתממשים לנגד עינינו, ובאצטלה של "השלמות" לימודיות כביכול מחזירים לחינוך את דגל המפלגות והפלגנות. לא די לנו בארבע מערכות חינוך נפרדות — החינוך הממלכתי, החינוך הדתי, החינוך העצמאי והחינוך הקיבוצי — עכשיו גם רוצים לחלק את החינוך הממלכתי לזרמים. באמצעות סעיפים 5 — 9 שבחוק, המאפשרים לקבוצת הורים להתארגן במסגרת בית-הספר ולקבוצת רבע מתוכנית הלימודים של ילדיהם, נעשה ניסיון מאורגן, שיטתי וממוסד, אעז ואומר בניגוד לחוק ובחודאי בניגוד לרוח החוק, לחדש כדלת האחורית את זרם העובדים בחינוך.

ב-6 ביוני 1983 הגשתי שאלתא לשר החינוך והתרבות דאז, והיה נוסחה: "בישיבת ועדת החינוך והתרבות של הכנסת דיווח המנהל הכללי של משרדך על הקמת בית-ספר ברוח זרם העובדים. אודה לכבודו אם ישיב על השאלות

נוספים בעיר הכירה, ועכשיו על הפרק בית-ספר "אוסישקין" בתל-אביב.

איך משדלים בשנת 1985 הורים — אדוני השר, הייתי מציע שתשמע — להפוך בית-ספר רגיל לבית-ספר ייחודי, כרוח ערכי תנועת העבודה? עיריית תל-אביב-יפו, נאמנה להנחיות משרד החינוך, מכריזה על בית-הספר "אוסישקין" כמי שייכלל בשנת הלימודים הקרובה בחוכנית הרפורמה. ההורים מסרבים. כאן, כבמטה קסם, מופיעים המושעים: התק"ס, ההסתדרות, העמותה, כסף — "תסכימו להפוך את בית-הספר לייחודי, הנתמך על-ידי ההסתדרות, על כל מה שמשמטע מתמיכה זו, ותינצלו מגזירת הרפורמה". ההורים נבוכים, חלקם חותמים, מרביתם מהססים. אמרה לי אם אחת: אני חוששת לגורל ילדי בבית-הספר, אם אפתח את פי ואצעק חמס. איך זה ייתכן כי במדינת ישראל מכניסים פוליטיזציה לילדים בני שש? כן, איך זה ייתכן, אדוני השר?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
על מה אתה מדבר?

מיכאל רייסר (הליכוד):
על עובדות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
אילו עובדות?

מיכאל רייסר (הליכוד):

אתה רוצה להיפגש עם ההורים האלה? — בבקשה, אערוך לך פגישה אתם.

"מי ייפה את כוחנו להגביל את עתידו של הילד רק לנושא מסוים דווקא? מי ייפה את כוחנו להשריש בו דעה מוקדמת על עניינים שלא נולדו? למה לא נניח לו, לאורח בעור 20 — 30 שנה, להכריע מתוך שיקוליו החופשיים, ולא שיינקו הווקא מסכסוכים ותכסיסים בני רגע? למה לא לעודדו לפתח בהדרגה כוחות, שבסיועם עמרו בכוא היום על משמעות החיים ויגיב עליהם מעשה אורח חופשי בעמו, ולא כאנוס לעמדות שכפו עליו בקטנותו מתוך שעיקמו נפשו והרגילוה רק לנעליים בנות מידה אחת?"

"בית-הספר שאני מדבר עליו הוא בית-הספר הפתוח, פתוח לכל ילד, לכל עדה, לכל מעמד; אבל פתוח גם לרוחות מחשבה, לזרמים וזרמים, לחיים כפי שהם בתסיתם ובחיוניותם. בית-ספר פתוח לשאלות ולא רק לתשובות, שחובתו לא רק לפרש ולמצות את הדין ולדעת הכול, אלא גם להקשיב לשאלות, לתת מקום לשאלה, לעודד חיפוש, להראות דעות שונות".

דברים אלה, אדוני השר, אמר חבר הכנסת לשעבר, הסופר ס' יזהר, במסגרת הדיון על הצעת החוק בשנת 1953.

נשמע מה אמר על כך שר החינוך דאז, הפרופסור בן-ציון דינור: "המדינה צריכה לארגן את החינוך, היא אינה יכולה, כאמור, ואינה רשאית — אדוני השר — למסור את ארגון החינוך למישהו אחר. חוק חינוך ממלכתי מקיים את הבטחת הממשלה בסעיף ח' של קווי היסוד שבחוכניתה. הממשלה הבטיחה שהעיקרון הראשון של החינוך הממלכתי יהיה 'ביטול זיקת בית-הספר למפלגות וארגונים'".

וחיים כוגר-בוגרשוב אמר באותו דיון: "כמורה ותיק הנני מוכן לכרך בשם ומלכות 'שהחינו' על חוק חינוך ממלכתי בישראל, האוסר על מורים ועובדים בכל מוסד חינוכי לנהל בקרב תלמידי המוסד תעמולה לטובת מפלגה או ארגון פוליטי."

נכון, אני מצטט: "חינוך כרוח ערכי תנועת העבודה — הפרסום בעיתון 'מעריב' תחת הכותרת 'חוזרים למקורות תנועת העבודה' אינו מחייב את משרדנו. הדברים שסוכמו בשיערה שהתקיימה אצל שר החינוך והתרבות עם חבר הכנסת מהליכוד שרירים וקיימים. דהיינו, אין כוונה לחדש את הזרמים בחינוך, אלא להקפיד על רוחו ולשוננו של חוק חינוך ממלכתי, המונע פוליטיזציה במערכת החינוך, עם זאת, המשרד ישמור על חוק חינוך ממלכתי המקנה להורים זכות לקבוע רבע מתוכנית הלימודים, כדי להשפיע על עיצוב החינוך של ילדיהם, שבמסגרתו הוקם בית-ספר בירושלים, רבר שאינו כולל עלות נוספת. לא ישונה חוק חינוך ממלכתי, שיגביל את זכות ההורים להיות מעורבים בתוכנית הלימודים של ילדיהם, כדי למנוע פוליטיזציה בחינוך, שכן החוק הקיים מונע זאת כמפורש" — סוף ציטוט.

האומנם, אדוני המנכ"ל? האומנם אדוני השר? ברשותכם חברי הבית, נבחר את אשר מתרחש בשטח ונחזור לשורשים, ליוני 1953, עת הונחה הצעת החוק בפני הבית. לאחר שנעשה כל זאת, נכיר את המצב לאשורו ונגיע למסקנה הבלתי נמנעת, כי משרד החינוך, השר והמנכ"ל שותפים ביודעין לכרוסם החוק ולבניית שתחית לחידושו של זרם העובדים.

חינוך ממלכתי פירושו — אני מצטט מתוך החוק עצמו — "חינוך הניתן מאת המדינה על-פי תוכנית הלימודים, כלי דיקה לגוף מפלגתי, עדתי או ארגון אחר מחוץ לממשלה". הווי אומר, רבותי חברי הכנסת, שום גוף, שום מפלגה, שום ארגון עדתי ואף שום ארגון אחר, כמו למשל ההסתדרות, התנועה הקיבוצית המאוחדת, או עמותה לקידום בית-ספר ברוח ערכי תנועת העבודה, אסור להם להיות מעורבים בצורה כלשהי בחינוך הממלכתי. ומה קורה בפועל? בפועל המרכז לתרבות ולחינוך של ההסתדרות הכללית, בשיתוף עם הסתדרות המורים, הקימו מדרשה ללימוד, לחינוך ולחברה על שם יגאל אלון ז"ל. בין יעדי המדרשה, אני מצטט: לקדם השקפה רעיונית-חינוכית כרוח הערכים הלאומיים והתרבותיים של תנועת העבודה; להכשיר ולגבש חבר עובדי הוראה ופעילים, המעוניינים עקרונית והמאומנים ליישם השקפה חינוכית כנ"ל. מתוך תודעת השתייכות לתנועת העבודה". אם כן, לא די שנדבר את האות "עבודה" על הילד בן השש בבית-הספר, הזה אלא צריך לדאוג לפנקס חבר נכון למורים, שילמדו באותו בית-ספר. אני ממשיך לצטט: "ג. לעודד ולסייע בהכנת תוכניות לימודים, חומר דידקטי ועזרי הוראה, המביאים את עיקרי השקפתה הפדגוגית של תנועת העבודה לידי מימוש ברחבי מערכת החינוך" — סוף ציטוט.

אורה נמיר (המערך):
אפשר לשאול שאלה?

מיכאל רייסר (הליכוד):
בסוף, בשמחה.

בפועל, גברתי היושבת-ראש, הוקמה עמותה, כפי שאמרתי קודם, המדרשה, העמותה, ההסתדרות, התנועה הקיבוצית המאוחדת, גופים אלה פועלים בניגוד לחוק בנושא זה, כפי שציטטתי זה עתה, הם משדלים מורים והורים לצרף בית-ספר אחר בית-ספר לזרם העובדים במהדרותו החדשה. כן, השיטה הישנה של דונם פה ודונם שם חוזרת על עצמה.

עדנה סולודר (המערך):
הלוואי.

מיכאל רייסר (הליכוד):
בית-הספר "גונן" בירושלים היה הראשון, אחריו קמו

תוכנית נוספת או תוכנית לשם ניסוי, אם יש בה פוליטיזציה ואינדוקטרינציה או מעורבות של גוף אחר מחוץ לממשלה, כלשון הצעת התיקון וכלשון החוק עצמו?

על המופקדים על מערכת החינוך לדעת: 1985 איננה, התקופה שבה מחנה אחד עשה במדינה ככתוך שלו הלכה ולא תשוב עוד לעולם. אם יעמוד משרד החינוך במרו וייתן מטרייה לחידושו של זרם אחד — יהיה פרץ של זרמים, והחזון החינוכי בעתיד הקרוב יראה בערך כך: חינוך סוציאליסטי — בערים וברשויות מקומיות שבהן המערך בשלטון; החינוך הלאומי — בערים וברשויות המקומיות שבהן הליכוד בשלטון; הזרם האש"פיסטי במגזר הערבי, במקומות שבהם יצליח יאסר ערפאת, באמצעות יציגו בישראל, לשכנע 75% מההורים שרצוי לשנן לבניהם את ערכי אש"ף; יהיה קרוב לוודאי גם הזרם הכהניסטי — ואם החסרתי זרם מזרמי הכית, אני מתנצל, או אולי החזון יקבל תפנית אחרת ונהיה עדים ל"זרם העובדים בנוסח תימן", "זרם העובדים בנוסח אשכנז" ו"זרם העובדים בנוסח חברת החשמל".

"אני לא אגלה לכם סוד אם אמר, שאני רואה במשטר הזרמים משטר אומלל, עוד לפני 30 שנה, בראשית צמיחתו, חשבת שהוא שורש פורה ורש ולענה". דברים ברורים וחדים אלה אמר דוד בן-גוריון.

אדוני השר, כמי שחונך על ברכי הממלכתיות חובה עליך לקום ולעשות, כי אם לא — שרפה גדולה תהיה על החינוך בישראל. ואתה, רק אתה, בתוקף תפקידך, תהיה האחראי לתבערה.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מיכאל רייסר. רשות הדיבור לדברי תשובה לשר החינוך והתרבות.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בפגישה שהיתה לי עם כמה חברי הכנסת מן הליכוד, ובתוכם חבר הכנסת רייסר, אמרתי מהי מדיניות משרד החינוך, והיא לא השתנתה: א. לא יהיה בית-ספר של מפלגה או בויקה למפלגה, כי זה נוגד את החוק, ואני אשמור על סעיף זה כמו על יתר הסעיפים שבחוק לימוד חובה.

מיכאל רייסר (הליכוד):

גם ארגון, לא רק מפלגה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

חבר הכנסת רייסר, כתוב: ללא זיקה מפלגתית.

ב. במשך שנים היה בחוק סעיף שאפשר תוכניות השלמה להורים שירצו בכך, לפי חקנות מסוימות, והיינו 75% של ההורים יוכלו לקבל תוכנית השלמה של 25%. כתנאי שזה לא כרוך בתקציב נוסף, בהוצאות נוספות.

נחמן רז (המערך):

באישור משרד החינוך.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

ובכן, חבר הכנסת רייסר, בית-ספר זה שאתה מדבר עליו, ואתה מהלך עלינו אימים יומם ולילה, שברעות וחודשים, ורואה צל הרים כהרים — בית-ספר זה קיים וקיבל את מתכונתו בימי ממשלת הליכוד. זה אחד הדברים, הלא-מרוכבים, שעליהם אני מברך את הממשלה הקודמת.

מיכאל רייסר (הליכוד):

אתה מדבר על בית-ספר אוסישקין?

החינוך הממלכתי בישראל הוא התגשמות תקוות החיים של מניתי היסוד לחינוך העברי הלאומי במשך דור שלם, החל מאלעזר בן-יהודה, דוד ילין, אזרחי, קרישצ'בסקי ויהודה גור ואלי חברי המורים מימי בראשית ועד הזמן האחרון.

כאן, רבותי חברי הכנסת, בדרך כלל מופיע קטע הצביעות וההתחסרות: "על מה אתה מדבר? גם אנחנו בעד חינוך ממלכתי, זה רק השלמה, והשלמה הרי זה במסגרת החוק". שקר וכזב. המנעיים העומדים מאחורי האופרציה הזאת הם אינטרסים פוליטיים צרים, כיתתיים.

עיתון "כל העיר" בירושלים ייחד לנושא כתבה תחת הכותרת "זרם העובדים פרץ", מבלי משים אולי כותרת מעניינת, פרץ תרתי משמע. ובכתבה זו אומר ידידי חבר הכנסת נחמן רז, יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, ואני מצטט: "אדם שמתחנך על ערכים כאלה, יש להניח שיבחר במפלגה הקרובה לתנועת העבודה", יושב-ראש אגף הנוער של מפלגת העבודה, חבר הכנסת לשעבר, ידידי יעקב גיל, מוכן להודות, ואני מצטט שוב מאותו מקור: "שמטרת בית-הספר ברור: ערכי תנועת העבודה היא להחזיר את הנוער לתנועה".

לכלת פרס נעמ"ת על שם גולדה מאיר, זיכרונה לברכה, יעל לרין, הקדיש מר אהרן גבע בעיתון "דבר" מיום 11 בפברואר 1985 מאמר נלהב. אשתף אתכם, רבותי חברי הכנסת, בקטעים נבחרים ממנו: "בגונן הפכה במשך הזמן לסמל. מפה לאחון סיפור הירושלמים זה לזה על צוות מורים בגונן 'הגונן' את הנשמה". סיפור שבבית-הספר הזה מפתחים גישות חדשות ללימודים, שמטפלים בכל ילד וילד, שמבקרים בכל בית כדי להכיר את ההורים, והוסיפו — יש תוצאות. כל התלמידים מתגייסים לצבא. הם ממלאים תפקידים בכל שדרות החיים. כן — אבל, גבעת-גונן היה בית-ספר ממלכתי, וכו' 'אסור לדבר על פוליטיקה', אין מעבירים מסר חברתי ואידיאולוגי. בשנת 1977 עלה הליכוד לשלטון ובקטמונים חגגו 15 שנים אני בשכונת, ואלה הן התוצאות — הרהרה יעל לרין, האם טוב עשיתי כאשר נמנעתי מלהעביר מסר חברתי? אז התלטה להקים בית-ספר ברור ערכי תנועת העבודה, לחזור לחינוך רעיוני. שלושה עיקרים קבעו לרין וחברותיה: בית-הספר יוקם בשכונת מצוקה, הוא יהיה אינטגרטיבי, והוא צריך להכריז בגלוי על מטרתו האידיאולוגית". סוף ציטוט.

הנה כי כן, אדוני היושב-ראש, יצא המרצע מהשק, לא העשרה, לא ערכים, לא אידיאולוגיה, כי אם בולמוס פוליטי חסר כל מעצורים ורצון לכוון דור שלם על-פי מיטב המסורת הטוטליטרית, דור שיכיר רק פן אחד בהווה שלנו, וכתוצאה מכך תתעשר קופת המנדטים של המפלגה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אם חפץ משרד החינוך כחידוש משטר הזרמים, שיקום. נגהל על כך ויכוח, נגהל על כך מאבק, הציבור ישפוט ויכריע. אם חפץ משרד החינוך כחינוך הממלכתי — שיעמוד בפרץ.

יש ברשותי עובדות רבות נוספות לא רק לגבי רמת הפעילות הקשורה בחידוש "זרם העובדים" תחת מסווה זה או זה, אלא אף לגבי מעורבות גורמים ממלכתיים בפעילות זו. אך גם מהעובדות שצינתי כאן, גם מהעובדות שפורסמו כאמצעי התקשורת, רק משתף פעולה יכחיש את קיומה של התופעה.

אדרבא, אם אין מחלוקת לגבי הצורך למנוע פוליטיזציה של בית-הספר היסודי על כל המשמע ממך — מדוע מסרב שר החינוך לקבל את הצעת התיקון שלי? הן כמעט כל מלה המופיעה בהצעת התיקון לקותה מנוסח החוק עצמו. מה מפרע לך, אדוני השר, להגביל את השימוש בתוכנית השלמה,

מיכאל רייסר (הליכוד):

— — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רייסר, אני מצטער מאוד, אני מבקש שלא להפריע.

מיכאל רייסר (הליכוד):

כבוד השר לא מכיר את החוק.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

שנית, הוא יאפשר במסגרת החוק, כפי שנקבע כבר עשרות שנים — — —

את מי אתה רוצה לשכנע עכשיו, חבר הכנסת רייסר?

מיכאל רייסר (הליכוד):

— — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, אני רואה את עצמי פטור מלהוסיף לדבר אל חבר הכנסת רייסר. אני מציע להעביר את הנושא לוועדה, לא משום שאני מסכים לדבריו של חבר הכנסת רייסר, אלא משום שכדאי שנושא כזה יעבור לוועדת החינוך. שם יעסקו וידונו בו.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה, חבר הכנסת רייס, נרשמתי להצעה אחרת. האם אתה עומד עליה?

שבח וייס (המערך):

היתה לי נטיית לב להציע להסיר את הנושא מסדר-היום. אבל אני אבטא אותה בדרך הצבעתי.

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת רייסר, האם אתה מסכים להצעת השר להעביר את הנושא לוועדה?

מיכאל רייסר (הליכוד):

כן.

היו"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת, להעביר את הצעתו של חבר הכנסת רייסר בנושא: הסכנה לפגיעה בחינוך הממלכתי, לוועדת החינוך והתרבות.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החינוך והתרבות — רוב

—

נגד

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות נתקבלה.

חיים קופמן (הליכוד):

יש הסכמה קואליציונית, חבר הכנסת וייס.

שבח וייס (המערך):

לא לנאום קשה כל כך.

חיים קופמן (הליכוד):

אני מצטער מאוד, יש החלטה לקבל את הצעת השר. אתה מפר את ההחלטה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

ובכן, נוסף לתת להורים, לפי המתכונת שקבע משרד החינוך. אם כן, אם 75% של ההורים ירצו תוכניות השלמה במסגרת של 25% מתוכניות הלימודים, הם יוכלו לעשות זאת. הניסיון הראה ומראה שכל בית-ספר שההורים מעורבים בו, ככל שהם מעורבים יותר — הוא מצטיין יותר. בית-ספר שההורים אינם מעורבים בו — לא תהיה בו תוכנית השלמה הזאת, לא יהיה כיטוי לרצון מרבית ההורים, וחבל. אני מדבר על זה בכל הכיוונים.

אני סומך גם על החוק וגם על השכל הישר וגם על המנהלים, המפקחים ומנהלי המחוזות שלנו, שלא ייתנו לתופעות דמיוניות להשתולל ברחבי הארץ. אפשר לחשוב שכל פה הפקרות, שכל אחד עושה מה שהוא רוצה. היה רצון לעודד הורים ולהיענות למבוקשם. זה מה שקרה. אתה מתאר פה איזה מגפה. אם מדברים על ערכים, זו אינה מלה ריקה בשביל אלה שיזמו את בית-הספר הזה.

בפגישה אמרתי: אם תנועת העבודה היא שם של מפלגה, יש להחליף את השם של בית-הספר. אפשר לומר בית-ספר כרוז ערכי עבודה, ערכי חלוציות, אנושיות, מעורבות חברתית. אבל, לא יכולה להיות זיקה מפלגתית.

כאמור, זכותם של 75% של ההורים לבחור בתוכנית השלמה שבה יתנו לערכים כאלה. היא אינה מנוגדת לפירוט מטרות החינוך, כפי שהן הובאו בחוק חינוך ממלכתי. ואני אומר, שאחת הבעיות הקשות, שאירעו לחינוך בארץ במשך 30 שנה, היא שתוך חינוך ממלכתי ומטרוטיו, כפי שנוסחו, לא התממשו במלואם. יש כמה סעיפים שלא התממשו כלל, למשל, הסעיף המדבר על מטרות החינוך. להכדיל, גם כאשר הוקמה רשות השידור, כאשר הוקמה הטלוויזיה ונקבעו מטרותיה, קיוו שהטלוויזיה והרדיו יקיימו את המטרות הללו. אבל, הם אינם מקפידים על כך.

אדוני היושב-ראש, גם אני יודע למי כוונת הדברים על צביעות וכדומה. לא ידעתי למי התכוונת, חבר הכנסת רייסר, כשאמרת זאת. השתמשת במלה "צביעות". על מי אמרת זאת?

מיכאל רייסר (הליכוד):

על אלה שאומרים "צל הרים כהרים", שאומרים שבית-הספר אוסישקין לא קיים. אדוני השר, אולי תתייחס לבית-הספר אוסישקין?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אינני יכול להתייחס לבית-הספר אוסישקין. תגיש הצעה לסדר-היום תחת הכותרת בית-הספר אוסישקין, או תגיש שאילתא על בית-הספר אוסישקין.

מיכאל רייסר (הליכוד):

ואם אביא לך עוד שכעה בתי-ספר, לאחר בית-הספר גונן?

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת רייסר, לפי הדברים שלך, זה סיפור הצלחה. הלוואי.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

חבר הכנסת רייסר, הייתי ממליץ מאוד שתניף את החנית ואת הכירון הזה, כשאתה רוכב על הסוסה רווינגטה, לעבר כתובת אחרת, שהיא מקור הסכנה. על מה אתה מדבר? אני אומר שמשרד החינוך לא ייתן יד לקשר מפלגתי, לזיקה מפלגתית.

שבת. וייס (המערך):

אתם מפירים כל יום את ההסכם הקואליציוני, על-ידי אי-נוכחות.

שבת וייס (המערך):

חבר הכנסת קופמן, גם אותך אינני רואה פה לעולם. אתם פשוט אינכם כשצריכים אתכם.

הי"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת קופמן, אי-אפשר לכזב בטענות אל חבר הכנסת וייס על אי-נוכחות במליאה, גם לא לחברי הכנסת לין, נמיר וסולודר שיושבים פה.

חיים קופמן (הליכוד):

אנחנו ארבעה ואתם שלושה. על מה אתה מדבר? אתה גם לא מונה נכון.

יג. הצעות לסדר-היום תיאטרון באר-שבע

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עובדים לסעיף הבא: תיאטרון באר-שבע. ראשונה כנואמים — חברת הכנסת שולמית אלוני. בבקשה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים ולא ארחיב את הדיבור. הואיל ובנושא זה של תיאטרון באר-שבע החלה למעשה ועדת החינוך והתרבות של הכנסת לדון היום ובלא ספק היא תמשיך לדון בו, ואם ביקשתי בכל זאת שהעניין יועלה במליאה, הריזה כדי להעיר כמה הערות קצרות שחשוב להרחיב בהן את הדיון מעבר לענייניו של תיאטרון באר-שבע.

אדוני השר, משרדך, המשרד שאתה ממונה עליו, נקרא משרד החינוך והתרבות. אם משרד החינוך וכל מערכת החינוך קיבלו השנה, לדאבוני הרב, רק 6% מתקציב המדינה, וזה אחוז קטן — — —

אורה נמיר (המערך):
למה זה הולך?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לכל משרד החינוך והתרבות, וזה תקציב קטן מאוד ביחס למטרות ולצרכים. מתוך תקציב זה, שהוא קטן, רק כ-2% אם לא פחות מכך — ובמספרים מדויקים, אם אני מצטטת אותך נכון, אדוני השר, רק כ-20 מיליון דולר — הם לכל נושא התרבות במדינת ישראל.

הדבר הזה מדהים שבעתיים בתקופה האחרונה, שבה אנחנו עדים למסע נגד התרבות. זה נקרא התייוונות. וזה נקרא גיהילים. וכל דבר שאיננו בתחום של הפולקלור הערתי או הדתי יש נגדו היום ביקורת, ולוול, טעם רע.

בלא תרבות חברה אינה יכולה להתקיים. סיפורי היום בוועדה את הפתגם הישן, הירוע וודאי לרבים: אם יש לו פרוטה אחת — הוא קונה בה להם כדי לחיות; אם יש לו שתיים — בשנייה הוא קונה פרח, כדי שיהיה טעם לחיים. התרבות היא טעם החיים, ואי-אפשרי שהדבר הזה יהיה רחוק, עני, מסכן, ושיהיה כאילו הוא מיועד רק לכל מיני "פיינשמקרים". במהות אסור לתכנן יישוב — ובאר-שבע היא יישוב מרכזי בנגב — אסור לתכנן כלל מערכת של יישוב קבע שחיים בו אנשים, ועובדים בו ומייצרים בו בלא שיהיו בו ערכי תרבות ומוסדות תרבות.

והנה העיר הזאת הקימה בהצלחה גדולה תיאטרון, והקימה גם מרכז מוסיקלי המשרת את הנגב, ולא רק את הנגב, ואלה מצליחים להביא תרבות ולתת ביטוי לצרכים אמיתיים של יישוב מרכזי בנגב. אסור לדון לתוך ציבור אחר, שעסקים אומרים שאומנם שהוא אינו זקוק לתרבות הזאת, אבל הם מצליחים לתנן

ציבור רחב להיות אוהב תרבות. ובשל סיבות, שלא כאן המקום לדון בהן, ובשל סדר עדיפויות, לא נכון במשך שנים נמצאים המוסדות האלה במצוקה קשה. יש שם מוסדות שאין להם מכנים, וגם זאת מצוקה שמחייבת לעשות עוד ועוד מופעים, כדי לקבל את ההכנסה, שאילו היה אולם ואילו היו אמצעים פסיים, אפשר היה להגדיל אותה.

היום שמענו בוועדה, שאם יתגברו על מחסור של סכום חרדי-פעי בסך כ-350,000 דולר לכל אחד מהמוסדות, היינו לתיאטרון באר-שבע 350,000 דולר ולסימפוניטה — — —

שר החינוך והתרבות י' נבון:
פחות.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפילו פחות.

אם יתגברו על המחסור של הסכום החרדי-פעי הזה וייצרו את היחס השונה, שהוצע, בין סכסוד על-ידי הממשלה לעירייה, מוסדות אלה, אולי לא יצליחו לגדול ולפרוח ולהתפשט, אבל יוכלו לפחות להמשיך בתקופה קשה זו כתנאים שבהם הם מתקיימים, ואולי גם ירחיבו מעט. ונשאלת השאלה: כיצד לעשות את המאמץ החרדי-פעי הזה ולהשיג סכום שהוא קטן יחסית?

שמענו אחמול ובחודשים האחרונים כמה כסף הממשלה מוכנה לתת במיליונים — לא במאות אלפים אלא במיליונים — למקומות שמפעילים לחצים, ולא הייתי רוצה שיארגנו את 7,000 המנויים של באר-שבע ואת היישובים הנהנים בסביבה להפגנות, כדי שהממשלה תגייס את מאות האלפים ולא את המיליונים.

אורה נמיר (המערך):

הפגנות לא מועילות. פועלי "אתא" עשו הפגנות יוצאות מן הכלל.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
גם התיאטרון עשה.

אורה נמיר (המערך):
ומה קרה?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נשאלת השאלה כיצד להתגבר על הבעיה הזאת. אני הייתי מעדיפה שאנחנו נקים דיון אמיתי — ואני חוזרת על בקשה זו כבר פעם שנייה מעל הדוכן הזה בתקופת כהונתך, אדוני השר — דיון של ממש על מהותם של תרבות ושירותי תרבות — לא חינוך, תרבות — במדינת ישראל; ובייחוד כימים אלה יש להעלות את יוקרתה של התרבות, את ההעזה שלה, את הצרכים שהיא מספקת.

יש כמה דרכים לעשות זאת. שמענו, שאם הסכום החרדי-פעי הזה יכוסה, שני המוסדות בבאר-שבע יוכלו

הוועדה המליצה על תמיכה חד-פעמית של משרד החינוך והתרבות בתיאטרון באר"שבע, על הגברת ההכנסה העצמית של התיאטרון עד כדי 20% מהתקציב, והיא ביקשה מעיריית באר"שבע ליטול על עצמה את האחריות לפיתוחו של התיאטרון ולהגברת הפיקוח המינהלי עליו.

ואכן, רבותי חברי הכנסת, כתוצאה מדינו ועדת החינוך והתרבות הועברה תמיכה כספית, ההכנסה העצמית של התיאטרון הגיעה ל-30%, וסכנת סגירת תיאטרון באר"שבע חלפה. גם הוכרז, שחלק מהגירעונות של התיאטרות הציבוריים בכלל ושל תיאטרון באר"שבע בפרט נובעים מפגור כרונני בהעברת התקציבים לאחר אישורם.

חברי הכנסת, בשנים של מצוקות וקשיים אין ספור הצליח תיאטרון באר"שבע להעשיר את חייה התרבותיים של העיר, של סביבתה ושל הארץ כולה. בתנאים פיסיים קשים, בשכר נמוך, במרחק רב ממרכז הארץ, הקורץ לכל יוצר ואמן, ניצחה "רוח היחידה". הנהלה ציבורית מסורה, מנהלת מוכשרת ונמרצת, צוות שחקנים רגיש ואכפתי, כמאים, מוסיקאים, ציירי תפאורה ותלבושות, עובדי במה — צוות התיאטרון כולו גילה בימים הקשים ביותר מסירות ודבקות למופת ובזכותו פעל התיאטרון והתפתח. אם הם הגיעו לנקודת שבירה, משהו חמור מתחולל בהתייחסותנו לתרבות בכלל ולפזיור תרבות במיוחד.

רבותי חברי הכנסת, המפולת היא כחיי התרבות של באר"שבע כולה. אדוני שר החינוך והתרבות, טוב עשה משרדך שהחליט להעביר מיד את תשלום המשכורות לעובדי התיאטרון לחודש שעבר, אך מה יהיה בחודש הבא וכוה הבא אחריו? מה יהיה גורל הגירעון המצטבר, שהגיע ל-350 מיליון שקל, והריבית התופחת מדי יום על סכום זה?

אתה, אדוני שר החינוך והתרבות, הפנית אצבע מאשימה, ובמידה מסוימת של צדק, כלפי עיריית באר"שבע, על חידלונה בקיום התחייבויותיה הכספיות לתיאטרון ועיכוב הקצבותיה. האם אתה מודע למצוקתם הנוראה של פרנסי העיר? האם אתה מודע לזעקותיה החזרות ונשנות של ראש העיר, החרד לגוריעתה של התרבות בבאר"שבע? לתיאטרון שכמעט חדל להתקיים? הסימפוניטה, מהמובחרות שבתזמורת ישראל, ויש אומרים הטובה שבה, גירעונה מצטבר, כך נמסר לי עלי-ידי הנהלתה — אני רוצה להאמין שהסכום שנמסר לי מוגזם — ומגיע ל-330 מיליון שקל. מאין יבוא עזרה של הסימפוניטה? האוניברסיטה המפוארת תיהפך כשל מצוקותיה הכספיות לקולג' בינוני. פרנסי העיר חשים, כי קיים נתק גמור בינם לבין הממשלה כולה. הם רואים לנגד עיניהם את המלים הקשות הכתובות על הקיר, ואני מצטטת דברים שנאמרו בחדר סמוך לחדרה של ועדת החינוך והתרבות, בועדת העבודה והרווחה.

חברי הכנסת, תפארתה של באר"שבע וסוד הצלחתה היו מוסדות התרבות וההשכלה הגבוהה, שהוקמו בה לתפארת. פרחו שם התרבות, פרחו שם ההשכלה גבורה הלכה למעשה, בלא התפשרות על רמה. אוניברסיטת בן-גוריון, בית-החולים האוניברסיטאי, התיאטרון, הסימפוניטה, הקונסרבטוריום, הסטודיו למחול, הספרייה המרכזית — כל אלה נמצאים עתה על סף התמוטטות וחידלון.

מאין תבוא הישועה? מי יערוב כי עיריית באר"שבע תעביר את חלקה לתיאטרון, לסימפוניטה, לאוניברסיטה? רבותי חברי הכנסת, נכון ליום 11 ביוני 1985 נמצאת עיריית באר"שבע בגירעון מצטבר של 17 מיליארד שקלים, סכום הנושא ריבית יומית של 100 מיליון שקלים. שלושה ימי ריבית

להמשיך להתקיים. על חלק נאמר, שהארצו מוכן שסכום החוב הזה ישולם במשך תקופת ארוכה יותר, לא באופן חד-פעמי, ויעשו סידורים להלוואתו. אבל חלק אחר צריך, כנראה, לגייס באופן חד-פעמי, והעירייה לא תוכל לעשות זאת כי לעירייה יש חוב של 17 מיליון דולר, אם נורוק מפה את הכדור לעיריית באר"שבע, לא תועלנו ולא כלום לתיאטרון, כי היא לא תוכל לעשות דבר.

יש לי שאלה קונקרטית, מפני שאני רוצה שהבעיה תיפתר: משרד החינוך מספק חלק מהתקציבים לרשויות מסביב לבאר"שבע, שהן קהל הנהנים מאותם מרכזי תרבות. האם לא ניתן לכסות לפחות חלק מאותו חוב שיש לכסותו על-מנת שהמוסדות יוכלו לפעול עלי-ידי עיקור מתקציבי החינוך והתרבות של הרשויות כסביבה? יש שם מושבים, קיבוצים, עומר והערים מסביב.

שר החינוך והתרבות י" נכון:
את מתכוונת, למשל, לאופקים, לשרדות, לנתיבות?

אורה נמיר (המערץ):
לירוחם?

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני אמרתי: יש שם גם עומר ויש שם גם קיבוצים ויש שם גם דימונה.

אורה נמיר (המערץ):
את יודעת מה נעשה שם?

שר החינוך והתרבות י" נכון:
יום יום יש שם בעיות.

אורה נמיר (המערץ):
סוגרים שם את כל הנגב.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם סוגרים את כל הנגב, צריך לעשות רביזיה בכל תקציב המדינה. לי ברור, שאם הסכום החד-פעמי לא יימצא, אנחנו ככנסת, לא רק כאופוזיציה, חייבים לבוא ולתבוע ששני המוסדות האלה ימשיכו להתקיים. ומשרד החינוך והתרבות חייב להציב לפניו את החשיבות העליונה שיש לתיאטרון ולמוסד תרבותי. במדינה שבה נשפכים מיליארדים לחינוך המסתי נגד תרבות, נגד המדינה, נגד הדת, נגד הדמוקרטיה, אני מבקשת לאזן ולמצוא דרך, שהיא מחוץ למערכת בית-הספר, אבל השפעתה העקיפה גדולה לאין ערוך מן הרחוב ומדיבור ישיר, ולתת את הכספים האלה כדי שהתיאטרון יוכל להמשיך ולפעול. ואולי נחפש דרך כדי שבימים של מצוקה ושל יובש תרבותי אולי גם פחות "פילים לבנים" ייבנו במקומות שאין צורך לבנותם שם, רק כדי להראות שאנחנו תפסנו עוד אדמה ועוד שעל, ויוקם מרכז תרבות כזה שיהפך לאכסניה למוסדות החשובים האלה.

היו"ר א' נחמיאס:

רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר להבאת הצעה באותו נושא.

אורה נמיר (המערץ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב-11 ביוני 1980, לפני חמש שנים ושבעים, העליתי במליאת הכנסת התשיעית הצעה לסדר-היום בנושא: עתידו של תיאטרון באר"שבע. רבותי חברי הכנסת, לא הייתם חשים בגורם התיישנות כלשהו לו חזרתי עתה על הצעה זו בכתבה וכלשונה.

הנושא הועבר אז לטיפול של ועדת החינוך והתרבות, וכיום 31 במרס 1981 הונחו מסקנותיה על שולחן הכנסת.

והתרבות מזרז למפעלי תרבות, וגם אם הוא יכפיל את הסכום, זה לא יעזור, משום שבתקופה שבה אנחנו נמצאים מוסדות התרבות יהיו כמצב קשה ביותר, מפני שמספר רוכשי הכרטיסים ילך ויקטן ככל שהאלוצים הכלכליים ילכו ויגדלו. ההוצאות יגדלו, וכדי לקיים מוסד תרבותי בעל רמה, הוא צריך להתקדם, לעשות מופעים חדשים וחדשניים ולהשקיע הרבה כסף. לכן אני חושש מאוד שלא רק תזמורת באר-שבע ותיאטרון באר-שבע זקוקים לעזרה, אלא יבואו מוסדות ומפעלים אחרים, ואנחנו נוכל לחזור על אותם דברים, שמצד אחד הם הבעת צער וסימפתיה, הכרה והוקרה למוסדות האלה, ומצד שני נגידי: אין לנו כסף.

גם אינני חושב שיימצא הכסף בידי משרד החינוך והתרבות כדי לקיים את כל המוסדות האלה ולפתח אותם. כאמור, מדובר לא רק בבאר-שבע, אם כי היום אנחנו מרבירים על באר-שבע. אני חייב לציין, שגם אם נמצא ארוכה למכה המיידית הזאת, הבעיה תישאר בעינה. ואני חושש שאכן זה יקרה במקומות רבים אחרים בארץ.

אני מניח שהנושא הזה יועבר לוועדה והיא תדון בו. אני פונה אליך, אדוני שר החינוך והתרבות, כי אולי תרצה להתייחס לדבר הזה בדברי תשובתך. בדיון פרלמנטרי שהיה היום בוועדת החינוך והתרבות אמרתי, שאנחנו חייבים להקים במדינת ישראל מעין ל"ב" למפעלי תרבות ואמנות, שבה יהיו הממשלה, מוסדות ציבור, תנועות קיבוציות, קרנות אמנות ותרבות ומפעלים גדולים, כמו בנקים וחברות ביטוח, שיחד ייתנו כספים כדי לעזור למפעלי תרבות בכל חלקי הארץ, ובעיקר לשמור על הקיים ולפתח את הקיים; אולי לא כל כך להיות חדשני ולהקים מוסדות חדשים, אלא להעמיק את יכולתם של המפעלים הקיימים בכל חלקי הארץ, ייתכן שתוך כדי העדפה של אזור זה או זה, ותוך התחשבות במצבו החומרי של מפעל זה או זה, אבל בסך-הכול כדי להיות מגן ועוזר לפחות בשנים הרעות האלה, שבהן אנחנו נמצאים ונכנסים עוד יותר עמוק לתוכן, ולהגדיל מפעלי תרבות.

אני חושב שבאר-שבע היא הסנונית הראשונה ולא הברדלס. יהיו עוד מפעלי אמנות במקומות אחרים. קל מאוד לבוא לעירייה ולהגיד: תשלמי את הסכומים בזמן — כאשר היא לא מקבלת את הסכומים המوعדים לה עליידי המדינה בזמן. גם אי-אפשר לעשות שהתושבים במקומות כמו באר-שבע והסביבה יוכלו באמת להחזיק מפעלים כאלה, בעלי רמה, וזה נכון גם לגבי אזורי ארץ אחרים. אולי מצבה של תל-אביב טוב יותר, אבל גם שם מוסדות תרבות ואמנות נמצאים כמצב קשה ביותר, כי המצב הכלכלי של עיריית תל-אביב הביא אותה לידי כך שהיא מקצעת היום באכזריות. אינני רוצה לבוא אליה בטענות בעניין זה, כי אולי אין לה דרך אחרת, אבל היא מקצעת בתקציביהם של מוסדות בעלי שם עולמי, כמו מוזיאון תל-אביב וגופים אחרים.

לכן, אני חושב שהסימן הזה של באר-שבע צריך לעורר אצלנו מחשבה לחפש מסגרות נוספות, כדי להציל את מוסדות האמנות והתרבות האלה. אם לא נעשה את זה, נחזור מדי חודש וגדון בנושא. כשם שיש עכשיו אופנה של אבטלה במקום זה או במקום זה, אנחנו נעלה נושאים כמו סגירת תיאטרון זה או סגירת מקהלה זאת. אינני אומר את זה בזלזול, כי כל מפעל תרבותי שקיים מוסיף לחוסנה של מדינת ישראל ולביטחונה.

לכן אני קורא מעל במה זו לקבל את הרעיון של ל"ב לענייני אמנות ותרבות, שזה חשובים לחייה של מדינת ישראל לא פחות מביטחון. תודה.

— גירעונו של התיאטרון. מרבית הגירעון נוצר מפער שאינו ניתן לגישור בין ההקצבות לבין חקצי ההוצאה בפועל של נושאי החינוך והתרבות. אדוני השר, כמעט הכול מצוי בתוך המגרש שלך. בתוך מגרש הסמכות והאחריות של שר החינוך והתרבות.

חברי הכנסת, ההכרעה קשה ביותר. הממשלה במצוקה תקציבית, וכך בוודאי גם משרד החינוך והתרבות. אך אם לא תושיט הממשלה סיוע משמעותי לשמירה על הקיים בתחום התרבות וההשכלה הגבוהה בבאר-שבע, פירוש הדבר הליכה לאחור בשנות דור, נסיגה קשה ברמה התרבותית וברמת ההשכלה של תושבי באר-שבע והדרום כולו. סופה של הנסיגה — חידולן התרבות, ולרבים וטובים משמעות הרבר פגיעה בפיזור האוכלוסייה.

זהו דילמה נוראה. מידת האחריות הדרושה היא קשה ביותר, במיוחד למי שחרד מהבינוניות ומההתפשרות על הרמה כשדה התרבות וההשכלה. לכן נתבקצנו, כמה חברי הכנסת, לעזוק, למחות ולא להחיר את סגירתו של התיאטרון באר-שבע ואת סגירתה של הסימפוניטה של באר-שבע, שהן, בשביל רבים מאתנו, תחילת סגירתה של באר-שבע.

אדוני היושב-ראש, מכל הסיבות הללו אבקש להעלות את הנושא לדיון דחוף במליאת הכנסת.

היו"ר א' נחמיאס:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מרדכי וירשובסקי.

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מוסכם על כולנו כי מוסדות התרבות בבאר-שבע שהוזכרו, התיאטרון והסימפוניטה, הם חיוניים לעיר וסגירתם היא ממש אסון לעיר, לא רק משום שהם מפעלים שמרכזים סביבם פעילות, חשובה לעיר כמו באר-שבע ולסביבתה, אלא מפני שהם גם גופים טובים ברמתם המקצועית והגיעו להישגים גבוהים מאוד לא רק כממדים ישראליים, אלא גם כממדים בין-לאומיים. סגירתם, ככל סגירת מוסד תרבותי ואמנותי, הוא אולי דבר כואב, אבל היא נעשית במהירות גדולה מאוד. פתיחתו של מפעל תרבותי כמו תזמורת או כמו תיאטרון היא מן הדברים הקשים, ובחקופה שבה אנחנו נמצאים עכשיו הרי קשה שבעתים לחשוב על פתיחת מפעל כזה מחדש.

לכן, אנחנו צריכים לעשות הכול כדי להציל את המוסדות האלה, קודם כול מהמצוקה המיידית. אני חייב לציין, שעם כל מה ששמענו כאן, הרי ההצלה המיידית היא בחזקת דבר שנמצא בהישג יד. מדובר בסכום של 700,000 דולר. זה הרבה כסף במדינה שצריכה לחסון, שבה יש אלוצים קשים מאוד ומקצצים בכל דבר, אבל בכל אופן אפשר יהיה למצוא את הסכום הזה כדי להושיע את המוסדות האלה ומייד.

ראש עיריית באר-שבע אמר, שאם הוא יקבל את הסכומים האלה ותהיה הקצבה של שני שלישם ושליש מטעם משרד החינוך והתרבות, הוא חושב שעם הרבה תפילה — או, כפי שהוא אמר, עם הרבה פסוקי תהילים — אפשר יהיה להחזיק את המפעלים האלה. אני מטיל ספק בכך. כפי שחברת הכנסת נמיר אמרה לפני כמה דקות, היא כבר העלתה את הנושא ב-1980. אני חושב שבפעם הבאה המוסד הזה יכול לעלות לדיון ב-1986, אם לא ב-1985, והוא לא יהיה בודד. מפני שמוסדות תרבות אחרים נמצאים במצוקה גדולה ביותר. 20 מיליון דולר הם השיעור המכאיב של הכספים שמשרד החינוך

החינוך והתרבות מ-50% ל-75% אינה מסוגלת לכסות את הצרכים. החלק הנוסף, 25% — חלקה של העירייה — לא ניתן למסדות האלה, והם עלולים להיסגר.

בסך הכול, מדובר בסכום של כ-700,000 דולר. אני חושב שזה לא סכום שאיי-אפשר להשיג אותו. הנושא נדון היום בפרוטוקול בוועדת החינוך והתרבות. הקמנו צוות בין-משרדי, והוא התבקש להציע פתרון.

אני חושב שהכנסת חייבת להביע את דעתה, שצריכה להימצא דרך כדי שהמסדות האלה ימשיכו לפעול. אסור לתת למסך לרדת וצריך להמשיך לנגן.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת נחמן דן. אדוני שר החינוך והתרבות, בבקשה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי הכנסת שהעלו את ההצעות לסדר-היום בקיאים בנושא ומכירים את כל צדדיו. אני יודע שהיום התקיים דיון ממושך בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת וכל האספקטים של הבעיה הוצגו שם. לכן מבחינת תיאור המצב ספק אם אוכל לחדש הרבה.

אני חושש שמה שאמר חבר הכנסת וירשובסקי הוא גם כן תיאור של מציאות שעוד איננה לפנינו, אבל היא עלולה להתרחש. היות שהיינו בעבר באותו מוסד, כשהייתי יושב-ראש קרן תרבות אמריקה-ישראל במשך שנים, וחבר הכנסת וירשובסקי היה חבר ההנהלה — —

מדרכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כיום אני ממלא את מקומן שם כיושב-ראש.

שר החינוך והתרבות י' נבון:

אתה ממלא את מקומי שם? יופי. רק דע לך שממלא-מקום הנשיא הוא יושב-ראש הכנסת.

ובכן, היה לנו ניסיון, ואני שומע מתוך הדברים פרק ניסיון בחיים. דהיינו, היום אלה תיאטרון באר-שבע והסימפוניטה, ואל אפתח פה לשטן, יכולים להיות מוסדות אחרים. אני כבר שומע את הרחשונים. כבר היה לפני כמה חודשים משבר בכמה וכמה תיאטראות. אין ספק שלפנינו לא רק בעיה מקומית, אלא בעיה שיש בה סממנים של בעיה כללית. לא באנו היום לעסוק בכל הבעיה. לא אתנגד שיתקיים דיון בכל המכלול הזה, אפילו במליאה.

אבל, היום אנחנו מדברים על נושא מוגדר: הסכנה של סגירת תיאטרון באר-שבע. התיאטרון הזה הוא תיאטרון מעולה, כשם שהסימפוניטה היא סימפוניטה מעולה. הם רשמו לזכותם הישגים אמנותיים חשובים בעיר שהיא בירת הנגב.

בכלל אילו היתה האוריינטציה של הממשלה, המדיניות שלה, תשומת הלב שלה במשך שנים מופנית יותר דרומה ולנגב במקום לאזורים אחרים במזרח, חלק גדול מהבעיות האלה לא היו מתעוררות. יש עניין של אוריינטציה, לא הממשלה מכוננת את מאמציה. יש הגבלה באמצעים החקציביים. אילו חלק קטן מהאמצעים שהושקעו במזרח היו מושקעים בדרום, התמונה שם היתה משתנה.

חובותיו של תיאטרון באר-שבע מסתכמים כיום ב-330 מיליון שקל בערך, אבל אינני בטוח בסכום. זה היה ב-19 ביוני. היום אנחנו כבר ב-26 ביוני, ויכול להיות שהחובות כבר הגיעו ל-350 מיליון שקל.

הי"ר א' נחמיאס:

תודה לחבר הכנסת מדרכי וירשובסקי. רשות הדיבור לחבר הכנסת נחמן דן.

נחמן דן (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא במקרה העלו את הנושא הזה כאן לדיון חברים אחדים מחברי הבית. זהו נושא חשוב מאוד. באר-שבע היא עיר של 120,000 תושבים. שנותיה כשנות קיומה של מדינת ישראל והיא התפתחה מאוכלוסייה שעיקרה עולים. חלק גדול מהאנשים שהובאו לבאר-שבע הם מאוכלוסיות חדשות וצמיחתה של העיר הזאת והתפתחותה הן אחת התופעות המרנינות והמיוחדות בהתפתחותה של המדינה ושל החברה הזאת.

סביב באר-שבע קמו ההתיישבות במרחבי הנגב ומפעלי התעשייה שם. בד בבד עם ההתפתחות הדמוגרפית והתעשייתית של האזור צמחו בעיר הזאת, הפלא ופלא, מוסדות חינוך שכל יישוב היה יכול להתבכר בהם ולהתהלל בהם: אוניברסיטת בן-גוריון, מכוני מחקר שונים, מערכת זכו לביקורת ויצאות מגדר הרגיל על הרמה שהם הגיעו אליה. זה אולי הדבר הייחודי, התיאטרון והסימפוניטה.

כדאי שחברי הבית ידעו, שהסימפוניטה הוקמה על-ידי עולים חדשים, בעיקר מרוסיה, אמנים מקצועיים מעולים שבאו לחיות בנגב והקימו מוסד תרבות כתחום המוסיקלי. הם הקימו את אחד המכשירים — כפי שצוין גם כאן — הנפלאים שלנו כתחום המוסיקה. הם חזרו זה עתה מסיוור ארוך באירופה, שם זכו לביקורת ויצאות מגדר הרגיל על הרמה שהם הגיעו אליה. עד היום הסימפוניטה היא מקור פרנסה למשפחות רבות של עולים, אמנים החיים בנגב. הוקם שם גם הקונסרבטוריון, שקשור לסימפוניטה בכוחות הנורא. שני המוסדות האלה מזוים זה את זה ומחזקים זה את זה. זה קונסרבטוריון גדול.

הוקם תיאטרון באר-שבע שבמשך השנים, ושוב הפלא ופלא, אינני יודע מדוע, אולי בגלל משוגעים לרבר, אולי מסיבות אחרות, הפיק הרבה מאוד מחזות והופיע אתם כהרבה מאוד יישובים ומקומות מתוך לבאר-שבע, יותר מכל תיאטרון אחר. האינטנסיביות של פעילות התיאטרון הזה היא גדולה מאוד. הוא משרת בעיקר את האוכלוסייה באזור המרוחק מהמרכזים, המקופה מהרבה מאוד ערכי תרבות ונכסי רוח, שיישובים אחרים נהנים מהם.

העירייה עשתה בעניין זה מעשים רבים וגדולים. היא השתתפה, הקימה ונשאה מתקציבה הרבה מאוד מפעלות המוסדות האלה.

חברי הכנסת, אם המוסדות האלה לא יתקיימו, הדבר יגרום לידלדול חייהם הרוחניים והתרבותיים של תושבי באר-שבע עצמה ויישובי הסביבה. הם לא יוכלו לקבל טיפוק לצרכים האנושיים האלה. הם עלולים פשוט לא להישאר שם.

משונה שאנחנו צריכים לרבר על קיומם של שני מוסדות לא-גדולים מבחינת מספר האנשים שבהם, במנחים האלה של אכלוס הנגב, היישוב היהודי בנגב, אבל זה כדיוק כך. אם המוסדות האלה לא יתקיימו שם, יידלדלו החיים הרוחניים והחברתיים של האזור ותידלדל האוכלוסייה. כדאי לזכור זאת היטב.

אני יודע שמשרד החינוך העלה את חלקו בהשתתפות בתקציב המוסדות האלה ובאחזקתם לאחרונה, ואני רוצה לשבח אותו על כך. אבל, לעירייה יש, מסיבות שונות ומרובות, גידענות כל כך גדולים, שאפילו העלאת השתתפות משרד

שלהם למוסדות תרבות. עכשיו הם סגרו את הקופה הזאת. אתה פונה אל בנק, אתה פונה היום אל מוסד, והם עצמם וקוקים לרחמי שמים.

השאלה היא אמיתית. אשר לקביעת סדרי קדימויות, הרי היום היתה לנו דוגמה מה פירוש הדבר כשאתה נוגע בנושא מסוים. כשאתה מדבר בנושא מסוים, הוא החיוני ביותר. דיברנו על קבי"סים — קציני ביקור סדיר — האם אין זה דבר חיוני למניעת נשירה? ועכשיו נושא כמו זה שבו אנו מדברים.

אני חושב שטוב יהיה אם נגיע פעם אחת כממשלה לקביעת סדרי קדימויות של המדינה. זה דבר שצריך לעשותו. אם נעשה זאת, נעמיד את החינוך ואת התרבות במקום הראשון, ולא משנה מי יהיה אז שר החינוך ומתי זה יהיה. זאת היתה תמיד מחשבותי, וכך אחשוב גם כאשר לא אהיה בתפקיד הנוכחי.

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

הי"ד א' נחמיאס:

תודה. חברת הכנסת שולמית אלוני, האם את מסכימה שהנושא יועבר לוועדה?
שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

הי"ד א' נחמיאס:

חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה?

אורה נמיר (המערך):

כן.

הי"ד א' נחמיאס:

חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי, האם אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה?

מרדכי וירשובסקי (שינוי — מפלגת המרכז):

כן.

הי"ד א' נחמיאס:

חבר הכנסת נחמן רז, האם אתה מסכים?

נחמן רז (המערך):

כן.

הי"ד א' נחמיאס:

חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת בלבד — להעביר את הצעתם לסדרהיום של חברי הכנסת שולמית אלוני, אורה נמיר, מרדכי וירשובסקי ונחמן רז בעניין תיאטרון באר"שע לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

ה צ כ ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדת החינוך והתרבות — רוב

נגד — מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החינוך והתרבות של הכנסת נתקבלה.

כידוע, החוב נובע מאי-העברת הקצבות העירייה. עיריית באר"שע נמצאת במצב כספי חמור ועומדת בפני שיחוק מוחלט של פעילותה. העירייה מכירה בחובה לתיאטרון ומנהלת זה חודשים משאומתן עם משרד הפנים על כיסוי חובותיה, וכתוכם החובות למוסדות התרבות. נושא זה עדיין לא מצא את פתרונו.

החלטנו שכשנת הכספים הנוכחית נגדיל את ההקצבה הממשלתית לעומת ההקצבה העירונית, שני-שלישים הקצבה משרד החינוך והתרבות ושליש הקצבת העירייה, לעומת מחצית-מחצית בשנים קודמות. חשבנו שכך נוכל להקל. אבל, האוצר מתנה את הגדלת חלקה של הממשלה בכיסוי חובות העבר. לא מזמן שוחחתי עם אנשי אגף התקציבים, כיצד לא להתנות את התמיכה בתיאטרון בחובות הכלליים של עיריית באר"שע. אך גם אם האוצר, באמצעות המשרד, יגדיל את הקצבתו על-פי החלוקה החדשה, דהיינו שני שלישים הממשלה ושליש העירייה, לא יהיה בכך משום פתרון. כך שהאפשרות, אולי היחידה, לקיים לטווח ארוך את התיאטרון היא במציאת מקור לתשלום החובות שהצטברו עד היום וכן הקצבה ציבורית הדרושה לפעילות השוטפת.

כבר דובר כאן על הסימפוניטה. מצבה די דומה למצבו של התיאטרון. בימים אלה ממש אנחנו מקיימים דיונים בנושא הזה, מחפשים פתרון לטווח ארוך. כי זאת היא השאלה. בשלב זה עשינו מאמץ. העברנו את ההקצבה שלנו במלואה ובמועד, וגם העמדנו תקציב מיוחד בסך 100 מיליון שקל מעל להקצבה המתוכננת, כדי לסייע לעיריית באר"שע לצורך זה בתקופה זו. אבל, אין בכך פתרון לטווח ארוך.

אינני מעלה על הדעת, ואני חושב שאסור להעלות על הדעת, שהתיאטרון ייסגר או שהסימפוניטה תיסגר. הם ממלאים צורך לאומי בחוג מן התחום המקומי, כי זה לא סתם דבר מקומי. באר"שע היא בירת הנגב.

רבותי, אתמול קיבלתי ידיעה, לא ישירה, מראש עיריית באר"שע בקשר לניסיון מסוים. היות שהדבר אינו מסוים עדיין ואינני בטוח שאכן יש כרגע פתרון לטווח ארוך, והיות שאני כמוכם. כמו כל המציעים שדיברו כאן, חושב שמדובר בשני מוסדות מקסימים באמת, יוצאים מן הכלל — ומועסקים בהם הרבה עולים חדשים. גם בתיאטרון ולא רק בסימפוניטה, ואחד השחקנים, שחקן יוצא מן הכלל, קיבל את פרס מרגלית — אני חושב שטוב יהיה להעביר את הנושא לוועדה, לא רק לשם דיון, אלא כדי לחפש ביחד דרך לעזור בנושא הזה.

אינני בטוח, חבר הכנסת וירשובסקי, שהרעיון של "לב" למען תרבות ואמנות" הוא רעיון שאפשר לבצע אותו.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אחרי המופע האחרון של אמ"י פלוס לב"י אפשר להסיר את הרעיון הזה.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

הבנקים נהגו פעם לעזור. הם היו מקור לא אכזב להרבה מוסדות תרבות ואמנות.

אורה נמיר (המערך):

אבל לא עזר.

שר החינוך והתרבות י" נבון:

אני עצמי הייתי קשור לא מעט עם בנקים בעניין העזרה

יד. הצעות לסדר-היום חטיפת מטוס T.W.A.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
האם אנחנו אשמים? האם האשמתנו את עצמנו? אני מדבר על הדרישות שבאות בעקבות החטיפות, ואני אומר שתהינה חטיפות גם בעתיד ובעקבותיהן תביעות לשחרור מחבלים.

מדוע אני אומר שלמדינת ישראל היתה חולשה? דרישתם של ההורים והלחץ שלהם לשחרר את — — —

שר הביטחון י' רבין:

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
חסלח לי, אדוני השר, הרשה לי לדבר. מותר לי לומר מה שאני רוצה לומר. מה שקרה הוא תוצאה של זה.

שר הביטחון י' רבין:

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
אדוני השר, אחת לא תגיד לי מה לומר פה. זכותי לומר זאת. קשה מאוד לכוא היום אל משפחה שכולה ולבשר לה בשורת איוב על בנה שנפל. זה הרבה יותר קשה מאשר לומר מה שצריך לומר למשפחה שבנה נפל בשבי. זה אולי ילמד אותנו לקח בעתיד, כי במידה שאנשים יפלו בשבי או ייחטפו, אל לנו להיכנע לדרישות ולסחטנות.

הקשב, אדוני השר — היום אני בעד זה שנשחרר את כולם, ומייד, בלא כל תנאים, אפילו לא תבוא דרישה לכך מארצות-הברית. אבל, שמע נא גם את סוף דברי. לפני כן אני חייב לומר את כל מה שבילי, את כל מה שמעיק עלי, כל מה שאני רוצה לומר.

בורר הדבר שכתוצאה משחרורם של המחבלים והתהלכם חופשיים ברחובות עיר ארצנו מתעוררים רגשות הקצנה בקרב הרבה יהודים ישראלים ובקרב בני הנוער. אם עיתון "כלבו" בחיפה יכול לפרסם על שני עמודים ריאיון עם דאוד טורקי, "הגיבור" הגדול הזה, ובו הוא אומר שהוא לא חוזר בו מרצותיו והוא בעד השמדתה של מדינת ישראל, הרי ברור שזה רק מעודד אחרים לעשות פעולות כאלה. לא רק זאת. כפי שאני קורא בעיתון, אודי אריב, הגיבור הגדול, מופיע בטלוויזיה הילמדית, ואין פוצה פה. זה פרס אותם אנשים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הוא יושב בבית-הסוהר. זה כל מה שיש לך להגיד?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

יש לי מה לומר, וזו ההזדמנות שלי לומר זאת ולהזכיר זאת בכל פעם — כל אותם מחבלים המסתובבים חופשי במדינת ישראל, יש למצוא דרך להגביל את החופש שלהם. יש למצוא דרך להחזיר אותם לכלא, ואפשר לעשות זאת. אם אין צווים מתאימים, יש ליצור או לחוקק צווים כאלה, על מנת שלא לאפשר להם להסתובב באופן חופשי.

שר הביטחון י' רבין:
מי שינה את החוק שמונע גירוש כיום?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):
יש לי טענות. אני אמרתי לך שאני חסיד שוטה של כל החלטה?

שבת וייס (המערך):

הי"ר א' נחמיאס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום בנושא חטיפת מטוס T.W.A. רשות הדיבור לראשון הנואמים, חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חטיפת מטוס T.W.A. עליידי ארגון מחבלים היא תולדה של חטיפת מטוסים בעבר וכניעתה של ממשלת ישראל, של כל ממשלות ישראל בעבר, לתביעת המחבלים לשחרור אסירים, רוצחים שיהיה דמים מלאו. זה התחיל כתביעה לשחרור כמה אסירים; זה התחיל עם 12 אסירים בזמן חטיפת המטוס לאלזיר. אחר כך המספר עלה ועלה ועלה, והתיאבון גדל עם הזמן, עד שהגיעה העת לשחרר 1,151 מחבלים, ששחררו לפני שבועיים.

שר הביטחון י' רבין:

אחרי 4,400.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אחרי 4,400. אני מדבר בעיקר על 1,151 המשוחררים, שרובם היו מרצחים מהידועים ביותר, ולא רק זאת, אלא שהם מסתובבים בעיר ארצנו כגיבורים — — —

שר הביטחון י' רבין:

מה אמרת?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אמרתי שמסתובבים חופשי 1,151 מחבלים ששחררו, רובם מרצחים שיהיה דמים מלאו, וחלק גדול מהם מסתובב ברחובות ארצנו.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו היתה יוזמת ממשלת הליכוד.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אני ריברתי על כל הממשלות. חברת הכנסת אלוני, לא צינתי ממשלה מסוימת. יש לי טענות גם כלפי ממשלת הליכוד. מותר לי? אני צריך להגיד זאת כמפורש? כשדיברתי על ממשלות ישראל, כללתי את כולן.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בעבר לא שחררו כל כך הרבה? זו היתה המצאה שלכם.

שר הביטחון י' רבין:

הייתי רוצה לשאול שאלה, אם חבר הכנסת כהן-אבידב מסכים.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אחרי רוצה לומר שהשיעים חטפו את מטוס T.W.A. כגלגלנו? ישראל אשמה בזה, או הטוריסטים הם האשמים?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אדוני שר הביטחון, לא שמעת את דברי. אני לא אמרתי שבגלגלנו. אמרתי שזו תולדה של דברים שנעשו בעבר, וזה רק נתן להם תיאבון, וההיינה עוד חטיפות.

שר הביטחון י' רבין:

ואנחנו אשמים?

אותם. נסלק אותם מארצנו. הם אינם תושבי מדינת ישראל. כך נשחרר את ידי ארצות-הברית, שתעשה מה שהיא רוצה. אם היא רוצה להפעיל לחץ, כוח או דברים אחרים — אנחנו לא צריכים להיות הגורם. על ממשלת ישראל לשחרר לאלתר את השבויים האלה.

לבסוף, כדי למנוע אי-הבנות וקשיים לממשלת ישראל, אם תעמוד לפניה השאלה של שחרור מחבלים, יש להביא את הנושא הזה לכנסת, והכנסת היא שתדון ותחליט. לא "מועצת הביטחון". ב"מועצת הביטחון" יש לחברים דעות רבות. הכנסת היא היא אשר תחליט האם היא בעד שחרור או נגד שחרור. אומנם זה מעלה על שפתך, אדוני שר הביטחון, חיוך. לדעתך, הכנסת היא סוכרנית להחליט האם לשחרר מחבלים. אנחנו מייצגים את כל הציבור, ויש דעות שונות לגבי שחרור מחבלים. לו באה לפנינו השאלה של שחרור 1,151 מחבלים, ספק רב אם היינו משחררים אותם מהכלא.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יוסי שריד, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון לץ.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, אעשה מאמץ כדי לקצר בדברים. אחרי ככלות הכול, פרשת המטוס החטוף עדיין בעיצומה, ואולי אין צורך לומר יותר משמחתייב לומר עכשיו, בשעה זו.

הנסיבות הן בלאו הכי נסיבות מורכבות ומסובכות מאוד. הייתי אומר שהן קשות, קשות מאוד, וכל החלטה היא החלטה כבדה, הכרעה כבדה. זו באמת, הייתי אומר, סיטואציה מופתית, סיטואציה קלסית של: "אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי". אוי לי אם אחליט כך, ואם אחליט אחרת. אוי לי אם אשחרר 700 שיעים ואוי לי אם לא אשחרר 700 שיעים. וגראה שכל החלטה — כמו במקרים כאלה, במצבים כאלה, מצבי משכר, לא רק מצבים משכר אלא מצבי משכר של סחיטה — כל החלטה שתתקבל בסופו של דבר לא תהיה רק כבדה, מטבע הדברים, אלא תהיה גם גרועה במידה כזאת או כזאת.

אף-על-פי-כן, רבותי חברי הכנסת, לפעמים אף שהנסיבות מסובכות, מורכבות, בכל זאת אפשר לנהוג, לפחות בשלבים מסוימים של הפרשה, באופן הפשוט ביותר, כאילו אתה מושך חוט מתוך הסכך, והחוט האחד הזה מאפשר לך לנהל את מצב המשכר באופן נקי יותר.

אם הממשלה מצאה לנכון, וזה שיקול הדעת שלה, בשלב הראשון של המשכר שלא לנקוט יוזמה משלה, ואולי אפשר היה לשאול יוזמה כזאת, הרי מבחינתה, אם היא החליטה כך, המצב היה פשוט באופן יחסי. בתוך הנסיבות המורכבות האלה, אפשר היה לאתר תיכף ומיד, על נקלה ובלי כל קושי, את היעדים העיקריים של המדיניות הישראלית המיידית. הויעדים האלה היו ברורים למדי. היעדים האלה היו הממשל בווייטנאם, מובן מאליו: ירדו אתו דעת הקהל בארצות-הברית, ואולי במובן מסוים, הייתי אומר, חשיבותה של דעת הקהל במקרה כזה היא גדולה יותר מחשיבותו של הממשל. בדרך הטבע דעת הקהל רגישה יותר במקרים כאלה, אולי אפילו עצבנית יותר. אולי היא שרויה בפניקה מסוימת, אולי יש לה ציפיות יותר גדולות, ואולי גם איננה מתוחכמת כל כך כמו הממשל, שרואה פנים לכאן או לכאן.

לכאורה הדברים היו די פשוטים בשלב הראשון של המשכר. אך הם הסתכנו בלא כל צורך, רק בגלל עצבנות שלנו, רק בגלל חוסר היכולת — — —

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

אני התנגדתי. אני הגשתי הצעת חוק גורדין מוות למחבלים. לא קיבלו את זה. איש לא היה לו העז והאומץ להצביע אתי יחד —

שבח וייס (המערך):

זה לא אומץ.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

— — — אם כי שר המשפטים אומר שהוא בעד החוק. חברי כנסת אחרים אומרים שהם בעד החוק, אבל איש מהם לא הצביע בעד הצעת החוק. שחרור 1,151 מחבלים מעורר חטיפות מטוסים, וזה יעורר הלאה לחטוף מטוסים.

לכן אני אומר, שעל ממשלת ישראל מוטלת החובה לפנות לכל הממשלות של האומות החופשיות להתארגן למאבק ולמלחמה נגד הטרור הבין-לאומי. הוא לא רק פוגע בישראל. הוא פוגע גם בהן. יש לפנות למדינות שמקיימות יחסים ומסייעות לאותן ארצות, אשר בגבולן ובתוך מדינותיהן קיים הטרור. זה הציר הידוע: סוריה, לב, אירן. ידוע היום, ששרים מיפן עומדים לבקר בסוריה ובאירן. צריך להשפיע עליהם, לדבר ולומר שהיפנים עלולים גם כן להיפגע. אפשר לעשות את זה עלידי מצור כלכלי, חברתי, מדיני. אפשר לבקש מהם לעשות את כל הצעדים האלה, כדי למנוע טארגוני טרור בין-לאומיים לפגוע במטוסים. אם מתר ירצו לחטוף מטוס יפני וירדשו שוב מישראל לשחרר מחבלים — — —

היו"ר א' נחמיאס:

חבר הכנסת כהן-אבידב, יש שאלה לחברת הכנסת עדנה סולודר. אתה מוכן שהיא תשאל אותך?

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

בבקשה.

עדנה סולודר (המערך):

לפי הניסוח של ההצעה לסדר-היום — אינני מבינה איך הדברים מתקשרים.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

חבר הכנסת שמעלה נושא יכול לומר מה שהוא רוצה. זה דבר אלמנטרי. כשאני מדבר על יפן, אני מתכוון לכך, שכל הממשלות החופשיות תתארגנה למלחמה בטרור הבין-לאומי. הוא פוגע לא רק בישראל. הוא יפגע בהן, בסופו של דבר, כפי שחטיפת המטוס פוגעת כרגע בארצות-הברית. מתר יפגע הטרור ביפן, כי יפן מקיימת קשרים הדוקים עם סוריה ונותנת לה סיוע כלכלי מסיבי. צריך להסביר להם, שהם יכולים להתנות את הסיוע הזה באי-קיומים של ארגוני הטרור האלה. סוריה — הרי מי מחזיק את ארגוני הטרור האלה? הם לא קיימים על פלטות באוויר. הארגונים האלה קיימים בארצות מסוימות, והן המדינות שזקוקות לסיוע. מצד אחד הן מקבלות סיוע; ומצד שני הן מקיימות את ארגוני הטרור בתחומיהן. אני חושב שהנשיא אסאד יכול בקלות להתגבר על ארגוני הטרור כארצו, בקלות רבה, אם הוא ירצה בכך.

שר הביטחון י' רבין:

לכן ארצות-הברית מדברת אתו היום.

מאיר כהן-אבידב (הליכוד):

בסדר, שתדבר אתו. אבל, אם יפעילו עליו לחצים כלכליים, מדיניים, אפילו עם חרם כלכלי, יכול להיות שהדבר הזה ישפיע, ואת זה הם צריכים לעשות ולא אנחנו.

לכן, אני בא וטוען היום, שמדינת ישראל צריכה לשחרר את כל השבויים או האסירים השיעים, בלי כל תנאי. ניתן להם

תשחקו אתנו משחקים. ועוד אילו משחקים אנחנו משחקים אתם. או היו אומרים לנו: זו בעיה שלכם — מה היינו חושבים? הם לא אמרו לנו זאת מעולם. למה אנחנו צריכים לומר את זה?

אבל, כאילו לא היה די בתרומתו של שר הביטחון. היום אנחנו שומעים התבטאות חדשה של שר החוץ יצחק שמיר. הוא כבר משתתף במצור על ביירות. עוד אין מצור על ביירות. עוד לא ברור אם יהיה מצור על ביירות, לאמריקנים כלל לא ברור אם הם רוצים מצור על ביירות, הם לא יודעים אם זה טוב לקיים מצור על ביירות. בכלל, עוד ביצה שלא נולדה. מצור שלא היה ולא נברא. שר החוץ, כעבור כמה שעות, כאשר הדבר מתפרסם יותר בדרך של שמועה מבודד של עובדה, הוא כבר מתנרב להשתתף בכלוקדה. האמריקנים ביקשו אתכם להשתתף בכלוקדה?

מאיר כהנא (תנועת כך):
אולי כן?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה טוב לעניין? האמריקנים ביקשו? אתם נעתרים? לו לפחות הייתי יודע, לא שזה היה מנחם אותי בהרבה, לו לפחות הייתי יודע שזה במחשבה תחילה. זאת אומרת, שהממשלה ישיבה, דנה והחליטה שטוב לומר שאנחנו משתתפים בכלוקדה הזאת. לפעמים נוצר אצלי הרושם, אני בטוח שהוא נוצר גם אצל אחרים, כאילו מר שמיר, ולא רק הוא, נמשכים כאילו בחבלי קסט חזרה אל הסהרוריות הזאת של הביצה הלבנונית. קשה להם מאוד להיפרד: ממצור למצור. אנחנו עדיין זוכרים את המצור הראשון ועצות של שר אחד, ועכשיו יש מצור שני, בים, ועצות של שר אחר.

מי ביקש זאת מידכם, ריכונו של עולם? רק משום שמופיעים כל ערב בסניף זה או בסניף זה? רק משום שצריך לומר משהו?

אני מוכרח לומר דבר של שבח לשני גורמים. דבר השבח האחד הוא לחברי הכנסת. אני יודע שחברי כנסת רבים נתבקשו להתראיין בנושא הרגיש והמורכב הזה, בכללם חברים של ועדת החוץ והביטחון. בכל אמצעי התקשורת המקומיים והעולמיים, והם אמרו: לא. מה זה יועיל? מה זה ייתן? איזו חרומה זה יתרום? אתה אומר דבר אחד — לא טוב, אתה אומר דבר אחר — לא טוב. אבל רק אתם מדברים.

ודבר השבח השני הוא לראש הממשלה. הוא בכל זאת אמר דברים יותר סבירים. הוא אמר את הדברים המתבקשים. אני מוכרח לומר את זה. לא אחת עמדתו כאן וייתרתי אותו: אני חושב שמגיע לו. בכל זאת נראה שלפחות הוא חושב על מה שהוא מדבר.

למה מגיעים לנו שרים כאלה ולמה מגיעה לנו ממשלה כזאת?

ברשותכם, אני רוצה לומר מחשבה אחת, שהיא אולי בגדר של מחשבה עיונית, אם תרצו, שקשורה במצבים כאלה של משבר, של חטיפה, של סחיטה, של שכריו, של בני-ערוכה. הרי אין ויכוח על דבר אחד: אנחנו נמצאים במאבק, באמת מאבק קולוסלי, בין המדינות הנאורות של העולם — יותר או פחות, אבל עדיין העולם הנאור — לבין העולם הברברי. — — —

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מאיר כהנא (תנועת כך):
רק — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נו, כבר יש תנא דמסייע למישהו.

היוריר ש' הלל:

חבר הכנסת כהנא.

מאיר כהנא (תנועת כך):

— — — אנטישמיות.

היוריר ש' הלל:

חבר הכנסת כהנא, אני קורא אותך לסדר.

מאיר כהנא (תנועת כך):
אז מה?

היוריר ש' הלל:

אני קורא אותך לסדר פעם שנייה.

מאיר כהנא (תנועת כך):

הוא חולה.

היוריר ש' הלל:

אני אקרא אותך לסדר פעם שלישית ואחא תצא מהאולם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כול שהיה על הממשלה לעשות הוא — — —

היוריר ש' הלל:

אני מציע לך לא לקבוע מי כאן חולה. אני מציע לך לא להתחיל בזה. זה לא לטובתך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כל מה שהיה על הממשלה לעשות — דבר פשוט באופן יחסי בנסיבות מורכבות — הוא להרגיע עד כמה שאפשר את דעת הקהל בארצות-הברית. אפשר היה לעשות זאת, אפשר היה בסך-הכול לומר דברים של ידידות, של התחשבות ושל הבנה. ומה קרה אז? שר הביטחון נכנס כמו בחנות חרסיה, ממש כמו בחנות חרסיה, ואמר דברים של ועם בעצם. דברים של קוצר רוח, של חוסר סכלנות: יש בעיה, כן, יש בעיה לכולם, לאמריקנים ולנו — ברוגז. כאילו יש לו משהו נגד האמריקנים. זו היתה הופעה אומללה ביותר; הופעה אומללה ביותר.

מדוע יש צורך לומר לאמריקנים: זו הבעיה שלכם? מדוע יש צורך לומר לאמריקנים, ברגע כל כך רגיש וקשה: אל תשחקו אתנו משחקים? אני חושב שלא צריך לומר זאת לשום מדינה ידידותית ולרעת קהל במצב כזה, ודאי וודאי כאשר מדובר בדעת הקהל בארצות-הברית, שהיא ידידותית, שהיא עמדה במבחנים של ידידות.

שוו בנפשכם, לפעמים קשה לנו לתאר עד כמה הדברים האלה באמת מיותרים ומזיקים. שוו בנפשכם, רבותי חברי הכנסת. מה היה קורה, לו ארצות-הברית היתה משיכה לנו חשובה דומה כאשר אנחנו נמצאים במצב של משבר ומצוקה. תארו לעצמכם שברגע של משבר ומצוקה, ברגע של מלחמה, ברגע של מכוח לאומי עילאי, נניח במלחמה, כאשר אנחנו זקוקים לנשק, מישהו היה אומר לנו: זו בעיה שלכם.

האם פעם אחת יחידה ארצות-הברית אמרה לנו בלשון בוטה כזאת: זו בעיה שלכם? נניח לא מלחמה — זו אולי דוגמה קיצונית — משבר כלכלי, הורבות מתולדלות. אנחנו פושטים את היד כדי לקבל עזרה, והאמריקנים היו אומרים: אל

ב. כשם שהיינו מוכנים לשלם מחיר כדי להציל משלנו, במקרה הזה, בנסיבות המיוחדות האלה, כמערכת היחסים הורצדית הזאת, בינינו לבין ארצות-הברית — נהיה מוכנים לשלם מחיר כדי להציל משלנו.

ג. צריך להעביר מסר ברור לממשל, משום שאנחנו מזדהים עם מדיניותכם, עם מדיניותו של הממשל כלפי הטרור, ואין לנו מחלוקת עם הממשל בעניין עקרוני זה, אנחנו נכבד את שיקול דעתכם. אם תגיעו בממשל למסקנה, כי אין דרך להציל את החטופים אלא רק דרך העסקה, אנחנו את שלנו נתרום. עקשנות ישראלית לא תעמוד בדרך לשחרור החטופים.

ד. יש לנהל את המשבר מן הסוף אל ההתחלה. אם יש סבירות גבוהה לאפשרות, לחסריט שכלאו הכי נצטרך לשלם מחיר כבד בנסיבות קשות במיוחד, הייתי אומר אפילו אכזריות במיוחד, מוטב לשלם את המחיר בעוד מועד כאורח יזום. אין לעשות עכשיו שום דבר, שאין אנחנו מעלים על הדעת לעשותו אחר כך. אבל, אם אנחנו מביאים בחשבון מעשה כלשהו אחר כך, צריך כל הזמן לשקול אם אין לעשותו עכשיו.

והעיקרון האחרון: מתוך תיאום עם האמריקנים צריך לשקול במשותף מה עדיף לחיות המשותפת, פנייה רשמית של ארצות-הברית והיענות רשמית של ישראל, או יוזמות וסידורים לא-פורמליים, שעשויים להפתח במידה ניכרת גם את הדרמטיזציה של המשבר וגם את עלות הפתרון שלו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין.

ריקטור שם-טוב (מפ"ם):

חמיד מסקין אותי לדעת מי אחר כך.

היו"ר ש' הלל:

אחריו — חבר הכנסת אבנר חי שאקי.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רק לפני ימים ספורים ציינו כאן 40 שנה לתבוסת גרמניה הנאצית. אני זוכר היטב את הדיון שהיה. אתעכב על שתי מלים שהדהדו באולם הזה: סלקציה, שואה.

יש פה אנשים, שמקובל עלינו שהם חקרו טוב ממני את נושא השואה, אבל נדמה לי שלא אטעה אם אומר, שתחילתה של השואה היא — הסלקציה. הסלקציה התחילה בכך שהעולם כולו השלים עם הפילוסופיה שאפשרה את הסלקציה, כלומר, להפריד יהודים כמנועים לצורך משפט אחר, נוהג אחר, גורל אחר מכל היתר סביבם.

אם יש דבר שזעזע אותי באירוע הזה של חטיפת המטוס האמריקני — ובכן, רק שלא אובן לא נכון, החטיפה הזאת היא דבר מזעזע כשלעצמו, אבל אם יש דבר שעורר בי צמרמורת והפך את עורי חידודין — הידיון — ריז זה כששמעתי על הסלקציה שנעשתה לגבי האמריקנים שלשמותיהם צליל יהודי. אינני יודע פרטים על האירוע הזה. יש גרסאות שונות. אשמח אם נשמע כאן היום בהברה, אבל, אומר בכל כנות לבי, שישראל איננה יכולה לעבור על כך לסדר-היום.

אני קורא לממשלה, מעבר לטיפול המדיני הקשור בכל נושא החטיפה, ומעבר לדברים — ואני מכסים בהחלט עם מה שאמר חבר הכנסת שריד — יש עניין שאנחנו צריכים לעזור בעולם כולו, כאמצעות כל הנציגויות שלנו, ומיד: את נושא הסלקציה. אם אנחנו לא נגיב, כל שלוחות ישראל, בכל כוח השכנוע, אם לא נעשה מזה נושא שלם של הסברה, נהיה

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כן. הוא מתמודד, לא תמיד הוא מקבל את הצעות שלך. אולי משום שהעולם הזה הוא לפעמים נאור כאמת. הוא עולם נאור, הוא איננו חוטף, הוא איננו רוצח, הוא איננו לוקח ב"ניערובה. זה מאבק של עולם נגד עולם.

אני מוכרח לומר, שאני שואב לא אחת מידה של סיפוק ושל עידוד ושל קורת-רוח, ובאמת בכל פעם מידה של התפעמות, כאשר אני אומר: אנחנו, למרות כל הקשיים והמצוקות והלבטים, אנחנו במשפחה הזאת, הקטנה, של העולם הנאור. ואני אינני מתקנא לעולם בעולם הברברי הזה, גם כשלפעמים ידו על העליונה והוא מצליח בסחיסה. גם כאשר בפי יש טעם מר ותפל, ויש טעם מר ותפל בפי כולנו כאשר אנחנו צריכים להיכנע לסחיסה ולשחרר 1,150 חטופות שלושה, אני אומר: נכון, טעם מר וטעם תפל וצריך לעשות הכול כדי שלא נגיע לכך, אבל בסופו של דבר אינני יכול גם למחוק מתוכי את ההרגשה של הסיפוק, שאנחנו, בציפורניים ממש, במאבק נואש, אנחנו עדיין מעלים את ערך חי האדם לרמה הגבוהה ביותר.

אבל לא זה העיקר. העיקר הוא שכמאבק הזה, האדיר, המכריע, במאבק הזה יש תמיד נטייה, בתנאים של לחץ ומצוקה, לחשוב שיש מרשמים, שיש מרשמים בדוקים. מעכשיו, מעכשיו, רבותי, מרגע זה, מהדיון הזה היום, אנחנו נקבע כללים בדוקים, מדודים, שהם יפים לכל שעה, לכל מצב, לכל משבר, ואנחנו לא נסטה מן העקרונות האלה ימין ושמאל. יש נטייה כזאת, לראות את העולם כאילו הוא איננו עגול, אלא הוא מרובע, ואז יש זוויות, זווית ישראל, חתוכה, הכול נוח יותר. כאשר הוא עגול, הוא מתגלגל לכל מיני מקומות בלתי צפויים.

אני רוצה לומר, לפחות, שאת האשליה הזאת צריך לפזר. אין מרשמים בדוקים, אין כללים ואין עקרונות. הייתי אומר, שאולי יש עקרונות, אבל עיקרון סותר עיקרון. עיקרון מתנגש בעיקרון. יש עיקרון אחד, שאנחנו מאמינים בו, שאיננו רוצים להיכנע לטרור. בשום פנים ואופן איננו רוצים להיכנע לטרור. אבל, יש עוד עיקרון אחד — לקיים נפש, וכאשר העיקרון האחד מתנגש בעיקרון השני, "אני מאמין" אחד מתנגש ב"אני מאמין" שני, לעולם אין כלל ואין מרשם.

אני יודע, יעלו לכאן חברים אחרים חברים ויאמרו: מהיום ואילך אנחנו צריכים להודיע — נודיע, נו, אז מה אם נודיע — לא הודענו? הרי כלל אחד לא נשמר ולא נשאר על מקומו. בעיניי של חטיפת מטוסים כבר נהגנו כך ונהגנו כך. נהגנו כמו בלוד, ונהגנו כמו באנטבה ונהגנו כמו באלזיר. אלה דברים והיפוכם. כל החקרימים כבר נקבעו, כאלה וכאלה, דבר והיפוכו. מדוע? משום שהמצאות חוקה יותר מכל הכללים שמישהו ירצה לקבוע כאן היום, בהזדמנות החגיגית או הלא-חגיגית הזאת.

לכן יש רק כלל אחד, יש רק עיקרון אחד, והוא שכל משבר וכל מצב של סחיסה נבדק לגופו, אין כללים. לפעמים הכללים האלה עולים ביוקר, ולפעמים הכללים האלה יכולים לעמוד בסחיסה ל"אני מאמין" אחר שלנו.

מה צריך לעשות עכשיו? אינני חושב שאני צריך לדעת לפרטי פרטים. אני חושב שאני יכול להסתפק, ואני חושב שגם הממשלה יכולה להסתפק עכשיו בשלושה-ארבעה עקרונות:

א. לטעת בדעת הקהל האמריקני, בניגוד למה שנעשה קודם, את ההרגשה כי במקרה זה דין הצלת אמריקני כדין הצלת ישראלי.

חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, לסוריה יש המפתחות ללבנון. אבל, אני רוצה לחזור ולומר לחבר הכנסת מאיר כהן-אבידב: חמיד כשאנחנו אומרים שסוריה היא המפתח למה שקורה בלבנון, צריך לזכור מהי הפילוסופיה המנחה את השלטון הסורי. וכאשר אנחנו פונים למשטר של סוריה, כפי שהבינו מדבריו, אולי אני טועה, אל נשכח שפעולותיה של סוריה יכולונו אלינו ישירות קודם כולל למת-הגולן.

הצד השני בפרשה זו הוא אמריקה. אני רוצה לומר לחברי הכנסת: נכון אמרה ממשלת ישראל, שהנושא הזה הוא נושא אמריקני. הטיפול בנושא זה חייב להיות ריכוזי, והוא חייב להיות אמריקני. טוב עשתה ממשלת ישראל שרמזה והעבירה מסרים לממשל ארצות-הברית, שאם נירדש לעזרה מסוימת שקשורה בשכויים השיעים שבידנו. אדרבא, יודיעו לנו וגדון בדבר. זאת עמדה נכונה. לא הייתי מציע שמכאן, מהבית הזה, כבר בשלב זה, תצא קריאה ברורה, בדבר שחרור מיידי של השכויים השיעים, כי זו עלולה להיות קריאה שהאמריקנים עצמם אינם מעוניינים בה. אבל, צריך לזכור, שיתכן שמבחינת ההרתעה של הטרור כלפי ישראל כל פגיעה באיתנות ארצות-הברית איננה חכמה פחות מהפגיעה באיתנות ובאמינותה של מדינת ישראל. מה שיקרה לאמריקנים השכויים ישפיע על ישראל. מה שיקרה לאמינות של אמריקה בעולם כולו ובאזור זה של העולם יפיע על ההרתעה הישראלית. גורל האמינות של אמריקה ברעת הקהל ובקרבי ידידי אמריקה הוא פקטור ביטחוני של מדינת ישראל, באותה מידה של אמינות כוח ההרתעה של ישראל.

והגורם השלישי הוא ישראל עצמה. קראתי באתר העיתונים, שהנשיא רייגן אמר, ש"חוטפים את המטוסים שלנו מפני שאנו ידידים של ישראל". אני מברך את שר הביטחון רבין, שבאחת ההודמנויות אמר: יש אווירה בעולם, שמאשימים את ישראל בכל נושא הטרור, בגלל עצם קיומה, כאילו אנו האשמים בזה שקם הטרור.

חברי הכנסת, אני רוצה להזכיר לכם: האם באמת הטרור הערבי נגד ישראל או נגד המערב החל מאז הגענו למת-הגולן. להיזהר ושומורון, לשטחים אחרים? אנחנו שכתנו שאנחנו נמצאים ברמת-הגולן ובשטחים בגלל הטרור, שהוא חלק מהפילוסופיה של השמדת ישראל? אבל, לא רק מאז, הרבה לפני קום המדינה החל הטרור הערבי נגדנו. מתי הוא החל, למעשה? שכתנו את מאורעות 1921, את מאורעות 1929, את מאורעות 1936, את מאורעות 1938? תחילת הטרור הערבי נגד הציונות המדינית בשיח' עיזאדין-אלי-קאסם, שיצא מסוריה לארגן את הטרור הערבי בארץ-ישראל, נהרג עליידי האנגלים ונקבר בסביבות חיפה. אני רוצה לשאול אתכם: האם היום נשכח הכול וניתן לעולם האשמים אותנו כאילו אנו אשמים בטרור? חבר הכנסת שם-טוב, השיעים היו רדומים בגלל העובדה שהפלשתינים התנשאו עליהם זמנית. אבל, ההתעוררות של הטרור נגדנו תחילה, הורתה והתפתחותה הן בעצם קיומה של הפילוסופיה בעולם הערבי ובחברה הערבית, שאינה משלימה עם עצם קיומה של מדינת ישראל.

עלינו להבין היום, שאם אנחנו נמצאים מול הטרור השיעי, יש פתרונות. לא הייתי מציע שנדון בהם כאן, במעמד זה, בגלוי, וטוב עשה חבר הכנסת שריד שלא נכנס לפרטים. גם אני לא אכנס לפרטים אלה. אומר רק דבר אחד: אל נראה את הטרור השיעי כטרור שאין עליו תשובות. יש עליו תשובות. אומר רק בקווים כלליים. הדבר הראשון שאנו צריכים לעשות הוא — לגלות נחישות החלטה למלחמה בטרור על כל היבטיו.

אשמים ממש כמו העולם כולו. זאת תחילת ההשלמה, אפשרות חדשה של התפתחות פילוסופיה באזור זה של העולם על סלקציה נגד יהודים. אנו יודעים איך היא מתחילה, אך לעולם אי-אפשר לדעת איך היא ממשיכה.

חברי הכנסת, פרשת חטיפת המטוס יש לה כמה צדדים עיקריים. הצד הראשון הוא השיעים, החוטפים. אינני מציע לחברי הכנסת, בימים אלה ובשלב זה, לעסוק כרגע בחשבוניות מי תרם יותר ומי אחראי להתעוררות הטרור השיעי. אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שאני חרד. אני חש שאנחנו נמצאים לפני התפתחות טרור קיצוני ביותר באזורינו. שלא היינו עדים לו בעבר. ייתכן מאוד שההיקף שלו יהיה גדול הרבה יותר ומסוכן יותר מהטרור הפלשתיני שהיינו עדים לו.

אבל אומר מיד: אני משוכנע שהטרור השיעי, ההתעוררות השיעית הלאומית בלבנון, אף שהיא ניזונה מהמאבק נגד השעבוד שלהם על-ידי הטרור הפלשתיני, ואין זה מן הנמנע שהם ירכיבו שם ויתקוטטו ויהרגו זה את זה — בנושא אחד יהיה שיתוף פעולה בין הטרור השיעי לבין הטרור הפלשתיני: נגד האובייקט ששמו מדינת ישראל.

חממת ההתפתחות של הטרור השיעי היתה ההשלמה של העולם עם הטרור הפלשתיני. הכניעה של העולם לטרור הפלשתיני, ואין זה משנה שהטרור השיעי מנוגד לחלוטין לטרור הפלשתיני והתקומם נגדו.

ויקטור שם-טוב (מ"פ):

— — —

חייקה גרוסמן (מ"פ):

— — —

אמנון לין (המערך):

את מדברת אחרי, תבהירי את עמדתך.

אשיב לך, חבר הכנסת שם-טוב: גם אם הטרור השיעי בא להתקוממות וכזקיפות קומה שיעית נגד ההתנשאות הפלשתינית — החממה שלו היתה הכניעה של העולם והצלחתו בעקבות הכניעה של העולם.

חברי הכנסת, לפי הערכתי, אנחנו מצויים עכשיו בעידן, שאנו חייבים לחנן את חיינו לקראת האפשרות, שאנו נכנסים לחקופה ממושכת של טרור שיעי בשיתוף עם כל גורמי הטרור שפעלו ופועלים נגדנו. אבל, חברי הכנסת, לא הייתי מציע שכבר בשלב זה נקבע, שאין סיכוי שיימצאו בדרום-לבנון גם שיעים שאתם נוכל לחיות חיי שכנות טובה. אני כיליתי הרבה בקרב השיעים, ואני יודע שיש בינינו רבים שהיו בקרב השיעים. אני אומר לכם: גם לאחר הדברים שאמרתי, יש סיכוי ויש אפשרות, אם נפעל כולנו בתבונה, שיימצאו בדרום-לבנון שיעים, שמחוץ שיקול קיומי שלהם יעדיפו לפתח את הפילוסופיה של דו-קיום בשלום בין ישראל ובין תושבי דרום-לבנון, שהם בעיקרם שיעים.

בנושא זה, בעקבות הטרור הזה, אסור לנו להתעייף, אסור לנו להחליט שזה סוף פסוק. להיפך, עלינו להעניק לשלוחות של מדינת ישראל, שפועלות כמישור הזה, מקסימום של עזרה, כדי שאולי נוכל לפתח, לעזור, לעודד את אלה אשר אתם אנו מקוים שנוכל לחיות ביחסי שכנות טובה אתם בדרום-לבנון.

ואולם, בנושא השיעים אני רוצה לומר: אני מסכים עם אחד הדיברים שאמר חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב — סוריה היא המפתח להרבה אירועים שקורים בלבנון. נכון מה שאמר

במרחב לנסות לסחוט יותר מישראל. אבל, מי שהתנגד לעסקה עם גייכריל יודע שהמניע האמיתי של ממשלת ישראל ושל שר הביטחון היה מניע אנושי, הומני, יהודי מן המדרגה העליונה. למרות כל הקשיים שהוא עורר, הוא גם העלה את דרגת קדושת החיים של היהדות ושל היהודים בישראל לדרגה עליונה. שיכולה לעורר השתאות וקנאה בעולם כולו. אבל, ודאי שמייד לאחר האירוע הזה, כאשר חוטפים 40—50 אמריקנים, אנחנו עומדים בפני בעיה קשה.

ואכן, כאשר השר שולק נשאל ב-3.ש שלשום: אם יקרה משהו, אם יאונה רע לחטופים ותואשם ישראל, מה דעתך על כך? — הוא ענה: ייתכן שכן יהיה. התרה-החזיק אחריו הנשיא רייגן. שאמר שהחטיפות הן פרי העובדה שארצות-הברית היא ידידה של ישראל.

אינני יכול אלא להסכים עם ידידי חבר הכנסת לין בקביעה. שהאמת הבסיסית מאחורי כל זה היא, שעצם הקמתה ועצם קיומה של ישראל מונחים ביסוד השנאה התהומית הזאת ובסודו של הטרור הזה. הטרור השעי הוא כוודאי יליד הטרור האש"ף. נכון שהוא לא היה לפני מלחמת "שלום הגליל", אבל אל נשכח שתומיני היה לפני מלחמת "שלום הגליל", ותומיני, באחד הנאומים הראשונים שלו בכיכר בטהרן, הודיע כי יש לעלות ברגל במיליונים לירושלים ולחטל את העם בישראל ולכבוש בכוח הזרוע — כחפסיתו את האסלאם — את ירושלים.

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
למרות הנאום הזה של חומיני, לא היה טרור שיעי לפני מלחמת "שלום הגליל".

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אבל כרוך שהתשתית האיומה שהוכנה היתה מיועדת לארץ הזאת ולעם הזה.

הלקאה עצמית לא עזרה לנו מעולם, ואפולוגטיקה לא עזרה לנו מעולם. עמידה על שתי רגליו והכרה בצדקת דרכנו הן שיעזרו לנו. הטרור השיעי הוא פונקציה ישירה של התיאוריה האסלאמית הקיצונית, שתומיני עומד בראשה, ואחת ממטרותיה — השמדתו של העם בישראל. זה נתפס כצו דתי תיאולוגי. עליפי תפיסתם ודרכם.

ובכן, ישראל ניצבת בחזית הראשונה במלחמה נגד הטרור. ישראל עשתה ועושה יותר מכל עם בעולם נגד הטרור. חברת "אל על", ונקווה שזה ימשך כך לאורך ימים, עשתה ועושה יותר מכל חברת תעופה, כדי למנוע אסונות באוויר. אבל, מכאן ועד למסקנה, שאנו אשמים באיזו דרך שהיא, ולחפש את האשם בנו — זה עוול לעצמנו.

לעומת זאת, יש לגלות רצון טוב כלפי האמריקנים, מפני שאכן יש הזדהות אנושית ורגשית עם האמריקנים, ואין להתבייש בכך. האמריקנים הם לא רק ידידי ישראל הטובים בעולם ולא רק בעלי-הברית הטוב והנאמן ביותר בעולם. ארצות-הברית היא לא רק המקור שנותן לישראל את העזרה הכלכלית, המדינית, הצבאית, הנדרשת לה בעתות צרה. לכן, אי-אפשר שלא להזדהות עמם. ואכן הייתי בין אלה שהתראינו ל-ABC, NBC, ובשתי הרשתות אמרתי, שבישראל אני חש שהטיפה מטוס אמריקני כמוה כחטיפת מטוס ישראלי, זו תהיה כפיית טובה אם לא נחוש כך.

אבל, אם שר הביטחון בחר לומר מה שאמר, זה לא מפני שאין הוא מעריך די את ארצות-הברית. אני מניח שבמעמדו ובמעמדו כיום ובעבר אין הרבה כמוהו, היודעים מה משקלה

אם אלו פעולות תגמול, אם אלו פעולות הרתעה ואם אלו פעולות בבסיסיו של הטרור — — —

ויקטור שם-טוב (מפ"ם):
תחפש, פתרון מדיני.

אמנון לין (המערך):
אחפש גם פתרון מדיני. אני מתחייב בפניך, חבר הכנסת שם-טוב, שאחפש גם פתרון מדיני. אבל אני אומר לך, ואמרת זאת מעל הבמה הזאת לא אחת — — —

יוסי שריר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נחזור לשנות החמישים, לפעולות התגמול.

אמנון לין (המערך):
עדיין לא אמרתי את כל הדרכים. אחת הדרכים היא זו שדיברתי עליה.

הדרך השנייה — אני חושב שצריך החלט לחפש פתרונות מדיניים למאבק בינינו לבין העולם הערבי. אבל, חבר הכנסת שם-טוב, אתה ואני חיפשנו פתרונות מדיניים כששנינו היינו במשמר-העמק ופעלנו בקרב השכנים, מה לא עשינו ביניהם? אך יום אחד בהיר, למרות כל מה שעשינו, הם היו עלי-יד הגדר, ופגזי התותחים בתוכנו. למה? לא בגללנו, לא באשמתנו, אלא בגלל אותה פילוסופיה שינה משלימה קיומו של משמר-העמק במקום שהוא נמצא.

ובכן, כשאתה מדבר על פתרונות מדיניים — אני בראש, אבל, אל נחשוב שבחיפוש אחר הפתרונות המדיניים כבר השגנו את השלום והפסקנו את הטרור. עלינו לדעת בדיוק את המציאות הנוראה שאנחנו חיים בה, אבל לא להתיימש, להמשיך ולחפש ולפעול למען אותה מטרות. אני נמנה עם המצדדים בחיפוש דרך להסדר משולש, ישראל-יורדן-פלשתינים, אבל לא זה הנושא שאנחנו מדברים עליו עכשיו.

לסיום, אדוני היושב-ראש, כמעמד זה אני פונה לשר הביטחון. לכולנו חשובה מאוד יוקרתה של ישראל. יוקרתה של ישראל ואמינותה הן גורם חשוב מאוד בביטחון. במלחמה בטרור. אני פונה אל שר הביטחון, אם כי אני יודע שבאמת, לא צריך לפנות, אבל, מאחר שהדיון מתקיים אני עושה זאת: אדוני השר, אם יתברר שארצות-הברית של אמריקה נדרשת לשיקול נוסף שלנו בנושא השכירים, אמרתם שאחם תשקלו. אני רוצה להוסיף ולבקש: תשקלו לא רק השיקול של היוקרה הישראלית, אלא גם השיקול של מעמדנו בארצות-הברית, איתנות קשרינו עם ארצות-הברית. איתנות קשרינו עם דעת הקהל בארצות-הברית ומעמד היהדות בארצות-הברית הם גורם חשוב מאוד בביטחון מדינת ישראל.

הח"ר ש' הלל:
חודה, רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי, ואחריו — לחבר הכנסת זיידן עטשי.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לבציות קשות אין פתרונות קלים, והבעיה שלפנינו היא כוודאי מן הקשות. אבל, ודאי שהלקאה עצמית ומסע של הלקאה עצמית אינם פתרון על השאלה, שבפניה אנחנו ניצבים — בעיית חטופי המטוס.

יש פה קושי גדול, עקרוני. עלינו להתמודד אתו, ויש לעשות זאת בסבלנות ובתבונה. הקושי מוכן: לפני שבועות מעטים שוחזרו 1,150 מחבלים תמורת שלושה ישראלים. כולנו אוהבים ומוקירים אותם ושמחים על חזרתם לכאן, אך חילופים אלו עוררו בעיות קשות, ואולי עודדו את גורמי הטרור

לטור, למה על ישראל לוותר ולהיכנע בלא טעם? הרי נביה ברי אינו רוצה לדבר עם ישראל, ברי מסרב להכיר בנו, ברי לא מוכן לשבת אתנו, ברי מקבל את קול אדוניו אסאד. אין לתת לאסאד את התענוג של ניצחון כפול ומכופל — גם עצם החטיפה, גם ההשפלה לאמריקנים וגם כאילו פגיעה בישראל. פגיעה באמריקנים היא פגיעה בישראל במקרה זה; ומכאן שהסולידריות היא בלתי נמנעת, אבל בגבולות הגיוניים, סבירים ואמינים.

היו"ר ש' הלל:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת זיידן עטשי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר; אם הוא לא יהיה, במקומו של חבר הכנסת ויקטור שש-טוב תדבר חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הדרמה הטרגית המתנהלת בבירות זה ימים מספר היא על חשבון נוסעים חפים מפשע, ובצורה הכיתית השפלה ביותר, אבל, איש לא התכחש לקשר העקיף שיש למדינת ישראל לנושא הזה, גם אם לא נרצה להודות בכך.

בראשית דברי, אולי ירשו לי אדוני היושב-ראש וחברי הכנסת לפנות בשני משפטים בערבית, שאולי ימצאו אוזן קשבת מעבר לגבול, במדינת הארזים ההולכת ונהרסת. אומר את דברי, ואתרגם אחר כך.

(נושא דברים כשפה הערבית)

עבד-אללהב דראושה (המערך):

— — —

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):
אמרתי: מעבר לגבולות, במדינת הארזים.

עבד-אללהב דראושה (המערך):

— — —

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):
לא משנה לי מי, הרי נקבתי בשם נביה ברי.

היו"ר ש' הלל:

זה מה שאומרים: לכל מאן דבעי, לכל מי שזה נוגע לו.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

אני אמרתי, אדוני היושב-ראש, שהפעולות הפיטריות האוויריות נגר נוסעים חפים מפשע הן מקצועם של מוגי לב ואנשים זולים. הסחיטה בעקבות החטיפה, על חשבון החטופים והזלזול בחייהם והמשחק בגישות קרוביהם, היא אמצעי שפל ולא מקובל על דעת החברות והמדינות הדמוקרטיות המשוחררות מהמשקעים הגזעניים, הפנטיות הדתיות והשיקולים העדתיים. לכן אנחנו מבקשים מהשר נביה ברי לשחרר לאלתר את בני הערובה האמריקנים, וזאת כיוון שמשקיפים מסוימים עדיין רואים בו אדם ליברלי ומציאותי במידה מסוימת. לכן אל לו להיות הוא עצמו כן-ערובה בירי ארגונים מזוינים, הפועלים על-פי מניעים דתיים פנטיים.

אני מתפלל על הפרדתם של הנוסעים היהודים. הפרדתם — אם זה נכון — בגלל שומותיהם ושייכותם לדת מסוימת מוכיחה פעם נוספת שהמאבק נגד ישראל אינו פוליטי או צבאי אלא דתי, והוא תלויה בתוצאות גורליות והרוד-אסון. החטופים חייבים לצפות לתוצאות כאלה ממדינת ישראל או מארצות-הכרת במקום או במאחר.

המוסרי והמעשי של העזרה האמריקנית ושל בעל-הכרית האמריקני. אבל, כשם שההחלף בשעתו על דבריו על חיילים מסוימים ביוניפיל — ולא מפני שהם לא היו נכונים: לא היו נכונים מהם, אלא שהסגנון והטון אולי היו צריכים להיות שונים — כך אולי הטענה היום, מה בסך הכול אמר שר הביטחון רבין לממשלת ארצות-הכרית? הוא אמר: אם אתם רוצים, כחלק מן העסקה, כדי לשחרר את החטופים שלכם-שלנו, לשחרר את 700 השיעים — נעשה זאת, אבל על-פי בקשתכם. האם מוגזם הדבר לומר לאמריקנים: אל תיתלו בנו את האשם שאנו נכנענו לטרור, שאנו קיבלנו את תנאי הטרור, שאנו מסכימים לסחטנות? מי יכול לראות בזה דבר לא הגיוני ולא נכון? יש מי שסבור שיהודים, יהודים בישראל ושרים בישראל, חייבים תמיד לדבר בסגנון מאופק ביותר, מרוסן ביותר, מתבטל ביותר. מדוע התבטלות זו, גם כשאנו צודקים כאור היום, גם כשאין להפריך את טענותינו? מה פשענו בכל השנאה השיעית התהומית הזאת? הרי אנחנו יודעים שאין לה כל קשר עם אש"ף. השיעים הם אלה שגורמים לכך שאש"ף יחוסל בבירות, כסברה ובשחילה. השנאה היא שנאה דתית אסלאמית חומייניסטית טהורה: אין לה דבר עם מדיניות כזאת או כזאת של ישראל.

לכן התשובה האחת והיחידה כיום היא: אנו מזדהים הומנית ורגשית עם כל חטוף, ואין כל פלא שישראל חשה כך. כי היא הייתה הקורבן והיא הינה הקורבן. ולמרבית הצער היא תהיה כנראה לאורך ימים הקורבן בה"א הידיעה של הטרור השיעי. האש"ף, היפני ושל כל העולם כולו. מצאו אובייקט חלש שיש הרבה סיבות, למי שיש, לשנוא אותו ולרצות בבידודו. זה לא מביא לכך שאנחנו צריכים להרגיש כל כך כוודים. יש לנו בני-ברית, אבל, אם הגיע הדבר לידי כך, ששר החוץ האמריקני אומר שאם חלילה יקרה משהו לחטופים. תואשם ישראל, ואם גם רייגן אומר זאת, ואם 50% מן הנשאלים בסקר שנערך לפני ארבעה ימים אומרים שישראל כביכול לא עושה די — הרי עלינו לעשות משהו ולו רק כהפגנה של רצון טוב, כביטוי לסולידריות, כביטוי להזדהות. כביטוי להיותנו בני-ברית בלי מרכאות, ואם יש ברית כמוכן המלא, התוכני של המלה, כמוכן האמיתי של המלה, הרי זו הברית הבלתי-כתובה, הבלתי-פורמלית, אבל המעשית והאמיתית, שבין ישראל לארצות-הכרית כיום.

יוסי שרדי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה אומר כבר בפעם הרביעית "בני-ברית", ואתה צריך להגיד "בעלי-ברית".

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אני מסכים אתך ומודה לך.

בעלי-ברית שלנו הם. בלא ספק, אנו חייבים להוכיח זאת. ולא יעלה על הדעת שאין הזדהות רגשית, מפני שאנחנו כבר טעמנו את הטעם המר של החטיפות הללו ולחמנו בהן.

והמסקנה מכאן היא, שיש לעודד את הממשלה בדרכה זו. אנחנו מוכנים לעשות את הניתן להיעשות, אנחנו נחזיר, אם תבקשו זאת, אבל אל יתפרש הדבר כחולשה ישראלית, אל יתפרש הדבר כאילו מדיניות היא בירי הממשלה שלנו לוותר ולהיכנע לסחטנות, מפני שאנחנו נהיה קורבנותיה של אותה סחטנות יותר מכל גורם אחר בעולם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המחקרית לשלום):

ואם לא ידרשו, לא נחזיר את החטופים?

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

אם לא ידרשו ואם יתמידו לומר שהחזרה תיחשב לכניעה

מובילים בהכרח להשחתת מידות, שתכה כל ארגון האוחז בנשק הזה.

אדוני היושב־ראש, באותו ארגון גרילה שאליו השתייכתי, מעולם לא עלה על דעתנו, ולו לשנייה אחת, לעשות מעשה טרור שיפגע במשפחות אפילו של גרמנים. במצב כזה קל מאוד להידרדר להשחתת מידות ולאיבוד הרסן, וזה מה שקורה עכשיו בין השיעים.

אדוני היושב־ראש, זה שנים אנו טוענים שאנו מוכנים לנהל משאומתן עם כל גוף פלשתיני, שמוכן לקבל את התנאים שאנו מעמידים בפניו. אחד מן התנאים האלה הוא הסתייגות מהטרור — דבר הכלול בנוסחה המפורסמת של יריב־שם־טוב. עוול עשה לנו ראש הממשלה ככך שלימד אותנו פרק כרגישות לטרור. הטרור הוא טירוף, אבל יש לו רקע פוליטי.

אדוני היושב־ראש, אינני שייכת לנותני העצות, שידועים איך בדיוק צריך להילחם בטרור. יש פטנטים, יש רצפטים, כמו למשל פעולות תגמול. מה זאת אומרת, פעולות תגמול? נגד מי? נגד אוכלוסייה? באשר לעונש מוות למחבלים, גם זה פטנט. כל אלה הם פטנטים שאין להם על מה להסתמך והם לא ייתנו לנו את ההגנה בפני הטרור.

בעבר חשבתי, שמבחינת הטרור אנחנו במעמד של "אתה בחרתנו". מתברר, ולא רק עכשיו, שזוהי תופעה עולמית נוראה. זוהי מכה איומה, והעולם התרבותי הנאור חייב לחשוב איך להתמודד אתה. אינני מאמינה שאפשר להתמודד עם טרור על־ידי צי אדיר המשיית בחופים. אינני מאמינה, כפי שלא האמנתי מראשית מלחמת לבנון, שאפשר להילחם בעזרת צבא מודרני, כבד, משורין, לרבות חיל אוויר, נגד קבוצות טרור הפועלות בשטח. נוסף על כל החישובים האחרים, זה גם לא אפקטיבי.

ובכל זאת, אנחנו עם נבחר, הכה נאמר את האמת. במשך ימים היתה בלבי ציפייה אדירה שיקום איש מוסמך בממשלת ישראל וינהג כפי שנוהגת ממשלה עם שיקול דעת במצב עדין, וכונותי לנושא ההפרדה. בנושא הסלקציה שנעשתה במטוס החטוף היתה צריכה להישמע המלה המתאימה בזמן המתאים. אבל היתה השקפה. אינני יודעת אם יש יהודים או אין יהודים בקרב אלה שהפרידו אותם מהשאר, אבל עובדה היא שהם חיפשו יהודים. האם אני צריכה לספר לחברי הכנסת איזו 'טראומה' נוראה מזכירה עצם ההפרדה לכל יהודי, גם אם לא היה שם? לפעמים אני חושבת: ריבונות של עולם, מה קורה פה? האומנם רק אני מטורפת על הנושא הזה? האם העם היהודי כולו אינו מטורף על הנושא הזה? חייכתי למלחו של ראש הממשלה. והיא באה באיחור ואיבדה את האפקט.

ממשלת ישראל היא ממשלתה של מדינת ישראל — הביטוי המוחץ לקיומו של העם היהודי כולו בכל העולם. זה הביטוי, ואם היתה צריכה לבוא תגובה, היא היתה צריכה לבוא לא רק מהקונגרס היהודי העולמי ולא רק מהוועד הפועל הציוני, אלא לבוא בראש ובראשונה מממשלת ישראל. כך אני מבينة את מיקומה של מדינת־ישראל בחייו של העם היהודי.

זאת ועוד, היתה גם שתיקה מזורה בכלי התקשורת, דממת אלחוט. הרי בנושא זה יכולנו לדבר, אולי בנושאים אחרים צריך היה לשקול אלף פְּעָמִים, ואני בעד שיקול דעת, אינני מאלה שרצים עם הראש אל הכותל כשהעניין מסוכן ועדין וקשור ביחסיו עם ארצות־הברית, עם העולם הנאור ועם בני־ערוכה חיים, בני אדם. אבל, בנושא זה היתה לי אכזבה נוראה.

אני מעריך ואולי מבין את שתיקת הממשלה, אבל אם אנחנו נוטלים חלק במאבק של המדינות הדמוקרטיות והמשוחררות נגד הטרור, ואנחנו נמנים עם אותן מדינות, יש לנו אחריות כלפי ארצות־הברית, משום שארצות־הברית הוכיחה שהיא יודעת נפש איתנה למדינת ישראל.

אם על־ידי שחרור העצורים שאינם שבויים, שלא נשפטו עדיין בשום בית־משפט ישראלי, נוכל להציל את החטופים, את בני־הערוכה, מדוע לא נעשה זאת? מדוע לא נשחרר את השיעים הכלואים במדינת ישראל? איננו צריכים לראות בכך כניעה ולא השפלה. כפי ששמענו מראשי המדינה, משרים, ממילא היתה בממשלת ישראל כוונה לשחררם עוד לפני חטיפת המטוס.

אני חושב שזאת תהיה מחווה מיוחדת כלפי עם ידידותי. כלפי מדינה ידידותית שעמדה לצדנו פעמים רבות בשנות צרה שהיינו נתונים בהן. שר הביטחון וממשלת ישראל יודעים בוודאי להעריך את הרגישות המיוחדת של דעת הקהל האמריקנית למחווה כזאת מצד ישראל, גם אם ממשלת ארצות־הברית לא פנתה אלינו. אולי היא מחכה למחווה מאתנו. ואיננה חושבת שהיא צריכה לפנות אלינו. אם לא נעשה זאת, אנו נותנים באופן תת־הכרתי או עקיף את הכדור בידי הסורים ללחץ, לעשות, להחזיק במפתחות הטובים והלא־טובים בלבנון. ואולי גם נאפשר להם כזאת, בסופו של דבר, לשכנע את נביה כרי ואת הקבוצה השיעית לשחרר את בני הערוכה. אם זה יקרה, אנו נצא מפסידים, ואולי אף בוגדים בידירות האמריקנית־הישראלית. דעת הקהל האמריקנית תכוון אז נגדנו, וגם תפעיל לחץ ישיר על ממשל ארצות־הברית.

אני חושב שאנו יכולים ומסוגלים לקבל החלטות נועזות, כאשר ירד כה גדול נמצא בדילמה כזאת הקיימת היום בארצות־הברית.

מדינת ישראל חייבת גם לדאוג לכך שמדינות העולם הדמוקרטיות, וכל אלה שיש לנו קשר אתן, ינסו לפעול להחרמת כל מדינה שבה יונחת מטוס חטוף, משום שאמצעי הלחץ וההסחית של אותם ארגונים על אדמה מסוימת של מדינה שאין בה לא אלוהים, לא שלטון, לא חוק ולא ממשלה — זוהי מלאכה קשה ביותר.

לאלה המציעים לשקול הצטרפות למצור על ביירות, אני אומר: רבותי חברי הכנסת, זה לא מענייננו, זה לא באחריותנו. ניסינו פעם אחת, או כמה פעמים, להטיל מצור על ביירות ודי לנו בניסיון־מלפני שנתיים.

אני קורא לממשלה לעשות את כל הצעדים האפשריים ולחוס פעולה כדי לשחרר את העצורים השיעים הכלואים בישראל, כדי שהעם בארצות־הברית ימשיך לעמוד בזקיפות קומה ולהגן עליו בזירות בין־לאומיות ולתמוך בנו. כשם שמעולם הוא לא היסס לעמוד לצדנו כאשר היינו במצוקה.

היור"ה ש' הלל:

אני מודה מאוד לחבר הכנסת וידין עטשי. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר — איננו, אני מוחק אותו מהרשימה. רשות הדיבור לחברת הכנסת חייקה גרוסמן, ואחריה — לחברת הכנסת גאולה כהן.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, האם עלי להצהיר שאני סולדת מכל טרור, מכל ענישה קולקטיבית בלא הבחנה? האם אני צריכה לומר שלא כל אמצעי כשר, גם כאשר מי שאוחז בנשק הנורא הזה חושב שהוא צודק? טרור ולקייחת בני־ערוכה

ברי קורה מה שקורה להרבה תנועות לאומיות שיש להן סמן קיצוני לאומני פנטי מימין. הוא רוצה ללכת בין הטיפות ולהישאר יבש, גם להתחנך לקיצוניות התומיינסטית ולקחת אחריות תחת חסותו וגם להופיע בפני העולם המערבי הפתוח כאדם נאור. נדמה לי שיש מקום להזהיר אותו, שהחשבון הזה הוא חשבון קצר-ראות. אני אומרת את זה על השיעים, אבל אני יודעת שזאת תופעה רי שכיחה כמעט בכל מקום בעולם, ולצער גם אצלנו לעתים קרובות.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, אני צריך בכל זאת לשאול שאלה פורמלית. את מציעה שיהיה דיון במליאה בנושא זה, כפי שכתוב בהצעה?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

כל הצעה לסדר-היום היא הצעה לדיון.

היו"ר ש' הלל:

כי את הסדרת שכדאי לא לדון. אני מבין.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לא אמרתי. אדוני היושב-ראש, באופן פורמלי ולפי התקנון, כסגן יושב-ראש הכנסת אני יודעת, שכל הצעה לסדר-היום היא באופן אוטומטי הצעה לדיון. אחר כך יכול לקום מישהו ולהציל אותנו מהדיון הזה.

היו"ר ש' הלל:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת גאולה כהן. ואחריה — לחבר הכנסת מאיר כהנא; אם הוא לא יהיה — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נכון הוא שאנחנו עומדים בעיצומם של מאבק שטרם הסתיים ואנחנו חייבים להיות זהירים בדברינו. שמעתי בחדשות של השעה 5, ש-29 עצירים שיעים יועברו לקפריסין. אני יודעת אם זה נכון או לא.

אורה נמיר (המערך):

עד גמר הדיון ישחררו את כולם.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

כן, עד גמר הדיון.

על כל פנים, ברצוני להדגיש שאנחנו נמצאים בפרשה המלמדת אותנו, שהדגש של כל מה שנאמר פה וצריך להיאמר פה הוא חשוב לגבי מה שיהיה לאחר שהפרשה הזאת תסתיים: והיא תסתיים כך או כך. מובן שהפתרון שיימצא חשוב גם כן למה שיתפתח אחר כך. אין ספק בעניין זה. לכן יש טעם לומר, בהסתייגויות מסוימות, את דעתנו על מה שקורה היום, בלי עצות מפורשות.

רציתי להתחיל, לא כפי שהתכוונתי, בהערות מספר למה שאמרו כאן חברת הכנסת חייקה גרוסמן וגם, כמדומה, חבר הכנסת יוסי שריד: בטרור אי-אפשר להילחם אלא באופן פוליטי. באנטבה, כשזה הצליח — אז מותר להפעיל כוח.

יקטור שפיטוב (מפ"ם):

יש פתרון פוליטי — — לא בטנקים. בתחבולה —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
בתחבולה כוחנית מאוד.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

בסדר, יש פתרון פוליטי. לא בטנקים, בתחבולה. אבל, בתחבולה כוחנית מאוד.

אני מוכרחה לקרוא שורות מספר שכתב אורח ישראלי-ערבי: "חמור יותר מהחטיפה הוא מעשה הפרדת הנוסעים היהודים משאר נוסעי המטוס. חורנו לתקופה שבה ממינים ומסווגים בני אדם על-פי דתם", וכן הלאה. את הדברים האלה כתב חבר הכנסת מחמד ותר. לא דיברתי אותו, לא ביקשתי ממנו, וכפי שהוא ידע לכתוב זאת, אני אומרת את זה גם לעצמנו, גם לאי-אלה חברי כנסת: תרשמו על לוח לבכם מה זאת הפרדה.

חברת הכנסת גאולה כהן, שקלתי בדעתי אם לומר לך — אבל אומר לך. את דיברת על עונש מוות למחבלים, ורק לערכים. האם אין פושעים — —

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הם אויב פוליטי?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

גם את עשית הפרדה. בחדרו של חלוי לא מזכירים את החבל.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הסלקציה — — —

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

אנחנו עם שיש בו כל כך הרבה חלויים.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, תרשמי לך את ההערות וכשעתלי לבמה תוכלי לענות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

לבסוף, תשתוממו לשמוע שאני חושבת שבמקרה כזה צריך לתת לממשלה את האפשרות לקבל את ההכרעות ואי-אפשר שכל אחד ילחץ לפי טעמו ולפי מזגו. האם הממשלה קיבלה או תקבל את ההכרעה הנכונה — אינני יכולה לומר זאת ואיש אינו יכול לומר זאת. גם הממשלה עצמה אינה יכולה לומר זאת, כי זה מסוג הדברים שרק לאחר מכן מתברר אם הפעולה שננקטה בהם היתה נכונה. אם זה מצליח, הממשלה פעלה בסדר, ואם זה לא מצליח חס וחלילה, כולנו נכקר. אבל צריך לתת לממשלה את האפשרות להכריע אילו צעדים לנקוט. אני יכולה לחשוב על הממשלה הזאת מה שאני רוצה, זה לא שייך לנושא הזה.

הצעה היחידה שאני יכולה לתת בנושא זה היא, שנגד טרור צריך להפעיל לא מסות של טנקים אלא "בתחבולה תעשה לך מלחמה". כהיותם קבוצה קטנה, כוחם של הטרוריסטים בניידות, בכוח ההטרדה, גם אם זה מאיים על הקיום, זאת תופעה שיש להתמודד איתה, אבל באופן פוליטי, בהפעלת מודיעין ובתחבולה. צריך לראות את האויב כפי שהוא ולא להילחם נגד טרוריסטים כאילו עומד מולנו צבא אדיר.

אולי זו עצה תמימה, עצה שכל אחד יכול לתת אותה, אבל לא מצאתי פטנט אחר עד עכשיו. לקח מלחמת לבנון רודף אותי, כשהלכנו עם צבא נהדר, גדול ואדיר להילחם נגד ארגוני מחבלים. לפחות זאת היתה ההצהרה. למה התכוונו — זה לא הדיון עכשיו.

לכן, גם אם היו התבטאויות מוצלחות יותר או מוצלחות פחות, לא זה קבע את העניין של חטיפת המטוס. אני יודעת שזה מצב עדין, ורק כהתאם להבנה זו יש לפעול בו.

הערה אחת על השיעים: חברי הכנסת, יש לי תחושה, אולי מתוך קריאה וגם מתוך מעקב אחרי מה שקורה שם, שלנביה

עורדתי את ערפאת. לא עורדתי את אש"ף במעשי הטוריסטיים. הוא מסתובב באו"ם עם אקדה. איך מדינות של חבר האומות המאוחדות יכולות לשאת אותו בתוכן? הוא שם הנציג שלו שם לגיטימי פחות או יותר. זה עולם נאור? זה לא עולם שמוזמן את מה שאנחנו עומדים בפניו היום?

חבל שממשלת ישראל לא ניצלה את הזדמנות ההתקוממות של הקהל לבוא ולומר: טעיתי, נסוגתי מהנורמה. זאת לא היתה הנורמה של מדינת ישראל. אומנם, שחררו 4,000 — כל פעם אנחנו חוזרים ושומעים זאת — שלא כולם היו מחבלים. היו שבויים, אבל גם זה היה גרוע. זאת לא הנורמה הבסיסית שלנו. אם זוננו וזוננו קצת הרחקנו לכת, ולא ראינו שאנחנו עוברים את הגבול — איראן אנחנו חוזרים בנו. לו עשינו זאת, היה קל לנו יותר לבוא ולעמוד מול ארצות-הברית היום ולומר לה, עם כל הכבוד, לא להיכנע: לא רק שאנחנו יחד אתם. איך אפשר לבוא ולומר לה: כל הכבוד לך על העמידה האיתנה; ובאמת כל הכבוד לה.

עם זאת, גם ארצות-הברית — כשמדברים על המצור על ביירות — היא שלחצה על מדינת ישראל לשחרר את אלה שהיו נצורים בכיירות. את ערפאת ואת אנשיו, עם נשק ביד. מובן שממשלת הליכוד היתה אחראית לכניעה ללחצים האלה.

ומטריפולי — מה זה היה? זו לא היתה חטיפת מטוס? זה לא היה הרקע לזה? גם ארצות-הברית צריכה לעשות חשבון נפש למען המחר.

אני רוצה לגעת גם בנו. גם אותי החרידה מאוד השתיקה שלנו. העדר התגובה הטבעית והראשונית שלנו על עניין הסלקציה. איך זה יעלה כלל על הדעת? לא מעניין כלל אם כולם היו יהודים. או אם איש מהם לא היה יהודי. כל הכבוד לחבר הכנסת מתחמד וחד. שמענו שהדבר הזה היה מעבר לעניין של אזרחים אמריקנים. ממשלת ישראל, ממשלת העם היהודי כולו, שכל היהודים הם אזרחיה לפחות בפוטנציה, כי זה ייעודה של מדינת ישראל. היתה חיבת להגביר מיד. דקה חזרה הכנסת חייקה גרוסמן שאמרה שבבעינין זה לא היינו צריכים כלל להתגונן, כי פה היינו צריכים להיות המחטיפים; ולא מפני שאנחנו אוהבים להתקיף, אלא מפני שהיינו צריכים לתקוף דבר אמיתי, וכל העולם היה מכין אותו. השתיקה שלנו, שוב, הכשירה את הקרקע.

אבל, חברת הכנסת חייקה גרוסמן, כשאת בעצמך רואה אלמנטים נאציים כאלה אצל קבוצת טרור כזאת — ויש אלמנטים נאציים גם אצל אש"ף וגם באמנה שלו — את עושה השוואה בין רוצח לרוצח כאילו זה אותו דבר, ואת באה אלי בטענות בקשר להפרדה בעניין עונש המוות. את בעצמך מציגה פה אלמנטים נאציים — ואת זאת אנו טוענים, גם כאשר אמרתי שאותו עונש מוות שהוטל על אייכמן, עליך, הוקף לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, יש להטילו על אלה שיש להם אותם אלמנטים נאציים באידיאולוגיה ובפעולות שלהם — גם אז לא ביקשתי עונש מוות כסיטונות. במדינת ישראל יש חוק כזה.

חברת הכנסת חייקה גרוסמן, את עומדת פה ומדברת על הסלקציה הזאת, ואת עצמך אינך רואה את הקשר. השעינים עשו זאת היום באופן מעשי, ואצל אש"ף יש האידיאולוגיה שמכשירה את המעשה הזה. ההפרדה, שחלקים בבית הזה נותנים לה יד. בין אש"ף הפוליטי עם הצלינדר, שהוא כאילו בסדר, ובין אש"ף הטוריסטי עם הכפייה, שבו צריך להילחם בצורה אחרת, היא הפרדה לא אמיתית, לא נכונה, היא הפרדה המולידה פירות כאושים כאלה.

היורד ש' הלל:

חבר הכנסת שריד, אתה לא ממונה על מה שאמרה או לא אמרה חברת הכנסת חייקה גרוסמן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

הדברים האלה לא נאמרו רק היום. הם נאמרים כל הזמן. הרי זו חפיסה שהפכה בקשר ללבנון לקונצפציה חדשה לגמרי. זו כוחניות. זה כלל לא אמצעי שאנחנו יכולים להתמודד איתו או לנצל אותו כאמצעי לגיטימי במלחמה שלנו עם אש"ף או עם גורמים וגופים טרוריסטיים אחרים. פוליטי — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גאולה כהן (התחיה-צמח):

כלי להתווכח. תן לי לומר דברים ותעלה אחר כך לומר את דברך.

יש פה דמגוגיה וגם לא-אמת על פניה. נכון אמר כאן חבר הכנסת יוסי שריד, בהקשר אחר, שאנחנו לא צריכים לבוא בדוגמות, פעם כך ופעם כך. אני אומרת זאת גם בהקשר הזה. כשיש גורם פוליטי ויש אפשרות לדיון פוליטי — צריך כמובן לנהל משא-ומתן פוליטי. כשיש גורם טרוריסטי, נכון שאי-אפשר לעקור את הטרור מן השורש, אבל עד השורש יש עוד מרחב תמרון רב להתמודד עם טרור. כשאפשר וצריך.

אילו ארצות-הברית — ואינני יודעת אם אנחנו הצענו זאת לארצות-הברית — היתה רומזת לנו במקרה זה, או מצפה לעזרתה של ישראל בדרך של אופציה צבאית, מדינת ישראל היתה צריכה לעזור לה גם באופציה הזאת, בלי לשכנע אותה קודם לכן שבטרור לא נלחמים בטנקים.

אני מסכימה לגמרי עם מי שאמר כאן, שהטרור השיעי פרץ לאחר שהטרור הפלשתיני קיבל עידוד מן העולם הנאור; חבר הכנסת יוסי שריד אמר: הנאור.

אני רוצה להגיע פה אל העיקר. אנחנו חיים היום בעולם הנכוע לטרור, בעולם שעומד על איבד לונכת הטרור, בעולם שבו המלה "מאבק" היא מלה גסה, בעולם שיש בו מאבק בעיקר על נכסים חומריים, על כל הדברים שלא רוצים לסכן אותם במאבק אחר. להיאבק פירושו לשלם מחיר. לפעמים אתה צריך להקריב את חיך כדי להגן על חיך.

כל המושגים האלה: כבוד, חופש, מולדת — כשכיל מושגים ערטילאיים כאלה העולם הנאור היום איננו מוכן להתרגש. זה העולם שבו אנו חיים. זאת הבעיה האמיתית שאליה מצטרפים, כמובן, אינטרסים פוליטיים עכשוויים. אבל, בעבר היו מתמודדים בצורה אחרת עם האינטרסים הפוליטיים. לכן כל כך חשוב שמציון תצא תורה אחרת. היא יצאה כל הזמן, כל השנים.

אין זאת ההזדמנות לבוא היום ולבקש את ממשלת ישראל, אם כי על הנושא הזה — היהודים והסלקציה — אומר כמה מלים. עמדנו פה ודיברנו על שחרור המחבלים. כולנו יודעים, וגם הממשלה יודעת, ולכבודו של שר החוץ, ממלא-מקום ראש הממשלה, הייתי אומרת, שהוא בכל זאת ניסה איכשהו להודות שהממשלה הרחיקה לכת. אין זאת ההזדמנות לדבר היום על הממשלה. אבל, מהדונן הזה צריכה לבוא הבעיה אל העולם לערוך חשבון-נפש על כניעתו לטרור. יש ההפרדה הזאת — ארגון אש"ף הוא לא רק ארגון טרור, הוא גם ארגון פוליטי. מתחילה ההבחנה. ההבחנה הזאת היא אם כל חטאת, מפני שהיום שום מדינה באירופה לא יכולה — ארצות-הברית עדיין יכולה, אבל גם היא בסכנת הידרדרות בנושא הזה — לומר: לא

מדיניות כלשהי, נכנסים שיקולים אחרים. אך כל זמן שמדובר בחטיפה לשם שחרור שבויים או אסירים, לפי דעתי השיקול הקרינלי הוא לשחרר את החטופים מהר ככל האפשר ובלא פגע.

ההנחה שכניעה לחוטפים גוררת חטיפות נוספות היא מופרכת מיוחדת. הייתי נדרש אולי לסוגיה זו ומרחיב עליה את הדיבור אלמלא שמעתי את ראש הממשלה, מר שמעון פרס, מגיב על הטענה הזאת כאשר מישור העלה את ההשערה שהחטיפה הנוכחית של מטוס T.W.A. באה כעקבות עסקת השחרור עם גיברלר. ראש הממשלה אמר, שאין הנחה כוזבת מזאת שהשחרור ההוא גרם לחטיפה הזאת. הייתי מרחיב ואומר: ההנחה שכניעה בהודמנות אחת מולידה אוטומטית ניסיון חטיפה נוסף היא הנחה מופרכת שאין לה יסוד, וכל מקרה ספציפי של חטיפה מוכיח זאת.

הדאגה של ממשלות במקרה כזה ליוקרתה היא באמת אחד הדברים הפחות מתקבלים על הדעת והפחות מובנים. על איזו יוקרה מדובר כאן? היוקרה האחת שהממשלה יכולה להבטיח לעצמה היא שחרור החטופים במהרה, וכל סיכון של חייהם, וכל המשכת הסבל, הצער והחרדה, אינם מוסיפים יוקרה אלא פוגעים ביוקרה.

כאשר למקרה המסוים שאנחנו דנים בו היום, אני רוצה להבהיר קודם כל, שמתוך עקביות בעמדתנו העקרונית, אנחנו שוללים את תפיסתם של בני ערובה בכל מקום בלא יוצא מן הכלל. תפיסתם של בני ערובה מטילה על אנשים חפים מפשע את האחריות למעשי ממשלות, ארגונים ותנועות, ואין לכך כל הצדקה. גם לא יכולה להיות לכך כל הצדקה. במקרה זה אנחנו מגנים במיוחד ובהדגשה מיוחדת את הפרדתם של אנשים הנושאים שמות יהודים מהאחרים, כגילוי של הידרדרות חמורה, שבשום אופן אין להשלים אתה. לכן אנחנו קוראים לחוטפי המטוס האמריקני לשחרר מייד ובלא תנאי את נוסעי המטוס בלא אבחנה, משום שהם אינם אחראים לא למעשיה של הממשלה האמריקנית, לא למעשיה של ממשלת ישראל ולא למעשיה של כל ממשלה אחרת. וכאזרחי מדינת ישראל אנו, אנשי סיעת הרשימה המתקדמת, תובעים מן הממשלה לשחרר באופן מיידי ובלא תנאי את כל בני הערובה הלבנוניים והאחרים המוחזקים בכלא עתלית בניגוד לחוק ולאמנות הבין-לאומיות.

אני מצטער מאוד, אינני מקבל את הצעתה של חברת הכנסת חייקה גרוסמן, — לשתוק עד יעבור זעם, או עד יעבור המשבר, עצה כזאת מזכירה לי יותר מדי את העצה שקיבלנו עם פרוץ המלחמה בלבנון — לשתוק עד יעבור זעם.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מי אמר את זה?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
את אמרת את זה רק לפני כמה רגעים מכאן — לא להשיא עצות, לא לדרוש דרישות עד אשר המשבר ייפתר. ובכן, אינני מקבל את זה.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
אמרת שהכנסת לא צריכה לתת עצות אופרטיביות —

היור"ר ש' הלל:

על זה בדיוק חולק חבר הכנסת פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):
על זה בדיוק אני מגיב.

רציתי עוד לומר לשר הביטחון, שאין לי טענות על הדרך שבה הוא ביטא את הדברים. להיפך — אני מוכרחה להודות בכך — ולא מפני שאני בעד. מכחינת החוכן לא היתה לי ביקורת, אבל לא כך לגבי הצורה. מותר לנו להתרגז לפעמים ולומר דברים בטון מסוים. יש לנו גם כל הסיבות לעשות זאת. אסור לנו להיכנע חמדי ללחצים, לשניאות או למדיניות מוטעית. הזעם בארצות-הברית לא התחיל בגלל זה במיוחד. אפילו נאמר שאפשר היה גם בלי זה, ושוה הגביר את הזעם, אני מוכנה לקבל שזאת היא עובדה.

אנחנו באים ללמד את העולם שלא להיכנע לטור. למדינת ישראל, במשך כל השנים ותחת כל הממשלות, יש מדיניות האומרת: מלחמת חורמה בטרוריסטים בכל מקום שיהיו. עובדה היא, אולי במידה מסוימת בקשר למלחמת לבנון, שיש פיתוח גדול בפרופיל הזה של המלחמה שלנו בטרור. הוועות של ישראל, שהגיעו לכל מקום בעולם, התקצרו, ולא מפני שאין לנו משאבים מספיקים, אלא מפני שכל נושא המאבק ירד במדינה הזאת: כל הנכונות להיאבק על דברים פתחה. יש לכם פחד מאותה מהומה שעושים סביב מדינה של כוחניות.

היור"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן, זמנך תם.

גאולה כהן (התחיה-צמת):

אני מסיימת. כבר אמרתי פעם אחת מעל במה זו, שכל מה שהשגנו בארץ הזאת השגנו בכוח הרוח, בכוח המוטיבציה, בכוח השיר ובכוח החלום. כך השגנו את כל מה שבנינו פה. אבל, כשהצטרחנו להגן על מה שבנינו, נאלצנו לעשות זאת בכוח הכוח, כי רצו לעקור את העץ ולהרוס את הבית שבנינו. לכן לא מובנת לי אותה הרגשת נחיתות שיש אצלנו, כאשר מדינה כמו שלנו, עם אייבים כמו שיש לנו, משתמשת בכוח. אסור לנו גם להתיר הרגשה כזאת כלפינו בעולם, ובמיוחד באמריקה, אלא להיפך.

אני מבינה שהעמדה היום היא בעד מדיניות של אי-כניעה לטרור, ואני חושבת שאנחנו חייבים לעמוד במדיניות זו. השחרור המעט-מעט הזה צריך לקבל את האופי הראוי לו. וצריך לשמור על כך שיהיה ברור שאין בזה כניעה לתכתיב של החוטפים. אם ארצות-הברית תרצה מאתנו עזרה, לא רק עלי-ידי עמידה איתנה אלא גם באופציה צבאית, או שתתחייב עזרה מאוחר יותר, אני חושבת שמדינת ישראל חייבת לאותה לה, לרמוז לה או לומר לה: כן.

היור"ר ש' הלל:

חודה. אני מזמין את חבר הכנסת מאיר כהנא. הוא איננו. אני מוחק את שמו מהרשימה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הניסיון של עמידה נוכח מקרה של חטיפה הוא, לדאבונו, ניסיון שאנחנו נתקלים בו מפעם לפעם זה שנים רבות. עוד לפני שנים הצעתי, במאמר שפרסמתי, את העיקרון המנחה, שלפי דעתי צריך לנקוט אותו בלא יוצא מן הכלל. יש לנקוט את כל האמצעים הדרושים כדי למנוע חטיפות, ולעשות את כל אמצעי המניעה מתחכמים עד כמה שאפשר ויעילים עד כמה שאפשר. אבל כרגע שהחטיפה בוצעה, השיקול העיקרי והראשון צריך להיות: לאפשר לחטופים לחזור מהר ובלא פגע, כל עוד הדרישה היא לשחרור עצירים או אסירים, ואולי אפילו מתן כסף, כפי שקורה מדי פעם. ברור שכאשר הדרישה היא לנקיטת מדיניות שונה או

ישראל וממשלת ארצות-הברית נגדרות בלא רצון לעימות, והעימות קיים ואין כל טעם להתעלם ממנו.

בעניין זה אני מציע שממשלת ישראל תשחרר את השיעים כפי שהיא אמרה שהיא תעשה, והפעם בלי לברוק עד כמה הדבר הזה קשור עם התפתחויות במצב הביטחון בדרום-לבנון, כי מצב הביטחון שם הולך ומתערער, כפי שאנחנו רואים, וזאת בעקבות ההשתוללות של הכנופיות של צד"ל, צריך לתת את הדעת בעניין זה לאספקטים נוספים ומיוחדים: א. שחרור בני-הערוכה הלבנונים יגלה התחשבות במשפחות החטופים ויהווה מחווה לעם האמריקני, שהרי הוא יתרום בלא ספק ליורה שחרור חטופי מטוס T.W.A., והציבור בארצות-הברית וממשלת ארצות-הברית ממתינים למחווה זו: ב. שחרור לאלתר עוד יוכל להיראות כפעולה הנעשית מתוך רצון חופשי, שחרור שיידחה למחר או למחרתים ייראה, ובצדק, כפעולה שנעשית תחת לחץ גלוי או מסווה של ממשלת ארצות-הברית. מעשה היום ייחשב לצעד הומני; מעשה מחר ייחשב לכניעה פוליטית.

דבר נוסף, הממשלה הבטיחה לציבור סיום מלא של ההרפתקה בלבנון עד 1 ביוני 1985. פירוש הדבר הוא פינוי מלא ושחרור מלא. למעשה, הממשלה מפירה את הבטחתה לציבור, ולא רק שאין היא מפנה את לבנון ומתפנה ממנה עד אחרון חיילי צה"ל, אלא היא ממשיכה להחזיק אורחים לבנונים בכלא, יקראו להם עצורים, מתכלים, חטופים או בני-ערוכה — המלים לא משנות: המצב המשפטי והאנושי הוא שקובע. זוהי חסכוכת קשה, יש בידי ממשלת ישראל מפתח להיחלצות מן החסכוכת, ואני מציע לממשלת ישראל לעשות את המעשה ולשחרר את השיעים מוקדם ככל האפשר, ועל-ידי כך לתרום תרומה ישירה ומיידית לשחרור חטופי מטוס T.W.A., וכדרך זו גם להיחלץ מעימות מיותר וקשה שהולך ומתהווה בין ישראל לארצות-הברית. תודה.

היו"ר ש' הלל:
תודה.

טו. הצעה לסדר-היום האזרחים הלבנונים המוחזקים בישראל והצורך לשחררם

לאחר והמשך המעצר של מאות האזרחים מהלבנון נושאים בחובם כל יום נוסף סכנות חדשות ואזור ושלומם ומהווים עילה לפרובוקציות חדשות וקרקע לתוקפנות מחודשת נגד עמי האזור ומדינותיו.

חטיפת המטוס האמריקני של חברת T.W.A. וריכוז כוחות הצי השישי האמריקני בעקבותיה, התוכנית של הנשיא רייגן להטיל מצור כלכלי וצבאי על לבנון והאימים במכבצי מלחמה חדשים נגד הלבנון — ונשמעים גם איזמים נגד סוריה — חייבים להדאיג את כל מי שחוד לגורל האזור ולעניין השלום, וחמורים לא פחות הם קולות ההירד והעירוד להפעיל כוח צבאי, קולות הנשמעים מהחלונות הגבוהים בישראל.

הודעונו היום לשמוע את דבריו של שר החוץ וממלא-מקום ראש הממשלה מר שמיר, שישאל מוכנה להשתתף במצור אמריקני על כיירות, האם הממשלה קיבלה החלטה לצאת מחדש למלחמה תוקפנית בלבנון בשירות הבזוי של ארצות-הברית? התפתחות מסוכנת זאת, עם סכנת התלקחות של מלחמה רבת, צומחת על רקע הכיבוש והתוקפנות הנמשכים של ממשלת ישראל בלבנון ובאזור ונתמכת על-ידי ממשלת ארצות-הברית.

ויקטור שפיטוב (מפ"ס):

היא אמרה לא לתת עצות. אי-אפשר להגיד שהיא אמרה לשחק.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ובכן, כרגע אני משיא עצה, העובדה שהאסירים השיעים ככלא עתלית הם בני ערוכה מוכחת על-ידי דוברים רשמיים שחזרו וטענו, כי עצירים אלה מוחזקים כערוכה להשגת ביטחון בדרום-לבנון, וכי שחרורם מותנה במצב הביטחון שם. זוהי שיטה פסולה ומסוכנת, שהרי מחר תיעשה חטיפה של אזרחים ישראלים או אחרים כדי לכפות על הממשלה מדיניות זאת או זאת. זהו בדיוק אותו מקרה של חטיפה שהוא המסוכן ביותר והרה הסכנות גדולות ביותר, ואני מצטער מאוד, שממשלת ישראל, באזור הזה לפחות, היא הראשונה שעשתה חטיפה כזאת.

אני רוצה להביא לתשומת לב חברי הבית, כי מייד כשנודעה כוונת שלטונות הביטחון להעביר עצירים שיעים ממחנה הכליאה באנצאר וממחנקי כליאה אחרים בלבנון אל תחומי ישראל ביקשתי להעלות את הנושא בשאילתא בעל-פה לשר הביטחון, אך היא לא אושרה על-ידי נשיאות הכנסת. בעקבות זאת שיגרתי מכתב לשר הביטחון ובו ציינתי, שההכנות הנעשות בכלא 6 כדי להכשיר אותו לקליטת הנחטפים והשכויים בני הערוכה מלבנון, מעידות על כוונה מסוימת מאוד, כתבתי שהעברת עצירים ממדינה למדינה היא הפרה של אמנה בין-לאומית שישראל חתומה עליה, אולם, הפעם לא מדובר בהפרה גרידא אלא במעשה אייולת, שאיני יודע מי אחראי לו, העלול להסחיים בכי רע. שהרי העברת השיעים, ומדובר כנראה בשיעים בכירים, אל תוך תחומי הקו הירוק מזמינה את השיעים להעביר את מאבקם מתחומי לבנון לתוך שטחה של ישראל.

כפי שהדברים התפתחו, המעשה שנעשה היה ערמומי אף יותר משאפשר היה לצפות. הם העבירו את המאבק אל תחום אחרייתה של ממשלת ארצות-הברית ויצרו מצב שבו ממשלת

היו"ר ש' הלל:

כנושא דומה, אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת תופיק טובי, שיעלה את הנושא עכשיו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעתי היא לקיים דיון בצורך לשחרר את העצורים מלבנון הנמצאים בישראל. כל יום שבו נמשך מעצרם של למעלה מ-730 אזרחים לבנונים בישראל מוסיף חטא על פשע המלחמה הנפשעת שטרם הסתיימה ועל עצם מעצרם של אזרחים אלה בכלא בישראל.

המשך מעצרם של אזרחים מלבנון בניגוד לאמנת זינבה ולכל חוק בין-לאומי הוא ביטוי להמשך המלחמה שהחלה ביוני 1982 נגד לבנון. שחרור מאות אזרחים אלה הוא צורך חיוני להפסקת פשע המלחמה הנמשכת, בניגוד להודעתה של הממשלה, בתופים, ובמחולות, על החזרת צה"ל הביתה, ובניגוד להצהרתו של ראש הממשלה, שישאל הפסיקה את מעורבותה בלבנון גיאוגרפית ופוליטית.

חברי הכנסת, המשך הכיבוש הישראלי בלבנון, באצטלה של אזור ביטחון, המשך פעילותם של שכירי החרב של הגנרל

בשחרור העצורים, או בעזרה לארצות-הברית בנושא חטיפת מטוס ה-T.W.A., רק אם תפנה ארצות-הברית? האם אין בכך הפיכת האזרחים הלבנונים העצורים בישראל לנושא לסחר-מכר טמא, מלוכלך, בין ישראל לארצות-הברית, כדי להפיק ממנו רווחים מפוקפקים?

חברי הכנסת, אילו כיבדה ממשלת ישראל את החוק הבין-לאומי, היא היתה צריכה לשחרר את מאות העצורים מהלבנון מזמן, עוד לפני הבאתם לישראל. התביעה לשחרור מאות בני-ערובה אלה היתה צודקת ודחופה מהיום הראשון של העברתם בכוח לישראל, אך כיום היא דחופה יותר, תקיפה יותר, בגלל הצורך הדחוף להפסיק ולסיים את המשחק המסוכן בגורלם של העצורים החטופים, הלבנונים, הפלשתינים, האמריקנים והאחרים.

זהו צורך דחוף כדי להפסיק את הניצול ההרפתקני של הפרובוקציה המפוקפקת של חטיפת מטוס ה-T.W.A. כדי להדליק אולי אש מלחמה תוקפנית חדשה באזורנו, שכיטלונה יהיה אף חמור מזה של קדמתה.

אנו קוראים לממשלת ישראל לשחרר מייד ובלא כל השהיה, בלא כל סחר-מכר, את האזרחים הלבנונים והפלשתינים החטופים המוחזקים עליהם, ויהיה בכך צעד בכיוון להרגעת האזור מהעזועים שגרמה מלחמת הלבנון. הגנו מציעים דיון בנושא זה.

היו"ר ש' הלל:

תודה, אני מודה מאוד לחבר הכנסת חופיק טובי. רשות הדיבור לשר הביטחון. אדוני השר, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, היום הוא היום העשירי לחניית מטוס חברת ה-T.W.A. החטוף כנמל-התעופה של בירות. עוד קודם לכן היתה זו של המטוס בידו טוריסטים שיעים הוכרה לאומות העולם עד כמה חמורה פגיעתו של הטרור, כל טרור, והטרור השיעי בפרט. והנה פעם נוספת נאלצים בני תרבות כאשר הם שם, האמונים על משטר דמוקרטי, לחוש סלידה ושאת נפש מול הגילויים הברוטליים שהם ביסודו של הטרור ולהתקומם נגד תוצאותיו, כל דבר אנושי וזר לטרור, ואחזקתם של אזרחים אמריקנים חפים מפשע כבני ערובה כידיהם של טוריסטים שיעים כנמל-התעופה של בירות היא עדות לכך.

ממשלת ישראל מגנה בחריפות ובתקיפות את חטיפת מטוס ה-T.W.A. ממשלת ישראל מגנה בחריפות את אחזקתם של אזרחים חפים מפשע כבני-ערובה. מי כמו העם בישראל מבין את סבלם וסבל משפחותיהם. מי כמו אזרחי מדינת ישראל, שהיוותה ומהווה מטרה מרכזית לטרור הערבי, האסלאמי, הפלשתיני והבין-לאומי, מבין את חזרתם וכואב את כאבם.

חברי הכנסת, ממשלת ארצות-הברית, הנשיא רייגן, סגנו, מזכיר המדינה ומזכיר ההגנה הצהירו בנושא חטיפת המטוס על מדיניות של אי-כניעה לסחטנות הטרוריסטית. ממשלת ארצות-הברית הבחינה, שאין היא מבקשת ממדינות אחרות, לרבות ישראל, לעשות כן. אנו למודי סבל הטרור. אנו שרבים בנו היו לקרובותיה, מטיבים להבין מדיניות זו, מכבדים ומעריכים את אומץ הלב ונחישות הדעת שבה. לפיכך, אף הודענו לממשלת ארצות-הברית על נכונותנו לשתף פעולה כעניין זה — והבהרנו זאת בדרכים המקובלות ואף בפומבי.

חברי הכנסת, אם נכונות הידיעות שלפיהן הופרדו אחרים מבני-הערובה משאר החטופים בשל שמם היהודי, כלומר בשל

חברי הכנסת, אנו גיינו ומגנים את חטיפת מטוס הנוסעים האזרחי של חברת ה-T.W.A. האמריקנית, את ההתעללות בנוסעיו והפיכתם לבני ערובה, את הפרדת נוסעיו היהודים מנוסעים אחרים. אנו מגנים את זאת ומשמעים שוב את תביעתנו לשחרר את המטוס ואת נוסעיו בלא דיחוי.

שיטות טרור אלה אינן מקדמות שום עניין צודק, ככל שהיה צודק, אלא כסופו של דבר מזיקות לו, כשהן מהוות לפעמים עילה לטרור מסיבי, המוני, כפי שהיה לאחר מעשה ההתנקשות בשגריר הישראלי בלונדון, ששימש עילה להדליק מסע טרור מוכן ומזומן, מהאכזריים ביותר, נגד העם הלבנוני והעם הפלשתיני, כדמות המלחמה התוקפנית בלבנון ביוני 1982.

הגנו מזהירים מהאיומים ומההכנות האמריקניות למלחמה תוקפנית נגד סוריה ולבנון. מזהירים מהתוכנית להטיל מצור צבאי וכלכלי על לבנון — שאליו מיהר להצטרף שר החוץ ומלא מקום ראש-הממשלה מר שמיר — באצטלה צבועה של מלחמה בטרור, כשהנשיא רייגן והפנטגון יוזמים ומנהלים במצעי טרור בין-לאומיים מסוכנים ביותר נגד ניקרגואה, נגד עמי אמריקה המרכזית, וכשאבירי הטרור הבין-לאומי האלה מלכים את הטרור של כוחות השחור מימי הביניים באפגניסטן נגד העם האפגני וממשלתו החוקית הנאורה. כל אלה הם מסעות שממשלת ישראל תומכת בהם כאילו הם הגנה על העולם המערבי החופשי והנאור בכיכול.

אנו מזהירים מניצול חטיפת המטוס כדי לתרץ תוקפנות מלחמתית חדשה, כדי לנסות ולהכתיב שוב ללבנון, לעם הפלשתיני ולסוריה את מה שלא הצליחו להכתיב על-ידי המלחמה התוקפנית בלבנון, שנכשלה.

חברי הכנסת, 735 אזרחים מלבנון, העצורים כיום במחנה עתלית בישראל, נותרו אחרי שחרור ה-31 לפני יומיים, והם מה שנשאר מ-1,200 אזרחים לבנונים ובחלקם גם פלשתינים תושבי לבנון, שנעצרו והועברו לישראל ב-2 באפריל שנה זו ממחנה המעצר באנצאר.

אזרחים אלה מלבנון, שנעצרו ברובם במצעי הטרור של כוחות הכיבוש הישראלי שדורשים נגד תושבי דרום-לבנון כתקופת הנסיגה הישראלית, הובאו ונעצרו בישראל בניגוד לכל חוק בין-לאומי ובניגוד לאמנת ז'נבה הרביעית, מ-12 באוגוסט 1949, שעליה חתמה ישראל.

ארגון הצלב-האדום הבין-לאומי בז'נבה, ואפילו ה"סטטיסטיקס-דפטרמנט", האשימו בשעתם את ממשלת ישראל בהפרת סעיף 49 של אמנת ז'נבה הרביעית, שאסרה במפורש העברה אינדיבידואלית של אנשים כבוח משטחים כבושים לשטחה של מעצמה כובשת, או לכל מקום אחר. העברה זו אסורה ויהיו המניעים שלה אשר יהיו. סעיף 147 של האמנה מגדיר העברה זו כהפרה חמורה של אמנת ז'נבה מספר 4. העברה זו היא למעשה פעולת חטיפה, היא מעשה טרור חמור המבוצע על-ידי ממשלה שצריכה לסמל חוק וסדר.

הרמטכ"ל משה לוי נשאל על-ידי כתב העיתון "לה מונד" ב-4 באפריל שנה זו: "מתי תשחררו את העצורים מאנצאר שהועברו לישראל?" והוא ענה: "זה יהיה תלוי במצב שיתהווה בלבנון כאותם שטחים שבהם חיים עצורים אלה". מהי משמעות דברים חמורים אלה, אם לא הודעה ואזהרה שמאות עצירים לבנונים אלה מכפרי דרום-לבנון יוחזקו כבני-ערובה לגבי מה שיתרחש בדרום-לבנון? מהי משמעות הרמזים הנשמעים בחוגי הממשלה, שנהיה מוכנים לרוץ

אורה נמיר (המערכ):
על דעת עצמו.

שר הביטחון י' רבין:

כאשר להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת תופיק טובי, כרצוני להבהיר: העצורים שהוחזקו במרוצת המלחמה בלבנון, לכל אורכה, במחנה אנצאר נעצרו על-ידי כוחות הביטחון בגין פעולות הרג, פציעה וסיכון כוחותינו בלבנון, בשלב ראשון היו ביניהם יותר טרוריסטים של אש"ף. לאחר מכן יותר טרוריסטים שיעים, רובם היו מעורבים בפעולות פיגוע ממשיים נגד צה"ל. מעצרים בלבנון נעשה כחוק, בהתאם להוראות אמנת ז'נבה הרביעית.

ב-8 ביולי 1982 התקין שר הביטחון אריאל שרון, בהסכמת הממשלה, תקנות שעת-חירום (מעצרים בשעת-חירום מיוחדת), התשמ"ב-1982, שעמדו בתוקף למשך שלושה חודשים. התקנות הוארכו באמצעות חוק להארכת תוקפן עד ליום 7 במרס 1983. ב-22 באוגוסט 1983 התקין שר הביטחון משה ארנס תקנות שעת-חירום (אחזקתם של עצורים מלבנון במעצר בישראל), שעמדו לפונ מקץ שלושה חודשים, והוארכו מאז ברציפות לתקופות של חצי שנה בכל פעם, באמצעות חוק להארכת תוקפן. אם כן, הליכי העברת עצירים מלבנון לישראל והחזקתם בישראל לא החלה לאחרונה. זהו ההליך הנמשך שנים.

לאחרונה, כאשר פונה מחנה אנצאר פעם נוספת, והעצורים שהיו בו הועברו לישראל, הכריז דובר צה"ל, כי ההעברה היא זמנית והעצורים ישוחררו בשלבים בהתאם להתפתחות המצב הביטחוני בדרום-לבנון.

מאז ההעברה שחרר צה"ל מעת לעת קבוצות של עצורים, ובכוונתנו להמשיך במדיניות זו גם בעתיד. על-פי החלטות הממשלה, המטרה הסופית היא, שלא יישארו עצורים לבנונים בישראל.

ב-12 במאי 1985 האריכה הכנסת את תוקפן של תקנות שעת-חירום (החזקת עצורים מלבנון בישראל). העצורים מוחזקים במעצר מכות תקנות אלה. תקנות אלה נוסחו באופן העולה בקנה אחד עם הוראות אמנת ז'נבה הרביעית והן מבטיחות לעצורים זכות להיפגש עם עורך-דין ולהגיש ערר על מעצרים כפני וערר ערר שכראשה יושב שופט מחוזי. גם נציגי הצלב-האדום נפגשים עם העצורים באורח סדיר. וכל פנייה של הצלב-האדום לביקור במחנה המעצר נענית.

כדאי אולי לתת נתונים: בטרם שוחררו ה-31, היו 766 לבנונים במעצר. ה-31 ששוחררו על-פי ההליך המשפטי כללו 23 שיעים, 5 פלשתינים, 2 סונים לבנונים ואחד שאיננו יודעים את הגדרת זהותו. נותרו בעתליה 564 שיעים, 136 פלשתינים ו-36 סונים.

אני מדגיש: אין טעם בשום ניסיון להקביל את מעמד חטופי המטוס T.W.A. שהם כאמת אורחים תמימים שאין להם כל נגיעה בשום דבר, למעמד העצורים בלבנון. האחרונים ביצעו פיגועים כזה"ל, רבים מהם ידיהם מגואלות בדם חיילי צה"ל. רבים מהם השתתפו בפיגועים שלא פגעו באנשי צה"ל, ואחרים שותפים למערכת הארגונית שתכליתה היתה לפגוע באנשי צה"ל.

אדוני היושב-ראש, אני מציע להעביר לוועדת החוץ והביטחון את ההצעות לסדר-היום, למעט ההצעות של חבר הכנסת מתתיהו פלד ותופיק טובי, שאותן אני מציע להסיר מסדר-היום.

יהדותם, לא יחפו על כך הצהרות כאילו כוונת החוטפים אינה פגיעה ביהודים אלא מאבק בציונים. אנו סולדים מן ההבחנה ומן הדירוג של בני אנוש על-פי דתם ואמונתם. בקורבנותיו של הטרור הזה כעבר לא נקבלו לעולם, ואנו חרדים לגורלם של מי שהוטל איום על חייהם בשל כך. חוששני שהפרשה הזאת טומן הסתיימה.

אדוני היושב-ראש, בימים האחרונים, ואף מעל דוכן זה, שמעתי את הטיעון כאילו ההסכם לחילופי שבויים בין ישראל לארגונו של ג'יבריל היווה מניע, האיץ או חיזק את הטרוריסטים השיעים לחטוף את-המטוס האמריקני. כרצוני לקבוע חד-משמעית: אין לדברים אלה כל בסיס. הבל הבלים הם. יש בהם, לצערי הרב, מידה רבה מדי של האשמה עצמית ומקום לאחרים לשמוט את הבסיס למאבקנו בטרור.

עוד לפני ביצוע ההסכם לחילופי שבויים עם ג'יבריל חטפו טרוריסטים שיעים, בשלוש השנים שחלפו, שישה מטוסים. איננו מדבר על ניסיונות רבים נוספים, אני מדבר על חטיפה בפועל, אם זה מטוס רומני או מטוסים לוביים או מטוסים צרפתיים או מטוסים קפריסאיים. האם זה התחיל ב-20 במאי? אילו דרכי הבל אלה?

האשמת ממשלת ישראל, מתוך ישראל, כאילו החלטתה להסכים לחילופי השבויים בתנאים שבהם אלה התקיימו נותנת לגיטימציה לסחטנות ולפיכת גם לחטיפת מטוס T.W.A. כמזה כראייתה של ישראל כאחרית או כמי שגורמת לכל חטיפת מטוס כמאן ואילך.

אוסף ואומר: אל נשכח, שתשעת חיילינו ששוחררו לאחר שנפלו בשבי בלבנון, בשתי עסקות, בנובמבר 1983 יובמאי 1985, מארגוני הטרור של פת"ח וג'יבריל, לא נפלו בידי ארגוני הטרור כתוצאה מפעולת טרור יזומה במגמה לחפוס בנייעורבה. הם לא היו כמו האנשים כמו במטוסי "סבנה" ו"איי-פרנס" לאלזיר, או אפילו כמו קורבנות ניסיונות החטיפה, חפיסת בני הערובה במעלות, בנהרייה, כמלון "סכוי", באוטובוס הדמים, או כפי שקרה עכשיו — בחטיפת מטוס T.W.A. חיילים אלה, שנפלו בשבי, נשלחו למלחמה על-פי החלטת ממשלת ישראל. הם נשבו בימי מלחמה ועל אדמת אויב. אנב, חלקם נפלו בידי הסורים והועברו לארגוני הטרור. הממשלה ששלחה אותם למלחמה הזאת היתה אחראית להחזרתם הביתה, והיא עשתה כן בתוקף אחריותה ובנסיבות סבוכות — מציאות שנבעה ממלחמה יזומה שלנו בארגוני טרור.

אני מציע וחוזר ומציע לחברי הכנסת, שאל נטיל על עצמנו אחריות ואל נספק צידוק לפעולות טרור שאנו מחעבים, מגנים ומתנערים מהן. אם יש בשיעים חוטפי מטוס T.W.A. שמץ אחריות, הם, והם בלבד, אחראים למעשיהם, לפשע הנחשב המתחולל ונמשך בבירות, על אדמת לבנון.

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת, החשש לגורלם של בני הערובה האמריקנים מאלץ את ממשלת ארצות-הברית ואותנו, אלה שיש כרצונם של החוטפים לעשותם בני-סחיטה גם בפרשה זו, לנהוג באיפוק, בתכונה. הלוואי שסיומה של הפרשה יחול בקרוב ויהיה בלא אכזות נוספות.

נמנעתי מלהשיב על הדברים הקשורים להתבטאות שלי או להתלטות ממשלה. אחזור אליהם, במידת הצורך, רק לאחר סיום הפרשה של חטיפת מטוס T.W.A. ובני-הערובה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
על דעת מי הצהיר שר החוץ שהוא מוכן להשתתף במצור על בירות?

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' שריד לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' לין לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א"ח שאקי לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ז' עטשי לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ח' גרוסמן לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ההצעה להעביר את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ג' כהן לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת כהן-אבידב, שריד, לין, שאקי, עטשי, גרוסמן וגאולה כהן הועברו לוועדת החוץ והביטחון.

אנחנו עוברים עתה לשתי ההצעות לסדר-היום ששר הביטחון הציע להסיר מסדר-היום, הצעותיהם של חברי הכנסת מתתיהו פלד ותופיק טובי.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' פלד

— מיעוט

בסדר-היום בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת

— רוב

מ' פלד בסדר-היום ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' פלד בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

בעד ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ת' טובי

— מיעוט

בסדר-היום בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת

— רוב

ת' טובי בסדר-היום ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ת' טובי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שהצעותיהם של חברי הכנסת מתתיהו פלד ותופיק טובי הוסרו מסדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לשר הביטחון. אני צריך לשאול את המציעים ששר הביטחון הציע להעביר הצעותיהם לוועדת החוץ והביטחון, האם הם מסכימים להצעה זו. חלקם אינם, אני מניח שאין להם התנגדות.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אלה שאינם, אני מציע להסיר את הצעותיהם מסדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

אני שואל את חבר הכנסת מאיר כהן-אבידב, האם הוא מסכים להצעה להעביר הצעתו לוועדת החוץ והביטחון? לא שמעתי התנגדות.

אני שואל את חבר הכנסת יוסי שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): במקרה זה תשמע הסכמה.

היו"ר ש' הלל:

האם חבר הכנסת יוסי שריד מסכים?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): מסכים.

היו"ר ש' הלל:

אני שואל את חבר הכנסת אמנון לין.

אמנון לין (המערך):

מסכים.

היו"ר ש' הלל:

אני שואל את חבר הכנסת אבנר חי שאקי.

אבנר חי שאקי (חזית דתית לאומית):

מסכים.

היו"ר ש' הלל:

אני שואל את חבר הכנסת זיידן עטשי.

זיידן עטשי (שינוי — מפלגת המרכז):

מסכים.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת חייקה גרוסמן?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):

מסכימה.

היו"ר ש' הלל:

חברת הכנסת גאולה כהן? — לא שמעתי שהיא מתנגדת.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. נצביע בנפרד על כל הצעה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מציע להצביע כל הצעה בנפרד.

היו"ר ש' הלל:

נצביע כל הצעה בנפרד.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת מ' כהן-אבידב לוועדת החוץ

והביטחון נתקבלה.

טז. הצעה לסדר-היום

המצב בשטחים, ההסכם הירדני-הפלשתיני והצורך ביוזמות מדיניות חדשות

כעלי-כרית ותומכים. המשך הסכסוך הביא למלחמות, לשפיכות דמים, לחוסר אמן ולא יציבה. ניסיונות רבים נעשו כדי לפתור במצעים צבאיים את הבעיה הפוליטית באזור. ניסיונות אלה נחלו כישלון חרוץ, ומלחמת לבנון היתה העדות האחרונה לכישלון זה.

ההתפתחויות באזור הולידו מצב חדש, המאפשר פתיחה במשא-ומתן לפתרון הסכסוך באזור. התרחקות אש"ף מסוריה, הכינוס בעמאן, ההתקרבות לירדן, התהוות הציר המצרי-הירדני-הפלשתיני, הזוכה לתמיכה מסיבית של העולם הערבי, האווירה הבין-לאומית, השיחות בין המעצמות — כל אלה יוצרים מצב חדש שיש לנצלו לקידום תהליך השלום באזור.

ההסכם הירדני-הפלשתיני האחרון בא כהמשך לתהליך ממושך של גיבוש עמדה ירדנית-פלשתינית אחידה. הסעיפים המרכזיים בהסכם, כפי שפירט אותם טאהר אלמצרי, שר החוץ הירדני, דיברו על קבלת העיקרון של שלום תמורת שטחים, על פתרון קונפדרטיבי ירדני-פלשתיני, על פתרון צודק לסכסוך באזור, על ניהול שיחות במסגרת משלחת ירדנית-פלשתינית משותפת ועל ועידה בין-לאומית.

המלך חוסיין הוסיף בביקורו האחרון בארצות-הברית, שאש"ף מוכן להכיר בהחלטות האו"ם 242 ו-338, ושהוא מוסמך להכריז זאת בשם הארגון. הנהגת אש"ף לא הכחישה הכרזה זאת.

ההסכם הירדני-הפלשתיני האחרון התבסס על החלטות ועידת רבט משנת 1974, כאשר החליטה הפסגה הערבית שאש"ף הוא הנציג היחיד והבלעדי של העם הפלשתיני. מאז לא קמו גורמים פלשתיניים וערביים רציניים אשר ערערו על קביעה זאת. הארגון זכה להכרה בין-לאומית רחבה. כל הניסיונות שנעשו בעבר ונעשים היום למציאת תהליך — נכשלו. הפלשתינים כגדה, ברצועת-עזה, בעולם הערבי ובתפוצות רואים באש"ף את נציגם היחיד. מי שרוצה פתרון לסכסוך חייב לנהל משא-ומתן עם הנציגים הלגיטימיים של הפלשתינים ולראות את המציאות כפי שהיא.

רבים בציבור הישראלי, פוליטיקאים ואחרים, מכריזים: עם אש"ף לא נשכ למשא-ומתן; עם פלשתינים אחרים — כן. לדעתי יש כאן מעין הונאה עצמית.

מיכאל איתן (הליכוד):

גם ראש הממשלה אומר את זה, ראש המפלגה שלך. אל תגיד: יש האומרים זאת. תגיד: ראש הממשלה ויושב-ראש מפלגת העבודה שמעון פרס.

אורה נמיר (המערך):

מה אתה אומר לו מה להגיד? אתה יכול לא להסכים, אבל הוא אומר מה שהוא חושב.

עבדאללה דראושה (המערך):

עכשיו אני מדבר, אני מציע את ההצעה לסדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אני מעריך מאוד את מידת הרענונות שלכם בשעה זו. בינתיים חבר הכנסת דראושה מדבר, והוא יגיד מה שהוא רוצה להגיד.

עבדאללה דראושה (המערך):

אכן, אש"ף הוא אויב של ישראל. אבל, אם רוצים להגיע

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה להצעה לסדר-היום של חבר הכנסת עבדאללה דראושה: המצב בשטחים, ההסכם הירדני-הפלשתיני והצורך ביוזמות מדיניות חדשות. בבקשה, חבר הכנסת דראושה.

שר הביטחון י' רבין:

אני לא אוכל לענות, כי בגלל עניינים רחופים אני חייב לעזוב את הישיבה.

קריאות:

נרחה זאת לשבוע הבא.

היו"ר ש' הלל:

לא, אני מצטער, איננו יכולים להעביר הצעות משבוע לשבוע.

שר הביטחון י' רבין:

אני מודיע שאני לא אשאר פה.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה — יענה מי שירצה לענות, ואנחנו נעמיד את ההצעה להצבעה. בבקשה, חבר הכנסת דראושה.

קריאות:

— — —

היו"ר ש' הלל:

איננו יכולים לנהוג כך. בכל יום רביעי מתחיל המצעד של דחיית ההצעות לשבוע הבא. אם רוחים את ההצעה — לי אין התנגדות לכך — אינני מתחייב שהיא תבוא בשבוע הבא או בעוד שבועיים. היא תבוא אחרי כל ההצעות שתלויות ועומדות. איננו יכולים כל שבוע לעשות אותו דבר.

יקטור שמטוב (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, האם התקנון מאפשר לאיש האופוזיציה להשיב במקום השר?

אמנון לין (המערך):

אני אשיב.

היו"ר ש' הלל:

מי שירצה להשיב יצביע, והיושב-ראש יקבע. כינתיים אתם עוד לא יודעים מה להשיב.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מוכן להשיב.

היו"ר ש' הלל:

אני רואה שיש הרבה מתנדבים להשיב. כינתיים מתנדבו לשמוע.

עבדאללה דראושה (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הסכסוך כמורה התיכון החל בין שתי תנועות לאומיות, בין שני עמים, העם היהודי והעם הפלשתיני. שני הצדדים טענו וטוענים לזכויות היסטוריות, דתיות ולאומיות על אותה כבדת ארץ. שני הצדדים העלו ומעלים טיעונים צודקים. אני מאמין שלשני העמים יש זכויות צודקות, לשניהם יש שורשים עמוקים ורצף היסטורי באדמה הזאת. שניהם השתמשו בכלים שעמדו לרשותם כדי להבטיח את זכויותיהם ולממש את מאווייהם הלאומיים. ומכאן התפתח מאבק ממושך ואלים, כשכל צד מנסה לגייס לו

בעצמם ולתבוע ממערכת הביטחון להנהיג בשטחים. "יד חזקה" משבשת את המהלך התקין של החיים ומעבירה את האווירה בין שני העמים. יש להורות על הפסקה מיידית של סגנון הריסת הכתים ולהתנגד לשיטת הגירוש אשר המתנחלים חוזרים ודורשים להנהיגה.

דרושה מדיניות ליברלית בנושא איחוד המשפחות, אשר תפתור בעיות אנושיות ואישיות כואבות וכן תמנע מעשי שחיתות העלולים להיגרם כתוצאה מהשיטה הנהוגה היום. הנהגת מדיניות ליברלית בהתייחסות למסודות החינוך, ובמיוחד לאוניברסיטאות, והרחבתם תביא להרגעת הרוחות ויהיו לה השלכות חיוביות רבות. יש לתת הקלות באישור חוכניות ורשיונות בנייה לתושבים. דובר רבות על פתיחת בנק ערבי, אך הדבר טרם יצא לפועל בגלל התנאים הקשים שמעמידים היזמים. פתיחת בנק יכולה לקדם את האוכלוסייה המקומית ותעודד פיתוח תעשייה, חקלאות וחינוך מקומיים.

יש לגשת מייד למינוי חמישה ראשי ערים ופקידים בכירים מבין התושבים המקומיים. יש להפסיק את עבודת הפקידים הישראליים, צבאיים ואזרחיים, אשר עוסקים בעניינים אזרחיים, ולמנוע תחתם מקומיים. הצבא צריך להתעסק בנושאים כיטחוניים בלבד. לאחרונה נרדע לי מאנשים מוסמכים שתורו מידן. שהממשלה הישראלית מסכימה למינוי מידי וכבת אחת של חמישה ראשי ערים ערבים במקום הקצינים הישראליים.

צריך למנוע בית-דין צבאי גבוה לערעורים בשטחים, כפי שנהוג בכל מערכת משפטית, כדי שתהיה בפני גאשמים אפשרות של ערעור בפני בית-דין גבוה לאחר שנשפטו בבתי-הדין הצבאיים הרגילים הקיימים כיום.

יש להפסיק את המעשים הבלתי-אחראיים והנפשעים אשר חלק מהמתנחלים מבצעים בשטחים נגד התושבים המקומיים. מעשים אלה פוגעים באוכלוסייה המקומית ובדמות המדינה כולה.

אני רוצה לפנות לכבוד שר הביטחון, שאינו כאן, ולבקשו שיקיים פגישות חכופות עם אנשי הציבור בשטחים, כדי לשמוע מהם ולשוחח אהם על הבעיות הכואבות להם. פגישות אלה ייתנו לשר הביטחון הזדמנות להכיר מקרוב ובאופן אישי את האנשים ואת התנאים, במקור ראשון ולא רק באמצעות פקידים וקצינים, אשר ראייתם אינה חופפת תמיד את ההתפתחות החברתית והפוליטית באזור. הפגישות ייתנו הזדמנות טובה לשני הצדדים לפתוח בידיאלוג ובשיחות שעשויות לפתור בעיות ולמנוע הצטברות של רגשות קיפוח, שנאה ומרידות.

אין לשכוח שבכל פתרון שיהיה ובכל מצב שיתהווה התושבים הפלשתינים בשטחים הם השכנים של הישראלים. יחסי שכנות טובה עדיפים על שנאה ואווירה עכורה.

אני מדגיש את אמונתי, שביצוע תקין של צעדים אלה ייצור אקלים נוח למשאומתן בין ישראל למשלחת ירדנית-פלשתינית ויכול לקדם את תהליך השלום באזור. אני מאמין שאלה צעדים מחויבים מהמבצעים הקיימים. מי שרוצה בשלום אמתי חייב לראות את המציאות הקיימת. שאיפה לשלום מחייבת פשרה וגם ויתורים משני הצדדים.

במשך אלפי שנים חיו יהודים וערבים באזור הזה. שני העמים ידעו תקופות רבות של יחסי זוהר וקרבה. התקופה החדשה ידעה סכסוך ארוך וממושך, אשר גבה מחיר דמים כבד משני העמים: חללים, אלמנות ויתומים. ואין מוזכר רק כתוצאות הרסניות של אוכדן חיי אדם אלא גם במשכרים

לשלום. צריך לדבר עם האויב. אין שום צורך בניהול משאומתן לשלום בין ידידים. כשמדברים עם אויב, אין פירושו של דבר שמאשרים את מטרותיו או את דרכי פעולתו. ישראל דיברה בעבר עם אויבים שלא הכירו בה קודם. גם כיום מדברים ומנסים לדבר עם "אויבים" שלא מכירים בישראל.

ממשלות ישראל, של הליכוד ושל המערך, ניהלו בעבר משאומתן עם אש"ף באמצעות שליחים רשמיים ולא רשמיים שלהן או של צד שלישי, כמו במסגרת חילופי השבויים. או כדי להגיע להסכם הפסקת האש בצפון בשנת 1981. אש"ף גם עמד בהסכמים הלא-כתובים, החליף שבויים ושמר בקפדנות על הפסקת האש כמשך חודשים רבים, והיה שקט בצפון. הארגון הראה שהוא מוסמן להגיע להסכם בשם הפלשתינים וגם לקיים אותו.

אין בין הפלשתינים שום גורם רציני שיכוא למשאומתן עם ישראל בלא הסכמת אש"ף. אין זה עניין של נציגים מזוהים עם הארגון או מזדהים אתו. מי שיכוא למשאומתן עם ישראל חייב לקבל "אור ירוק" מנהגת אש"ף. גם חוסין לא יכוא למשאומתן בלא סיכום עם הפלשתינים.

למען קידום תהליך השלום באזור, אני קורא מכאן לאש"ף להכריז באופן חד-משמעי על נכונותו להכיר במדינת ישראל, על כסיס של הכרה הרדית וסימולטנית, ושיכרז על נכונותו לבטל אתם סעיפים באמנה הפלשתינית המבטאים אי-הכרה בישראל בזכויות של העם היהודי.

ברבזמן אני קורא לממשלת ישראל להכריז על נכונותה לנהל שיחות ישירות עם משלחת ירדנית-פלשתינית משותפת, אשר תכלול נציגים פלשתינים מוסמכים מטעם אש"ף, ושהממשלה תכריז על נכונותה להכיר בזכויות האומיות של הפלשתינים, ולהגיע להסדר על כסיס של פשרה טריטוריאלית מהותית בגבולות 1967.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני קורא לשני הצדדים להכריז על הפסקה מיידית של כל מעשי האיבה באזור לשנה אחת לפחות, כדי ליצור אקלים נוח לניהול המשאומתן בין המשלחות. המשלחות ייפגשו פנים אל פנים כתיאור ערבי ובין-לאומי. הנציגים ייפגשו לשיחות, וייתכן שאלה יהיו ממושכות, קשות ומייגעות, אך אני מאמין שניתן להגיע להסכם שלום שיביא קץ לסכסוך הדמים באזור.

הרוב הגדול של העם הפלשתיני בגדה המערבית ובצוועת-עזה תומך בהסכם הירדנית-פלשתיני האחרון. ההסכם זוכה להד ערבי ובין-לאומי חיובי, והוא יוצר תפנית חיובית והזדמנות פז שיש לנצל למען קידום תהליך השלום במזרח התיכון. יש לגשת לנושא במלוא הרצינות הדרושה, אסור להתעלם מהכיוונים החיוביים הבורים.

למען יצירת אווירה נוחה ומקילה, אני פונה לשר הביטחון — וחבל שהוא יצא ועזב אותנו — ומציע לנקוט צעדים חיוביים שתהיה להם השפעה חיובית על חושבי השטחים ועל מערכת היחסים באזור. אני מתכוון להצעות לשיפור איכות החיים בגדה ובצוועת.

בתקופה האחרונה חלו כמה שינויים לטובה במדיניות משרד הביטחון בשטחים: חלו הקלות בגשרים, הותרה הכנסת כספים בלי הגבלה לשטחים, נפתחו מחדש המעברים במחנות הפליטים, מוסדות החינוך פועלים בצורה מסודרת וחלה רגיעה כללית. אך יש לנקוט צעדים נוספים המתחייבים מן המצב הקיים. יש להשתחרר אחת ולתמיד מהשימוש ב"יד החזקה". לא כססמה ולא כשיטה, כפי שמנסים המתנחלים לקבוע

היו"ר ש' הלל:
אילו הצעות אחרות?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אם יש הצעות אחרות.

היו"ר ש' הלל:
חבר הכנסת תופיק טובי, יש פרוצדורה ואני אקפיד עליה.

אני שואל את חבר הכנסת עבדאללה דראושה, האם הוא מסכים לבקשה של הממשלה לדחות את ההצבעה לשבוע הבא.

עבדאללה דראושה (המערך):
מסכים.

היו"ר ש' הלל:
יש הסכמה של חבר הכנסת דראושה, ואני מבין שאין בכנסת התנגדות לדחיית ההצבעה בעניין זה לשבוע הבא.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זאת אומרת, נדחה את תשובת הממשלה והצעות אחרות, אם יבואו.

היו"ר ש' הלל:
זה ברור, אני דוחה את התשובה וההצבעה וכל המשתמע מכך לשבוע הבא. בשבוע הבא יהיה כל הצעה שתהיה.

יז. הצעות לסדר-היום תעלת הימים

להשתרש כארץ, של פרודוקטיביות, של שורשיות, של כיבוש השממה — איך פרויקט כזה הגיע למקום שאליו שהגיע, כאשר הוא נעשה בדרך שנעשה, בפזיזות וכבדהלה.

אני סבור שצריך לדון בכך, כיוון שצריך ללמוד מהדברים, ובעיקר משום שלא די להתאבל על הנפל הזה, אלא צריך למצוא מהר פרויקט חדש ומתאים, כדי שהרעיון הזה לא ייתם עם הכישלון הנוכחי.

חברי הכנסת, אניני יכול שלא לומר, שהפרויקט הזה נפל לא במקרה. הפרויקט הזה נפל לא לפני שהיו אזהרות רבות מאוד שהוא לא יוכל להתבצע, ושאלו הוא יתבצע — הוא יהיה כישלון חרוץ, ושאלו הוא יתבצע ולא יהיה כישלון — אזי עלותו למדינה תהיה גבוהה ביותר, כפל כפליים מעלות כל פרויקט שצריך לתת אותן תוצאות; ושאלו חס וחלילה הוא יתבצע כנסיבות האלה, תהיה בו גם סכנה חמורה מבחינה מדינית.

האזהרות היו רבות ביותר. כלכלני משרד האוצר של השר ארידור — לא של, לא של המערך — הזהירו שהפרויקט הזה לא כדאי, ואף-על-פי-כן ניגשו לבצעו. ראש הממשלה דאג מנחם בגין הזמין את יורם ארידור למשרדו ונזף בו, ומייד נעלמה ההתנגדות. חברי ועדת המשנה הכלכלית לבריקת הפרויקט, ובכללם פרופסור שיינסקי, התנגדו, ולמרות הכול ניגשו לביצוע. על אף שפרופסור שיינסקי זעק והתריע בכל מקום, שהפרויקט לא כדאי וחשובי הרבייה הם מזויפים והם יהיו כה גבוהים שלא יהיה אפשר להקים את הפרויקט הזה במחיר שתוכנן — אף-על-פי-כן ניגשו לבנייה. חישכו שהנוק למפעל האשלג שלנו יהיה חמור ביותר וההערכות נעו בין 70 מיליון דולר ל-270 מיליון דולר — ואף-על-פי-כן הלכו בנחישות וניסו להגשים את הפרויקט.

כלכליים, חברתיים ופוליטיים שונים שנבעו מהמלחמות. המשך האופציה המלחמתית מהירד ומפחד. ההתפתחות הטכנולוגית כאזור מאיימת בהרס הרדי איום, שאנו וילדינו נסבול ממנו בחווה ובעתיד. יש רק אופציה אחת — האופציה המדינית, דרך המשא-ומתן שתוביל לפשרה בין שני העמים, היהודי והפלשתיני, שצריכים להפוך לבעלי-ברית ולא לאויבים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, רות חדשה מנשבת כיום באזור. ההסכם הירדני-הפלשתיני והנכונות הערבית להכיר בישראל מחייבים היענות חיונית. שיפור איכות החיים בשטחים יהווה צעד מחושב וחכם. אכן, האחריות מוטלת על הממשלה כולה, אבל אחריות מיוחדת מוטלת על שר הביטחון, כשר המופקד על השטחים. אני מאמין שהוא יכול לתרום רבות ליצירת תפנית חיובית במערכת היחסים היהודית-הערבית ובחיי האזור כולו.

היו"ר ש' הלל:
תודה. חברי הכנסת, יש אלי פנייה מהממשלה לבקש לדחות את ההצבעה בנושא הזה לשבוע הבא. לפי הסדר שקיים בנושא, על-פי סעיף 93, אני צריך לשאול קודם כול את המציע האם הוא מסכים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עם ההצעות האחרות?

היו"ר ש' הלל:
אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: תעלת הימים. אני מזמין את חבר הכנסת רן כהן, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אדוני שר האנרגיה והתשתית, בכואי להעלות היום את ההצעה לדון בחיסולו של פרויקט תעלת-הימים, אניני יכול שלא לחזור ולקראו קטע מספרו של תיאודור הרצל "אלטנלינד", פשוט כדי להזכיר דברים שורשיים בציונות. הוא מתאר בספרו איך "רק הגברים המשיכו ונסעו בדרך הקצרה לצד העמק, ראי התכלת של ים-המלח השחרע לפני עיניהם, המולה רבה נשמעה מרחוק, קול מימי התעלה שהובאו הלום עליידי הנקבות מהים התיכון וחרמו במפליתם לעומק". זה היה החלום. אך כאשר ניגשו לבצע אותו בידים שלומיאליות — זה נראה בתמונה שאנחנו רואים לפנינו באותו פרסום של משרד האנרגיה והתשתית. לו ראינו, חברי הכנסת, מקרוב את פניהם המתייכות והמאושרות של ראש הממשלה דאג מנחם בגין, של שר האנרגיה דאג יצחק מודעי ושל אחרים סביב מפת תעלת-הימים, ומתחתיה התגדרה: "אם תרצו — אין זו אגדה".

הדבר הזה הסתיים בימים אלה כצורה של פארסה, ואי-אפשר שלא לכוא לכאן ולשואל: כיצד התחוללה הפארסה הזאת?

היו"ר ש' הלל:
על זה נאמר: "צוחק מי שצוחק אחרון".

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כיצד קרה שרעיון מהיפים ביותר אולי שהציונות יצרה, חלמה וניסתה להגשים, רעיון הכולל בתוכו כמה מרכיבים יסודיים, של שותפות של כל העם היהודי, של הניסיון

של תעלת־הימים היה מביא על מדינת ישראל מלחמה וראית. אגב, יש לשים לב, שהפרויקט הזה איננו בנתיב שחזה אותו חוזה המדינה תיאודור הרצל. כבר הוא דיבר על הנתיב חיפה-בית־שאן ודומה; כבר אז דובר בנתיב הקשור בפתרון שאיננו למורת רוחם של השכנים אלא בהסכמתם. האזהרות בעניין הזה היו של רבים, לרבות חבר הכנסת העשירית אמרי רון, שהתירע על כך הרבה פעמים. הנוק האנוש, על־פי הערכת מומחים, למפעל האשלג הירדני היה לחלוטין בלתי מתואם. מילא, על הנוק למפעל האשלג שלנו יכלו לומר שזה נוק עצמי, ומותר להבקיץ "גול" עצמי כזה, אבל מה על הבקעת ה"גול" הזה לרשת של היריב, כאשר מדובר באינטרסים חיוניים שלו? זה אולי הנס היחידי, וצריך לברך עליו, בכישלון המפעל הזה.

היום אנחנו חייבים לנסות ולמצוא מוצא מעניין זה של הפרויקט שנכשל. אינני יכול שלא לומר שקצה נפשי כמה ששמעתי בתודשים האחרונים, על הניסיונות לאלץ את שר האנרגיה הנוכחי להפעיל ולהמשיך להקציב הקצבות משמעותיות, שהיו מתכוונות בוודאות, בעקבות הכסף שכבר התבזבז, ובלבד שפרויקט־נפל זה ימשיך להתקיים על גבה של הממשלה הנוכחית. זאת, רבותי חברי הכנסת, במקום להסיק את המסקנה הפשוטה ולקום היום ולהכריז הכרזה פשוטה, אמיצה, וכנה שהפרויקט הזה היה פרויקט־נפל, כישלון מיותר, מדיק, מטעה.

אולי רצוי גם הפעם שראש הממשלה לשעבר יצא משחקיו ויחתום על מכתב הודאה בכישלון הזה. כי הוא נחזק לאמינותו שבינינו לבין העם היהודי, ושיישלחו מכתבים ובהם בקשות סליחה לאותם אנשים שהוטעו, ויאמר כמפורש שהפרויקט הזה סגור ומסוגר ואין לו פותח. הוא לא מוקפא, לא במקרה, לא במגירה ולא בשום מקום; הוא נגמר.

אבל, כדי שניתן יהיה להפיק משהו חיובי מן הכישלון הזה, רבותי חברי הכנסת, צריך שמייד, ובפורום הנכון, ייבדק פרויקט חדש, פרויקט אמיתי, פרויקט יסודי, וייבדק המשמעות הכלכלית, היבט האנרגיה, מקורות המימון, תוכניות פיתוח הנגב ויס־המלח — כדי שלא נאבד את אחיזתנו בחזון וביכולת להתקדם ולהתפתח.

הפרויקט יכול להיות פרויקט נפלא שגם יפתח את מדינת ישראל, גם יענה על הצרכים הכלכליים שלה, גם יעלה בקנה אחד עם השלום במינו, ויבני לבין השכנים שלנו — שיוכלו גם הם להפיק משהו ממנו, ואולי אף יסכימו להיות שותפים לו.

אלה הפרויקטים שצריך לפתחם, ושהיו יסודיים ומסודרים.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):
כבר יגאל אלון, זיכרונו לברכה, בדק בזמנו את האפשרות המדינית של שיתוף פעולה עם ירדן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת ז'אק אמיר, אילו הלכו בדרך שבה הלך סגן ראש הממשלה דאז יגאל אלון, זיכרונו לברכה, וחשבו באותם כיוונים, נדמה לי שלא היו מגיעים גם לכישלון המחפיר שאליו הגענו כיום. תודה.

הי"ד ש' הלל:
תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת עוזי לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, פרויקט תעלת־הימים נדון — והיה נשוא יכוח ציבורי במשך פרק זמן ארוך —

כל זה נעשה גם תוך כרי תרמיות. בוועדה יותם, התכרה המבצעת, הכינו דוח ש"עובד ונערך" לטובת ההקמה, תוך שימוש ברמאות ובזיוף עמדותיהם של האנשים שעליהם היה צריך להסתמך — ואף על־פייכן הפרויקט הוקם.

הדרך היתה פשוטה: לקחו ומינו כראש הפרויקט אדם שהפרויקט הזה היה נחוץ לו מכל בחינה שהיא, לבר מן הבחינה העניינית — הפרופסור יובל נאמן. הפרויקט היה נחוץ לו בעיקר מהבחינה הפוליטית.

גאולה כהן (התחייה צמחית):
הוא התחיל בזה עוד לפני שהיה פוליטיקאי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הפוליטיקה הכתיבה את עיוות הנתונים, את עיוות ההיגיון, את עיוות ההכרעות הדמוקרטיות, את עיוות דעותיהם של האחראים שבדקו את הפרויקט, ובדרך זו נעשה הדבר.

אולם, חברי הכנסת, בדרך הזאת לא נקבר רק כסף, אם כי נקבר הרבה מאוד כסף במונחים שבהם מדברים בימים האחרונים מעל הכמה הזאת. 15 או 18 מיליון דולר שכבר נקברו הם הרבה מאוד כסף. כסף שהוא נחוץ בימים אלה לשיקומם של אנשים, לשיקומן של קהילות, לריפוי מכאובי אנשים, לריפוי מכאובי פרויקטים כלכליים, והכסף הזה הלך לאיבוד.

מיכאל איתן (הליכוד):
אצל בלאס הלך יותר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה נכון. זה חבל מאוד, ומותר לזעוק גם על זה. חבר הכנסת איתן, זכותך וזכותי לבוא ולזעוק גם כשהולך הכסף אל בלאס, אבל גם כשהוא הולך אל תעלת־הימים, אף שזה היה כישלון של הממשלה שלך. זו לא בושה. זה אומץ לב לבוא ולהגיד: נכשלנו. צריך לעשות זאת. בעיקר כאשר הכישלון הזה קשור גם בדברים יסודיים שאינני מאמין שחברים בליכוד, שהכישלון הזה הוא נחלתם, לא אכפת להם מהם. אני בטוח שאכפת להם. הפרויקט הזה היה צריך להביא אנרגיה למדינת ישראל, ואם היא לא תושג בדרך הזאת, דבר אחד כבר בטוח — שהיא תושג בפיגור של הרבה מאוד שנים, כי עכשיו צריך להתחיל לחשב ככול מחדש, למצוא מקורות, ליצור אומן מחדש, והדברים אינם פשוטים.

אבל, גם את החזון ביזינו וקרענו לגזרים והכפשנו וירקנו בפרצופו. כי בשם החזון הייתי צריכים לראות את הדברים שאמר ראש הממשלה דאז מנחם בגין ליהודים שבאו והתגייסו לתרום את תרומתם למפעל הזה, או יותר נכון לקנות "בונדס", שתופסים אומנם גם היום, אבל הם נוצרו במיוחד לשם זה. הם תרמו 100 מיליון דולר, והסכומים האלה זרמו לכיסו של האוצר, ורק חלקיק קטן מהם הוצא על הניסיון הביזוני שנגמר כפי שהוא נגמר.

חברי הכנסת, התקווה לפיתוח הנגב — ואני מאמין כי היא נחלת כלנו — ספגה מכה אנושה. התקווה לפתח את יס־המלח פיתוח מואץ ורציני נפגעה אנושות, לעניות דעתי. אבל, מה שנפגע בצורה הקשה מכולם היא האמינות שלנו בעיני יהדות העולם לגבי פרויקטים כלכליים בעלי מעוף, בעלי חזון, בעלי רעיון של הצלח עם ופיתוחו, שאנו רוצים לשתפה בהם. זה נכשל בכישלון הזה. ואין בושה לבוא ולומר זאת, אפילו אם הדבר כואב ביותר.

ברשותכם, חברי הכנסת, אינני יכול שלא לומר, שיש אולי נס בכישלון הזה, אולי הנס היחידי בכישלון הזה. הפרויקט הזה

לפרויקט הזה, מעבר לחשיבות התרומה שלו למשק האנרגיה, והיא גדולה, יש חשיבות גם בהקטנת התלות של ישראל במקורות אנרגיה, משום שבאן תופק האנרגיה ממקום אחר, היתרון הנוסף, והוא לא כומת כלל ולא נכנס לחישובים של הגורמים השונים, קשור בפיתוחו של צפון הנגב, בכיסוסו ובפיתוח מקורות עבודה מגוונים ויציבים לאוכלוסייה מגוונת. יש יתרונות נוספים לטווח הארוך יותר — פיתוח חקלאות מייתר ופיתוח תיירות. כל אלה, חבר הכנסת רן כהן, לא נכנסו כלל לניתוח. כל הניתוח שנעשה הביא בחשבון אך ורק את התיכונים הכלכליים, והם, על פניהם מצביעים על ערך חיובי, נקי, כולל.

חבל שהאשמת את חבר הכנסת יובל נאמן בגישה פוליטית צרה, שהביאה לכל המסקנות. אני חושב, שכוודאי נוכח החומר החדש שהצטבר, אין למסקנה הזאת בסיס. אני סבור, למשל, שמסקנתך בעניין הנזק שייגרם לירדנים אין לה מקום. כוודאי כאשר מדובר על אגירה שאובה, שבה אין מזוימים את מי הים התיכון פנימה כלל. אבל, הדבר המעניין הוא, שגם אילו נעשה הפרויקט הזה בשלמותו, עם התעלה, עם הזרמת המים, כי אז, על-פי דוח שהוציאה האקדמיה הלאומית למחקר בירדן, למפעל האשלג הירדני לא צפויה שום סכנה. אדרבא, אפשר שלדבר הזה עוד תהיה תועלת.

רן כהן (והתנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — — 40 מיליון דולר למפעל האשלג הירדני.

עוזי לנדא (הליכוד):

חבר הכנסת רן כהן, אינני מסתמך במקרה זה על מומחים מישראל. אני מסתמך על דוח שקראתי. הוא מצוי ביד, אם כי לרוע המזל לא כאן. אשמת להראות לך אותו. הוא כתוב אנגלית. הסמל שתמצא על גביו הוא סמל הממלכה ההאשמית של ירדן. הוא אומר במפורש ההיפך מן הדברים שאותה מצביע עליהם.

מעבר לזה, אתה מדבר על כך שהפרויקט עולה הרבה כסף — אני חושב שכל אדם שהתעסק בפרויקטים בהיקף הזה עוד יאמר לך, שהכסף שהוצא על בדיקת הפרויקט כולו — ואתה מדבר על הפרויקט כולו — בשעור של 1.5 עד 2 מיליארדי דולרים, הוא טיפה בים בהשוואה למחקרים מן הסוג הזה, בדיקות ייתכנות מן הסוג הזה. כאשר מדינה נכנסת לפרויקטים גדולים, וחלקם נמצאים בלתי כדאיים, עליה לשלם לפרויקטים אלה עולים כסף. רק חבל שגישה פוליטית קובעת שהפרויקט אינו כדאי. עוד לפני שנכנסים לפרויקט עצמו. כך מנסים לסוכב את כל הנימוקים האפשריים, גם בשלב הנוכחי הזה של הקמת מפעל האגירה השאובה, כדי להביא למסקנה שלילית, שלפחות במקרה הזה אין לה מקום.

אני גם סבור, שלעניין פיתוח מקורות חשמל אלטרנטיביים עדיין יש די זמן לא רק להקים מפעלי חשמל, שיצטרכו לספק את האנרגיה הזאת. כרגע מתנהלים ויכוחים בין כמה חברים בכנסת כפורומים שונים ובין משרד האנרגיה, שמה עוזי אפשר לדחות את רצונה של חברת החשמל להקים מפעלי כוח נוספים.

ברצוני לחזור עכשיו אל הודעת השר שחל באמצעי התקשורת לפני שבועיים. השר הציע להביא להפסקתו של הפרויקט. מעבר לעובדה שהשר אמר שאין כסף, הוא עוד הוסיף, כי ההחלטה נפלה נוכח חישובים שהראו כי מחירי הנפט הנמוכים לא יעלו בשנים הקרובות, ועקב כך ירדה האפשרות לרווחיות. אחד העיתונים דיווח, כי השר אמר שהפרויקט ייסגר משום שהבדיקות גם הוכיחו שהכדאיות איננה נראית סבירה בזמן הנראה לעין. לפי כל התחשיבים,

יחידה אחת, המתחילה בתעלה שמוצאה בים התיכון וסיימה במפעל להפקת אנרגיה על הצוקים של הריאירי מעל ים-המלח.

כתורשים האחרונים עבר פרויקט זה בחינה וחולק לשני שלבים. שלב אחד — שלב התעלה מן הים התיכון ועד לצוקים שמעל ים-המלח; והשלב השני — בניית מפעל להפקת חשמל בשיטה של אגירה שאובה. בהנחה שאם בשלב הראשון לא תיכנה התעלה ישתמשו תחילה במפעל האגירה השאובה להפקת חשמל, ולכשירחוב וכאשר תימצא הצדקה כלכלית לשלב הראשון, כלומר לחפירת התעלה, יבנו אותה.

על כן, כאשר שר האנרגיה מר שחל הביא את הנושא בתחילת חודש פברואר לדיון בוועדת הכלכלה הוא הוצג בהרחבה וקיבל ביטוי במסקנות שוועדת הכלכלה פרסמה. בין השאר אמרה ועדת הכלכלה, שלאחר בחינת האינוורמציה שהובאה בפניה, היא ממליצה כי יושלמו בהקדם המבחינים והסקרים כאשר לייחכנות ולכדאיות של שלב א' של תוכנית תעלת-המים, או תחנה ההידרו-חשמלית, וכי הממשלה תקציב 2.5 מיליוני דולרים הדרושים לכך. עוד הוסיפה הוועדה, שהיא קוראת למשרד האנרגיה לפעול למימוש התוכנית לגיוס הון לפרויקטים שלא ממקורות ממלכתיים. כמובן, הוועדה ביקשה משר האנרגיה לדווח לה באורח שוטף על הנעשה, והבטיחה שהיא מודעת תעוקב אחר הפרויקט הזה.

לאחר שהשר שחל הצג את הנושא בוועדה, הוא הציע לממשלה להחליט בעניין, ובדברי ההסבר אמר, בין השאר, כי לפי תוצאות עבודת הקונסורציום — ואנחנו מדברים על שתי חברות, אחת אמריקנית ואחת סקוטית, אשר בדקו את הנושא הזה בדיקה מפורטת, לאחר כל הוויכוחים שהיו ולאחר כל הבדיקות המפורטות — המפעל בכללותו, והכוונה גם לתעלה וגם למפעל האגירה השאובה, מראה על תועלת נקייה חיובית. לפי כמה תסריטים, צפויה אפילו תועלת גבוהה, ולפי מקצת התסריטים, הפסימיים יותר, צפוי ערך שלילי. לעומת זאת, בדיקות הקמת השלב הראשון של הפרויקט במפעל של אגירה שאובה מראות ערך נקי חיובי בולט. יחסית להשקעה, אני מדבר על הבדיקה ברמה המפורטת ביותר, שנעשתה על-ידי צוות מומחים בין-לאומי בעל מוניטין בתחום הזה, כל האחרים שערכו ניתוח של הפרויקט לא יכלו להשתוות לצוות זה לא במומחיות, לא במידת הפירוט ולא בעומק החקירה.

לכן, הממשלה — אנחנו מדברים על 17 בפברואר — החליטה בסופו של דבר: אנו מחליטים לכצע את הבדיקה הדרושה, שתאפשר החלטה באשר לעתיד, פרויקט תעלת-המים, ולהטיל, על שר האוצר ועל שר האנרגיה והתשתית למצוא דרך למימון הבדיקה האמורה, אם לא יוסכם הדבר ביניהם, יובא הנושא מחדש לשיבת הממשלה.

אני רוצה לחדר. עדיין לא מדובר על החלטת הקמה. אלא על השלב האחרון של בדיקת כדאיות לפני ההחלטה הסופית, כי מדובר בפרויקט גדול ביותר. בשלב זה ממש כל הסימנים מצביעים, שיש ערך חיובי נקי בולט לפחות למפעל האגירה השאובה שעליו דובר.

אני מבקש להדגיש, שפרויקט זה נועד להקמת מפעל לייצור אנרגיה, ושם הוא לא יזקם, יהיה צורך להקים מפעל אחר. כבלים אחרות, כסף יוצא. יש עוד ויכוחים מה הוא השיעור, מה הוא הדיק. אבל, כסף יוצא. וההשאלה היא, האם התחנה תהיה תחנה של אגירה שאובה, או — וקורב לוודאי שכן יהיה — תחנה לפחם.

לא כדאיים, יהיה רציני, אילו היתה גישתו של משרד האנרגיה בטיפולו בפרויקט זה רצינית, ואילו האוירה ששר האנרגיה הנוכחי היה יוצר היתה מעודדת משקיעי חוץ באופן חד-משמעי, ואילו הושקע זמן ראוי לכריזתו של פרויקט תעלת-הים — כי אז היה הפרויקט הזה עומד במצב אחר לגמרי. אילו השקיע כבוד שר האנרגיה מעט מן המרץ שהוא השקיע בטאבה, ב"אתא", במשא-זמנת עם מצרים וכמשא-זמנת על קמפ-דייוויד, בסוירים באנגליה ובפירושים על הסכמים שנעשו בארצות-הברית — כבוד השר שחל בטאבה, כבוד השר ב"אתא", פיגארו פה, פיגארו שם. רק במשרד האנרגיה פיגארו לא נמצא. אילו היתה גישה רצינית, אז היה הפרויקט ששר האנרגיה והתשתית מופקד עליו נמצא היום בשלב של החלטה — ולוא החלטה שלילית, אפילו הפוטנציאל לגבוי הוא חיובי.

לצער, הגישה שגילה משרד האנרגיה בחודשים האחרונים אינה רצינית, והיא עלולה לסחוט את הגולל על פרויקט שעשוי להיות חשוב למשק האנרגיה של מדינת ישראל ולהוסיף נדבך לפיתוחה של ההתיישבות בנגב ולביסוסה. חודה רבה.

היור' ש' הלל:

חודה לחבר הכנסת לנדאו. רשות הדיבור לכבוד שר האנרגיה והתשתית.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הנושא של מפעל תעלת-הים אינו יורד מסדר-היום של הממשלה ושל הכנסת זה קרוב לעשר שנים. כדי שלא לגזול מזמנכם היקר יותר על המידה, אתרכו בדברי תשובתי בשני נושאים עיקריים: א. תהליך קבלת ההחלטות והשלבים העיקריים בתהליך זה מאז קבלת דוח החברה: מפעל הים — תכנון כלכלי וניתוח כלכלי, כסלוי התש"ה — דצמבר 1984. דוח זה, אשר ביקשתי לקבלו מייד לאחר כניסתי לתפקיד, כדי שלא לגזור פסק-דין של סגירה רק עקב דוח מבקר המדינה ולאחר שלא נמצא מימון להמשך העבודות בחברה ולקיום התיכנית, כפי שהותוותה על-ידי המכריזים שהכריזו על המפעל; ב. מערכת השיקולים שהנחתה אותי לפעול כפי שפעלתי בשלבים השונים של תהליך קבלת ההחלטות, ובכלל זה ההחלטה להפסיק את כל העבודות הקשורות בכיוצו הפעולות במנהרת החקר.

מייד עם קבלת הדוח על מפעל הים מחברת הים-התיכון — ים-המלח נערך דיון מקצועי בהנהלת המשרד שבו נותח הדוח. מניתוח הדיון-וחשבון ניתן היה לגזור את המסקנות האלה:

על-פי כמחצית התסריטים הכלכליים, המתייחסים לעלות תחנת כוח הניזונה מפחם, מחירי הדלקים למשק ושער הריבית התחשיבי — אין הפרויקט כדאי. על-פי חלק אחר של התסריטים, הפרויקט אומנם כדאי, אבל עיתוי אינו אופטימלי. קרי, דחייה בעיתוי הקמת הפרויקט תגדיל את כדאיותו למשק.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מאיוה תאריך הדוח? על איזה דוח כבוד השר מרכי?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

יש שני דוחות. דוח אחד שהחברה הכינה, ודוח אחד של חברת B.W., שהוכן לאחר מכן.

חברת B.W. Engineers. בחנה את כדאיות הפרויקט והגישה דוח מקיף שעליו מתבסס גם הדוח של חברת הים-התיכון — ים-המלח. החברה המליצה להקים את

אם כן, מדוע המתין השר עד עכשיו, מפברואר עד יוני? אם בפברואר היו כל התחשיבים מבטיחים כל כך, מה השתנה עד יוני? איזה קונסורציום חדש, איזו תוכנית חדשה או צוות ישב ובדק את הדברים האלה באופן מפורט והגיע למסקנה שבמקום ערך חיובי בולט אנתון ניצבים לפני הפסד? מדוע לא בא השר לוועדת הכלכלה, שציפתה להתקדמות חיובית, והצביע בפניה על החלטה והמלצה נוספת שלו?

ועדת הכלכלה ביקשה המרצה לטיפול בעניין משקיעי חוץ. אבל, האוירה שכבוד השר יצר היתה אוירה הפוכה — לא לעודד משקיעי חוץ, להיפך. לדחות אותם מלהשקיע בפרויקט. השר מציג סימני שאלה האם הפרויקט יקום. האם אתם זוכרים את נוכחמבר שעבר? בדיווח בעיתון "חדשות" נאמר, שכאשר מר שחל התחיל בעבודתו כשר האנרגיה הוא למד, בין היתר, גם את פרויקט תעלת-הים. אינני מצטט מפיו. אני מצטט ממה שהעיתון כתב, כנראה בעקבות פגישה עם מר שחל. הוא לא מצא בפרויקט יותר מחלוס יפה; לא ערך כלכלי, לא ערך מעשי — שיטת הפקת החשמל במפל מים מלאכותי היא מיושנת. פרויקט כזה טוב לימים, שכבר אין מה להקים במדינה ויש להגשים חלומות. מר שחל גם הודיע באוקטובר: הוריתי לקצץ 400 מיליון שקלים בפרויקט. והדבר ידחה את המשך כריית מנהרת החקר. הדברים שנאמרו בסמינר תאריכים הם מעניינים.

בחודש פברואר דיבר השר על ערך חיובי בולט, לפחות במפעל האנרגיה השאובה, אבל בינואר, לפני כן, אמר השר את הדברים האלה, ואני מצטט מהעיתון "על-המשמר": "15 מיליון דולר הושקעו עד עכשיו בתעלת הים. אינני מתכוון לבקש העצבות נוספות לכיוצו הפרויקט, משום שאין צורך בו". במקום אחר מר שחל הזכיר שהוא חבר מפלגת העבודה, ואין לו שאיפות להקים מפעלים גרנדיוזיים, ומסקר שנערך לאחרונה החברו שתעלת הים אינה פרויקט כדאי מבחינה כלכלית והמפעל לא ימשך. ועוד אמר השר, שכרגע עוסקים במשרדו בתוכנית ל"התקפות מן הנושא". חודש אחר כך — "יתרון בולט לפרויקט הזה".

בימים אלה ממש, במכתב תשובה שכבוד השר השיב לחבר הכנסת זאק אמיר, אומר השר, שביצוע הפרויקט לא ישפר את מצבו של הדור הבא אלא ירע אותו. אני תמה: פעם אחת אומר השר מלים כאלה ופעם אחת אומר מלים הפוכות, סבבנו בשחל.

זוהי אוירה לעידוד השקעות, כבוד השר? חודש אחר — הצעת החלטה לממשלה שהיא כולה אופטימיות, וחודשים אחרים לפני כן ואחר כך מרוב השר על כך, שאלה מפעלים גרנדיוזיים, שאלה הם חלומות? האם כבוד השר מאמין שכאשר יש עניין לממשלה להביא משקיעים מבחוץ לפרויקט כדאי, יש לעניין אותם בדרך זאת?

תחושתי היא שמא יש דעה קדומה, אותה דעה שהוצגה על-ידי כבוד השר כבר בחודשים אוקטובר ונובמבר, ואפשר שהיא מאפינת את גישתו. אני רוצה לבקש מכבוד השר — שמא יוכל להביא אינפורמציה לגבי חששות שעל פניהם יש להם על מה להסתמך. יש להרגיע את מי שחשש שמא יש גישה מפלגתית צרה באותן התבטאויות ובאותה דרך שבה השר טיפל בפרויקט עד היום.

חבר הכנסת רן כהן אמר בצער: כיצד רעיון יפה, חזון גדול של הרצל הופך לפאוסה. חבר הכנסת כהן, כל רעיון יפה יכול, באמצעות טיפול לא-מוצלח, להפוך לפאוסה. חובת הכנסת לראו לכן שגם טיפול בפרויקטים שיימצאו בסיכומם של דבר

עוזי לנדאו (הליכוד):
בתקופה זאת לא היית שר.

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
הייתי שר. סלח לי, הייתי שר. ראיתי את התזכיר אצל שר
שישב לידי. אתה החלטת לשלוח אותו רק לשרים מיוחדים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
כבוד השר, אני יכול לשלוח תזכירים למי שאני מוצא
לנכון.

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
אינני בא אליך בטענות. אני מדבר על הדעה הקדומה
כעובדה.

עוזי לנדאו (הליכוד):
כל מה שהיה כתוב בתזכיר ידעת מדויקים קודמים בוועדת
הכלכלה — — —

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
לא נכון. דבר אחד לא היה ברור לי, דבר אחד לא היה ידוע
לי — שאסור בשום פנים ואופן להעביר זאת לחברת החשמל.
זה לא היה ידוע לי.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — —

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
ידידי חבר הכנסת לנדאו, מי שמטיף נגד דעות קדומות.
יבוא נא בידיים נקיות. מי שבא לומר שהגישה צריכה להיות
לא-פוליטית, ינהג נא באותה מידה. לא הייתי אומר זאת לולא
התייחסת כך. אני מציע לך הצעה אחרת לגמרי. מדוע אתה בא
אלי? לך אל שר האוצר: הוא היה שר האגריגיה והתשתית, הוא
יודע. הוא בא ואמר שאין צורך בהקצבה של סנט אחד; אנו
יודעים בדיוק את הסלע ואת טיבה ואת מהותה של מנהגת
החקר, ולכן אין צורך להמשיך ולממן — כך אמר שר האוצר.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — —

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
אני מבקש ממך שלא להפוך זאת לוויכוח. את יושב-ראש
החברה אתה מכיר. שמו אברהם שכטרמן. חוקף מינוי של
אברהם שכטרמן הסתיים. אני חידשתי אותו. על אף שהוא מן
המפלגה הפוליטית שאתה משתייך אליה. לא עשיתי שום
חשבון, בדיוק ההיפך, המלצתי לחזור ולמנות אותו. היתה לי
זכות למנות מישהו אחר. יכולתי להציע מישהו אחר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
המינוי הוא בזכות כישוריו?

שר האגריגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת רן כהן, אני רוצה לומר לך: מאחר
שהתייחסות שלי היתה עניינית וידעתי שהחברה נמצאת
בשלב קריטי, לא חשבתי שהעיתוי מתאים להחלפת
יושב-ראש. תאר לך שהייתי מחליף אותו, והמסקנה היתה כפי
שהיא — מה היה אומר אז חבר הכנסת עוזי לנדאו? אני הצעתי
למר שכטרמן להיפגש עם שר האוצר. אני אמרתי שילך וישכנע
את שר האוצר להקציב את 2.5 מיליוני הדולרים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
כבוד השר, עם כל הכבוד, זה לא לעניין. אני הייתי מציע
שתתייחס באורח שווה אל כל חברי הממשלה, ובכללם גם שר
החקר, ותעביר אל כולם את מלוא האינפורמציה — — —

הפרויקט בשני שלבים. בשלב הראשון הוא יופעל כמפעל
לאגירה שאובה, ולא ייקבע מועד לכיצוע השלב השני.

ההמלצה של חברת B.W. נשמעה לי הגיונית. מאחר
שהשוואה של המפעל השלם למפעל האגירה השאובה כשלב
ראשון העלתה את הממצא הזה: ההשקעה באגירה שאובה
בשלב הראשון מגיעה לכשליש מעלות הקמת המפעל השלם,
והתועלות משלב א' מגיעות ליותר ממחצית התועלות מהמפעל
השלם. סך הכול התועלת הנקייה של האגירה השאובה נמצאה
חיובית וגדולה מזו של המפעל השלם.

על-פי הממצאים שנתקבלו מניתוח הדין-וחשבון, ועל
סמך דיונים נוספים שנערכו בהנהלת המשרד בהשתתפות
מנכ"ל חברת היס-התיכון — יס-המלח וחבר עורריו, נוסחה
הצעת החלטה בממשלה כזו הלשון: א. יש להמשיך בבדיקת
החלק המזרחי של מפעל הימים לפי הגישה המציגה אותו
כיחידה של אגירה שאובה העומדת בפני עצמה, על מנת
להמשיך לאסוף נתונים פסיים מהשטח ונתונים כלכליים. יש
להבטיח לשם כך תקציב בהיקף שווה-ערך ל-2.5 מיליוני
דולרים; ב. יש להפסיק את הפעילות בקטעים האחרים של
המפעל, דהיינו מובילים, מנהרות, תעלות וצינורות
מחוץ-קטף ועד למאגר הרוויטות שמעל מקווי יס-המלח; ג. יש
להטיל על משרד האגריגיה והתשתית לבחון את מאזן העלות
— תועלת של המפעל כיחידה של אגירה שאובה, במסגרת
בחינת תוכנית הפיתוח של חברת החשמל, ולסיים בחינה זו
בתוך שישה חודשים; ד. סמוך לאחר קבלת תוצאות הבחינה
הנוכחית בסעיף ג לעיל יוחזר העניין לשלוח הממשלה, לשם
קבלת החלטה בדבר המשך הפעולות בפרויקט, המתחייב
מהחלטת ועדת השרים לענייני כלכלי מיום 12 באפריל 1981,
בדבר הקמת החברה.

הצעת החלטה זו הובאה לדיון בישיבת הממשלה ביום 17
בפברואר 1985, ובסימומה הוחלט: א. יש לבצע את הבדיקה
הדרושה, שתאפשר החלטה באשר לעתיד פרויקט
תעלת-הימים; ב. יש להטיל על שר האוצר ועל שר האגריגיה
והתשתית למצוא דרך למימון הבדיקה האמורה. אם לא תהיה
הסכמה ביניהם, יובא הנושא מחדש לישיבת הממשלה.
החלטה זו סומנה במספר 398.

על-פי החלטת הממשלה נפגשתי עם שר האוצר —
כידוע, היה גם שר האגריגיה והתשתית — ונסיתי לשכנעו
להקציב סכום של 2 מיליוני דולרים להמשך העבודות במנהרת
החלון, וזאת עד שוועדת השיפוט של המשרד תסיים את
עבודתה בבחינת תוכנית הפיתוח של חברת החשמל. למרות
ניסיונותי הבלתי נלאים, לא היה שר האוצר מוכן להקציב סכום
זה, בנימוק שכל הבדיקות הקשורות למפעל האגירה השאובה
כבר נעשו.

וכאן אני רוצה לרחות מעל כמה זו דברים שנאמרו, מפני
שאין להיכנס למסלול כזה של ויכוח. אני מצטער צער רב על
הנימה שבה התייחס לעניין חבר הכנסת לנדאו. לא היה טיפול
רצוני יותר מהטיפול שנושא זה זכה לו. במשרד האגריגיה
מתייחסים ברצינות לכל נושא. אני מציע לך, חבר הכנסת
לנדאו, שתתלוצץ אלי למשך שבוע ימים, או שאני אביא לך את
כרטיס העבודה, כדי שחזרע כמה זמן מוקצב לנושא זה. אולי יש
מקרים שאנשים אינם מתייחסים ברצינות למה שהיה, אך אני
מעולם לא לקחתי על עצמי ולא התייחסתי אליו ברצינות.

יש בעיה מסוג אחר לגמרי, וכדאי להזכירה. עוד לא
נתקלתי בכך. שחבר כנסת הרצגה להניע שרים להחליט החלטה
ישלח תזכיר רק לחלק מהשרים, ולא לכולם, בגלל מניע
פוליטי.

היו"ר ש' הלל:

אני מציע, אדוני השר, שלא להיכנס לוויכוח.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

אם תרשה לי, רק השאלה האחרונה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה התלוננת על שדברים נשלחו רק לחלק מן השרים. הייתי שבע רצון אילו כבוד השר עצמו היה מביא לידיעת כל חברי הממשלה את כל הדברים שבהם הוא עוסק, בעיקר כאשר הדברים הללו קשורים במשרדים אחרים. אני רוצה להעיר עוד, שכל הדברים שהיו מפורטים באותו נייר שהעברתי לחברי הממשלה האחרים, שאדוני מתלונן לגביהם, והיו ידועים לכבוד השר משיבה שהתקיימה קודם לכן בוועדת הכלכלה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת לנדאו, לפני זה שמעתי רק דבר אחד, שאתה הכנסת את שר החוץ לתמונה. אני רוצה להודיע לך בצורה ברורה וחד-משמעית: לא היה מקרה שבו שר החוץ היה צריך לדעת משהו על כל נושא שהוא והוא ולא קיבל דיווח גם בעל-פה וגם בכתב. כך אני נוהג. אני רק רוצה לומר לך, שאני חמה על כך שאתה שולח תזכיר, ואינך שולח אותו לשר הנוגע בדבר. אני פשוט חמה. אם המניע איננו פוליטי, מה סיבה מצאת לפסוח דווקא על השר הנוגע בדבר?

אבל, חברי הכנסת, העניין הוא רציני מדי מכדי להפוך אותו — — —

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

שום שר בממשלה — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבר הכנסת ז'אק אמיר, תן לי בבקשה. אינני עוסק באופרה. אולי לחבר הכנסת לנדאו יש קול יפה והוא שר באנפרות. אני אינני שר באופרה, ואני רוצה להתייחס לנושא במידת הרצינות שהוא ראוי לה.

לאור העובדה שהאוצר מיאן להקציב את הסכום של 2 מיליוני דולרים להמשך העבודות במנהרת החקר, ולאור העובדה שחברת היס-התיכון — יס-המלח היתה מתקצבת רק בחצי מיליון דולרים, החלטתי לנסח הצעת תיקון להצעת ההחלטה מס' 398 מיום 17 בפברואר. בהצעת החלטה זו ביקשתי לבטל את ההחלטה הקודמת ולהפסיק לאלתר את העבודה במנהרת החקר.

כמו כן, הצעתי להטיל על משרד האנרגיה להחליט על הדרך שבה ינוצל היריד והניסיון אשר נצבר בחברת היס-התיכון — יס-המלח לתועלת פיתוח מערכת החשמל ולהחליט על המשך תפקודם של החברה. מכתב ברוח זו נשלח ב-11 ביוני 1985 למנכ"ל חברת היס-התיכון — יס-המלח, לאחר פגישה שהתקיימה בינו לבין מנכ"ל המשרד ובינו לבין יומיים לפני כן. השיקול המרכזי שהנחה אותי בקבלת החלטה זו היה האפשרות הכמעט ודאית שתיעבר עבירה על חוק יסודות התקציב.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, עם כל הכבוד להחלטות של ועדות הכנסת או של הממשלה, יש חוק במדינת ישראל, ואני אפעל בדיוק על-פיו. אני מחויב על-פי חוק יסודות התקציב להימנע מיצירת גירעונות. על-פי החוק, אם אין תקציב להמשך עבודה, עלי להודיע לחברה השייכת למשרד, שעליה להפסיק את פעולתה, כדי להימנע מעבירה על החוק.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

תחייב את שר האוצר — — —

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

בקשר להצעת ההחלטה שעניין לא נדונה בממשלה, וכן במכתב שנשלח לחברת היס-התיכון — יס-המלח, לא דובר על סגירת החברה, אלא על הפסקת העבודות במנהרת החקר. על-פי תפיסתי ועל-פי החלטות קודמות של הממשלה בנושא זה, ההחלטה על סגירת החברה, אם תתקבל, צריכה להתקבל על-ידי הממשלה. מדובר כאן על פרויקט לאומי, ואיני רוצה לקחת על עצמי אחריות מלאה בנושא זה.

לסיים, ברצוני לסכם ולומר, שבהסתכלות לאחור, תהליך קבלת ההחלטות במשרד האנרגיה, לדעתי, היה אתרא, תקין וכל האפשרויות נבדקו בדקה יסודית. כדי להגיע למסקנה האם האגירה השאובה היא כדאית במקום הזה, חייבים להשוות אלטרנטיבות נוספות. בדקה זאת נעשית בימים אלה על-ידי משרד האנרגיה, חברת החשמל ומכון נאמן של הטכניון. אינני יודע אם יש גוף רציני שיכול להתייחס לנושא הזה ברצינות רבה יותר מגופים אלה.

בשלב הזה יש דבר פשוט — את מנהרת החקר חייבים להפסיק. מפני שאין תקציב. אי-אפשר. אני לא מצאתי דרך. ששר שאיננו שר אוצר יוכל להמציא כסף ממקורות שאין לו. ההודעה שנמסרה לחברה היא להיערך בהתאם לכך. כדי שלא ליצור מצב של עכירה על חוק התקציב.

כמו כן, ברצוני להדגיש, שבאופן בלתי חלוי החלטת הממשלה בעניין מפעל האגירה השאובה ביס-המלח תיבחן לעומקה במסגרת ועדת השיפוט של המשרד, יחד עם פרויקטים אחרים לייצור חשמל, ובכללם אגירה שאובה בצפון-הארץ, תחנות כוח גרעיניות ותחנות כוח המוסקות בפעלי שמן.

אדוני היושב-ראש, לסיים אומר: העבודות שנעשות בחברה לא תלכנה לאיבוד. אנחנו בודקים כרגע ונערכים לאפשרות, שהחברה תועבר לחברת החשמל או שהתומר שנצבר יועבר בנאמנות לחברת שירותי נפט, עד שיחבר מה יהיה ההמשך. אנחנו הצענו לחברת החשמל לרכוש את החברה ולרכוש ממנה את כל הידע במקרה שיוחלט על הקמת האגירה השאובה ביס-המלח. אנחנו גם בודקים אפשרויות של שימוש במים שנמצאו שם, ופנינו לחברת "מקורות" כדי שתנצל זאת. אם כן, אין אלטרנטיבה, אין חלופה אפשרית שלא נבדקה בימים האלה, כדי לקבוע מה יהיה גורלה של החברה.

ולסיים — חיפוש משקיעים זרים. אני נפגשתי כיוזמתי עם משקיעים, ישראלים ואחרים. חבר הכנסת לנדאו, אמרתי לך והודעתי, ואני חוזר על זה שוב — אם יימצא משקיע, אהיה מוכן להביא בפני הממשלה המלצה שייטנו לו זיכיון לתקופה ארוכה, כדי שתהיה כדאיות בהשקעה במפעל.

יחר על כן, הצעתי לחברת "סולל בונה", חברת עבודות החוץ של "סולל בונה", לבדוק אפשרויות של מימון הפרויקט באמצעות מקורות משותפים לה ולגורמים אחרים. לצערי לא נמצא שום גורם. לבוא ולדבר כאן על משקיעים, לדעתי זו שאלה שאיננה במקומה.

אני מציע להעביר את שתי ההצעות לוועדת האנרגיה של הכנסת, כדי שתתייחס אליהן.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני מציע להעביר זאת לוועדת הכלכלה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

לוועדת הכלכלה של הכנסת.

שאיבה למפעלי יס-המלח ועוד להרכב דברים, והם ברמה של מליחות חקלאית, אולי השימוש במים האלה יכסה חלק מהוצאות המשק בהמשך הפעילות.

אל תירשם ממשלה זו כסוגרת — סוגרת מפעלים, כתי-חרושת, מוסדות חינוך, מחלקות בבתי-חולים ועוד המפתח הסוגר נטוי בידה.

י"אמר כאן, שאין כסף. שר האנרגיה אמר, שאין כסף וחסרים לו שני מיליוני דולרים להמשך המנהרה הניסיונית. על הממשלה מוטלת חובה זו. אין זו זכותה לעכב מפעלים לאומיים; חובתה להמריצם ולהוציאם לפועל. וכשחסרים משאבים, מקצצים בנושאים חשובים פחות. יש רבים מאוד כאלה, אלא שאין הממשלה מסוגלת להחליט ולבצע, והרונגמאות לכך רבות, לצער כולנו.

זאת ממשלה מסורבלת ומרובת שרים, שהתיאום ושיתוף הפעולה ביניהם רחוק מאוד מהנדרש מממשלה כמצבנו. המחסור מחייב מאמץ כפול ומכופל ולא התחמקות מחובותינו היום כלפי הדורות שיבואו.

אני פונה לכל חבר הכנסת להתאחד בקריאה לממשלה להמשיך במפעל הלאומי הכביר הזה, תעלת-הימים, בלי הרף ובלי ליאות, עד שיושלם, ולהתנגד לכל ניסיון להעביר חלק מהמפעל הזה לחופי הכינרת. מאגר המים המתוקים הטבעי היחיד בארץ-ישראל עלול, משיקולים של יריבות, לאבד מערכו כאחר טבע ביותר שלנו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה. לגבי הצעתו של חבר הכנסת עוזי לנדאו יש הצעה אחת — להעבירה לוועדה. לאחר מכן אצביע את הצעת חבר הכנסת רן כהן, שלגביה יש שתי הצעות. אנחנו ניוגשים להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ע' לנדאו

לועדה

— רוב

נגד

— מיעוט

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ע' לנדאו לוועדה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

לגבי הצעתו של חבר הכנסת רן כהן — יש הצעה להעביר לוועדה ויש הצעה של חבר הכנסת רפאל איתן להסירה מסדר-היום. אנו מצביעים.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

שהעלה חבר הכנסת ר' כהן

לועדה

— רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא שהעלה חבר הכנסת

ר' כהן בסדר-היום

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר

הכנסת ר' כהן לוועדה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני רוצה לשאול את המציעים: חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מסכים להעביר את ההצעה לוועדה?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): כן.

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה מסכים להעביר את ההצעה לוועדה?

עוזי לנדאו (הליכוד): כן.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

יש הצעה להוריד מסדר-היום.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

יש הצעה אחרת.

היו"ר ש' הלל:

אתה רוצה להציע להוריד את זה מסדר-היום?

רפאל איתן (התחיה-צמח):

היו"ר ש' הלל:

בבקשה.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת כהן דיכר על מלחמה בעטיו של מפעל תעלת-הימים. ההיפך הוא הנכון במציאות שלנו. תנופת עשייה ופיתוח בהתיישבות בארץ-ישראל היא מרכיב חיוני בכושר ההרחצה של המדינה.

מפעל תעלת-הימים יכול וחייב להיות נושא לפעילות לאומית-ציונית לשנות דור. מפעל זה, לכשיושלם ואף לפני כן, יסתוף לתנופת פיתוח את דרום הארץ בתפוקת חשמל, כחקלאות ימית, כאחרי נופש ותיירות וכמקור למי קירור לתחנת כוח גרעינית לכשתקום במרכז דרום הארץ — ואני מקווה שתחנת כוח כזו לא תיבנה לאורך חוף הים. שלאורכו מרוכזות ממילא כל תחנות הכוח של המדינה. קטעים מסוימים של המנהרה יכולים לשמש מאגרים תת-קרקעיים לאגירת דלק עד לסיום המפעל.

מפעל תעלת-הימים יכול וחייב להגביר תנופה והתלהבות לאומית ציונית. למרות הקשיים, הממשלה חייבת לגשת לביצוע המפעל הזה בכל המרץ, אם נשאר לה קצת מרץ.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

ושר האוצר — — —

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אתה מדבר נגד? בחייד.

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

אני הייתי הראשון. אני החלוק.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

התבשרנו על הפסקת העבודות במנהרה הניסיונית שלחופי יס-המלח, או על הצעה להפסיק את העבודות האלה, והנה, תוך כדי עבודות התפירה נתגלו במקום כמויות גדולות של מים במליחות של כ-400 מ"ג כלור לליטר, ומעצם העובדה הזאת מתחייבת ההחלטה להמשיך, בהתאם לחוכניות הממשלה שאושרו בעבר. המים האלה יכולים לשמש לאגירת

יח. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) (סודיות דינוי ועדת החוץ והביטחון) *
(הצעתו של חבר הכנסת ר' איתן)

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אנחנו נגשים להצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) (סודיות דינוי ועדת החוץ והביטחון). רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל איתן.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת, בפרק השישי בסעיף 101 כתקנון הכנסת נאמר: "ישיבות הוועדות אינן פומביות, אלא אם כן הוועדה החליטה אחרת". לא זכור לי שבכנסת הזאת הוחלט לבטל את הסודיות בישיבה כלשהי של ועדת החוץ והביטחון.

כאשר התחילה הכנסת האחת-עשרה בעבודתה, מצא כל חבר בוועדת החוץ והביטחון מכת שמונה על מקומו, וזה ניסוחו: "הנני מתחייב בהן-צדק לשמור בקפדנות על סודיות דינוי הוועדה". הגשתי הצעת חוק שמטרתה לממש את שני הדברים האלה: אסור להוציא התוצה, מכל סיבה שהיא, את הנאמר בוועדת החוץ והביטחון, ויש לאשר בהן-צדק בחתימת יד הבטחה זאת.

אני מסכים ולא אתנגד, שסעיף-קטן (ג) בסעיף 29 בנושא סודיות ועדת החוץ והביטחון יוסר בקריאה הראשונה. הסעיף אומר: "הוראות סעיף זא לחוק חסינות חברי הכנסת, וכוונותיהם ותוכנותיהם מ-1951 לא יחולו על עבירה לפי סעיף זה". את הסעיף הזה אני מסכים להסיר בקריאה הראשונה.

חבל לחזור ולהזכיר את חשיבות ההחלטות וההתחייבויות, גם של הכנסת כולה וגם של אנשים יחידים בתוכה. זה צריך להיות מובן מאליו. מדי ישיבה ומדי פגישה של ועדת החוץ והביטחון אנחנו נתקלים בשני דברים אופייניים: האחד — בקשה ותחינה של המופיע בפני הוועדה שלא להדליף, והשני — הדלפה, כלומר, כל מה שנאמר מודלף או נמסר לנציגי התקשורת באשר הם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

רפאל איתן (התחיה-צמח):

פונים אלינו ואומרים: אבל יש צנזורה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ש' הלל:

תיכף, תן לו לגמור ונשאל אותו אחר כך.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

הלוא יש צנזורה, מדוע הצנזורה לא ממלאת את תפקידה בעניין הזה? את הצנזורה ניתן לעקוף ולצנזור יש מגבלות. הוא לא יכול לעסוק בנושאים מדיניים מסוימים, שגם הם רגישים מאוד. רק היום אמר לי כתב מסרים, שהביא לצנזור דברים שקיבל מועדת החוץ והביטחון והצנזור פסל אותם, ולמחרת הם התפרסמו בעיתון. אם כן, אדם פעל כפי שהתחייב והצנזור מילא את תפקידו, והדברים ככל זאת התפרסמו בעיתונות, כדיוק אותם דברים.

קריאה:

זו בעיה של הצנזור ולא של העיתון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

היו"ר ש' הלל:

אני מציע לאפשר לחבר הכנסת איתן לגמור את דבריו, ולאחר מכן, אם הוא יסכים לענות על שאלות, נאפשר לו.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

את הצנזור עוקפים, בהרכה דרכים, גם פשוטות וגם מחוכמות. הצנזור מוגבל בתפקידיו, והוא אינו יכול לטפל בנושאים פוליטיים. אני זוכר את זה גם מתפקידי הקודם. לכן, אני מבקש מחברי הכנסת לאשר את הצעת החוק הזאת בקריאה ראשונה — —

היו"ר ש' הלל:

אנחנו דנים עכשיו בקריאה טרומית.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש עונשים בהצעת החוק?

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אתה לא משתתף בוועדת החוץ והביטחון, מה זה אכפת לך בכלל?

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני חבר הכנסת.

אורה נגמיר (המערך):
הוא רוצה לדעת.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

זה לא ענייני. אתה לא בוועדת החוץ והביטחון ולעולם לא תהיה בוועדת החוץ והביטחון.

שרה דורון (הליכוד):

אני מבקשת להעביר את הצעת החוק לוועדת כנסת.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

הנאומים ארוכים היום, מה קרה?

רפאל איתן (התחיה-צמח):

היום ארוך, לכן הנאומים ארוכים. אם היה יום קצר, הנאומים היו קצרים.

אני מבקש שחברי הכנסת המכובדים יאשרו את ההצעה הזאת בקריאה מוקדמת — טוב שתקנת אותי, אין לי ניסיון בדברים האלה — בלי סעיף ג. תודה.

היו"ר ש' הלל:

אין בפני הצעה אחרת.

שרה דורון (הליכוד):

אני מבקשת להעביר את הצעת חבר הכנסת איתן לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ש' הלל:

את זה הוא הציע ממילא. זאת היא הצעה שלו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני מציע להסיר את הצעתו.

שרה דורון (הליכוד):

אני מבקשת להעביר את ההצעה לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' הלל:

ההצעה ככלל נוגעת לחוק-יסוד: הכנסת. לפי רעתי, הדיון

— הצעת חוק יסוד: הכנסת (תיקון) (סודיות דינוי ועדת החוץ והביטחון):
הצעה לסדר-היום —

כה צריך להיות בוועדת החוקה, חוק ומשפט. קודם נחליט להעביר את הצעת החוק לוועדה. אחר כך, אם יהיה ויכוח — נדבר.

אני מעמיד להצבעה — מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת רפאל איתן לוועדה, לשם הכנתה לקריאה שנייה, ירים ידו.

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדה

— ריב

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק יסוד: הכנסת

(תיקון) (סודיות דינוי ועדת החוץ והביטחון).

לדיון מוקדם בוועדה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע שההצעה הועברה לוועדה. לפי תוכן הדברים,

ההצעה צריכה להיות מתעכרת לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

אם אינני שומע משהו אחר — כך אני קובע.

ט. הצעה לסדר-היום

מדיניות היועץ המשפטי לממשלה

כאשר הצהרה כזאת נמסרת מפיו של אחד הממונים הבכירים ביותר מטעם הממשלה על שמירתו של המשטר הדמוקרטי ושלטון החוק; כאשר היועץ המשפטי לממשלה, האחראי למדיניות אכיפת החוק במדינה, מזהיר אותנו מפני השלכת החוק הקיים. כדבריו, לעזאזל, הרי סימני הדאגה — —

תופים טובי (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא מזהיר ממך ומשכמך שמפירים את החוק.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה ההתרגשות?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת תופיק טובי, הוא אומר שאם היועץ המשפטי

מזהיר — כדאי לתת לזה חשומת לב. הוא לא מתנגד לזה.

אהרן נחמיאס (המערך):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

לחבר הכנסת נחמיאס אני רוצה להשיב.

אורה נמיר (המערך):

תחזור. אנחנו מופתעים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני אחזור על מנת שתבין, חבר הכנסת נחמיאס.

אמרתי, שכאשר הצהרה כזאת נמסרת — אני מתייחס

לאותה אזהרה — מפיו של אחד הממונים הבכירים ביותר

מטעם הממשלה, וכו', כאשר היועץ המשפטי לממשלה

האחראי למדיניות אכיפת החוק במדינה מזהיר אותנו מפני

מצב של השלכת החוק הקיים כיום, כפי שהוא אמר, לעזאזל.

הרי סימני הדאגה והאזהרה צריכים להפוך ליללת סירנות

רועמת, שתהדריך את מנוחתו כל אורח נאמן למדינה ולמשטרה

הדמוקרטית.

עלינו, רבותי חברי הכנסת, מוטלת חובה כפולה ומכופלת

בעניין זה. נשלחנו הנה, לבית הזה, להיות כלבי השמירה של

העם, כלבי שמירה שישמרו, שיתריעו, שיהזירו ובמקרה הצורך

אף ייאבקו עד כלות נשמתם כדי להגן על שלטון העם למען

העם.

והנה, כחלל האוויר נשמעים דברים כה חמורים מפיו

היועץ המשפטי לממשלה, וכנסת ישראל אינה מגיבה.

האומנם, רבותי חברי הכנסת, אין בכך משום זלזול בתפקידנו

הראשוני והיסודי, שמירת הדמוקרטיה? ואולי הסיבה

היו"ר ש' הלל:

רשות הייבור לחבר הכנסת מיכאל איתן להעלות הצעה

לסדר-היום. לפי התרשמותי — זאת ההצעה האחרונה.

אחרונה אחרונה חכיבה על סדר-היום. בבקשה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אין התנגדות.

אורה נמיר (המערך):

היו"ר ש' הלל:

כל אשר ידבנו לכו יקום ויענה. חבר הכנסת מיכאל איתן,

בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני ימים מספר, בטקס

חילופי המשמרות בראשות לשכת עורכי-הדין, אמר היועץ

המשפטי לממשלה, כי מערכת המשפט בישראל בסכנה.

בעיתונות הוא צוטט כמי שאמר, כי רק פסע מפריד בין החלפת

שלטון החוק בישראל בשלטון הרווח.

אינני יודע בדיוק למה התכוון היועץ המשפטי בביטוי

"החלפת שלטון החוק בישראל בשלטון הרווח", וזאת מאחר

שאני יודע למה הוא התכוון בביטוי "שלטון הרווח". כדאי

שנוכח, שדמוקרטיה פירושה שלטון העם, ואספות העם בימי

ערש הדמוקרטיה התקיימו ברחוב או בשטח הציבורי הפתוח.

דומני שבביטוי "שלטון הרווח" לא התכוון היועץ המשפטי

לממשלה אלא למצב זמני של העדר שלטון בכלל, מצב שבו

המונים, אספסוף מקרי של בני-אדם מכתיב אורה חייה של

החברה. חברה אנושית אינה יכולה לקיים עצמה לאורך זמן

במסגרת כזאת של שלטון או העדר שלטון. צורת חיים חברתית

כזאת מסתיימת על-פי הרוב, בתוך זמן קצר, בשלטון

דיקטטורי.

כך או כך, בכל מקרה יש להבין את דבריו של היועץ

המשפטי לממשלה כי רק פסע בינינו לבין אובדן הדמוקרטיה

הישראלית. על-פי מיטב הבנתי את מבנה החברה הישראלית

ואת המאפיינים הסוציו-פסיכולוגיים של הציבוריות

הישראלית, לא ניתן יהיה לקיים את מדינת ישראל לאורך זמן

בשיטת משטר שונה מהשיטה הדמוקרטית. ועל כן המסקנה

העולה היא, שהמשך קיומה של המדינה מותנה בקיומה של

הדמוקרטיה בה.

כאשר אישיות ציבורית בכירה קובעת, כי רק כפסע בינינו

לבין אובדן המשטר הדמוקרטי, צריכה קביעה כזאת להדאיג

את אזרחיה של המדינה ואת חברי הכנסת במיוחד. אולם,

אהרן נחמיאס (המערך):
אני רוצה לשאול אותו, ברשות היושב-ראש.

היור' ש' הלל:
בבקשה.

אהרן נחמיאס (המערך):
חבר הכנסת איתן, התחלת טוב. בעניין ההגנה על הדמוקרטיה אני מסכים אתך. אבל כעצם העובדה שאתה חוקק את החלטותיו ואת שיקול דעתו של היועץ המשפטי אתה מומין פורענות וחוסר כבוד לכל החלטה והחלטה שלו. והרי אתה יודע, שבהזמנת פורענות זאת, אתה עושה בדיוק את היפוכו של הדבר שלו הטפת כראשית דברך. לכן אתה צריך להחליט, אם שמירה על דמוקרטיה — הרי שמירה על הדמוקרטיה על כל כלליה וכל יסודותיה וכל אדניה, ואחד האדנים של הדמוקרטיה הוא, שהיועץ המשפטי יש לו סמכות מלאה. אם אתה מערער על כך, ערערת את כל היסודות. תבחר. אתה אינך יכול לאחוז גם בזה וגם בזה.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני שמח על השאלה, וידעתי היכן להפסיק. אמשך במקום שבו הפסקתי: רבים שואלים אותי, האם אין כביקורת שאני משלח מדי פעם ביועץ המשפטי לממשלה משום פגיעה במעמדו, שצריך להיות, אליבא דאוחם גורמים, אוניקטיבי בתלותו ומתוך לכל ויכוח ציבורי, וזאת באשר הוא חייב במעמדו. מתברר שלפעמים הזריות מיותרת במקצת. היית צריך להקשיב עד הסוף.

אהרן נחמיאס (המערך):
לא, מתברר שקלעתי לדעת גדולים.

מיכאל איתן (הליכוד):
בסדר, אני מקבל. רבים שואלים אותי האם אין כביקורת שאני משלח מדי פעם ביועץ המשפטי לממשלה משום פגיעה במעמדו, שצריך להיות, אליבא דאוחם גורמים, אוניקטיבי בתלותו ומתוך לכל ויכוח ציבורי, וזאת באשר הוא חייב במסגרת תפקידו לקבל הכרעות שיש להן השלכות שיפוטיות.

כידוע לכם, בשנת 1962, בעקבות חילוקי-דעות חריפים שנתגלו בין שר המשפטים לבין היועץ המשפטי לממשלה, הוקמה ועדת משפטים בראשות שופט בית-המשפט העליון אגרנט, ובחזות דעת מנומקת, המחזיקה 28 עמדים, פירשה ועדת אגרנט זו את החוק בכל האמור לסמכות היועץ המשפטי לממשלה לגבי עררים, עיכוב הליכים והעמדת עבריינים למשפט. וכן בכל האמור לגבי מערכת היחסים הנוכעת מסמכויות היועץ המשפטי לממשלה, בינו לבין שר המשפטים והממשלה, וכן בהבדלה ועדת אגרנט זו את מערכת הכפיפות והאחריות שלהם זה כלפי זה ואת של שניהם כלפי הכנסת.

לא אודק כאן לקביעתה של הוועדה ביחס לעצמאות ההחלטה של היועץ המשפטי, וגם לא אתיחס לחובת ההיוועצות של היועץ המשפטי לממשלה בשר המשפטים ובממשלה. אסתפק רק בהבאת עמדתה ביחס לכפיפות היועץ המשפטי לביקורת הכנסת.

היור' ש' הלל:
אני מבין שאתה מתקרב לסוף נאומך.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני אומר על הציטוטים הארוכים, ואני מפנה את חבר הכנסת נחמיאס לדוח ועדת אגרנט. אם הוא רוצה, אני מוכן לצלם לו את הדוח המונח לפני. מדוח זה עולה בכיורו, שהיועץ המשפטי לממשלה נתון לביקורת הכנסת. הוא נתון גם לביקורת הממשלה בחלקו. בחלקו יש לו מעמד עצמאי, ובכל

להתעלמות זאת נעוצה כולוול ובחוסר התחשבות בדבריו של היועץ המשפטי לממשלה?

לצער הרב, אני חולק על מדיניותו של היועץ המשפטי לממשלה כעניינים שונים. המחלוקת בינו נובעת, כנראה, מהשקפת עולם שונה ביחס לשאלה החשובה מהו האינטרס של הציבור הישראלי באותם נושאים שנויים במחלוקת. גם ייתכן שיש בינינו חילוקי דעות בקשר לפרשנות החוק ולסמכויות היועץ המשפטי. אולם, חרף כל זאת חמד אני מקבל את דבריו של היועץ המשפטי לממשלה ברצינות רבה ואני מקדיש להם את מלוא חשומת הלב.

אני ממליץ לכולנו, חברי הכנסת, לקבל הפעם את דבריו של היועץ המשפטי לממשלה ברצינות המתבקשת ממעמדו וממורכבותו בנושא המדובר ולקיים דיון מלא בדבריו ובאזהרותיו. בדיון כזה אפשר יהיה, כמובן, להתייחס לסוגיה על כל משמעויותיה, וביניהן גם לשאלה שאנו, כחברי המוסד המחוקק, חייבים להציג ליועץ המשפטי לממשלה הנתון לביקורת שלנו, ככל שאר גורמי הרשות המבצעת. וזאת היא השאלה: אדוני היועץ המשפטי לממשלה, מהי השפעת המדיניות שאתה מפעיל על העובדה שעם ישראל הגיע למצב כה טרגי, כפי שאתה מתאר — פסע בלבד —

אהרן נחמיאס (המערך):
אדוני היושב-ראש — — —

מיכאל איתן (הליכוד):
מיד.

— — — בינו לבין חורבן, פסע בלבד בינו לבין אובדן הדמוקרטיה? מה עשית אתה, אדוני היועץ המשפטי, כדי למנוע מצב כה חמור שאליו נקלעה החברה הישראלית?

ברור לי, כי היועץ המשפטי לממשלה אינו הגורם הבלעדי לתופעות חברתיות פוליטיות המתרחשות במדינתנו. אולם כמי שמייצג את מדיניות הממשלה בנושא אכיפת החוק, אין לי כל ספק, שהוא הנתון העיקרי לשאלות של חברי בית-המחוקקים בסוגיה חשובה שבה אנחנו דנים — משמר הדמוקרטיה הישראלית. גם אין לי כל ספק, שהיועץ המשפטי לממשלה, במהלך דיון בכנסת או לאחריו, יסביר, ינמק, יפרש ואף ימליץ — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא לא — — —

אהרן נחמיאס (המערך):
אני מבקש.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים מיד. בתהליך הידברות כזה בין הכנסת לבין הממשלה והיועץ המשפטי לממשלה, מתהליך כזה תצא נשכרת הדמוקרטיה הישראלית.

חבר הכנסת נחמיאס. בבקשה.

היור' ש' הלל:
רגע, רגע, מה? אתה גמרת את דברך?

מיכאל איתן (הליכוד):
לא, הוא רוצה לשאול.

היור' ש' הלל:
חבר הכנסת נחמיאס, אתה רוצה לשאול אותו או שאתה רוצה להעלות הצעה.

אם יש אובדן שלטון החוק והרס שלטון החוק וסכנת שלטון הרחוב — הרי הם נובעים, חבר הכנסת איתן, מהמדיניות שאתה מסמל ומייצג, מהצעדים שאתה יוזם אותם גם בכנסת, כמו הפגיעה בחסינות חברי הכנסת, כמו ההצעה שלך שהובאה ונדונה, בניגוד לחוק-יסוד: הכנסת ובניגוד לחוק חסינות חברי הכנסת, אתה פתחת פתח להרס החוק והמשפט כאשר כפית על ועדת הכנסת לדון, בניגוד לכל חוק ובניגוד לכל סדר, בהגבלת חסינותו של חבר הכנסת מיצארי, בכך, בצעדים אלה שלך, חבר הכנסת איתן, אתה מביא לשלטון הרחוב בישראל.

לכן, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת איתן מסדר-היום.

היוריר ש' הלל:

תודה. אני רוצה לשאול את חבר הכנסת איתן: האם אתה מסכים להצעה להעביר את הנושא לוועדה.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן.

היוריר ש' הלל:

לפיכך יש לפנינו — — —

אהרן נחמיאס (המערך):

אדוני היושב-ראש, על איזה סעיף מסתמכים? זה בלתי אפשרי.

היוריר ש' הלל:

מה בלתי אפשרי?

אהרן נחמיאס (המערך):

אפשרי עכשיו רק דבר אחד, שההצעה של חבר הכנסת טובי היא שתועמד להצבעה.

היוריר ש' הלל:

מדוע? יש הצעה של חברת הכנסת שרה דורון.

אהרן נחמיאס (המערך):

לפי סעיף 137 בתקנון, אם הממשלה לא נקטה עמדה, יש רק אפשרות אחת, להסיר מסדר-היום, אם חבר כנסת מציע זאת.

היוריר ש' הלל:

זה אמור לגבי הצעת חוק, כאן לא מדובר בהצעת חוק, זו הצעה לסדר-היום, היתה פה אי-הבנה.

אנחנו עוברים להצבעה, כפינו שתי הצעות: להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט או להסירה מסדר-היום. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ה צ כ ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לדיון בוועדת החוקה,

חוק ומשפט — רוב

בעד ההצעה שלא לכלול

את הנושא בסדר-היום — מינוט

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היוריר ש' הלל:

אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת איתן הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

מקרה לכנסת יש זכות ואפילו חובה לפקח על היועץ המשפטי, באשר הוא חלק מהרשות המבצעת.

אני רוצה להוסיף ולומר: השיקול שמפעיל היועץ המשפטי, חבר הכנסת נחמיאס, אינו שיקול משפטי. השיקול שעל-פיו הוא פועל הוא שיקול של אינטרס הציבור, וכאשר פקיד או איש ממשל זה או זה פועל על-פי מה שמוגדר כאינטרס הציבור, השאלה היא שאלה פוליטית. נכון, יש לו עצמאות בהחלטתו. הוא חייב להיוועץ, ככל שהעניין הוא יותר ריותר מדיני, ביטחוני, פוליטי, ציבורי, בשר המשפטים ובממשלה כולה. הוא חייב לדעת את מדיניות הממשלה.

אהרן נחמיאס (המערך):

עצמאות מבוקרת עם שלט-רחוק.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן, הוא חייב להיוועץ, אבל ההחלטה הסופית היא שלו, לפי הבנתו את האינטרס הציבורי, וכאשר הוא פועל לפי הבנתו את האינטרס הציבורי, והממשלה או הכנסת רואות בדרך אחרת את האינטרס הציבורי, זכותן וחובתן לומר את הדברים.

ואני רוצה לומר רק משפט אחד: היועץ המשפטי בעצמו, בחוות הדעת האחרונה שהוא פורסם, על-פי בקשתו של ראש הממשלה, כותב כעמוד 4, ש"כמוכן כמו החלטות אחרות של היועץ המשפטי בתחום העונשין, הן עומדות לביקורת של בית-המשפט הגבוה לצדק וכן גם לביקורת של הכנסת".

לכן, מאחר שגם אליאב דהיועץ המשפטי, מדיניותו עומדת לביקורת הכנסת, איני מעלה כרגע את דברי הביקורת לגופם. אני מבקש מהכנסת לקיים דיון בנושא הזה. תודה.

היוריר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. הצעה אחרת לחבר הכנסת תופיק טובי.

שרה דורון (הליכוד):

אני אבקש להעביר את ההצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היוריר ש' הלל:

עכשיו יש הצעה אחרת לחבר הכנסת תופיק טובי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן מסדר-היום, קודם כול, מבחינה פורמלית-פרוצדורלית, הוא רוצה לקיים דיון במליאה שבו הוא יתדיין עם היועץ המשפטי כאשר היועץ המשפטי אין לו מעמד של הופעה בכנסת, אין הוא יכול להופיע בפניה ואין הוא יכול להתדיין לא עם חבר הכנסת מיכאל איתן ולא עם חבר כנסת אחר בדיון במליאה, שאותו מציע לקיים חבר הכנסת מיכאל איתן. לכן ההצעה כשלעצמה היא פגומה. היא בלתי נסבלת מבחינת הפרוצדורה והתקנון של עבודת הבית.

הנימוק השני להצאתי להסיר את ההצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן מסדר-היום הוא — חבר הכנסת איתן תוקף את היועץ המשפטי, למעשה הוא כבר חרץ דינו והאשימו בסכנת אובדן שלטון החוק ובסכנת שלטון הרחוב.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא אמרתי זאת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

מהדברים שלך השתמעו יפה יפה האשמות אלו. הרי שאלת: מה הוא עושה כדי למנוע את זה? איך הוא מגיב על זה? מה הוא אומר על זה? זו האמת הנובעת מדברך.

יש חידוש בכך שהיום הכנסת, מלבד השאלות בעל-פה והשאלות הרגילות שצריך היה להשיב עליהן, דנה ב־20—22 הצעות לסדר-היום, וזה הישג לא מבוטל.

אורה נמיר (המערך):

אני מציעה שלאור הנוכחות ה"המונית" בישיבת המליאה, היושב-ראש יציין שמית את אלה שהתמידו ונשארו עד הסוף. היה לזה תקדים. זה חשוב לפרוטוקול.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מתנגד לזה, ואומר מדוע. דנו היום בחטיפות. צריך לדעת לאן נחטפו היום חברי הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

יפה. חברי הכנסת, הישיבה הבאה ביום שני בשעה 16:00. הישיבה הזאת נעולה. תודה רבה.

אני רוצה להביע הערכה לחברי הכנסת. היום היתה עבודה פוריה מאוד.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, כשאתה מביע הערכה, אני רוצה להצטרף לדבריה של חברת הכנסת שרה דורון, ואני מציעה שלפחות בפרוטוקול תירשם הנוכחות של החברות. אולי זה יעזור לנו, הנשים, בבחירות הבאות, שכן מסתבר שהן המתמידות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מצטרף להצעה.

היו"ר ש' הלל:

אני משוכנע שכל אלה שנמצאים פה מצטרפים לזה בחום. אבל אין בזה כל חידוש, לכן לא היה טעם להזכיר זאת מחדש.

הישיבה נעלה בשעה 20:22.

נספח ו

א. סדר-היום לשיבות ק"א - ק"ג

- א. שאלות בעל-פה.
- ב. שאלות וחשובות.
- ג. הצעת חוק בחיר-המשפט (תיקון), התשמ"ה - 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ד. החלטה בדבר תיקון טעות בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה - 1985.
- ה. הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (תיקון מס' 24), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- ו. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 12) (קריאה ראשונה).
- ז. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 24), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- ח. מפעל "אתא" - הצעתם של חברי הכנסת מ' וילנר, ר' כהן, י' צבן, מ' פלד, ש' וייס ו' שמאי.
- ט. הצעות לסדר-היום והצעות חוק.
- י. סקירת השר לקליטת העלייה על פעולות משרדו.
- יא. ממדי הירידה מן הארץ - הצעתם של חברי הכנסת י' צבן, מ' בראון, נ' ארד, פ' גולדשטיין וג' כהן.
- יב. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו.
- יג. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.
- יד. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה - 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- טז. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- יז. הצעת חוק הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה, התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה) - הצעתם של חברי הכנסת א"ח שאקי וא"י שפירא.
- יט. האסון הקטלני שגרם למותם של ילדי בית-הספר "ברנר" בפתח-תקווה - הצעתו של חבר הכנסת ח' קופמן.
- כ. שתיקת קצבאות הגמלאים - הצעתו של חבר הכנסת ר' כהן.
- כא. מינויים מפלגתיים ב"חברת הכימיקלים" - הצעתו של חבר הכנסת י' ארצי.
- כב. מפעל כו"ל - פאר התעשייה הכימית הישראלית - הצעתו של חבר הכנסת י"ז אמיר.
- כג. קרן ביטוח סיעוד - הצעתו של חבר הכנסת י' צבן.
- כד. פיטורי מורים והשיבושים בעקבותם במערכת החינוך - הצעתם של חברי הכנסת מ' פלד, ר' רנינו, ר' מגן ור' איתן.
- כה. שתיקת העולם נוכח הטבח המתבצע בימים אלה בסברה ובשתילה - הצעתו של חבר הכנסת א' גרנות.
- כו. קיטוב היחסים בין דתיים לחילוניים.
- כז. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה כתאונות הרכים - תשתית הכבישים, פיתוח ואחזקה - הצעתו של חבר הכנסת או' לין.
- כח. הודעת הממשלה בנושא עסקת החבילה והשלכותיה.
- כט. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה - 1985 (קריאה ראשונה).
- ל. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה - 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות ק"א וק"ג

348. קידומה הטכנולוגי של ישראל - הצעתו של חבר הכנסת מ' רייסר.
349. דוח מכון ון-לייר על סכנת הקצנה בקרב הנוער - הצעתו של חבר הכנסת א' הראל.
350. הסכנה לפגיעה בחינוך הממלכתי - הצעתו של חבר הכנסת מ' רייסר.
- 351 - 354. תיאטרון באר-שבע - הצעתם של חברי הכנסת ש' אלוני, א' נמיר, מ' וירשובסקי, מ' רייסר וג' רוז.
- 355 - 364. חטיפת מטוס T.W.A. - הצעתם של חברי הכנסת מ' כהן-אבידב, י' שריד, אמ' לין, א"ח שאקי, ד' עטשי, א' ורדיגר, ח' גרוסמן, ג' כהן, מ' כהנא ומ' פלד.
- 343 - 344. הכרזתו של שר התקשורת, כי ירושלים לא תהיה מכשול בדרך לשלום - הצעתם של חברי הכנסת א' ורדיגר ו' מצא.
345. טיסות "אל על" בשבת - הצעתו של חבר הכנסת ר' כהן.
346. מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה כתאונות הרכים - תשתית הכבישים, פיתוח ואחזקה - הצעתו של חבר הכנסת או' לין.
347. הצורך הדחוף בהפעלת עונש מוות למחבלים חברי ארגוני הטרור העוינים לישראל, שנחפסו כמעשי רצח, חטיפה והתעללות אכזרית - הצעתה של חברת הכנסת ג' כהן.

367—368. חללת הימים — הצעתם של חברי הכנסת ר' כהן וע' לנדאו.

369. מדיניות היועץ המשפטי לממשלה — הצעתו של חבר הכנסת מ' איתן.

365. האזרחים הלבנונים המוחזקים בישראל והצורך לשחררם — הצעתו של חבר הכנסת ת' טובי.

366. המצב בשטחים, ההסכם הירדני-הפלשתיני והצורך ביוזמות מדיניות חדשות — הצעתו של חבר הכנסת ע' דראושה.

ג. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון), התשמ"ה — 1985

"(א) מי שהוזמן להעיד ולא התייצב, או נצטוו להמציא מסמך ולא המציאו, רשאי בית-המשפט או הרשם —

(1) לצוות על הבאתו לפני בית-המשפט; על צו כזה יחולו הוראות סעיף 73א;

(2) להטיל עליו, אף שלא בפניו, מחצית הקנס האמור בסעיף 40(2) לחוק העונשין, החלש"ז—1977², ואם החזמן או נצטוו פעם נוספת ולא התייצב או לא המציא את המסמך — מאסר שלא יעלה על חודשי ימים או קנס כאמור בסעיף 40(2) לחוק האמור."

(3) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ד) היה לבית-המשפט יסוד להניח כי מי שהוזמן להעיד או נצטוו להמציא מסמך לא יתייצב או לא ימציא את המסמך, רשאי בית-המשפט או הרשם —

(1) לחייבו במתן ערובה, ואם לא נתן ערובה — לצוות על מעצרו; שר המשפטים יקבע בתקנות, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, הוראות שיחולו על החיוב בערובה, תנאיו ותוצאותיו;

(2) לתת כל צו שימצא לנכון לשם הבטחת ההתייצבות או המצאת המסמך, לרבות הפקדת דרכון ואיסור יציאה מן הארץ."

9. הוספת סעיפים 73א ו-73ב

אחרי סעיף 73 לחוק העיקרי יבוא:

"73א. צו הבאה

(א) ציווה בית-המשפט או הרשם לפי סעיף 73(א)(1) על הבאת אדם לפניו, ייערך צו ההבאה בכתב, ויפורטו בו שמו של האדם שצווה על הבאתו (להלן — המובא) ותמצית העובדות המהוות יסוד למתן הצו.

(ב) כצו הבאה רשאי בית-המשפט או הרשם להורות לקצין משטרה לשחרר את המובא בערובה, כפי שיפורש בצו; כתב ערובה שניתן בפני הקצין יועבר לבית-המשפט או לרשם שנתן את הצו; על הערובה יחולו החקנות שהותקנו כאמור בסעיף 73(ד)(1).

(ג) צו הבאה יבוצע בידי שוטר או בידי מי שנקב בית-המשפט או הרשם בצו, ומותר לבצעו בכל מקום ובכל עת;

1. תיקון סעיף 10

בסעיף 10 לחוק בתי-המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד—1984¹ (להלן — החוק העיקרי), אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ג) מי שנחמנה לכהונה בפועל לפי סעיף זה רשאי להמשיך לדון גם כעניין שהחל בו כבית-המשפט שבו הוא מכהן דרך קבע."

2. תיקון סעיף 13

בסעיף 13(ד) לחוק העיקרי, במקום "לעניין סעיפים קטנים (ב) ו-(ג)" יבוא "לעניין סעיף קטן (ב)".

3. תיקון סעיף 26

בסעיף 26 לחוק העיקרי —

(1) בפסקה (4), במקום "מוסמך לדון שופט אחד" יבוא "או על פסק-דין של דן יחיד בבית-משפט מחוזי שדן בערעור על החלטה של בית-משפט שלום, מוסמך לדון שופט אחד";

(2) אחרי פסקה (4) יבוא:

"(5) בדיון מקדמי בערעור מוסמך לדון שופט אחד."

4. תיקון סעיף 37

בסעיף 37(ב) לחוק העיקרי בסופו יבוא:

"(3) דיון מקדמי בערעור."

5. תיקון סעיף 49

בסעיף 49 לחוק העיקרי, אחרי "וטרם החל הדיון בו" יבוא "או שעניין שהחלט בו על פסלות שופט, בין שהחל הדיון בו ובין שטרם החל הדיון בו".

6. תיקון סעיף 51

בסעיף 51(א)(2) לחוק העיקרי, בסופו יבוא: "ביום הגשת התובענה, והוא אף אם עלה הסכום או השווי לאחר מכן מחמת שערור או הצמדה".

7. תיקון סעיף 70

בסעיף 70(ג) לחוק העיקרי, במקום "שש-עשרה שנים" יבוא "שמונה-עשרה שנים".

8. תיקון סעיף 73

בסעיף 73 לחוק העיקרי —

(1) במקום כותרת השוליים יבוא "כפיית ציות ועונש בשל אי-ציות";

(2) במקום סעיף קטן (א) יבוא:

¹ סיח התשמ"ד, עמ' 198.

² סיח התשל"ז, עמ' 226.

(2) בסופה יבוא:

4. עבירה לפי פקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש), התשל"ג — 1973.³

12. תיקון התוספת השלישית

בתוספת השלישית לחוק העיקרי, אחרי פרט 22. יבוא:
23. צו הפיקוח על מצרכים ושירותים (בשר טחון).
התשל"ו — 1975.⁴

13. תיקון חוק סדר הדין הפלילי

סעיפים 111 ו-112 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח חדש).
התשמ"ב — 1982.⁵ בטלים.

14. תיקון חוק כיתיהדין לעבודה

במקום סעיף 39 לחוק כיתיהדין לעבודה,
התשכ"ט — 1969.⁶ יבוא:
39. תחולת הוראות

סעיפים 68 עד 81 לחוק כיתיהמשפט (נוסח משולב), התשמ"ד — 1984, ותקנות שהותקנו לפי סעיף 73 לחוק האמור, יחולו על כיתיהדין כשינויים המחויבים, אלא שסמכות נשיא כיתיהמשפט העליון לפי הסעיפים האמורים, למעט הסמכות לפי סעיף 72, תהיה מסורה לנשיא כיתיהדין הארצי, ולענין סעיף 77 לאותו חוק יהיה כיתיהדין מוסמך לדון רק בתובענות שבתחום סמכותו העניינית.

15. תיקון פקודת הסמים המסוכנים

בפקודת הסמים המסוכנים (נוסח חדש),
התשל"ג — 1973, סעיף 30 — בטל.

16. תשרי

פסיקת הפרשי הצמדה לפי חוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א — 1961,⁷ שנעשתה אחרי תחילתו של חוק פסיקת ריבית (תיקון מס' 3), התשל"ט — 1978,⁸ ולפני תיקון סעיף 51 (א) (2) לחוק העיקרי כאמור לחוק זה, נעשתה כדן.

⁶ ס"ח התשכ"ט, עמ' 70.

⁷ ס"ח התשכ"א, עמ' 192.

⁸ ס"ח התשל"ט, עמ' 28.

(ד) המבצע צו הבאה יודיע למובא בה בשעה על הצו וימסור לו העתק ממנו, וכן הזמנה לעד או העתק ממנה או צו להמצאת מסמכים או העתק ממנו, לפי העניין.

(ה) המבצע צו הבאה רשאי, כשהצו בידו —

(1) להיכנס לכל מקום שיש לו יסוד סביר להניח שהמובא נמצא בו;

(2) להשתמש בכוח סביר נגד אדם או רכוש במידה הדרושה לביצוע הצו.

(ו) מי שנעצר על-פי צו הבאה ולא שוחרר לפי סעיף קטן (ב), יובא לפני כיתיהמשפט או הרשם, והוא יצווה על מעצרו או ישתחרר בערובה.

73. עיון חוזר וערר

(א) מי שנעצר לפי סעיף 73 (ד) או 73 (ו) רשאי

(1) לפנות לכיתיהמשפט, ואם צו המעצר ניתן מאת רשם — לרשם, בבקשה לעיון חוזר בהחלטה שנתן בעניין הנוגע למעצר, לרכות בהחלטה לפי פסקה זו, אם נתגלו עובדות חדשות או נשתנו נסיבות והדבר עשוי לשנות את ההחלטה הקודמת;

(2) לערור על החלטה בעניין הנוגע למעצר או לבקשה לעיון חוזר, לפני כיתיהמשפט שלערוור שידון בערר בשופט אחד.

10. תיקון סעיף 96

בסעיף 96 (א) לחוק העיקרי, המלים "לפי סעיפים 86 או 87" — יימחקו.

11. תיקון התוספת השנייה

בתוספת השנייה לחוק העיקרי —

(i) בפרט 1, אחרי "141" יבוא "144 (א) רישא" ואחרי "361" יבוא "381 (ב)";

³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 27, עמ' 526.

⁴ ס"ח התשמ"ב, עמ' 43.

⁵ ק"ח התשל"ו, עמ' 178.

ד. תיקון טעות בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה — 1985 (לפי סעיף 10א לפקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח — 1948)

בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה — 1985,¹ בסעיף 43 (א), המלה "מיליון" — תימחק.

¹ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60.

ה. הצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה), התשמ"ה — 1985

התשי"ח — 1958,¹ מוארך בזה עד יום כ"ג בסיוון התשמ"ו (30 ביוני 1986).

1. הארכת תוקפן של תקנות שעת-חירום (תשלומי חובה).

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 175; התשמ"ד, עמ' 34 ועמ' 167.

1. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון) (סודיות דיוני ועדת החוץ והביטחון), התשמ"ה — 1985 (הצעתו של חבר הכנסת ר' איתן)

1. הוספת סעיף 29א
אחר סעיף 29 לחוק-יסוד: הכנסת (1) יבוא:
"29א. סודיות דיוני ועדת החוץ והביטחון
(א) הדיונים וההחלטות של ועדת החוץ והביטחון של הכנסת הם סודיים וגילויים ופרסומם אסור.
(ב) הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על הדברים שהועדה, או יושב-ראש הוועדה, או מי שהוועדה או יושב-ראש הוועדה הסמיכוהו לכך, התיר את פרסומם, או על דברים שפרסומם נדרש על-פי דין.
2. החלפת סעיף 30
במקום סעיף 30 לחוק-יסוד: הכנסת יבוא:
"30. גילויים ופרסומים אסורים
המגלה או המפרסם דבר, שגילוי או פרסומו אסור לפי הסעיפים הקודמים, צפוי לעונשים הקבועים בחוק."

¹ ס"ח התשי"ח, עמ' 63: התשמ"א, עמ' 168.
² ס"ח, עמ' 228: התשמ"ג, עמ' 152.

ד ב ר י ה ס ב ר

4. עניין שהממשלה החליטה לשומרו בסוד, ובלבד שגילוי ופרסומו של עניין כזה אינו אסור אלא על מי שידע על ההחלטה:
- (ב) הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על דברים שהממשלה או ראש הממשלה, או מי שהממשלה או ראש הממשלה הסמיכוהו לכך, התירו את פרסומם או על דבר שפרסומו נדרש על-פי דין.
אין כל סיבה שכל מה שנקבע בחוק הנ"ל לא יהיה כרתוקף לגבי ועדת החוץ והביטחון. אל נא תעבור הרשות המחוקקת לסדר-היום על הפרות חוק, המתבצעות בחוקף פעילותה, ולא ייתכן שאכיפת החוק לא תיושם גם על המפרסמים.
- זו קריאה להתעלות מעבר לחשבונות אישיים ומפלגתיים. על הרשות המחוקקת לשמש דוגמה לציבור כולו ולכל פרט. בכל האמור להקפדה על חוקיה.
- מטרת ההצעה: למנוע פרסומים מדיוני ועדת החוץ והביטחון, נגע הפוקד את עבודת הוועדה, משבש את תפקודה ועלול לגרום לפגיעה בביטחון המדינה.
- בסעיף 28 בחוק-יסוד: הממשלה (סודיות) נאמר:
- (א) "הדיונים וההחלטות של הממשלה ושל ועדות השרים בעניינים הבאים הם סודיים וגילויים ופרסומם אסור: ואלה העניינים:
1. ביטחון המדינה;
 2. יחסי חוץ של המדינה;
 3. סוג עניינים אחר שהממשלה ראתה את סודיותו החיונית למדינה והכריזה עליו, בצו לצורך סעיף זה;

ז. הודעת שר התחבורה בעקבות מסקנות ועדת הכלכלה בנושא המלחמה בתאונות דרכים — תשתית הכבישים*

לכבוד
יו"ר הכנסת
מר שלמה הלל
ירושלים

הגדון: מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות דרכים — תשתית הכבישים

- מסקנות הועדה הנכבדה בנושא תשתית הכבישים, פיתוח ואחזקה, מקובלות עלי.
- המצוקה הכלכלית, שבה אנו נתונים, נוחתת את אותותיה, וזו הסיבה מדוע חלה ירידה עצומה בהשקעות בתשתית ב-1985 (סעיף ב).
- עם זאת, אני מקבל בסיפוק את המסקנות בסעיף ו', אולם
- הביצוע והקצאת משאבים לפיתוח כבישים הם בתחום טיפולו של שר הבינוי והשיכון.
- כמו כן מקובלות עלי המסקנות כפי שהובעו בסעיף גדול ז.
- ב ב ר כ ה
ח' קורפו
שר התחבורה

* המסקנות הונחו על שולחן הכנסת ביום כ"ה באדר התשמ"ה, 18 במרס 1985.

ח. הודעת שר התחבורה בעקבות מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות הדרכים *

לכבוד
יו"ר הכנסת
מר שלמה הלל
ירושלים
נכבד,

לקידום תחום לימוד הנהיגה, כדי שתגיש לי מסקנות והמלצות בנדרן. (מצ"כ כתב ההסמכה לוועדה).

עם קבלת מסקנות הוועדה, אשמח לעדכן אותך ואת ועדת הכלכלה בממצאים.

ב ב ר כ ה,
ח' קורפו
שר התחבורה

קיבלתי את מסקנות ועדת הכלכלה בעניין המלחמה בתאונות הדרכים — ככל הנוגע לנהג ולמדיניות הרישוי.

יורשה לי להעיר כי בדיון במליאת הכנסת, ביום 11 בדצמבר 1984, הודעתי כי אקים ועדה שתבדוק את נחשאי לימוד הנהיגה ושיטת ההוראה.

ביום 21 בדצמבר 1984 הקמתי ועדה מקצועית, בראשותו של הפרופסור עזרא סדן, ובה מומחים ידועי שם מהאקדמיה.

* המסקנות הונחו על שולחן הכנסת ביום כה' באדר התשמ"ה, 18 במרס 1985.

ט. הודעת שר העבודה והרווחה בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא "חשש לביטול 200 משרות של עובדים סוציאליים" *

לכבוד
יו"ר הכנסת
ח"כ שלמה הלל
הכנסת

הנדרן: מסקנות ועדת העבודה והרווחה בעניין חשש לביטול 200 משרות של עובדים סוציאליים

בזיקה למסקנות הוועדה, להלן התייחסותנו:

נמשכת מראשית שנת התקציב הקודמת 1984/85, והיא הקיפה 280 עובדים סוציאליים. בשנת הכספים הנוכחית החריגה היא הקיפה 150 עובדים סוציאליים.

3. משרד האוצר לא שינה את עמדתו בסוגיה זו.

ב ב ר כ ה,
משה קצב
שר העבודה והרווחה

1. מאז קבלת המסקנות בוועדת העבודה והרווחה, ב-18 בפברואר 1985, לא כרעו צמצומים נוספים בכוח האדם של עובדי המחלקות לשירותים חברתיים.

2. על-פי חוק התקציב, נמצא המשרד בחריגה בסעיף התקציב של השתתפות בשכר עובדים כרשויות מקומיות. חריגה זו

העתק: ח"כ אורה נמיר — יו"ר ועדת העבודה והרווחה.

* המסקנות הונחו על שולחן הכנסת ביום כ"ז בשבט התשמ"ה, 18 בפברואר 1985.

י. הודעת שר הבריאות בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: מחסור בתרופות חיוניות בבתי-המרקחת של קופת-חולים ובבתי-המרקחת הפרטיים *

לכבוד
מר שלמה הלל
יושב-ראש הכנסת
ירושלים
מכובד,

הנדרן: מסקנות ועדת העבודה והרווחה סימוכין: מכתבך מיום 26.3.85

לשעת-חירום במשרד הבריאות, כדי לספק תרופות כנ"ל לפי הצורך 24 שעות ביממה.

2. בעבר היה נהוג לשמור בבתי-חולים מלאי של 4—6 שבועות. במסגרת משרד הבריאות וקופת-החולים נשמר מלאי

להלן התייחסות משרד הבריאות למסקנות הוועדה שבנדרן:

1. קיימת זה כ-5 שנים רשימה של תרופות חיוניות, הנמצאות כ"מוקד לתרופות נדירות" אשר מופעל על-ידי היחידה

4. הגמשת תהליכי עדכון מחירים במהלך עסקות החבילה עשויה להביא לשיפור משמעותי במלאי התרופות בבתי-המרקחת. יש לציין שהתעשייה המקומית והיבואנים עושים מאמצים למניעת מחסור.

5. הפצת מידע לרופאים על מצאי תרופות ותרופות חלופיות נעשה במידת האפשר בבתי-חולים ובקופות-החולים. לא ניתן לעקוב אחרי השינויים החולפים בבתי-המרקחת.

ב ב ר כ ה,
מ' גור
שר הבריאות

של כחודשיים, כדי להבטיח הספקה שוטפת בלא קשיים. עקב הבעיות במימון בשנים האחרונות ירדו מלאים אלה עד כדי כך. שמדי פעם קיים חוסר חריף בתרופות מסוימות. לא קיים גוהל מחייב לגבי בתי-מרקחת לשמור על מלאי מינימלי. לאחר שהספקים נתקלו בבעיות אשראי, ירדו המלאים של הספקים, וכתוצאה מכך הופרעה אספקת תרופות לבתי-מרקחת.

3. משרד הבריאות העביר, בעזרת משרד האוצר, בחודשים אפריל ומאי 1985 תקציבים גדולים והחזיר חובות כדי לאפשר צבירת מלאי מסוימת במגמה לחזור למצב הקודם. תהליך זה טרם הסתיים והמשכו מותנה כפתרון בעיות תקציב מערכת הבריאות.

* המסקנות הונחו על שולחן הכנסת ביום ג' בניסן התשמ"ה, 25 במרס 1985.